

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

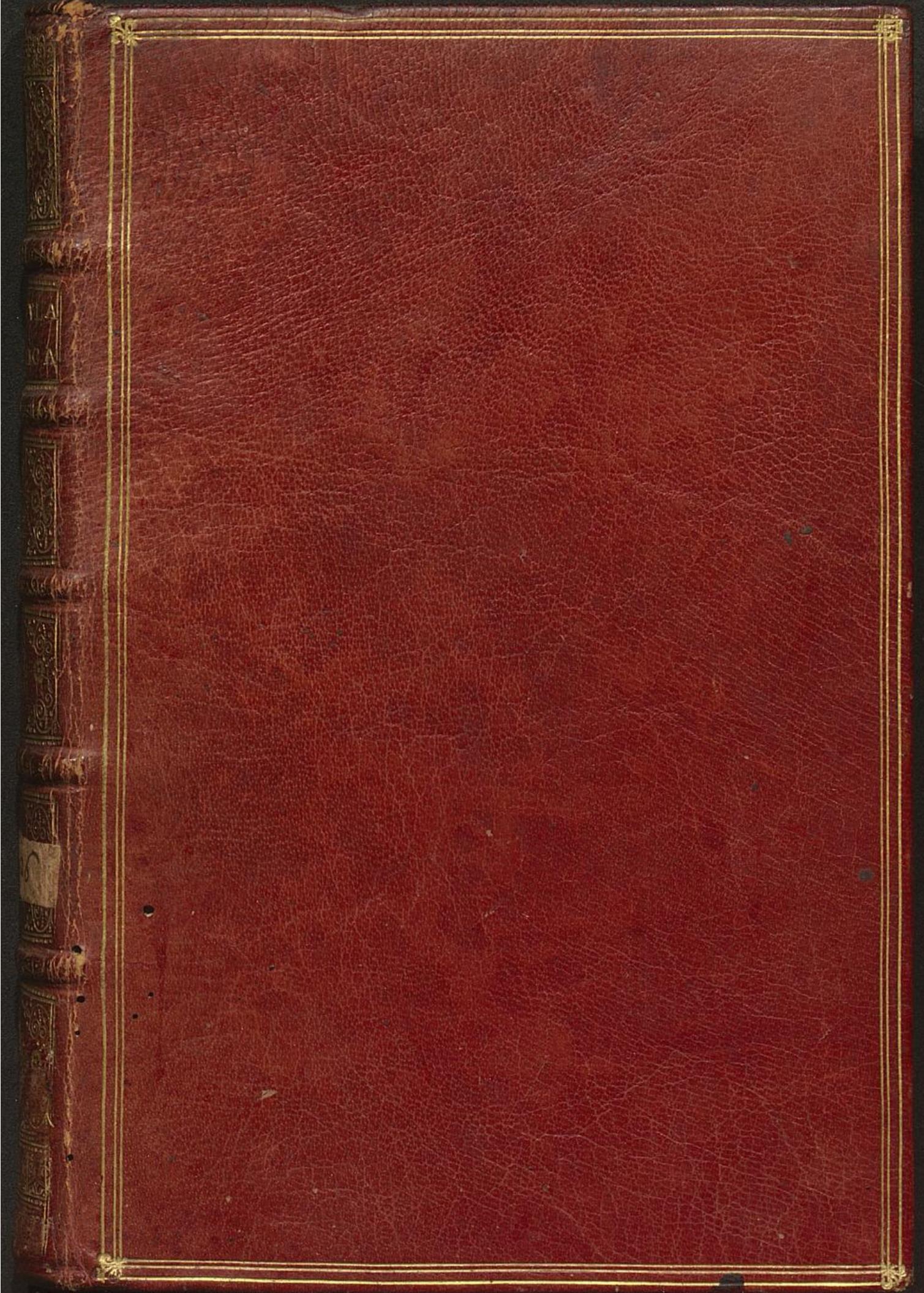
Universitätsbibliothek Paderborn

Opvscvla Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis

Marca, Pierre de

Parisiis, 1681

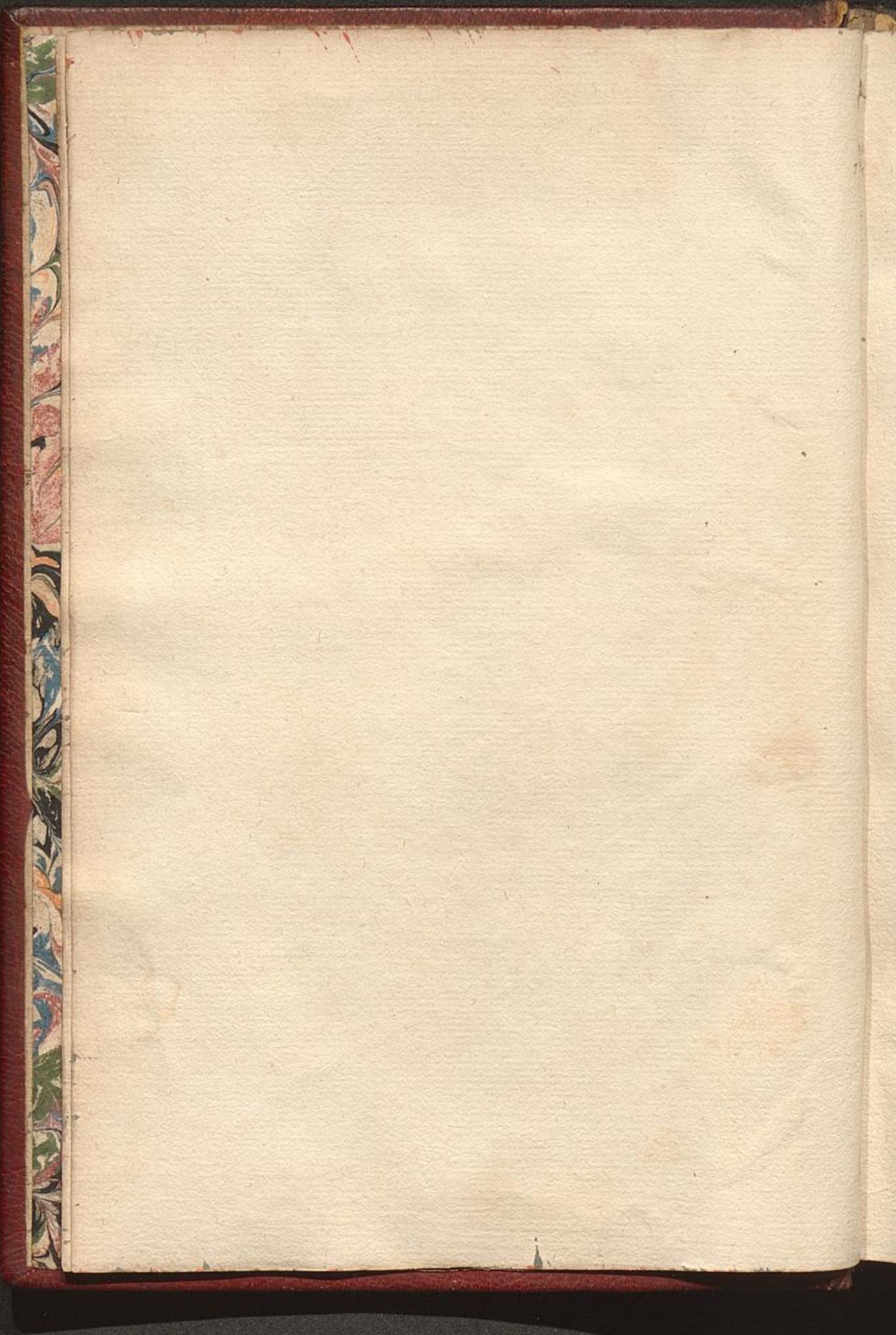
urn:nbn:de:hbz:466:1-14704

Hill. 9. n. 4827.

~~22~~

A

OPVSCVLA
P E T R I
DE
M A R C A
ARCHIEPISCOPI
PARISIENSIS,

Nunc primū in lucem edita.
Ex legato Cel^m Princeps Ferdin: Epi Paderb: et Monaster:
An 1683.

Collegij Letis Legi Paderb:
PARISIIS

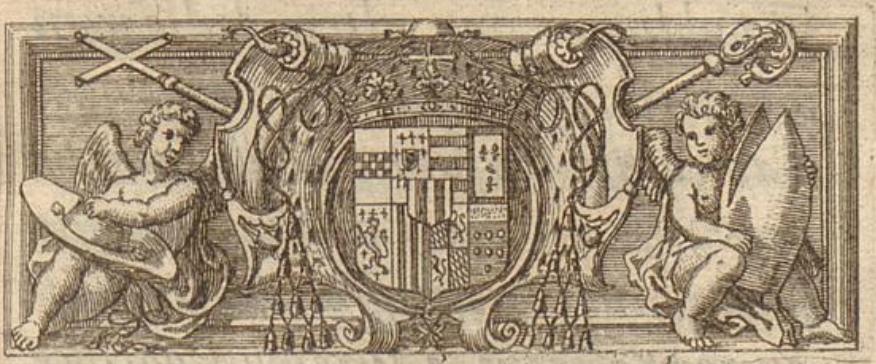
Apud FRANCISCVM MUGVET Regis &
illusterrimi Archiepiscopi Parisiensis
Typographum.

M D C L X X X I.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

O P A S C A F V
P E T R I
D E
M A Y G A
A R C H I E P I S C O P I
A R I S I E N S I S .

G A L D E R
P A R I S I S
T h e o d o r u s
I n f o r m a t i o n e s
M D C I X X I .
C M A R T I N U S T I G I O R D I

ILLVSTRISSIMO
DOMINO D.
FRANCISCO HARLÆO
ARCHIEPISCOPO
PARISIENSI.

MAGNOPERE
peccare mihi vide-
rer, ILLVSTRSSI-
ME DOMINE, si
opuscula isthac il-
lustriſſimi viri Petri de Marca
Archiepiscopi Parisiensis emissurus
ā ij

EPISTOLA.

in publicum, ea alteri dedicarem
quām tibi, qui ē olim praeipuo quo-
dam amicitia vinculo illi junctus
eras, ē magnæ Ecclesiæ, cui ille
secundum sapientissimi Regis judi-
cium præfectus à summo Pontifice
fuerat, gubernaculum tenes summa-
cum omnium laude. Accedit ad
hac quòd cùm ego tibi multis nomi-
nibus addictus obstrictusque sim,
tuque altiori in fastigio constitutus
sis quām ut ulla par gratia referri
tibi à me possit, velim tamen, si fas
fuerit, aliquod grati animi mei te-
stimonium extare, nihil à me con-
venientius huic meo instituto fieri
posse arbitratus sum quām si id ef-
fecero per occasionem editionis ali-
cujus eorum librorum quos in vul-
gus dare decrevi. Cùm vero inve-
stigarem ecquemnam potius elige-
rem, qui ē testis esset mea in te ob-

EPISTOLA.

servantiae non indignus qui tibi
offerretur, venit in mentem ut istas
dissertationes clarissimi & erudi-
tissimi decessoris tui, quas ille ve-
luti supremis testamenti tabulis
apud me moriens depositis oppor-
tuno tempore publicandas, sub fe-
licibus tui nominis auspiciis evul-
garem. Existimo autem illum, si,
ut plerique putant, anima beato-
rum hominum è cælo vident qua
heic à nobis aguntur, non solum
non improbare hoc factum meum,
sed etiam comprobare, dum vide-
licet repetit res à te præclarè ob eus
oculos gestas & amicitiam qua in-
ter vos fuit dum beata illa anima
corporè mortali vestiebatur. Videt
vir omnis divini humanique juris
callentissimus nihil tam æquum ac
rationi consentaneum esse quam
ut decessoris bona perveniant ad

ā iij

EPISTOLA.

successorem. Cujusnam igitur no-
men potius quam tuum, VIR IL-
LVSTRISSIME, inscribendum esset
in fronte istorum opusculorum, sa-
nè non video. Nam si illorum præ-
terea, ut par est, argumenta spe-
ctentur, sunt omnia de rebus sa-
cris & ad religionem summi Dei
pertinentibus, adeoque digna qua
magno sacrorum antistiti offeran-
tur, tibi inquam, ILLVSTRISSI-
ME DOMINE, qui principalem
Gallicanæ Ecclesiæ cathedram te-
nes, & qui reconditionis ecclesia-
sticæ eruditionis mysteria facili &
eruditæ manu tractas, universis-
que viam commonstras quam se-
qui oporteat eum qui in hujuscemodi
studiis progressum aliquem
facere velit. Non loquor de pie-
tate tua in Deum, de caritate erga
gregem in quo te spiritus sanctus po-

EPISTOLA.

suit ad regendam Ecclesiam Dei,
non de fide in Principem, neque
de ceteris virtutibus tuis, quæ mul-
tae & magna sunt, neque demum
de illa morum facilitate quæ tibi
conciliat omnium qui ad te acce-
dunt reverentiam & amorem. Si-
leto tot tua illustria facinora in con-
ventibus Episcoporum Gallicano-
rum edita, in quibus toties præ-
sedisti ut te optimo jure conferre
liceat cum magno illo Osio Episco-
po Cordubensi, quem sanctus Atha-
nasius Episcopus Alexandrinus
testatur omnium ætatis illius sy-
nodorum ducem & antesigna-
num fuisse, multos à veritate aver-
sos in suam sententiam pertraxisse
recta tuendo, ac vix ullam tum
fuisse Ecclesiam quæ non præsi-
dentiæ illius pulcherrima monu-
menta retineret, quem nullus

Athanas.
apolog. de
fuga sua
pag. 703.
edit. Paris.

ā iiij

E P I S T O L A.

mœstus adiit quin lætus abierit,
à quo nullus quicquam postula-
vit quin postulatum obtainuerit,
Vides, ILLVSTRISSIME DOMI-
NE, tecumque omnes videmus ima-
ginem tuam in his Athanassi ver-
bis; ut necesse non sit ea per partes
explicare, sed ad ea digitum in-
tendisse sufficiat. Itaque super-
fedeo, & ad institutum meum re-
deo, ad opuscula nempe clarissimi
decessoris tui, quorum hanc editio-
nem te obsecro uti tuo favore pro-
sequaris. Deus te per multa tem-
pora servet incolumem ad laudem
& gloriam Ecclesie sue sanctæ &
ad patrocinium virtutum ac lite-
rarum.

Lutetiae Parisiorum xv. Kal.
Februari. M D C L X X X I.

STEPH. BALVZIUS.

STEPHANI BALVZII

T V T E L E N S I S

PRÆFATIO AD LECTOREM.

I. **P**VS CVL A isthæc illuſtriſ-
ſimi ac celeberrimi viri
Petri de Marca Archiepiſ-
copi Parifiensis, quæ nunc tibi da-
mus, lector, aliquam multos per an-
nos latuerunt inter ſchedas noſtras,
non quòd ea cum ordine literatorum
communicare nollemus, ſed quia
aliæ editiones iſtam aliquantisper, ut
ſolet, retardarunt. Nunc ergo tan-
dem prodeunt, & quidem bonis auſ-
piciis. Operæ autem preium eſt in
hiſ recenſendis immorari, ut oſten-
damus in primis quibus illa tempo-

PRÆFATI O.

ribus scripta sint. Sunt enim nonnulla in his opusculis quæ hanc curam & hanc diligentiam expostulare videntur.

I I. Opusculum igitur primum, in quo tractatur de stemmate sive de genealogia Domini nostri Iesu Christi, scriptum fuit Barcinone anno M D C X L I X. Kalendis Ianuariis; secundum verò, in quo agitur de adventu Magorum ad Christum, Lutetiae Parisiorum anno M D C L I V. VII. Idus Ianuarias. Adnotavit autem auctor in margine extemporenam fuisse scriptionem.

III. Tertium quod heic sequitur opusculum, *De singulari primatu Petri*, scriptum est occasione gravissimæ quæstionis de duplice capite in Ecclesia, quæ anno M D C X L V I I. mota est in Gallia, plerisque unicum tantum caput, videlicet beatum Petrum, in ea constitueribus, quibusdam verò censentibus Paulum

P R Æ F A T I O.

quoque Ecclesiæ caput cum Petro fuisse. Cùm hæc quæstio distraheret in partes ingenia hominum eruditorum, Innocentius Papa X. à Marca impetravit exercitationem illam *De singulari primatu Petri*, quam is scripsit Barcinone V. Kalendas Iunias ejusdem anni. Ea porrò sic placuit Innocentio ut eam publicè legi jussit, atque hinc singularem quandam de Marçæ in sedem Romanam propensione acceperit opinionem.

IV. Dissertationem de discrimine clericorum & laicorum ex jure divino & de forma regiminis à Christo instituta in Ecclesia statim posui post exercitationem de singulari primatu Petri, non quòd eodem cum illa tempore scripta sit, cùm confectam constet post redditum auctoris ab Hispania citeriore & ante annum MDCLVI. quo ego in domum ejus admissus sum, sed quia ejusdem ferme argumenti est. Porrò illi Marçæ non im-

PRÆFATI O.

posuerat ultimam manum , & plura
adhuc supererant dicenda quæ reli-
quit intacta.

V. Sequitur dissertatio de synodo
Sirmiensi plenaria & de Valentis &
Vrsacii venia , quam is Barcinone
elucubravit anno M D C L I . occasio-
ne controversiæ quæ de ea re tum
fuit inter duos magnos viros , laco-
bum Sirmondum dico & Dionysium
Petavium Societatis Iesu duo claris-
sima lumina. Et Petavii quidem dis-
sertatio edita jampridem fuerat. Ve-
rūm quia vis argumentationum il-
lustrissimi Archiepiscopi non satis
bene intelligi potest nisi quis statim
ad manum habeat ea quæ de hac cau-
sa scripta sunt à Sirmondo & Peta-
vio , istius quidem dissertationem vi-
sum est recudi debere in calce hu-
jus voluminis , Sirmondi verò diatri-
bas duas , quæ nondum editæ sunt,
cum illa conjungere. Harum prio-
rem descripsimus ex autographo Sir-

P R A E F A T I O.

mondi, quod habuimus à viro clarissimo Ioanne Garnerio; posteriorem nobis exhibuerunt schedæ humanissimi ac eruditissimi viri Emerici Bigottii. Porrò illum fructum ex editione illarum diatribarum percipiet eruditus lector quod facile deinceps judicare poterit jure an injuria vir clarissimus Henricus Valesius pro Petavio adversus Sirmondum pronuntiaverit. Agens enim de ista controversia in annotationibus ad historiam ecclesiasticam Socratis lib. II. cap. xxxix. ait : *Scio Jacobum Sirmondum duos libellos scripsisse quibus Baronii sententiam adversus Dionysium Petavium asserere conatus est. Sed cum ipse eos libellos non ediderit, satis ostendit se falsitatem opinionis suæ tandem agnovisse.*

V I. Ceterum antequam ab hoc argumento discedam, non inutile erit admonere Marcam, quem in ea dissertatione refert aliquam rem ex operibus sancti Athanasii Episcopi

PRÆFATIO.

Alexandrini, usum fuisse editione Commeliniana, tamenetsi nos in margine adnotaverimus paginas juxta editionem Parisiensem anni M D C-xxvii. Sed in primis hæc observatio necessaria est in paragrapho xviii. pag. 176. ubi Marca adnotat Photinum Episcopum Sirmiensem ambiguè perstringi sub nomine Scotini in confessione synodi Antiochenæ quam refert Athanasius. Nam in editione Commeliniana to. I. pag. 691. ita omnino scriptum est & in Græco contextu & in interpretatione Latina. At qui Parisiensem editionem adornarunt, putantes heic erratum à librario esse, quia videbant apud Socratem lib. II. cap. xix. φωτεινὸς legi, non σκοτεινὸς, Scotini vocabulum ab eo loco sustulerunt, & Photini nomen pag. 898. reposuerunt. Et tamen, uti etiam observatum à Sirmondo est, legere poterant apud Luciferum Calaritanum in libro. *De non parcendo*

PRÆFATIO.

delinquentibus in Deum pag. 291. Pho-
tinus Sirmiensium, qui r̄erē dicitur Sco-
tinus. Et pag. 265. Quid interesse ar-
bitraris inter te & Paulum Samosate-
nūm vel eum tum ejus discipulum tuum
conscotinum? Gaudet enim Lucifer.
istiusmodi compositione verborum.
Hæc porrò ostendunt quām pericu-
losum sit aliquid mutare in lucubra-
tionibus veterum absque certa ratio-
ne aut auctoritate.

VII. Diatribam de synodica epi-
stola synodi Illyricianæ Marca Tolo-
sæ scripsit anno MDCLV. die XXVIII.
Iunii. Disputandi occasionem dedit
vox Ἀποκόπων repetita in quodam lo-
co illius epistolæ, quæ virorum doc-
tissimorum ingenia diù torsit. Eam
Sirmondus expunxit in sua Theodore-
reti operum editione. Sirmonendum
acriter reprehendit Henricus Vale-
lius in annotationibus ad Theodore-
tum; & dein suam loci istius expli-
cationem affert, novam sanè, sed

PRÆFATIO.

minimè veram. Quare doctissimus amicus noster Ioannes Baptista Co-telerius non dubitavit asserere , etiam post illam Valesii annotationem , non videre se quinam possit esse loci difficillimi sensus , nisi expungatur vox illa οὐτού πων secundo loco posita. Quæ est sententia etiam illustrissimi Archiepiscopi. Fatendum tamen est , ut Marca adnotat , vetus esse mendum , quod & veteres ferme libri habent & veteres editiones. Sanè præter codices regios quibus usus est Robertus Stephanus , extat etiam in vetustissimo exemplari Græco bibliothecæ Colbertinæ.

VIII. Quo tempore scripta fuerit explicatio canonis quinti primæ synodi Constantinopolitanæ , in quo agitur de tomo occidentalium , sanè compertum non habeo. Illud tantum scio , elaboratam antequam proficeretur in Hispaniam Tarragonensem. Ejus aliquam partem exhibuit

PRÆFATI O.

buit auctor in capite quarto libri
primi de concordia sacerdotii & im-
perii. Nos verò de eo quoque argu-
mento nonnulla dicemus in tomo
primo novæ nostræ collectionis Con-
ciliorum.

IX. Dissertationem de veteribus
canonum collectionibus elaboravit
quum in Hispania Tarragonensi ge-
reret munus Visitatoris generalis.
Quare mirum non est si in penuria
librorum qua illic laborabat, coac-
tus est uti editione Pithœana brevia-
tionis canonum Ferrandi Diaconi ,
cùm non haberet eas quæ ab Alte-
serra & Chiffletio datæ sunt emenda-
tiores. Hæc porrò dissertatio , quam-
vis satis longa sit, non est integra ,
cùm de Conciliis tantùm Africanis
in ea ferme agatur. Unde ipse in epi-
stola ad clarissimum virum Petrum
Possinum ita scribebat anno MDCLX.
III. Kal. Ianuarias : *Absolvere institui*
dissertationes meas de veteribus canonum.

6

PRÆFATI O.

*collectionibus, opus hactenus intentatum
nostris ingenii, atque etiam exteris.*

X. Occasio postulat ut quoniam vir illustrissimus in capite primo istius dissertationis pag. 203. & 204. mentionem fecit vetustissimæ collectio-
nis quæ fuit doctissimi viri Christo-
phori Iustelli, in qua canones Sardi-
censes sequebantur numeris conse-
quentibus post Nicænos, cùm ea col-
lectio edita sit anni sunt omnino vi-
ginti, historiam illius editionis aper-
riam; quæ neque à quopiam hac-
tenus tradita est, neque ab ullo alio
quàm à me scribi verè potest.

XI. Cùm viri clarissimi Guliel-
mus Voellus & Henricus Iustellus
Christophori filius, prior Theologus
Parisiensis, alter Calviniani dogma-
tis sectator, constituissent in unum
corpus colligere varios codices ca-
nonum ecclesiasticorum olim à Chri-
stophoro editorum, & illis addere
etiam aliquos nondum editos, in pri-

PRÆFATIO.

mis verò quandam collectionem Latinam quam habebant in vetustissimo codice MS. Christophori Iustelli, & Marca tum Tolosæ habitans intellexisset eam editionem maturari, ratus id quod res erat, suppressum fortassis iri canones Sardicenses, (quos, cùm statim sequerentur post Nicænos, Christophorus, adhuc juventa calidus, cultro refecuerat & ad calcem libri rejecerat) ea de re scripsit ad virum superillustrem Petrum Seguierium Galliarum Cancellarium; orans eum uti publicatione horum librorum supersederetur donec ipse Lutetiae esset. Eò cùm Marca pervenisset ix. Kal. Octobris anni M D C L X. ac typographus urgeret emissionem operis jam perfecti, Voellus & Iustellus non aliter id à Cancellario obtinere potuerunt quàm si Marcæ rationem redderent operæ suæ. Igitur non ita multò pòst ad eum venerunt, & cùm illis, qui nu-

é ij

P R Æ F A T I O.

per mortuus est , Ludovicus Henrī-
cus Fayus Espessæus Abbas sancti Pe-
tri Viennensis , in cuius ædibus habi-
tabat Voellus. Primò res acta est mag-
na contentione , Voello & Iustello
frendentibus & contendentibus duo
vetera folia membranacea quæ ad
calcem codicis rejecta erant , in qui-
bus continebantur aliqua fragmenta
canonum Sardicensium , non perti-
nere ad hunc codicem ; præsertim
cùm folia quinque defieri manife-
stum esset post canones Nicænos , &
illic duo tantùm reperirentur. Seda-
ta tandem illa perturbatione , cùm
constitisset hæc duo folia ejusdem
magnitudinis esse cum ceteris , ejus-
dem antiquitatis , ejusdem marginis ,
ejusdem scripturæ , ac numeratis &
collatis cum editione Biniana anni
M D C X V I I I . lineis & , ut ita dicam ,
vocabulis quibus opus erat ad sup-
plenda hæc quinque folia quæ de-
erant ex subscriptionibus synodi Ni-

PRÆFATIO.

cænæ & ex canonibus Sardicensibus,
luce clariùs patuisset duo illa folia re-
liqua ex quinque recisis reponi de-
bere consequenter post Concilium
Nicænum, præsertim cùm Marca fi-
dem faceret ita sibi olim dictum à
Christophoro, qui fassus fuerat se ad-
huc juvenem illa resecuisse impetu
potius quam ratione, inter eos con-
venit ut hæc fragmenta ederentur &
ut sequens præfatio, quam Marca
sua manu scripsit, in fronte volumi-
nis poneretur.

*Monendus est lector amanuensis osci-
tantia, ex cuius apographo ad fidem MS.
codicis expresso editio isthæc confecta est,
accidisse ut canones Sardicensis Concilii
suo loco, id est, post canones Nicænos, po-
siti non fuerint. Quod editoribus curam
imposuit, recensendæ editioni & iterum
cum manuscripto conferendæ attentis, ut
omissionem illam restituerent, adjectis hic
in fronte collectionis canonibus Sardicensi-
bus qui supersunt in eo codice; ubi post*

ē iij

PRÆFATIO.

subscriptiones Nicæni Concilii , & ante canones Gangrensis , folia quædam de- sunt , quæ vetustate perierunt ; duo ta- men supersunt , incipiuntque à canone Sar- dicensi xiv. unà cum sequentibus usque ad xix. quos bona fide hic repræsentare editores voluerunt.

XII. Aliter tamen evenit. Nam cùm evasissent ex ea tempestate , aliam viam , Marca inscio , inierunt componendæ hujus controversiæ , & fragmента illa canonum Sardicen- sium reposuerunt post Nicænos , ad- dita præfatione qua testarentur id se ratione potius fecisse quàm ullo in- dicio aut necessitate ex veteri libro petita . Monuerunt ergo maximam partem canonum Sardicensium cùm postrema parte subscriptionum Con- cilii Nicæni injuria temporum periis- se. Mox addunt : *Quæ tamen super- sunt Concilii Sardicensis fragmenta , post Nicænam synodum collocavimus. Aucto- rem namque hujusc editionis non digni-*

PRÆFATIO.

tatem Conciliorum sed ordinem temporis sequutum fuisse in sua collectione vero simile est. Rem totam referunt ad veri similitudinem, cum tamen eis & dictum & ostensum sit ea folia in quibus postrema pars subscriptio- num Concilii Nicæni & nonnulli canones Sardicenses continebantur, posita olim fuisse post synodum Nicænam in codice M S. indeque avulsa à Christophoro adhuc juvēne, ne catholici ex eo libro vetustissimo præscriberent adversus hæreticos pro dignitate & auctoritate horum canonum. Dicere debuerant, juxta pacta & conventa, canones illos locis suis prætermisso fuisse & nunc reponi.

XIII. Ne quis vero putare possit me totam hanc historiam gratis comminisci & nullum illius vestigium extare, primùm scire omnes volo me huic omni concertationi & examini interfuisse, penes me habere præfa- tiunculam suprà descriptam, & Mar-

é iij

PRÆFATI O.

cam istius rei mentionem fecisse in literis quas tum per aliam occasio-
nem dedit ad Alexandrum Papam
VII. & ad Lucam Holstenium. De-
scribam autem ejus verba ex ea quæ
est ad Alexandrum. *Iustellus pater, Cal-*
vinianæ quoque hæreſeos ſectator, codi-
cem canonum Ecclesiæ universæ olim pu-
blicaverat, omiſſis de industria Sardicen-
sis Concilii canonibus Romani Pontificis
poteſtatem diſerte aſſerentibus, ac ſi judi-
cio Ecclesiæ universæ à corpore canonum
reſciſſi eſſent. Eadem fraude filius cano-
num collectionem Latinam è codice vetu-
ſtissimo hiſ nongentis annis non ſcripto ante
meum in hanc Parifiorum civitatem ad-
ventum prælo ſubmiferat. Statim com-
perto ab ea abeſſe Sardicenses canones,
quos ſciebam à Iustello patre ex ipſo co-
dice reſectos quidem, ſed ad ejusdem vo-
luminis calcem folia rejecta, non deſtitit
quoad tam regiæ poteſtatis comminationi-
bus quam humaniſſimiſ precibus poſt ca-
nones Nicænos juxta fidem manuscripti

PRÆFATIO.

codicis Sardicensibus in editione locus suus
restitueretur, ne hac diligentia prætermis-
sa, triumpharent hæretici sp̄retam, non
solum à Græcis, sed etiam à Latinis, &
principuè ab Ecclesia Gallicana, canonum
illorum auctoritatem.

XIV. In capite tertio istius differ-
tationis §. xiiii. pag. 219. Marca agit
de collectione canonum adornata à
Theodoreto Episcopo Cyrensi, de qua
jam differuerat in libro tertio de con-
cordia, conatus etiam eorum objec-
tionibus respondere qui illam Theo-
doreto abjudicant. Non caret enim
res ista difficultate ; ut patet ex his
quæ Christophorus Iustellus præfatur
in eam collectionem , cuius auctor-
rem esse contendit Ioannem schola-
sticum.

XV. Capite vi. §. iiii. citat vete-
rem codicem doctissimi viri Nicolai
Fabri ex fide ejusdem Iustelli , qui
non admonuit ubinam extaret liber
ille. Utar autem hac occasione ut

PRÆFATIO.

nonnulla dicam haud satis vulgo
comperta de magno illo viro ; qui
& frater fuit Guidonis Fabricii Bo-
deriani viri item doctissimi , & Con-
siliarius regius in curia quam vocant
aquarum & silvarum , postremo Lu-
dovici XIII. Francorum Regis præ-
ceptor. Satis constat hominem fuisse
doctissimum & beneficentissimum ,
ut etiam ex multis illustrissimi Cardi-
nalis Baronii testimoniis patet. Colle-
gerat ergo ille in suum usum multos
antiquissimos codices manuscripos ,
eosque , quod præcipuum est , evol-
verat , legerat , manu sua in eis ob-
servationes suas scripserat. Hi codi-
ces , qui & optimi sunt & antiquissi-
mi , nunc habentur in locupletissima
bibliotheca Colbertina , & inter hos
etiam ille quem ex fide Iustelli Mar-
ca citat , qui fuerat antea doctissimi
item viri Claudii Fauchetii. Porro ,
præter illum Fabri codicem , aliis
quoque admodum vetus , qui olim

P R A E F A T I O.

celeberrimi viri Petri Pithœi fuit , ex-
tat in eadem bibliotheca Colbertina,
in quo canon ille Africanus iisdem
omnino verbis habetur quo editus
est ex libro Fabri.

XVI. Dissertationem seu potius
interpretationem cap. *Clericus.* 3. q. 4.
olim edidi cum dialogis Antonii Au-
gustini de emendatione Gratiani , in
loco sanè non peregrino. At nunc
visum est eam conjungere cum ce-
teris illustrissimi Archiepiscopi opus-
culis , ne lector eam querere extra
cogatur. Scripta autem fuit in mo-
nasterio Murtensi prope Barcinonem
anno M D C L . die x i. Maii.

XVII. Dissertatio de patria Vi-
gilantii , cuius nomini celebritatem
æternitatemque dedit Hieronymi in
cum excandescientia , scripta item
fuit in Hispania Tarragonensi , ut
omnia ferme isthæc opuscula. Ce-
terum de tempore quo scripta fuit
non mihi constat. Sanè ante men-

P R A E F A T I O.

sem Iulium anni M D C L I. oportet
fuisse compositam , cùm Marca-
tum ex Hispania reversus sit in Gal-
liam.

XVIII. Dissertationem de origi-
ne & progressu cultus beatæ Mariæ
virgini in Monteserrato exhibiti elu-
cubravit anno M D C L I. die decima
Aprilis, postridie Paschæ. Postquam
illa heic suo loco edita fuit, accepi
ab excellentissimo doctissimoque vi-
ro Gaspare de Mendoza Marchione
de Mondexar & Comite de Tendilla
eam non ita pridem à Stephano Cor-
bera editam Barcinone fuisse ad cal-
cem Cataloniae illustratæ. Sanè varia
illius exemplaria extabant apud homi-
nes Hispanos. Nam primò Marca
unum reliquerat in Monteserrato an-
no M D C L I. quod cùm deperditum
fuisset, aliud postea misit ad Francif-
cum Crespum Abbatem Bagiarum,
uti dictum est à nobis in libro de vita
eius. Tertium quoque exemplar mi-

PRÆFATI O.

sit ad illustrissimum doctissimumque virum Petrum Valerum Diazium I.C. Hispanum, qui nunc rationum regni Neapolitani Præses est & Visitator generalis in regno Siciliæ.

XIX. Quo tempore scriptæ sint dissertationes de origine monasterii Scalæ - Dei & de theca reliquiarum sancti Ioannis Baptistæ , adnotatum est in earum calce. Unum heic monendum, Antonium Archiepiscopum Athenensem & Iacobum Patriarcham Constantinopolitanum , quos Marca rectè arbitratus est fuisse Episcopos Latini ritus , verè Latinos fuisse , & curiam pontificiam Avenionensem secutos. Nam quod ad Antonium attinet , ei cognomen Ballistario fuit , & ex religioso ordinis sancti Francisci factus est Archiepiscopus Athenarum anno MCCCLXX. vi. Kalendas Aprilis , ut docet Waddingus. Iacobus verò Patriarcha CP. eodem ferme tempore evasit ; vo-

PRÆFATIO.

cabaturque Iacobus de Itro , natio-
ne Gallus , qui postea Hydruntinus
Archiepiscopus factus est à Gregorio
x i. anno sexto sui pontificatus. Hunc
Clemens VII. Cardinalem creavit
anno MCCCLXXVIII. die x viii.
mensis Decembris.

X X. Oratio Marcæ habita Barci-
none , quæ præcedere debuerat frag-
menta , nescio quomodo factum
est ut post illa poneretur. Erat ille
vir , quod omnes norunt , & in re-
bus literariis summus & in politi-
cis. Itaque cùm anno M D C X L I V.
advenisset Barcinonem supremo il-
lic magistratu functurus , & agnovis-
set Hispanos artibus suis conari illu-
dere populo per eos qui & confessio-
nes eorum audiebant & publicè pro-
ponebant verbum Dei , præcipue
verò per religiosæ quam vocant vi-
tæ professores , eoque jam ventum
esse ut Provinciales eorum vetarent
ne quis de rebus publicis loqueretur

PRÆFATI O.

in sermonibus ad populum , & epistolam recenter à Roma missam esse ad Collectorem apostolicum illarum partium , in qua , inter cetera , redarguebantur duo concionatores qui palam favere visi erant rebus Gallicis , hæc inquam omnia quum Marca cognovisset , orationem illam in suis ædibus habuit ad Provinciales & alios Superiores ordinum religiosorum illius urbis . Scripsit ille die vigeſima mensis Iulii , quo habita est oratio , ad virum superillustrem Michaëlem Tellierium , qui nunc merito suo summus Galliarum Cancellarius est , eam monitionem summo applausu exceptam fuisse à religiosis illis , ac plures eorum protestatos esse in meliori tunc statu futuras fuisse res provinciæ publicas si ista ante biennium præcepta fuissent quæ tum Marca ab illis exigebat .

XXI. Ista nos aut similia olim scripsimus ad Agobardum ; eodem-

PRÆFATI O.

que tempore monuimus hunc semper usum in Ecclesia retentum ut pro Principe oraretur inter mysteria, ejusque inter ea nomen recitaretur. Quod adeo certum est ac constans ut valde mirer hominem plurimæ lectionis Christianum Lupum eò usque progredi ausum esse in tomo quarto suorum scholiorum ad Concilia pag. 425. ut id falsum esse contenderet quod ego de ea re scripsi; cùm si quis verba mea sincè expendat, & ea componat cum locis veterum à Lupo adductis, facilè agnoscat me nihil falsè locutum esse & Lupum suis se armis jugulare, ceu sumus ostensuri in secunda editione operum Agobardicorum. Porrò quia monueram quendam Fr. Petrum Moliner puerilem admodum declamatiunculam eodem anno Tarracone edidisse adversùs illam Marcæ orationem, & res ista non nihil adversùm me commovit animum religiosissimi viri, prima fronte constitueram

P R A E F A T I O.

tē constitueram edere hanc declama-
tiunculam in calce istorum opuscu-
lorum, ut hinc quivis colligere pos-
set falsōne an verē id à me dictum
esset. Verūm quia illa mihi admo-
dum inepta visa est & absurdā, quip-
pe quæ multum loquentiæ, ut ait ille,
sed parum aut potius nihil eloquen-
tiæ aut boni saporis habeat, abrupi
consilium meum, ut vitarem justam
eruditorum ac sapientum hominum
reprehensionem.

XXII. Fragmenta nōs collegi-
mus, & edidimus, ne perirent. Pri-
mum, quod inscriptum est *Adversus
satyras*, debemus otio quo Marca
fruebatūr quum Regem, quem jussus
fuerat Lugdunum assequi, expecta-
bat in ea civitate anno M D C L V I I I .
mense Novembri. Nam satyras ad-
versūm se annis M D C L V I . & L V I I .
scriptas, quæ quidem erant acerbif-
simæ ac vehementissimæ, haētenus
contempserat, gnarus viros graves &

PRÆFATIO.

serios hæc spernere quum eduntur & posteritatem nihili facere maledicentias quæ proferuntur adversùs magnos viros. Tum verò , quum nihil haberet quod ageret , hanc respositionem inchoavit : quæ remansit imperfecta , quia eodem die Rex Lugdunum advenit quo ista scribebantur , & statim Marca revocatus est ad tractationem graviorum negotiorum.

XXIII. Quoniam verò res in libellis illis tractata magnam tunc contentionem excitavit , præcipue ob quorundam invidiam , qui ægrè ferebant Marcam supra ceteros eminere in celebri illo Episcoporum Gallicanorum conventu qui anno MDCLVI. Parisiis habebatur , & propterea has tragœdias adversùs cum excitarunt , res postulare videtur ut totius istius controversiæ originem aperiam Sed antea visum est admonere , tantam fuisse optimi viri moderationem , tan-

P R A E F A T I O.

tum ac tam singularem amorem erga inimicos , quos probè noverat , quamvis se summa cura occultarent , ut non solùm noluerit eis nocere cùm posset , sed etiam bona pro malis retulerit , & quidem in negotiis maxi- mi momenti . Non nominabo illos , cùm mortui jam sint . Mihi satis est quòd optimi viri benefacta non tacui . Nunc in viam redeo .

X X I V . Anno M D C L V . emersit heic Lutetiæ libellus Gallicè scriptus cum hoc titulo : *L'Obligation des fideles de se confesser à leur Curé* . Hic est famosus ille libellus qui tum vocabatur A N O N Y M V S . Adversùs illum eodem anno scripsit vir optimus & doctissimus Ioannes Bagotius è Societate Iesu , summisque ingenii vi- ribus ostendere conatus est delega- tos Romani Pontificis posse confes- siones Christianorum audire per uni- versum orbem terrarum , etiam abs- que consensu parochorum . Hinc or-

i ij

PRÆFATIO.

tum maximum certamen inter Bagotium & libelli illius defensores; cuius arbitrium delatum est ad Episcopos tum Parisiis congregatos. Agebatur de auctoritate Romani Pontificis; quam ut Bagotius tueretur, adduxit locum quendam Concilii Florentini, professus se sequi interpretationem quam ei Marca adhibuerat in libro de concordia. Tum prodidit alter libellus cum hoc titulo: *Regles tres-importantes tirées de deux passages, l'un du Concile de Florence, et l'autre de Glaber, rapportez par Monseigneur de Marca Archevesque de Toulouse.* Et hæc quidem anno MDCLVI evenere. Anno postea sequenti tertius libellus exiit ita inscriptus: *Lettre de l'auteur des Regles importantes à Monseigneur de Marca &c.* Adversus hunc tertium libellum præcipue agit istud primum fragmentum.

XXV. Quo loco observanda est in primis modestia & sanctitas opti-

PRÆFATIO.

mi viri : qui cùm in libro tertio de concordia Abrahamum Cretensem doli mali accusasset propter subdolam , ut ipse tum putabat , interpretationem Decreti unionis Ecclesiarum in Concilio Florentino editi , eam invidiam illi postea detraxit , quia illi certò constituit Abrahamum versionis illius auctorem non esse . Sanè in authentico & originali , ut vocant , illius Decreti , quod extat in bibliotheca Colbertina scriptum in charta Latinè & ex adverso Græcè , hinc bulla plumbea Papæ appensa , inde chrysobullo Ioannis Palæologi Imperatoris Constantinopolitani , disertè scriptum est : quemadmodum etiam in gestis Conciliorum icumenicorum & in sacris canonibus continetur .

X X V I . Utinam hanc illustrissimi viri modestiam imitari posset aut vellet is qui nuper famam ejus maledicentissima scriptione lacerare conatus est , amicus olim meus , sed nescio

PRÆFATIO.

cur nunc factus inimicus, Ioannes Gerbasius Doctor Sorbonicus, & publica retractatione, ut ille fecit erga memoriam Abrahami, deleret convicia quæ in summum virum, alioqui mortuum, absque ulla causa ac necessitate conjecit. Edidit is anno M D C L X X I X. dissertationem de causis majoribus ad caput Concordatorum *De causis*, cui elaborandæ & perpoliendæ insumpsit totos quindecim annos. Et quia Marca in admirabili illo & ab omnibus eruditis laudato opere de concordia sacerdotii & imperii caput illud Concordatorum sic interpretatus est ut fato quodam, sed tamen post totum istud negotium decocto judicio expensum, inciderit in opinionem cui nunc Gerbasius adversatur, iste non ferendum ratus, primò laudat hominem, sed statim subdolus laudator, ut de Ruffino aiebat Hieronymus, crudelissimam & superbissimam satyram adversùs eum scri-

P R A E F A T I O.

bit, non animadvertis diffidentiam
causæ esse personas velle discutere,
ut aiebat Fortunatianus Episcopus
Siccensis in tertia collatione Cartha-
ginensi. Quod adeo verum est ut
Augustinus Hipponensis Episcopus
scribens adversùs Petilianum Episco-
pum Constantinensem Donatistam,
qui relicto negotio principali, Augu-
stinum conviciis consecutus erat,
ita eum reprehendat lib. III. cap. I.
*Relicto negotio quodammodo publico, pri-
vata quadam simultate hominis unius vi-
tam maledicis opprobriis infectatus es,
quasi homo sit causa quæ inquiritur. De-
buerat sanè Gerbasius legisse docti
cujusdam Doctoris Parisiensis ac so-
cii sui librum de majoribus itidem
causis : qui in præfatione sua, tam-
quam adversùs Gerbasium velut pro-
phetico spiritu plenus scriberet, in-
dignatur quòd quidam Petrum de
Marca Archiepiscopum Parisiensem,
virum scientia, virtute, & dignitate*

i iij

PRÆFATIO.

ornatissimum, quem in vivis adoraverat, aperto marte post mortem oppugnare non metuit, verum non sine quadam ignavia suspicione. Imbecilli enim est militis hostem in sepulchro debellare &c. Sanè & divinæ scripturæ & humanæ vetant ne mortuos insectemur.

XXVII. Quamvis igitur amicus ille olim meus virum magnum sic atrociter dilacerasset ut etiam me testem suæ calumniæ, quod est maximum nefas, facheret, dubitavi tamen an mendacia ejus refellerem; certè diù sustinui, experturus videlicet an eum pœniteret istius facinoris. Verum ne ille longiorem dissimulacionem pro consensu interpretetur, ut verbo sancti Ambrosii utar, hoc quoque dedi meæ in optimum virum reverentiæ ut quæ, si de mea tantum causa ageretur, refellere nolle, in ejus gratiam ostendam non esse vera & omni ratione carere. Quod ut ordine procedat, apponam primùm

P R A E F A T I O.

ipsa Gerbasii verba ex articulo III.
§. v i. pag. 60. & 61. licet cum dolore.
Videor enim, ita agens, exprobare illi
flagitium suum adversus memoriam
summi istarum quas nos profitemur
literarum antistitis. Faciam tamen,
quia ipse me coegerit. Fateor igitur,
inquit, adversari mihi hac in parte il-
lustriſſimum Marca, vel potius auram
illam qua tum ferebatur cum dissertatio-
nem suam composuit de Episcoporum judi-
ciis ac depositionibus. Nemo enim nescit
(atque ego ita accepi a viro clarissimo Ba-
luzio, qui studiorum ipsius particeps diu
fuit) nemo inquam nescit opus istud ab eo
susceptum esse jussu Eminentissimi Riche-
liai, quo tempore Episcopi Galliarum non-
nulli probatae minus fidei erga Regem reg-
numque insimulati sunt. Cum enim de-
signasset Cardinalis Episcopos illos dejice-
re per commissarios, viamque illam no-
vam insolentemque in Galliis intelligeret,
usus est opera viri per celebris Petri Mar-
cae: qui quidem ut ingenii erat facilis, nec

PRÆFATIO.

auram gratiosam invitus sequebatur, stilum suum Cardinalis Eminentissimi votis haud ægrè accommodavit. Quare mirum nihil est si neglecta antiquitate jus ipse novum excogitaverit, ipsamque Concordatorum legem, quamquam certè repugnantem, ad commenti sui probationem vi-fus est adhibere.

XXVIII. Ac ne quis suspicari posset eam satyram illi inconsideratè excidisse, patere omnibus voluit eam se consultò scripsisse. Quare ut mendacia sua iisdem mendaciis confirmet, ista scribit in articulo x. §. ii. pag. 251. Observavi enim jam antea qua occasione scripserat illustrissimus Marca de Episcorum judiciis, nempe ut morem gereret gratumque simul ficeret Gallicarum rerum moderatori Richelio, qui quosdam Episcopos quasi majestatis reos tum temporis insequebatur. Mirum itaque nihil est si dissertationem suam in id jus tandem inclina verit quod potentissimo Cardinali accommodatius gratiusque futurum intelligebat.

PRÆFATIO.

XXIX. Videt clarissimus Gerba-
sius agere me bona fide neque falsi
quicquam illi adscribere. Itaque non
poterit conqueri aberrasse me à præ-
scriptione rationis, aut illi ea impu-
tasse quæ ipse neque dixerit neque
scripscerit, cùm sint ipsissima ejus ver-
ba. Nunc ego conqueror de atrocità
facinoris, quòd absque ulla ne-
cessitate, absque ullo suo commodo,
absque ratione, virum maximum, in
summa dignitate olim constitutum,
sic *maledicus convicator*, ut rursum, ver-
ba Augustini usurpem, *non veridicus*
disputator judicaverit ut accusatoris
potiùs partes egerit quàm judicis, non
attendens liberum & immunem esse
debere à culpa qui alium judicat.
Vtinam rectè antea ponderasset hæc
verba magni Apostoli : *Propter quod*
inexcusabilis es, ô homo omnis qui judi-
cas. In quo enim judicas alterum, te ip-
sum condemnas. Eadem enim agis quæ
judicas. Si virtutes suas & animi dotes

PRÆFATIO

comparasset cum virtutibus & dōtibus illustrissimi Archiepiscopi , rursum vitia (ut sic dicam propter comparationem) illius in una libræ lance posuisset , sua verò propria in altera , equidem puto abstenturum illum fuisse ab iniquo judicio quod protulit adversus memoriam ejus . Præterea cùm solus Deus sit scrutator cordium , & , ut Augustinus ait contra Cresconium , homo judex interiorum cordis nostri esse non possit , qua auctoritate sibi hanc licentiam attribuit Gerbasius ut in secreta Marcæ penetrare tentet ultra omnem humani ingenii vim ac facultatem ? Eadem auctoritate ego Gerbasium dicere possem esse hominem ingenii facilis , eloquentiæ professorem , ceterū contentionis cupidiorem quàm veritatis , cui præponat ubique commoda rationesque suas , & ut illi sua verba reddamus , auram gratiosam sequi non invitum , adeoque mirum non esse si

P R A E F A T I O.

delirare in meditationibus suis & declinare interdum videatur à recta via quam sequi semper oportet virum sapientissimum. Si hæc ego dicerem, exclamaret ille , satis scio : Cur de me ita judicas ? Iniquus es adversùm me. Noli me judicare secundùm faciem. Hanc temeritatem nobis interdixit Christus dominus & magister noster; qui cùm malediceretur , non remaledicebat. Sed satis querelarum. Lubet enim imitari magnum illum Hippomensium Episcopum Augustinum, qui conviciis & maledictis proscissus à Petiliano , noluit maledicta repondere , sed ad eum ita scripsit in loco supra laudato : *Proinde si & ego tibi vellem pro maledictis maledicta rependere , quid aliud quām duo maledici essemus , ut iij qui nos legerent, alij detestatos abijcerent sana gravitate, alij suaviter haurirent malevola voluntate?* Venio igitur ad rem ipsam.

X X X. Ait ergo vir clarissimus Marcam scripsisse librum septimum

P R Æ F A T I O.

de concordia , in quo agitur de iudiciis canonicis Episcoporum , eo tempore quo Episcopi Galliarum nonnulli probatæ minùs fidei erga Regem regnumque insimulati sunt , quos verò Cardinalis Richelius designaverat dejicere per Commissarios. Hoc enim vocabulo utitur , tamentis sciat non esse Latinum , ut invidiam creet Richelio & Marcæ , quia novit illud odiosum vulgo esse. Ut verò vanissimæ , quod mox ostensurus sum , fabulæ aliquam auctoritatem addat , me testimoniū producit. Duo itaque , & quidem maximi momenti , mihi incumbunt probanda. Primum , verum non esse quod ait Gerbasius , hoc opus à Marca suscepsum esse eo tempore quo Cardinalis Richelius , quem persecutorem Episcoporum vocat , quosdam Episcopos majestatis reos in judicium vocare satagebat. Alterum , neque me hujus rei testimoniū Gerba-

PRÆFATIO.

sio fuisse neque esse potuisse. Id verò ita clarè ac perspicuè ostendam ut nemo non sit fassurus in eas angustias redactum esse amicum illum nostrum è quibus se non facile educet , nisi in auxilium suum advocet miseram quandam interpretationem aut distinctionem.

XXXI. Ad primum quod attinet, sic in primis statuendum est , læsæ majestatis accusatos fuisse quosdam Episcopos Gallicanos anno MDCXXXII. & die octava Octobris ejusdem anni ad preces Ludovici XIII. Regis Christianissimi datos fuisse judices ab Vrbano VIII. Archiepiscopum Arelatensem & Episcopos Boloniensem, sancti Flori , & Macloviensem , eisque diplomate regio dato die xxi. mensis Augusti sequentis anni factam potestatem exequendi mandatum illud apostolicum , Episcopos illos reos peractos cathedrisque suis privatos judicio lato anno MDCXXXV.

PRÆFATIO.

die ultima mensis Maii, aliosque in eorum locis ordinatos. Ita enim inter nos convenit. Hæc si vera sunt, ut certè sunt, evidens est Marcam non scripsisse librum de judiciis canoniciis Episcoporum quo tempore Cardinalis Richelius Episcopos illos insequebatur. quod valde notandum est. Cessaverat enim jamdiu illa Richelii cura, altoque in silentio constituta erat Episcoporum reorum causa quam Marca opus illud aggressus est. Scriptus est enim liber ille septimus anno MDCXL. toto sexennio post finitam causam Episcoporum, adeoque non illo tempore quo agebatur de eorum dejectione.

XXXII. Quoniam verò articulus iste, qui est gravissimi momenti in hac mea expostulatione, his argumentis probandus est quibus contradici non possit, afferam auctoritatem ex præfatione mea ad primam

PRÆFATI O.

mam editionem librorum de concordia procuratam anno MDCLXIII. quum ego nondum notus essem Gerbasio, quum nondum ille consilium scribendi librum suum cepisset, quum prævidere non possem controversiam aliquando futuram de tempore quo librum illum Marca composuit. Illic ergo tum scripsi librum septimum de concordia fuisse compositum anno MDCXL. idque etiam repetii in secunda editione, quæ anno MDCLXIX. prodiit. Et quamquam hæc testimonia, licet mea, sint extra controversiam, ut pote data tempore non suspecto, addam tamen etiam aliud, reverendi scilicet viri Pauli Fageti, qui tum in domo Marcæ habitabat & amanuensis ejus erat. Is ergo in eo libro quem de vita illustrissimi Archiepiscopi scripsit, quem adire amicus ille noster potest, testatur eum anno MDCXL. ei lucubrationi in-

PRÆFATI^O.

cubuisse. Post tam ingens & luculentum opus editum, inquit, (id est , post editam historiam Benearnensem, quæ anno M D C X L . prodiit.) dissertationibus tribus , alteri scilicet de Legatis Latinè , duabus verò de Conciliis provincialibus & nationalibus & de judiciis Episcoporum vulgari idiomate scribendis summi Administri Cardinalis Richelii iussu reliquum anni tempus impendit. Tum paulò post rursum confirmat hæc anno M D C X L . fuisse peracta. Certum igitur est traetatum de judiciis Episcoporum non fuisse scriptum ad opprimendos Episcopos , adeoque gravis calumniæ reum esse Gerbasium.

X X X I I I . Alterum quod il mihi probandum incumbit , illud est , neque me Gerbasio dixisse quæ à me sibi dicta esse ait , neque verò ea me illi dicere potuisse , eo præsertim tempore quo ille ait ita se à me accepisse. Nam primò ego nunquam

PRÆFATI O.

scivi hunc tractatum à Marca scrip-
tum esse jussu Cardinalis Richelii.
Quod non dissimulasset si quid if-
tiusmodi mihi notum fuisset, qui non
tacui tractatum illum datum fuisse
manu scriptum Richelio. At si non
scivi, certè Gerbasio non dixi, præ-
fertim, ut id repetam, eo tempore
quo ille ait ita se à me accepisse. Ha-
beo enim præ manibus epistolium ab
eo ad me scriptum & subscriptum
die nona Ianuarii anni M D C L X X X.
in quo contendit nullam esse cau-
sam cur conqueri debeam quòd te-
stimonium meum usurpatum ab illo
sit in hac causa, præfertim cùm il-
lud mihi invidiosum esse non debeat
&, quantum ad me attinet, nihil
odiosum habeat. Tum addit in di-
versa me sententia ante hoc decen-
nium sibi visum esse, & eo quidem
tempore non solùm non improba-
se hoc illius consilium de me teste
nominando, sed etiam significasse

ij

PRÆFATIO.

mihi non displiciturum si meo testi-
monio uteretur ad eam fabulam con-
firmandam.

XXXIV. Igitur illud Gerba-
sius à me sibi dictum esse contendit
anno M D C L X I X. cùm ante decen-
nium id evenisse mihi persuadere
velit. At ego lectores oro obtestor-
que uti judicent verumne esse pos-
sit quod ait vir clarissimus, cùm su-
prà ostenderim & sexennio ante hoc
decennium & eo ipso tempore quo
ista dicta scribuntur , monuisse me
tractatum de judiciis canonicis Epif-
coporum scriptum à Marca fuisse
anno M D C X L. quem tum Gerba-
sius vult fuisse compositum quum
Cardinalis Richelius Episcopos ma-
jestatis reos persequebatur. Præte-
rea, quomodo ego Gerbasio dicere
potui Marcam ei tractatui incubui-
se jussu Cardinalis Richelii, qui nun-
quam ita vel fando quidem audivi
nisi postquam Fagetus id protulit in

PRÆFATI O.

publicum. Certè qui per totos sex annos fui apud Marcam , & qui se-cretorum ejus ac studiorum pro præ-cipuo illius in me amore particeps fui , quem sæpe loquentem audivi & de Cardinale Richelio & de trac-tatu illo , Deum testor opt. max. me nunquam ab illo audiisse impositum sibi à Richelio fuisse onus scriben-di hunc tractatum. Multò minus id dixi viro clarissimo. Et tamen is ad-versùm me contendit se non esse mentitum , & ægrè fert me illi hanc notam velle inurere. Ego certè op-tarem ne me ad hanc necessitatem impulisset , & ne facinus illud suum tueri vellet. Finem autem imponet huic nostræ concertationi Lactan-tius , vir omnium suo tempore elo-quentissimus , cuius hæc sunt verba:
Quid dicam de iis nescio qui cùm semel aberraverint , constanter in stultitia per-severant , & vanis vana defendunt.

Fragmētum tertium , in quo agi-

PRÆFATIO.

tur de interpretatione canonis xvii.
Ancyranī , heic quoque posuimus,
tum ne vel imperfectas illas medita-
tiones doctissimi viri perire sinere-
mus ; tum ut ea ratione paulisper re-
crearemus lectores , qui in tomo pri-
mo Conciliorum editionis Labbei
pag. 1474. hæc lecturi sunt : *In eam*
rem dissertationem paraverat vir illu-
striſſimus ac scientiæ canonicae consultiſſi-
mus investigator Petrus de Marca Ar-
chiepiscopus Tolosanus ad Parisiensem
cathedram à Rege nominatus et ab apo-
stolica sede probatus.

Vale , lector , & his magni viri
vigiliis utere cum ea reverentia quam
à te exigunt summa ejus merita in
Ecclesiam & in rem publicam lite-
rariam. Memineris nihil pejus esse
animo ingrato ; in quo vitio nihil
mali non inest , ut ait ille noster
Tullius.

CATALOGVS OPVSCVLORVM
hoc volumine comprehensorum.

- I. **D**E stemmate Christi. pag. 1
II. **D**e adventu Magorum ad Christum, &
an Reges fuerint. pag. 46
III. **D**e singulari primatu Petri. pag. 53
IV. **D**e discrimine clericorum & laicorum ex ju-
re divino, & de forma regiminis à Chri-
sto instituta in Ecclesia. pag. 72
V. **D**e tempore synodi Sirmiensis plenariæ, &
de Valentis & Vrsacii venia. pag. 155
VI. **D**e synodica epistola synodi Illyricianæ ha-
bitæ decreto Valentiniani senioris anno
Christi cccc xv. pag. 184
VII. **E**xpliCatio canonis quinti synodi Constanti-
nopolis habitæ anno Christi ccc lxxi.
pag. 192
VIII. **D**e veteribus collectionibus canonum. pag.
201
IX. **I**nterpretatio capititis *Clericus.* 3. q. 4. pag.
358
X. **D**e patria Vigilantii. pag. 373
XI. **D**e origine & progressu cultus B. Mariæ vir-
gini in Monteserrato exhibiti. pag. 380
XII. **D**e origine monasterii Scalæ-Dei apud Bi-
gerros in diœcesi Tarbiensi. pag. 394
XIII. **D**e theca reliquiarum sancti Ioannis Bap-
tistæ quæ servatur in Ecclesia Dominica-
norum Perpinianensium. pag. 403

- FRAGMENTA.
- I. Adversus satyras. pag. 414
II. De advocatione Comitum,
pag. 430
III. Explicatio canonis xvii. An-
cyrani. pag. 436
IV. Quis sit proprius sacerdos:
pag. 440
V. De Presbyteris , ubi ordi-
nandi sint. pag. 442
Oratio habita Barcinone die x v. Iulij anno M D C-
X L I V. ad Provinciales & alios superiores or-
dinum religiosorum illius urbis. pag. 444
Itinerarium à Lutetia in Galliam Narbonensem an-
no MDCLIV. mense Novembri. pag. 448
Apophoretum de vino Frontinacensi in Septima-
nia. pag. 450

A C C E D V N T

I Acobi Sirmundi diatribæ duæ de anno syno-
di Sirmiensis & de fidei formulis in ea edi-
tis. pag. 451. 501

Dionysii Petavii dissertatio de Photino hære-
tico ejusque damnatione in quinque synodis facta.
pag. 463

O P V S C V L A

T

OPVSCVLA
P E T R I
DE
M A R C A
ARCHIEPISCOPI
PARISIENSIS.

D I S S E R T A T I O
De stemmate Christi.

I. ARIÆ ab eruditis viris initiae sunt rationes conciliandi stemmatis à Matthæo propositi cum eo quod Lucas instituit in descriptione originis Iosephi, qui fuit vitricus D. N. Iesu Christi. Inter

A

OPVS C V L A

quæ duo tam ingens & apertum est dis-
crimen ut invicem pugnare videantur;
cùm Matthæus Iosepho patrem Iaco-
bum ascribat, & hujus avos, serie non
interrupta, ab Abrahamo ad Davidem,
ab isto ad Salomonem, & stirpem Iu-
dææ Regum integrum usque ad Sala-
thielem ejusque filium Zorobabelem du-
cem ducat: quam deinde ad posteros
Abiudis, qui fuit Zorobabelis primoge-
nitus, protensam in Matthan ejusque fi-
lio, quem dixi, Iacobo sifit. At verò Lu-
cas ab ipso generis humani capite Ada-
mó exordiens, ad Abrahamum delabitur,
& ab illo deinceps ad Davidem pergit.
in quo paria facit cum Matthæo. Sed po-
stea, omissa penitus Salomonis ejusque
stirpis mentione, ad Nathanem Davidis
alterum filium descriptionem suam defle-
ctit, & ulterius progrediens, Neri pa-
trem Salathielis & avum Zorobabelis de-
signat; statimque deserto Abiude Zoro-
babelis primogenito, Rezæ alterius filii à
Zorobabele prognati stemma continua ne-
potum serie ad Heli terminat, quem Io-
sepho patrem tribuit. Ex hac Evangelii
starum contraria in speciem descriptione
duos Iosepho patres affingere necesse est,
& alios avos atque proavos usque ad Zo-
robabelem & Salathielem; in quorum

P E T R I D E M A R C A.

3

avis eadem pugna reperitur , quos à Da-
vide per Salomonem Matthæus dedit,
& Lucas per Nathanem:

II. Non morabor in recensendis , quas
antiqui patres excogitarunt componendi
adeo gravem de duplice patre Iosephi con-
troversiam , rationibus , quæ à recentiori-
bus plerisque discussæ & partim expunctæ
sunt. Id unum observabo , necessariam
fuisse utramque descriptionem , ut ple-
nam & integrum haberemus originis istius
cognitionem , ex qua liquidò pateret Iu-
dæis atque gentilibus Christum ; cuius in
eo stemmate maiores recensentur ab A-
brahamo & Davide arcessiti , eum esse
Principem & Messiam quem ex illa duo-
rum procerum stirpe proditurum oracula
Sacra tam serio spoponderant. Neque
enim eorum sententiæ assentior qui Mat-
thæum sic origines suas Hebræis edidisse ,
Lucam verò gentilibus , sibi persuaserunt
ut solis illorum rationibus consuluisse vo-
luerint qui scriptio니 causam dederant.
Imò verò utrumque stemma ad Iudæorum
institutionem æquè ac gentilium omnino
pertinet : sed unum mutuatur lucem ab al-
tero ; ita ut quæ in Matthæo minùs erudi-
tis in antiquitate Iudaïca negotium facef-
sere poterant , à Luca , qui posterius scri-
psit , planè illustrentur.

A ij

O P V S C V L A

III. Quare jus regnandi , Abrahami & Davidis nepoti eximio promissum , cùm ad Christum pertinere Matthæus docere vellet , Davidem ipsum ejusque primogenitum Salomonem ceterosque Reges Iudæorum invicem sibi sanguinis jure succedentes proponit usque ad Iechoniam & ejus fratres , sub ipsa Babylonici exsilio tempora . Subjungit successionem principatus Iudaïci in Salathiele & Zorobabele ; qui quidem procedebant ex stirpe Davidis , jureque regnandi hereditate sibi delato , quantum per Assyrios licebat , utebantur . Hoc jus ut à Zorobabele transmissum fuit ad Abiudem primogenitum suum , ita Matthæus hujus Abiudis posteros ad Iacobum prosequitur ; à quo Iosephus vir Mariæ originem traxit , juxta fidem Matthæi .

IV. Quæ quidem licet in se vera sint , & jus regnandi ad Iosephum & Mariam , à Davide repetito initio , translatum probent ; attamen quia series generationis naturalis in ea descriptione majorum apud Matthæum bis interrupta fuerat , nempe in persona Salathielis , & demum Iacobi , quorum ille , fictione juris , filius erat Iechoniæ Regis , Iacobus vero , juris quoque fictione , erat pater Iosephi , necesse fuit ut Lucas ex his angustiis fideles

eriperet, patremque naturalem Salathie-
lis, tum etiam Iosephi ediffereret, eadem-
que opera jus regnandi à Davide dedu-
ctum rectè per eas personas quas recen-
suerat Matthæus ad Iosephum, Mariam,
& Christum transmitti nos admoneret.

V. Enimverò scriptores antiqui de so-
lo Iosephi patre solliciti, in conciliatione
Matthæi cum Luca laborarunt, quod ad
istam stemmatis partem attinebat. Neque
enim Salathielis ducis patrem alium à Ie-
chonia Rege fuisse illis suboluerat. Quare
nec illud Lucæ consilium, quod proposui-
mus, de illustranda & explicanda Mat-
thæi descriptione integrè consequi potue-
runt. Id unum apud se constituisse Lucam
voluerunt, ut doceret Nathanis stirpem
in Iosepho unà cum Salomonis progenie
coaluisse, quod significabat Iulius Africa-
nus in epistola ad Aristidem. In quo non
erat tantum momentum ut Lucæ diligen-
tia requireretur in expandenda Nathanis
posteritate; cùm juxta veterum istorum
sententiam nihil ad jus regnandi stirps illa
contulerit, quod per Salomonem Iacobo
patri, ut ipsi volunt, naturali Iosephi con-
ferri scripserat Matthæus.

VI. Hæc enim apud illos, auctore
Africano, invaluerat opinio, cùm Iaco-
bus à Matthæo & Heli à Luca pater Iose-

A iij

phi dicatur, illum naturalem fuisse, hunc
verò legitimum, vi legis, & fictione juris.
Quod ex Desposynorum traditione hoc
modo explicat Africanus apud Eusebium.
Matthan Salomonidarum stirpis solus he-
res uxorem Estham cùm duxisset, ex ea
sustulit filium Iacobum. Matthane mor-
tuo, Estha vidua nupsit Melchi ex Natha-
nis stemmate; ex quo suscepit filium He-
li; in quo uno Nathanidarum jura colle-
cta sunt. Heli verò, ducta uxore, cùm si-
ne liberis decessisset, Iacobus ejus frater
uterinus, legis imperio adactus, viduam
conjugem sibi ascivit; ex qua Iosephum
sustulit, naturalem filium suum, ut Mat-
thæus scripsit, sed vi legis Heli imputan-
dum, auctore Luca.

VII. Attamen hac in parte hallucina-
tum fuisse Africanum viri aliquot eruditio-
ne clari ante nos observarunt; & Iosepho
assignatum à Luca patrem, naturalem
fuisse, adoptivum verò & vi legis indu-
ctum quem Matthæus tradit. Quippe res
ipsa docet Matthæo curæ fuisse jura regiæ
successionis in personis à se descriptis con-
texere, exordio ducto ab Abrahamo, cui
promissiones primùm factæ sunt, Lucam
verò, qui ab Adamo auspicatur, secutum
naturalis generationis ordinem. Quod
apertè patet in Salathiele, quem à Iecho-

P E T R I D E M A R C A.

7

nia genitum Matthæus docuerat. Sed quia hoc ad principatus successionem hereditariam, non autem ad naturæ seriem pertinebat, suppetias obscurò alioqui loco tulit Lucas, & contexta Nathanis nepotum serie, ad Neri progressus est verum Salathielis patrem. Idem institutum secutus est in Iosephi patre naturali demonstrando. Legitimum enim & ultimum Salomonidarum heredem Iacobum Matthæus dederat patrem Iosepho. Sed quia hæc pars stemmatis egebat explicatione, Lucas similem priori operam navavit; & naturali Iosephi patre quæsito, Heli esse docuit.

VIII. Quoniam vèrò vis & veluti arx istius probationis, qua contendimus Lucæ studium in eo positum ut veros & naturales patres assignaret, constituta est in patre Salathielis demonstrando, adnotandum est Ieremiam cap. xxi. Iechoniacæ Regi & deportationem in Babylonum solum & orbitatem prædixisse, ad eo ut nullus ex ejus stirpe Davidis solum infessurus vel potestatem in Iuda nacturus esset. Quare ne cassa sit oraculi sacri comminatio, nullo pacto Salathiel ut filius Iechoniacæ ascribi debet, et si Matthæus referat Iechoniam genuisse Salathielem. Gignendi quippe verbum, more loquendi

A iiiij

Hebræis familiari , non solum generatio-
nis naturalis ordinem significat , sed etiam
seriem successionis , ut docuerunt eruditæ
viri . Quod dicendi genus ut in personis
privatis mihi videtur durum , ita in regiæ
dignitatis successione sua elegantia non
caret . Inde illud psalmi de Davide in re-
gnum evecto : *Filius meus es tu , ego hodie
genui te.* Hinc apud profanos auctores
dies adepti imperii natalis dicitur . Restat
ergo ut jus regni hereditarium à Iechonia
in Salathielem devolutum significare vo-
luerit Matthæus . Capacem autem hujus
recipiendi juris Salathielem docuit Lu-
cas , utpote qui tunc temporis reperi-
tur caput stirpis Nathanidarum ; in
quem , extincta Salomonis stirpe , jura regi-
ni Iudaïci & spes promissionum conflu-
bant . Quod ut facilius Lucas evincat ,
subjicit oculis Nathanis posteros , priva-
tos homines , utpote qui Salomonidarum
stirpe regnante vixissent , continuata serie
usque ad Neri patrem Salathielis ; ad
quem , fideicommisso à lege inducto , re-
gia hereditas Davidicæ familiæ translata
est , & deinde ad filium ejus Zorobabelem
Iudaïci populi ducem & αιχμαλωταρχην .

I X . Pari usus est diligentia Lucas in
assignando naturali patre Iosephi , ut
constans esset in suo instituto , illustraret-

que Matthæum, qui jus regiæ successionis per Zorobabelis posteros ex primogenito Abiude prognatos prosecutus fuerat. Sed eorum ultimo Iacobo sine liberis obeunte, expandenda erat series nepotum Rezx, qui fuit secundogenitus Zorobabelis; ut constaret agnationis jure hereditatem in ultimum stirpis illius Heli devolutam fuisse, quod Lucas egregiè præsttit.

X. Neque nos ab hac sententia movere debet Africani auctoritas, cùm futili imò verò etiam inepto nitatur fundamento. Ait ille à Matthæo tradi Iacobum genuisse Iosephum, à Luca verò Iosephum existimatum fuisse patrem Christi, Iosephum autem filium fuisse Heli. Sed verbum illud fictionis ad solum Iosephum pertinet, ratione Christi, cuius existimabatur esse pater, non autem ratione ceterorum qui in eadem serie ad Adamum usque describuntur. Gignendi autem verbum, apud Matthæum, vel ad jus successionis à Iacobo ad Iosephum deductæ pertinet, ut dicebamus superiùs, quamvis in privatis hominibus hæc locutio durior videatur, vel potiùs filium legitimum, id est, vi legis adscriptum designat.

XI. Posset aliquam molestiam facesere Desposynorum traditio apud Africanum, qui videntur naturalem patrem

Iacobum agnoscere , Heli autem legitimum. Sed ausim afferere detortam ab Africano in alium sensum hac in parte antiquam narrationem , vel ejus rei famam temporis lapsu adulteratam ; præsertim cùm Ambrosius lib. 111. in Lucam , se alium antiquorem secutus auctorem , Heli naturalem patrem fuisse scripserit , Iacobum autem legitimum.

XII. Ceterūm qua ratione acciderit ut alter natura , fictione juris alter , Iosephi pater fuerit , egregiè nos docent iidem Desposyni apud Africanum ; quorum auctoritatem elevare conati sunt quidam è recentioribus , quorum apud eruditos fama est illustrior. Illi verò , robusto in speciem argumento , sibi visi sunt hanc fabulam evertisse. Quippe cùm habeamus ex Africano Iacobum & Heli patres fuisse uterinos ex communi matre Estha , Heli autem improlem obiisse , Iacobum verò ejus duxisse viduam legis imperio adactum , ut demortuo fratri prolem suscitaret , reponunt illi prudenter & acutè legem *Deutero. xxv.* de solidis fratribus consanguineis constituisse ad conservanda familiarum jura , quæ ex sola agnatione censentur. Fratres autem uterini non sunt inter agnatos , neque , ut disertè scribit Moses Maimonides , in

*causa ducendæ patriæ aut hereditatis cer-
nendæ pro fratribus habentur.*

XIII. Attamen grave mihi semper visum fuit ab ea traditione discedere quafulti veteres patres gentilium calumnias ob pugnas Matthæi & Lucæ in assignando duplici patre Iosephi diluerunt. Nolo in universum reluctari priori definitioni, quæ fratres uterinos ab hereditate fratris & à nuptiis fratriæ viduæ removet. Sed aio ejus regulæ exceptionem dari in specie proposita; adeo ut, nisi daretur huic exceptioni locus, lex Deuteronomii corrueret. Quare, hoc casu, exceptio est potius ipsa legis executio. Fingamus, ut accidit, absque liberis obiisse Iacobum ultimum ex nepotibus Zorobabelis per Abiudem genus ducentibus. Statim jus hereditatis regiæ devolutum est ad Heli; non quatenus erat Iacobi frater uterinus ex matre Estha, sed quia solus erat heres ex posteris Zorobabelis per Rezam secundo-genitum. Quare cùm Iacobi hereditas ipso jure translata sit in Heli fratrem, licet uterinum, & verbis & mente legis obstrictus fuit iste ad ducendam Iacobi viduam: cuius matrimonii onus unà cum hereditatis honore conjunctum fuit, si fraternali vinculum intercederet; non distinguente lege an sint uterini vel con-

sanguinei , dummodo cum isthuc onere
sit conjuncta hereditas.

X I V . Hujus autem connubii legis
imperio initi is erat effectus ut proles edi-
ta jure ipso tribueretur fratri defuncto ;
adeo ut filius & heres illius censeretur.
quod significant hæc verba Deutero. xxv.
Suscipiet eam (id est , viduam) frater ejus ,
& suscitabit semen fratris sui , & primo-
genitum ex ea filium nomine illius appella-
bit. Etenim non est horum legis verbo-
rum sententia , ut quidam putant , inter
quos Augustinus , imponendum filio pa-
tris nomen , sed filium defuncti nomini as-
cribendum , dicendumque illius patris fi-
lius & heredem . Quam explicationem
confirmat Boosus cap. i v. libri Ruth , qui
fratris sui Mahalon absque liberis fato
functi viduam Rutham cùm duxisset , ait
coram concione : *Testes vos estis hodie*
quòd Ruth Moabitidem , uxorem Maha-
lonum , in conjugem sumpserim , ut susci-
rem nomen defuncti in hereditate sua , ne
vocabulum ejus de familia & fratribus &
populo deleatur. Nomen ergo defuncti ser-
vabatur , dato illi herede & filio , qui in
tabulis censualibus filius illi adscribeba-
tur . Ceterùm naturalis quoque patris
ratio habita est , ut illius etiam filius di-
ceretur , sicque duorum patrum in soli-

dum natus esset ; potiore , ni fallor , pa-
tris naturalis nomenclatura , quæ fictioni
juris antecellebat. Quod unicè docet
eiusdem Boosi exemplum , cuius filius è
Rutha fratris Mahalon vidua , non istius
appellationem obtinuit. Obedus quippe
dictus est. Neque etiam à Matthæo in
stemmate dictus est filius Mahalon , sed
Boosi. Vnde colligemus Iosephum rectè
dici Iacobi filium vi legis & fictione juris ,
sed jure sanguinis & naturæ Heli filium
indigetandum , atque adeo utriusque pa-
renti adsignandum.

XV. Antequam ad secundum dispu-
tationis articulum accedam , monendi su-
mus , ex Africani sententia , Melchi tri-
buendum esse patrem filio Heli , & avum
Iosepho , apud Lucam ; ita ut , hac ad-
missa sententia , duo ex vulgatis editioni-
bus tam Græcis quam Latinis expungen-
da sint nomina in stemmate Lucæ , nem-
pe Matthath & Levi , totidemque gene-
rationes. Sanè non dubito quin varia fue-
rit olim lectio apud codices Lucæ , his
duo illa nomina omnittentibus , unde oc-
casio scribendi Africano Melchi esse pa-
trem Heli , & Irenæo septuaginta duas
generationes tantùm apud Lucam agnosc-
endi , quæ sunt hodie septuaginta quin-
que , aliis verò exemplaribus duos illos

avos Iosephi describentibus ab ipsa Gregorii Nazianzeni ætate , qui Matthath & Levi inter Melchi abavum & Heli abnepotem interserit. Quæ ultima lectio cùm & ipsa vetustate juvetur & Latina veteri editione , non est quòd viri eruditii in ea sollicitanda , quæ per tot secula obtinuit , sibi laborandum putent ; ut rectè monuit R. P. Rossinus adversus Hugonem Grotium & Ioannem Cordesium;

XVI. Secunda hujus illustris controversiæ disceptatio versatur in detegendo Mariæ stemmate , à qua Christus ex Davide per carnem ortus est, ut monuit Paulus Apostolus. Sanè neque Matthæus neque Lucas munere suo functi essent , si Christi originem & generis successionis que seriem alter ab Abrahamo & Davide , alter ab Adamo exorsi , in solius Iosephi pandendis majoribus hæsisserent , incuriosius obliiti Mariæ generis ; à qua sola , non autem à Iosepho , suum genus traxisse Christum utrique profitentur. Sciebant à se hoc officium Christianis præstari debere. Quare in ipso evangelii sui exordio Matthæus pollicetur se Christi originem descripturum. Non est detrahenda fides auctori tam idoneo , nec dubitandum quin promissa impleverit.

XVII. Id solum inquirendum restat ,

quem modum consilii sui exequendi tenuerit, in quo veterum & recentiorum ingenia desudarunt. Qua de re nihil video quod certius & sincerius afferri possit quam id quod plerique veterum adnotarunt, scilicet apud Matthæum eosdem esse majores Iosephi & Mariæ; adeo ut stemma unius pertineat ad alterum, & per utrosque ad Christum, quamvis diverso gradu. Duo sunt capita in hac definitione. Primum est apertum ex verbis Matthæi, scilicet originem Iosephi eandem esse cum origine Christi, hanc verò per Mariam derivari in Christum, ac proinde ipsius Mariae avos eosdem esse cum parentibus Iosephi.

XVIII. Alterum caput reticetur à Matthæo, nempe quo gradu distarent à communis stipite Iosephus & Maria, quia res erat illa tempestate omnibus Iudæam incolentibus notissima. Attamen ex Epiphanii, Chrysostomi, & Ambrosii testimoniis confici potest proximiori agnitionis gradu invicem conjunctos fuisse. Etenim afferunt illi, ex veteri nempe traditione, se conjugio sociasse Iosephum & Mariam ut parerent legi, quæ puellæ Israëlitidis nuptias cum hereditate paterna, quæ illi contigerat, proximo agnato deferebat, ne bona extra familiam transi-

rent. Quod definitum fuit à Mose, *Numeror. c. ultimo*, in specie illi proposita; ubi enuptio extra tribum vetita, de stirpe & familia debet intelligi, ut rectè à veteribus edissertum est, tribus nomen ad familias significandas restringendo. Ut autem hoc loco familia designata intelligatur, exigit ratio legi addita, ne bona avita perpetuo jure ad exterros deveniant. Hinc est quòd *c. III. Tobiae* Sara conqueritur quòd pater ipsius filios heredes non haberet, neque verò esset frater ei cuius filio se uxorem ex lege servaret, *Iudithæ* quoque maritum ejusdem fuisse cum ea non solum tribus, sed etiam stirpis, & familiae, *πατριῶν αὐτῆς*, inquit historiæ illius scriptor. quam vocem, *patriæ*, Ambrosius in nostræ legis explicatione retinuit. *In Ioseph origine*, inquit, est etiam origo *Mariæ*. Nam cùm vir justus sit *Ioseph*, utique & ex tribu sua & ex patria sua accepit uxorem; nec potuit justus facere contra id quod lege præscriptum est. Sic enim habet. *Quia unusquisque in hereditate tribus suæ patriæ adhærebunt filii Israël*, nec de tribu ad tribum transibunt; & omnis filia quæ habet hereditatem tribuum filiorum *Israël*, uni ex populo & tribu patris sui erit uxor. Legibus Atticis, quarum pleræque ex legibus Mosis desumptæ sunt, idem inveniatur

tur constitutum. Vocabatur autem puella talis, sive sola ex asse heres esset patri, si-
ve sorores, non etiam fratres haberet, vulgo ἐπίκλητος, ab ipso Solone ἐπίκλη-
της. Ad quem ejus nuptiæ lege pertine-
bant, agnatus proximus is dicebatur, ἐπι-
δικτόμενος, ut eruditè probat testimentiis
Diodori Siculi, Demosthenis, Isæi, Ari-
stophanis, Pollucis, & Terentii Grotius,
& nuperus legum Atticarum collector.

XIX. Ceterùm jus istud non perti-
nuit ad omnes puellas, sed ad eas quæ re-
rum soli hereditatem adirent. Quippe aliis
liberum fuit extra tribum suam nuptias
contrahere. Vnde in libro Iudicum c. xxi.
tribus ceteræ, quò minus filias suas nup-
tum darent Benjaminitis, ostendunt se
non lege divina, sed jurisjurandi religione
prohiberi. Et David ex tribu Iuda Micho-
lem duxit uxorem, quæ fuit ex tribu Ben-
jaminis, nunquam eo nomine reprehensus.
Adjici debet ex Iosepho, potuisse
quas vis virgines cuvis Hebræo nubere, si
hereditatem sibi delatam repudiarent. Ex
superiori observatione colligitur, non so-
lùm ejusdem stirpis & familiæ paternæ
fuisse Iosephum & Mariam, sed etiam
proxima agnatione invicem conjunctos
fuisse, cùm ille istam ducere teneretur
uxorem ex lege.

XX. Quonam autem gradu agnatio-
nis se invicem contingerent, indicare co-
natus est Ioa. Baptista Poza Cantaber,
Soc. Iesu Theologus, *Lib. II. Elucidarii*
Deiparae Traictatu **XIIII.** c. 1. his verbis:
Deipara & Iosephus, fratrum duorum filii,
eisdemque paternis avis gaudebant, aut
saltem proavis. quod arbitror esse necessa-
rium ad mentem Evangelistæ. Sed agnatio-
nis gradum illum societatis ejusdem alter
Theologus eruditione clarissimus Possinus
in Dialactico suo Theogenealogico de-
demonstravit, & reliquas quæ in hoc stem-
mate occurrunt difficultates diligentissi-
mè discussit. Securus itaque alterius ex
eadem societate eruditissimi viri Beffoni
sententiam, liquidis argumentis compro-
bavit Heli communem patrem fuisse Ioa-
chimi & Iosephi; quorum ille pater, hic
vir fuerit Mariæ. Etenim, ut superiùs mo-
nui, cùm Evangelistæ Christi genealo-
giam describendam sibi proposuerint, il-
lud quod agebant egisse seriò pius quisque
in animum inducit. Porrò non describent
majores Christi, nisi priùs majorum Ma-
riæ seriem ediderint. Eos verò alios à ma-
joribus Iosephi fuisse non significant. Er-
go cominunes censendi sunt ambobus.
Vnde sequitur, quemadmodum ex Heli
Iosephus prognatus est, ex eodem stipite

Mariam quoque proficisci. Cùm autem Iosephus Mariam duxerit, & jus fasque naturale vetet fratrem cum sorore sua jungi connubio, necesse est ut inferiori gradu Maria posita fuerit, neptisque illi fuerit ex Ioachimo fratre. Quod satis significat Matthæus, qui Iosephum superiori quām sit Maria gradu constituit.

X X I. Addamus huic argumento robur aliquod, petitum ex comparatione utriusque stemmatis apud Matthæum & Lucam. Posita enim priore illa certissima definitione, ab utroque Evangelista Christi majores describi, alia ratione conciliari non potest varia eorum descriptio quām si dicamus Heli patrem Iosephi apud Lucam, & Iacobum apud Matthæum, inter Mariæ & Christi majores numerari. Etenim si ex avo vel proavo Heli procedat linea Mariæ, vel è contrario ex avo Iacobi, alia erit generis series quæ dicit ad Heli vel Iacobum, & abi iis ad Iosephum. Linea autem illa Mariæ nulla ratione pertinet ad descriptionem majorum Christi relatam à Matthæo vel Luca. Scio rectè excipi posse, utramque Evangelistarum descriptionem conciliari admissa duplicitis patris legalis & naturalis observatione in personis Heli & Iacobi. Sed cùm isthæc conciliatio cadat in solos Iosephi patres;

B ij

vel illi numerandi erunt inter majores Mariæ & Christi, vel alterius Evangelistæ narratio nihil conferet ad genealogiam Christi. quod absurdissimum esse ante diximus.

XXII. Nihil est quod huic sententiæ objici possit præter jus naturæ; cui videtur injuria fieri si admittantur nuptiæ inter Iosephum patruum & Mariam fratris Ioachimi filiam. Attamen ejusmodi conjugium nec lege Iudæis vetitum, & moribus receptum erat; ut eruditè docuit Possinus. Sic Abraham Saram, fratris sui Arani filiam, uxorem duxit, ut docuerunt Iosephus & Hieronymus. Othoniel Axam duxit fratris filiam *Iudic. c. i.* Et apud Tobiam *c. 111.* Sara unigenita patri suo se obstrictam fatetur ex lege ad nubendum nepoti ex fratre nato, si quis extaret. Mardochæus, illo exemplo, filiam fratris sui Edissam, Estherem deinde dñam, sibi adoptavit in filiam, ut reddit Latinus interpres, vel ut septuaginta explicuerunt, *despondit eam sibi in uxorem.* Estheris *c. 11.* Alio jure usi sunt Iudæi in connubiis amitæ vel materteræ cum filio fratris, quæ vetita sunt *Levit. c. xxv.* quia cum uxor sub manu sit & potestate viri, alienum videtur à jure naturæ ut amita, quæ vicem matris implere deberet.

erga filium fratris, isthac auctoritate dejecta illi subjiciatur. Porro et si Romano-rum Principum legibus nuptiae patrui cum nepte sunt vetitae, ab aliis gentibus absque crimine olim frequentatae sunt, ut apud Tyrios Iudeis vicinos ex Iustino lib. xviii. apud Macedones ex Diodoro, Lacedæmonios ex Herodoto, & Siculos ex Plutarcho. Quare non solum adversus legis præscriptum non peccavit Maria, patrum Iosephum ducendo; sed contra legem peccasset, nisi eum sibi sociasset connubio.

X X I I I. Discutienda nobis restat Græcorum mediæ ætatis narratio, à Ioanne Damasceno tradita, Mariæ patri Ioa-chimo patrem fuisse Pantherem, huic Barpantherem, Barpantheri vero patrem fuisse Levin, filium Melchi. Quæ fama vi-tio temporis adulterata, vero tamen com-mista est. Pantheris agnomentum quin fa-miliæ Iosephi inhæserit, dubitare non si-nit Celsi apud Origenem adnotatio; qui ait Mariam concepisse à quodam nomine Panthera, *πάνθης Παρθέα τοῦ ρωμα.* quod paganus ille à Iudeis acceperat, in quo-rum veteribus monumentis Christus filius Panther dicitur. Itaque Panther est genti-litum cognomentum, non autem viri proprium. Quod etiam patet ex Epipha-

B iij

nio, qui Iacobum patrem Iosephi, apud Matthæum, cognomine Pantherem dictum fuisse docet. *Iosephus*, inquit, filius fuit τὸς Ἰακὼς, ἐπίκλην τὸν Πάντηρ καλούμενος. Quare manifesta est Græcorum apud Damascenum hallucinatio, quod familiæ cognomentum pro nominibus propriis avorum Mariæ usurparint.

X X I V. Sed gravius peccarunt in eo quod adversus vetustam traditionem Pantheris cognomen ex linea Melchi à Luca recensiti deducant, cum ex Epiphani longè antiquioris testimonio constet cognomen illud in familia Jacob coalusse. Ex hac in domum Heli unâ cum hereditate agnationis jure translatum fuisse dicendum est: quod ab Heli assumptum, in Iosephum quoque devolutum est. Quare Joachimi pater uterque Panther dictus est, seu Jacob, qui legitimus, seu Heli, qui naturalis, assumpta gentilitia appellatione Iacobi. Ipsius vero pater Matthan, accepto, si placet, etiam à progenitoribus cognomine Pantheris, sive Barpantheris, usus fuisse credi potest. Cœperant quippe apud Iudæos, jam à Macchabæicis temporibus, cognomina quædam gentilitia, à casu vel alicujus rei memorabilis eventu deducta, in familiis usurpari.

XXV. Occurrunt præterea quæstiones aliquot non contemnendæ , tum in stemmate à Luca proposito , tum in eo quod exhibet Matthæus : quæ copiosa dissertatione indigerent , nisi Patris Pos- fini opera factum esset ut in iis nobis non sit valde laborandum. Tres tantùm attin- gam ; quarum prima inquirit quodnam fuerit consilium Matthæi in dirigendo stemmate in tres tessaradecadas. Non vi- detur mihi numerorum subtile & scrupu- losas rationes consecutus , ut placuit eru- ditis quibusdam , qui mysteria in hoc qua- tuordenario numero hariolantur. Id unum sibi proposuit , ut memoriæ juvandæ cau- fa stemma in tria tempora digereret , quæ egregiis epochis distinxit , ante regnum , regni florentis , & regni desinentis ; rur- sumque ternis his ordinibus personas pari numero adscripsit. Enimvero quoniam in prima serie Abrahami ad Davidem qua- tuordecim personæ revera tantùm com- prehensæ erant , eundem numerum in re- liquis duabus classibus servavit. Ideoque in eo quod est à Davide ad Iechoniam in- tervalle tres Reges omisit , Ochosiam , Ioasum , & Amasiam , ne quatuordena- rium numerum superaret. Nec putavit hi- storiæ fidem violari , personas quasdam minùs nobiles arbitrio suo transiliendo ;

B iiij

quia rem in summam conferebat. Cujus præteritionis exempla habemus lib. I. *Paralip.* i v. & apud Solinum in Macedoniam Regibus. Ceterum recti sermonis ratio salva erit, etsi Rex Ioram, omissis intermediis, genuisse dicatur Oziam: quia genuisse non tantum pater filium, sed & avus nepotem, & pronepotem proavus, absque ullo vitio dicitur.

X X V I. Porro cur tres istos Reges silentio præ ceteris damnaverit Matthæus, causa est in promptu, recte à veteribus adnotata; quia peccatis suis exigentibus hanc infamiam commeruerunt. Quippe Ochosias ambulavit in viis domus Achab, ut loquitur scriptura iv. *Reg. c. viii.* Joas verò Zachariam Pontificem Joiadæ filium lapidavit in atrio templi, i i. *Paralip. c. xxiv.* Amasias deos Idumæorum coluit, ejusdem libri c. xxv. Excipiet aliquis repeiri tres alios Judææ Reges sceleribus insigniores, qui multandi potius oblivione fuerant à Matthæo. Achas scilicet, qui templum polluit omni genere idolatriæ & filium suum sacrilego parricidio concremavit, Manasses, qui in scripturis Amorrhæos ipsos impietate superasse dicitur, quam filius ejus Amon in majus auxit; ut habemus ex diserto testimonio auctoris *Paralipomenon.*

XXVII. Huic difficultati facile satisfiet , si dicamus expunctionem istam numero trium Regum adstrictam fuisse ut servaretur quatuordenarii ratio , in eligendis autem tribus è sex illis sceleratis merum fuisse arbitrium Matthæi : qui in priores illos tres , qui propius absunt à Davide , cùm in recensenda Regum stirpe priùs incidisset , illique seriatim se consequantur , non habuit cur se curiosius implicaret expendendis ceterorum sceleribus , etsi dici possit causam aliquam fortasse habuisse , licet suo instituto non necessariam , cur trium ultimorum nomini parceret , Achaso quidem ob Ezechiae filii & heredis pietatem eximiam , Manassi ob resipiscientiam , Amoni ob Iosiae filii celebratum in religione vindicanda studium . Quæ Matthæi explicandi ratio à nobis proposita facilior & planior est quàm eruditissimi viri nobilis conjectura , qui putat tres illos Reges à Matthæo prætermisso quòd ob scelera sua judicio sacerdotum expuncti essent è tabulis censoribus , quæ in archivis templi summa cura à Pontificibus servabantur ; ubi , teste Iosepho , præter rerum gestarum memoriam , origines quoque familiarum regiæ & sacerdotalis descriptæ erant . Sed an Pontificibus & synedrio tanta fuerit in

Reges etiam fato functos potestas ut eo-
rum memoriam damnarent , nomenque è
Fastis eraderent , ut olim factum legimus
à senatu Romano , prudenter dubitari po-
test , & illud quoque , si licuerit illud sy-
nedrio , an unquam usurpaverit.

X X V I I I . Secunda , quæ sequitur
ex prima , est quæstio illa nobilis de nu-
meri quatuordenarii apud Matthæum
supputatione , quomodo sit ineunda ut
auctori sua ratio constet docenti singulas
classes constare generationibus sive per-
sonis quatuordecim . Difficultas versatur
in persona Iechoniæ Regis , qui dicitur à
Matthæo filius Iosia in transmigratione
Babylonis , & genuisse Salathielem post
transmigrationem . Non constabit autem
numero summa , nisi præter Iechoniam
pater illius Ioakimus inseratur , & Iecho-
nias det exordium tertiae tessaradecadi .

Antequam nodum istum solvamus ,
pauca & certa ex scriptura præmittenda
sunt de filiis Iosia & de Babylonicae de-
portationis tempore . Interfecto Iosia
Regi in prælio Mageddonensi ab Ægyp-
tiis suffictus est filius Ioachaz , dictus quo-
que Sellum : qui paulò pòst exutus regno ,
obiit captivus in Ægypto . Victor Pharaon
fratri successorem dedit alterum Iosia fi-
lium , qui Eliakim & Ioakim nuncupar-

tus est. Hic regnum per annos undecim varia fortuna tenuit. Ab Ægyptiorum servitute discedens, Nabuchodonosori Regi Chaldaeorum cum sese addixisset, fidem jam datam violare tentans, Syrorum & vicinarum gentium, quæ sociæ Chaldaeis erant, incursionibus vexatus, inter tot discrimina fato functus est. Regni atque defectionis heredem reliquit filium Ioachinum, Iechoniam dictum à Ieremia, natum annos octodecim, qui contumaciæ paternæ pœnas luit, tribus in principatu mensibus exactis, deportatus Babylonem cum omni familia post Hierosolymitanæ turbis deditio[n]em præsenti Nabuchodonosori factam. Iechoniae loco, regni speciem potius quam vim à Chaldaeis obtinuit Sedecias, Iosiae filius, & patruus Iechoniae, qui post annos undecim, oculis effossis, abductus est Babylonem.

Itaque sub extrema tempora regni Iokimi & exordia Iechoniae initium hujusce transmigrationis fuit: quæ post annos undecim, incenso templo, urbeque excisa, totius populi unâ cum Sedecia Rege in Chaldaeam deportatione, nomen transmigrationis depositum, appellatione captivitatis Babylonicae assumpta. Quare Matthæus rectè tempora inceptæ transmigra-

tionis ad Iechoniam retulit, & Salathielis ducatum ad id tempus quod eam consecutum est, ante solutionem captivitatis, quam Cyri beneficio Iudæi tandem obtinuerunt.

X X I X. Recentiores omnes in unam conspirant sententiam, mendosum esse codicem Matthæi, & Ioakimum patrem Iechoniæ omissum in secunda classe. Hanc labem observasse Epiphanium hær. VIII. & Hieronymum initio commentariorum in Danielem, atque Euthymium ad Matthæum c. i. Duplici argumento mutilum esse locum demonstrant. Primò, quia Iechonias fuit nepos Iosiac, non autem ejus filius. Vnde colligitur veram lectionem ita constitui debere ut dicatur Iosias genuisse Ioakim, hunc autem genuisse Iechoniam. Secundò, quia nisi constituatur altera persona præter Iechoniam, qui limes fuit secundæ tessaradecadis, tertia intra numerum tredecim capitum subsidet.

X X X. Ego verò tria quædam assero, nec locum Matthæi mendosum esse in secunda classe, neque à veteribus ullis, non excepto Epiphanio, lectionem ho diernam fuisse damnatam, licet recentiores omnes id sibi omnino persuaserint, & ex ea quatuordenarium numerum tertiaræ classis rectè colligi ex Hieronymi & Am-

brosii sententia. In prima hujus assertionis parte mihi convenit cum erudito viro Pos-
fino, qui pluribus contendit & probat Matthæi editiones omnium linguarum at-
que manuscriptos codices vetustissimos,
(non exceptis, ut à viris fide dignis acce-
pi, duobus illis venerandæ antiquitatis co-
dicibus Græcis qui servantur in Anglia)
lectionem vulgatam præferre. Quod enim
vir omni laude superior Dionysius Peta-
vius refert lib. ix. de Doctr. Temp. c.
xviii. in vetustis membranis bibliothè-
cæ regiæ adnotatum ad marginem reperiri
Iosiam genuisse Ioacim, & istum genuisse
Iechoniam, glossema fuit eruditæ cuiusl-
dam viri, non autem varia lectio textus;
ut rectè monuit Possinus. Quod autem ob-
servavit Ioa. Faber Stapulensis in codice
antiquissimo Græco Ioacim pro Iecho-
nia legi in secunda classe, cùm ea lectio
repugnet Epiphanius testimonio, qui sua
ætate Iechoniæ nomen, non autem Ioa-
kimi, in evangelio lectum testatur, nec
conqueritur de ulla interpretatione inibi
facta, lectio Stapulensis sine dubio sapit
glossema eruditæ lectoris.

XXXI. Non sufficit autem lectionis
veritatem confirmasse, nisi ejus quoque
sententiam statim subjunxero. Quod eò
lubentiūs aggrediar quoniam ex ejus ex-

plicatione patebit mens genuina Matthæi & antiquorum patrum. His ergo verbis, *Iosias genuit Iechoniam & fratres ejus in transmigratione Babylonis*, significat Matthæus Iosia liberos qui regnum obtinuerunt, scilicet Ioachazum, qui obiit improlis & captivus in Ægypto, Ioakimum patrem Iechoniæ, & Sedeciam. Porrò Ioakim alio nomine Iechonias dictus est per nominis Ioakim extensionem. Pater verò fuit Ioachin; qui & Iechonias, eadem nominis Ioachini extensione, appellatus est.

Porrò Ioakim, sive Iechonias primus, variis bellorum calamitatibus oppressus, ex quibus secuta est transmigratio in Babylonem, tribus ante illam mensibus obiit; & sic ad illius usque initia superstes fuit. Eleganter itaque secundam classem & quatuordenarium illius numerum Ioakimo sive Iechonia primo conclusit Matthæus, cuius limitem in transmigrationis iniciis defixit. *A David usque ad transmigrationem Babylonis generationes quatuordecim.* Quare nullum Regis caput in secunda ista classe inseri potest, ut tentatum à recentioribus, qui sic restituendam lectionem putant: *Iosias genuit Ioakim sive Iechoniam & fratres ejus.* *Ioakim autem, seu mavis Iechonias, genuit Iecho-*

niam. Quippe si vel Ioakimus per vim intrudatur, vel Iechoniæ nomen in ea classe repetatur, unitas redundabit supra summam, & quindenarius numerus exibit pro quatuordenario. Quod Porphyrio in supputatione tertiae classis Matthæum calumnianti veram objurgandi causam in secunda præbuisset.

Iechonias autem, in tertia classe post transmigrationem commemoratus, est nepos Iosiae, filius Iechoniæ primi sive Ioakimi; à quo deductus numerus, & desinens in personam Christi, quatuordenarium plenum efficit, ut mox dicemus.

XXXII. Sententiam illam nostram hausimus ex ipsis Epiphanii verbis; tantum abest ut inde occasionem sumpserimus inferendæ alterius personæ in secunda classe, ut tentarunt ceteri. Proferam auctoris locum: qui cum professus esset à Matthæo in tres ordines distributam fuisse generationum descriptionem, quorum singuli quatuordecim personis constarent, addit: οἱ δέοντες ἀριθμοὶ σαφεῖς δείκνυται, μηδὲπιτάχει λεγεῖν ἀριθμοὺς τελεχόντες. Ταῦτα γὰρ τὸ Ιεχονίου τελεχόντος τοὺς χρόνους. Duo priores numeri liquidi sunt, nullam imminutionem patientes. Ad Iechoniam enim exacta constat personarum & temporum summa.

Quæ sequuntur apud eundem auctorem, perplexa quidem sunt; sed quæ ad tertiam classem pertinent, de qua nulla est hodie apud eruditos lectionis in Matthæo sollicitandæ controversia. Ait enim tertiam seriem quatuordenarium non implere, sed ad tredecim personas restringi: *Nimirum, inquit, quidam Iechoniam Iechoniæ alteri continuatum offendentes, repetitum alterum existimarunt. quæ tamen non erat repetitio, sed numerus exactus.* Patris enim adjecto nomine, dicebatur Iechonias Iechoniæ. *Quidam ergo, veluti elegantia causa, alterum nomen imperite expungentes, propositam ter quatuordecim capitum summam & mutuam trium inter se classum habitudinem aboliverunt.* Hujus loci à nemine hactenus, ut puto, intellecti hæc est sententia, antiquam apud Matthæum lectionem hanc fuisse: *Post transmigrationem Babylonis, Iechonias Iechoniæ genuit Salathiel.* qua significabatur Iechoniam secundum, filium Iechoniæ alterius in secunda classe descripti, genuisse Salathiel. Vnde conseguebatur Iechoniæ secundi generationem fuisse caput generationum hujus tertiae classis, quæ hoc pacto quatuordecim generationibus constabat. Quare non immerito carpit eorum temeritatem qui emendatione importuna

tuna Iechoniæ patris nomen delentes, generationis Iechoniæ secundi omissa mentione, occasionem præbuerunt duas personas in unam commiscendi, & tredecim tantum generationes tertiae classi imputandi.

XXXIII. Sanè omissa mentio generationis Iechoniæ secundi, ipsum quoque Augustinum traxit in errorem. Quippe existimavit unum eundemque Iechoniæ bis numeratum, & imputatum secundæ & tertiae classi: quemadmodum accidit quando ab ordine recto deflectitur. id enim quod est in angulo, bis numeratur. Enimverò quoniam reponi poterat, in describenda generis serie à patre ad liberos numerationem per lineam rectam fieri, non autem per transversam, à sensu tropologico subsidium petit, aitque à Iechonia factam fuisse in extraneas gentes deflexionem quando in Babyloniam transmigratum est, *lib. 11. de consens. Evangel. c. iv.* Hæc quoque generationis omissione negotium facessit Chrysostomo, ut inferius ostendemus.

XXXIV. Attamen licet Epiphanius expostulationem adversùs male feriatos correctores amplectar, non tamen cum eo demittendum animum puto quin locus veritati supersit post imperitam illam

C

emendationem. Supplendum enim erit interpretatione petita ex Scripturis quod minùs liquidò explicare videtur hodierna lectio. Itaque Iechoniam Iosiae filium eundem esse dicemus cum Ioakimo; præser-tim cùm fratres habuisse dicatur, nempe Ioachazum & Sedeciam, qui nulli fuerunt Iechoniæ secundo. Porrò Ioakimus tribus mensibus obiit ante transmigrationem. Quare non potuit post transmigrationem genuisse Salathielem. Vnde apertè conficitur hunc Iechoniam secundum alium fuisse à primo, atque adeo primi filium, quod manifestè docebat antiqua illa lec-tio ab Epiphanio commemorata; qua duce errari non potest. Et licet deleta fuerit ab imperitis criticis, manet tamen li-tura & ratio quæ discrimin utriusque Ie-choniæ nos apertissimè docet.

Omissa est itaque mentio generationis primæ in numero quatuordenario tertia classis, sed non personæ. Quare fidem suam implevit Matthæus, apud quem vox γενεᾶς generatam personam significat, ut loquar cum Iurisconsultis, quorum hæc est definitio: *Semper generata persona gra-dum adjicit.*

XXXV. Hac ratione refellit Hieronymus impium illum Porphyrium, qui falsi arguebat Matthæum quòd professus

in tertia tessaradecade , sicut in duabus reliquis , se quatuordecim generationes edidisse , in decima-tertia hæserat , oblitus decimæ-quartæ. Ait enim Hieronymus alium esse Ioakim filium Iosiae , in quo definit secunda classis , & alium Ioachin filium Ioakim , à quo incipit tertia , sicque promissis stetisse Evangelistam numerando quatuordecim personas. Hæc sunt illius verba initio commentariorum in Danieliem : *Ioakim filius Iosiae regnauit super tribum Iuda & Ierusalem annis undecim ; cui successit in regnum filius ejus Ioachin , cognomento Iechonias ; qui tertio mense regni sui , die decimo captus est à Ducibus Nabuchodonosor , ductusque est in Babylonem : & in loco ejus constitutus est Sedechias , filius Iosiae , patrius ejus ; cuius anno undecimo Ierusalem capta atque subversa est. Nemo igitur putet eundem in Danielis principio esse Ioakim , qui in Ezechielis exordio Ioachin scribitur. Iste enim extream syllabam chin habet , ille kim ; & ob hanc causam in evangelio secundum Matthæum videtur deesse generatio , quia secunda teosægades in Ioakim definit filio Iosiae , & tertia incipit à Ioachin filio Ioakim. Quod ignorans Porphyrius calumniam struit Ecclesiæ , suam ostendens impenitiam , dum Evangelistæ Matthæi arguere*

C ij

*niti*tur falsitatem. Egregium sanè testimoniū , quo refelluntur qui vitium subesse putant in contextu Matthæi , & omis-
sam inter exscribendum clausulam Ie-
choniam à Ioakimo generati. Quippe Hiero-
nymus profitetur apertè secundam clas-
sem desivisse in Ioakimo filio Iosia , &
tertiam incepisse à Ioachino superioris
Ioakimi filio. Deinde si lectio se habuisset
apud Matthæum ut eam restituendam pu-
tant eruditī , illa una generatio , quæ de-
esse videbatur , non defuisset. quippe di-
sertis verbis concepta in textu. Quòd au-
tem observat Hieronymus in fine classis
secundæ Ioakimum Iosia filium ponī , &
in exordio tertiae Ioachinum Ioakimi fi-
lium , non eò pertinet ut illis nominibus
designati putentur à Matthæo , qui utrum-
que Iechoniam nuncupavit ; sed ut sciatur
discrimen inter utrumque , patrem & fi-
lium ; etiamsi cognomines sint in contextu
Matthæi , & in libris Regum unius tan-
tum litteræ sono differant.

XXXVI. Hanc nominum Hebrai-
corum differentiam , Ioakim , & Ioachin ,
non animadvertisit Ambrosius. Vedit ta-
men in communione nominis divisionem
patris & filii lib. III. in Lucam tam li-
quidis verbis ut mirari subeat cur recen-
tiores ejus mentem non ceperint , vel

ab ea sibi recedendum putarint. *Duos*
Ioachin, *hoc est*, *duos Iechonias* fuisse hi-
storia indicat, unum ante transmigratio-
nem, alterum in ipsa transmigratione gene-
ratum, *id est*, *patrem*, & *filium*. Ergo pa-
ter inter generationes superiores est compu-
tatus, qui successit *Iosiae* filius inter poste-
riores, qui successit patri, *id est*, *nepos Io-*
siae. Mox: Non igitur suppressit alterum
Evangelista, sed utrumque signavit, quod
uterque *Iechonias* dictus sit.

XXXVII. Amplexi sunt quoque
nonnulli è veteribus Græcis hanc inter-
pretandi Evangelistæ rationem, ut docet
Nicetas Episcopus Serrarum in commen-
tariis ad Matthæum ex editione Tolosana
à Balthasare Corderio adornatis: *Aiunt*
quidam alium esse ante captivitatem Ie-
choniam, & *alium post captivitatem*. *Ille*
enim filius erat Iosiae; *alius autem post cap-*
tivitatem genitus, *ex ipso Iechonia etiam*
dicto. (Corrigendus est textus Græcus,
& sic vertendus: *alius autem post capti-*
vitatem, *illius nepos*, & *filius Iechoniæ*
jam dicti) *Hunc igitur ultimum Iecho-*
niam in tertia parte aliis, & *Christo an-*
numerantes, *quatuordecim illas generatio-*
nes complent. Φησὶ δέ τινες ἐπεργυτῷ τὸν ωρὸν τὴν αὐχ-
μαλωσίας Ιεχονίαν, καὶ ἐπεργυτὴν τὴν αὐχ-
μαλωσίαν. ἐκεῖνος γὰρ υἱὸς τῶν Ιωακίμων: ὁ δὲ οὗτος

C iii

ἢ αὐχμαλωσίας, αὐτοῦ ἔγραφος, καὶ Ιεχονίῳ εἰρημένης. Addendum, γάρ.) τὸν δὲ τὸ πελευταῖον Ιεχονίαν, τὸν τείτη μετεῖδι, τοῖς ἀλλοῖς, καὶ τῷ Χειρῷ σωματεύθμοιῶτες, τοὺς δικαπέσαρες γενεὰς αἰαπληγοῦσι.

XXXVIII. Meminit quoque Euthymius, in hujus loci enarratione, duplicitis Iechoniæ; quorum primum Iosiacum filium facit, alio nomine Ioacham vel Ioachas dictum, quem in libro Esdræ Iechoniam nuncupari scribit, eique eo in libro tribui, tum de ejus cum Amital connubio, tum de ætate viginti trium annorum, & de regno trium mensium, quæ in libris Regum & Paralipomenon Ioachazo tribuuntur. Sanè in cap. i. libri III. Esdræ, apocryphi quidem, sed in re historica non contemnendi, ex veteri translatione Latina, Ioachas iste Iechonias dicitur, quemadmodum in Græco codice quem Euthymius laudat: quamvis in editione Græca Aldina legatur *Ioachaz*, quæ lectio videtur recentior, & glossematis vice ad marginem posita, irrepsisse in tex-
tum. Vnde asseri posse videtur non absurdè duos Iosiacum liberos, Iechonias dictos.

Secundum Iechoniam, filium primi, ponit Euthymius, genitumque, post transmigrationem, Babylone; quò Ioachaz sive Iechonias ex Ægypto translatus

fuerit à ducibus Nabuchodonosoris , post
subactos Ægyptios.

Ex hac commentatione Euthymii pa-
lam est nullam illum in textu Matthæi la-
bem animadvertisse , sed omnino secutum
& interpretatum eandem quæ hodie extat
contextus lectionem. Quare non erat cur
auctor iste ab eruditis traheretur in par-
tes , ac si corruptum & mendosum lo-
cūm deprehendisset. Ceterūm in eo quod
duos Iechonias , patrem , & filium , fuisse
observat , planè laudandus ; carpendus ta-
men quod Ioachazum in terram Babylo-
nicam adductum , patrem Iechoniæ se-
cundo affingat. Hic enim Ioachaz , ulci-
cente numine , & comiminante per Iere-
miam prophetam cap. xxi. his verbis ,
non revertetur huc amplius , sed in loco ad
quem transtuli eum , ibi morietur , in Æ-
gypto moram perpetuam egit & obiit ,
ut traditur lib. v. Reg. c. xxxiii.

XXXIX. Tot veterum patrum te-
stimoniis fultus non dubito pronuntiare ,
ut initio monui , & sanum esse Matthæi
contextum , tum Iechoniam primum eun-
dem esse cum Ioakimo Iosiac filio , & Ie-
choniam secundum esse filium primi , Io-
siaque nepotem. Placuit tamen erudito
viro Possino in secunda & tertia classe
de uno eodemque agi Iechonia , coque

Iosia^e nepote, Ioakimi filio. Quam ille sententiam eo præcipuè nomine proposuit ut adversus opinionem receptam illibatum & integrum præstaret Matthæi codicem. in quo comprobando feliciter laboravit. Sed eadem felicitas eum destituit, ut puto, in singularis Iechoniæ conjectura, quam hæc incommoda sequuntur. Primum est, omissum à Matthæo Ioakimum Iosia^e filium: cuius silentii causa nulla reddi potest quæ plures quoque Reges non involvat qui ob impietatem hac quoque oblivionis mulcta damnandi erant. Secundum est robustius, assignatos Ieconiæ secundo fratres, qui nullos habuit; cùm è contrario Ioakimo duo fratres fuerint, Ioachaz, & Sedecias, qui regno potiti sunt. Neque est quòd novo & inusitato loquendi modo fratres Iechoniæ dictos putemus, tum illius patrem Ioakimum, tum Sedeciam patruum, quia ejusdem regni participes fuerunt. Tertium idque gravissimum incommodum est, vis illata verbis scripturæ; quæ, hac explicazione admissa, una eademque voce duplè significationem exprimit, naturalem & genuinam unam, alteram verò tralatitiam, *Iosias genuit Iechoniam & fratres ejus*, juxta istum interpretandi modum, genuit verè & naturaliter Ioakimum

& Sedeciam, nepotem verò suum Iechoniam regni reliquit heredem. Quartum ex hac sententia sequitur incommodum, nempe non constare rationem quatuordecim generationum in tertia classe, si Iechoniæ capite minuatur. quod necessum est, si unus ponatur Iechonias, seu is Ioachimus fuerit, sive ejus filius, qui secundæ classi jam imputatus est. Expendimus qua solertia conatus sit Augustinus isto expedire nodo, sed infeliciter, ut diximus.

XL. Molestè autem habuit hæc difficultas supputandi Chrysostomum apud Euthymium, cuius auspiciis plerique Græcorum interpretum, qui duodecim tantum generationes in hac tertia classe differtè expressas legebant, transmigrationis statum unius generationis vice computarunt, absurdè, & Christi personam; unde quatuordecim summam collegerunt. Et rectè quidem, quod attinet ad Christum, ex aperta mente Matthæi; qui quatuordecim generationes in prima classe ab Adamo usque ad Davidem, & totidem in secunda classe à Davide usque ad Iechoniam numerans, Davidem & Iechoniam in numero includit. Vnde sequitur quatuordecim generationes tertiaræ classis designatas usque ad Christum, ejusdem vo-

cis usurpatione , h̄ic Christi personam , ut reliquias duas in limitibus duarum classium superiorum positas , includi , non autem excludi ; licet vox *usque* vim habeat excludendi æquè ac includendi , prout rei argumentum exigit .

X L I . Diversam à ceteris viam ingreditur doctissimus Possinus , & numerum quatuordenarium implet , præter Iosephum , Maria Christi matre computata ; ut pote quæ sola , absque viri Iosephi confortio , partum illum ediderit . Sanè moris non fuit apud Iudæos ut feminæ in genealogiis censerentur . Sed respondet ille moris quoque non fuisse ut virgines parerent , & ortum singularem ex sola femina id exigere ut in serie genealogiæ matris nomen ponatur . Isthoc argumento egregiè probat consultò & necessariò à Matthæo mentionem Mariæ factam in origine Christi ex ea nati , non autem ex Iosepho . Enimverò non est consequens Mariæ personam pro una generatione accipiendam , distincta & separata à Iosephi ejus viri persona . Iungenda est mentio amborum conjugum , juxta mentem Matthæi , ut persona Christi generata dicatur ; à Maria quidem naturali modo , à Iosepho autem vi legis , quæ patrem eum sciscit quem nuptiæ demonstrant . Id quidem omnibus

generationibus commune est , ut filius ex patris & matris connubio prodeat , qui unius generationis sunt auctores . Quare si Saram uxorem Abrahami posuisset Matthæus , genitus ex illis nuptiis Isaac una generatione diceretur , non autem duabus ; nec inter illius majores Sara computaretur ad geminandum generationis numerum , sed ad designandos ex utroque latere Isaaci majores . Eadem ratione Iosephus & Maria connubio juncti , unius generationis numerum conficiunt ; licet novo quodam & singulari privilegio , quo ceteris generationibus antecellit . Quæ causa fuit Matthæo ut Mariæ meminerit in ista descriptione , cujus partes in hoc ortu potiores erant quam Iosephi . Attamen ita meminit ut simul adnotaret Iosephum fuisse virum Mariæ , ex qua natus est Christus ; scilicet ut disceremus unicæ illius generationis duos quidem esse parentes , ut accedit in ceteris , ita tamen ut Iosephus pater esset jure connubii , Maria jure naturæ .

XLI. Tertia restat quæstio de nomine Cainani secundi , quod inter Abrahami majores Arphaxadum & Salem infimum exhibent codices Lucæ ; cum tamen in Geneseos & Paralipomenon libris Hebraicis & Latinis , & apud Iosephum , om-

nino prætermissum sit. Qui Cainanum apud Lucam tuentur, adhibent LXX. interpretum auctoritatem, qui Cainani junioris Arphaxadum patrem & Salem filium memorant. Attamen certum esse debet apud eruditos, ut copiosè & eleganter ostendit Possinus, in antiquis codicibus LXX. præteritum hunc Cainanum; ut colligi potest ex Theophilo Antiocheno, ex Chronico Græco Eusebii apud Scaligerum, & ejusdem Chronico Latino emendato: qui auctores cùm rationes LXX. sequi se profiteantur, insitio Cainano omisso, Arphaxadum patrem Sale docent. idemque tradit Hieronymus, juxta interpretum illorum fidem.

XLI. Ceterū accidit ut LXX. editio hac in parte, ut in plerisque aliis, depravata olim fuerit, & subditius iste Cainanus in eam intrusus. quam labem Procopius Gazæus deprehendit sua tempestate. Ait enim in Hebraïca veritate haberí Salam genitum esse ab Arphaxado: *Quæ verò in medio ponuntur, (scilicet Cainani nomen) obelisco signata esse.* Scimus autem, ex Hieronymo in præfatione libri xvi. in Iosiam, quæ obelo confixa erant, nec in Hebraicis neque in LXX. codicibus haberí, sed tantum in ea editione quæ coimunis appellabatur. Vnde

colligi potest à Theodotione inventum Cainanum istum juniorem , licet lxx. interpretibus incognitum. Quæ causa fuit Epiphonio in Panario , *ad hæresim v. Melchisedecianorum* , hunc Cainanum expungendi juxta fidem lxx. cùm tamen alibi eum agnoscat pro Arphaxadi prole , nempe initio operis adversus hæreses & in fine hæresis lxi. adversus Manichæos , & in fine Anchorati : ubi sine dubio sequitur editionem communem cum isthac insitione Cainani , quæ est à Theodotionis manu. Hanc conciliandi secum Epiphonii rationem sequi malo quam tot loca , quæ meminere Cainani , à descriptoribus corrupta comminisci , ut placuit eruditis qui- busdam.

Ex hac disputatione colligitur , cùm nec in codicibus Hebræis nec apud lxx. editionem Cainani mentio reperiatur , fieri non potuisse ut à Luca in descriptione sua infereretur. Quare in vetustissimis Lucæ codicibus duobus ante mille ducentos annos descriptis , qui hodie apud Angliam asservantur , quorum alter è Lugduno avectus , alter ex Alexandria devectus in eas oras , Cainani nomen omissum est. sed exscribentium audacia jam olim factum ut ex Theodotionis sive ex communi Geneeos interpretatione petitum Cainanino-

men in Lucæ Græcos codices , ea scilicet opera , ut putabatur , emendandos , intrusum sit . Quod deinde vitium editiones omnes , etiam Latinam antiquam Hieronymo vetustiorem , pervasit .

D I S S E R T A T I O

De adventu Magorum ad Christum , & an Reges fuerint.

TRES præcipuae quæstiones moveri solent circa Magorum adventum , an acciderit antequam salvator sisteretur in templo vel postea , an ex Perside vel Arabia profecti sint , & modus conciliandi narrationem Matthæi cum Luca .

I. Prima conficitur ex verbis Matthæi , qui narrationem ortus Domini , angelorum nuntium , & pastorum officia , nullo alio interjecto , cum Magorum adventu connectit . Deinde ad oppidum Bethlehemi accessisse docet antequam aliorum Dominus diverteret . Hujus argumenti vis ex dicendis detegetur . His adjungi potest vetusta plurium patrum traditio , qui jacentem in præsepio infantem à Magis adoratum scribunt ; licet probabilior videatur eorum sententia qui è stabulo in domum puerperæ opportunam secessisse

Iosephum & Mariam existimant ex ipsis
Matthæi verbis scribentis Magos intrasse
domum , non stabulum.

II. In secunda quæstione , quam ali-
qui veterum tradunt opinio , nempe ex
Arabia profectos Magos , certior est. Al-
tera quippe de Perside non alio ntitur
fundamento quàm quòd ejus auctores sibi
persuaserunt Magorum nomen peculiare
fuisse Persis , quo sapientes & syderum
scientiæ peritos significabant. Sed in Ara-
bia , quæ quidem est vastissima regio in
Desertam , Petræam , & Felicem tributa ,
& à variis Regibus & Dynastis olim occu-
pata , vigebat scientiæ syderalis summa
peritia & politici regiminis usus , ut docet
Strabo , Magorumque nomen pro sapien-
tibus non erat ibi incognitum. Porrò Ara-
biæ positus , ratione Iudææ , erat ad orien-
tem , & intervallum itineris ex Arabia Fe-
lice ad Hierosolyma poterat intra octi-
duum per camelos facile peragi. Quare
cùm Matthæus profectos ab oriente Ma-
gos dicat , ipsam Arabiam ferè designat.
Quid si munera ab illis oblatorum spe-
cies addas ? aurum nempe , thus , & myr-
rhinum , quæ sunt aromatum genera dome-
stica & propria Sabææ regionis in Arabia
Felice ; ubi quoque aurum non ignobile
gignitur , ut docet Plinius. Quare tributa

quoque populi Regibus solvebant olim
hodieque solvunt ex illis tribus speciebus.
Vnde factum ut Regina Saba ad colendum
Salomonem aurum & aromata, thus scili-
cet & myrrham præcipuè inter cetera ob-
tulerit. Quo exemplo Magi Regem Re-
gum adoraturi, muneribus similibus illum
honestarunt; ex quorum discrimine Iu-
vencus Presbyter solerter collegit Chri-
stum pro Deo & homine adeoque Rege à
Magis veneratum.

*Aurum, thus, myrrham Regique homi-
nique Deoque Dona ferunt.*

quem locum laudavit etiam Hieronymus.
Hujus generis cultus à Davide & Isaia
prænuntiatus fuerat, qui Reges Arabum
aurum & thus delatueros Christo spiritu
præfago cecinere. Itaque cùm historica
narratio cum prædictione congruat, non
est quòd Arabia relicta, ad Persidem Ma-
gos inquisituri pergamus, unde non pote-
rat dierum tredecim intervallo ad Hiero-
solymorum urbem Iudææ umbilicum per-
veniri, ut factum à Magis. Eos plerique
veterum Reges dixerunt ex prophetiæ au-
ctoritate, id est, Dynastas pagi alicuius;
quales erant non pauci in Arabia, nulli
verò in Perside.

III. Ceterùm illis stellarum cursus ex
more meditantibus novum sydus appa-
ruit:

ruit: de quo invicem conferentes , ex regulis suis hauserunt novi Regis ortum portendi. In qua contemplatione per bienium defixi , interius à Deo tandem moniti sunt Regem illum in Iudæa jam recens in lucem editum, ejusque dominio , utpote Dei atque hominis , gentes omnes subjiciendas , quarum ipsi veluti primitiæ libari debebant. Exemplò accesserunt ad urbem Hierosolymorum , putantes humanae rationis ductu (non autem stellæ , cuius in hoc officio non meminit Matthæus) Regem in regia sede natum. Quare cum fiducia quærunt ubinam sit Rex ille Iudæorum quem stellæ testimonio , quæ illis in oriente apparuerat , adoraturi venerant. Successit consultatio Herodis anxii de loco ubi nasciturus erat Messias. De alio quippe in Iudæa cælestia prodigia expectanda non putabat. Respondere principes sacerdotaliū familiarum & legis periti à Michæa designatum nativitatis locum in Bethlehemo Iudææ , quæ erat civitas Davidis ortu celebris. Tunc ipse , se motis arbitris , stipulatur à Magis , prius de tempore apparitionis stellæ percontatus , ut ad urbem redeant , sibi omnia quæ puerum tangerent diligenter narraturi , ut ipse eodem adorationis officio defungi posset. Egrediuntur ex urbe Magi , Beth-

D

lehemum sine dubio juxta responsi à pru-
dentibus dati fidem profecturi. Sed inspe-
ratò illis extra muros apparuit sydus quod
in oriente viderant, inquit Matthæus,
non autem in profectione ad Iudæam, ut
scribunt ferè omnes contra diserta Mat-
thæi verba. Ejus duetu ad ipsam domum
ubi erat puer accedunt in oppido Bethle-
hemitico; ubi laboris sui fructum capiunt
ex aspectu & adoratione pueri.

I V. Quis dubitat quin peregrinorum
hominum iter Messiæ adventum prædi-
cantum & plures civium consecrati fue-
rint, & quin eorum vestigia per explora-
tores & curiosos qui solent esse in ministe-
rio aulico, Herodes alioquin ob rei novi-
tatem & magnitudinem perturbatus pres-
serit? Quare latere non potuit domus in
quam ingressi sunt cum famulitio suo,
quamque splendor fulgentis syderis cum
stupore aspectantium designabat; adeo-
que cunctis patuit filium Mariæ pro Mes-
sia à Magis adoratum. Monentur autem
in somnis à Deo ne Herodem invisant; ne
scilicet scelerati & impii hominis de parri-
cidio cogitantis commercio polluerentur,
non autem ut pueri habitatio Herodem
lateret, quæ non poterat illi non esse ma-
nifesta. Interim dum magnitudine sceleris
territus apud se deliberat de nece Messia,

fluxere dies præstituti à lege pro matris & partus iustificatione legitima , quam purificationem dicimus. Ejus peractæ solennia describit Lucas cap. 11. & publicam Simeonis professionem in templo factam , puerum illum esse tot votis expetitum Messiam pro salute Israëlis & gentium à divino numine datum. Commotus ex relatione Magorum Herodis animus vertit in apertum furorem , testationis à Simeone de Christi præsentis persona factæ in templo coram frequenti sacerdotum & populi cœtu fama per civitatem sparsa. Quare crudele illud consilium de Christo interficiendo statim exequi parat , dato spiculatoribus & militibus funesto mandato. Interim eadem die post oblationes rite peractas Iosephus & Maria cum puerō redeunt Bethlehemum , quod non longè abierat ab urbe. In idem quoque oppidum paulò post se conferunt truculenti mandati excutores. Nec dubium quin domum omnibus notam , ubi Christus habitabat cum parentibus , invaserint , spe certa jugandi pueri. Sed in somnis monitus ab angelo Iosephus ut saluti pueri consuleret fugam in Aegyptum capeſſendo , nocte intempeſta , ut par est credere , ſe præpropterè ad iter accinxit. Tum milites , ex veterē aut novo mandato Herodis latere in-

D ij

ter suos non aufugisse Christum autumantis, infantes universos oppidi illius & vicini pagi absque delectu jugulant, à bimatu tamen & infrà, juxta tempus stellæ quod Herodes exquisierat à Magis, inquit Matthæus. Quæ verba errandi occasionem quibusdam veterum præbuerunt existimantibus bimulum fuisse Christum quando Magi stella conspecta itineri se commisere. Ea verò sic accipienda sunt. Biennio ante Christi ortum apparuit stella. Illo verò nato demum moniti sunt Magi portendi nativitatem Regis Iudææ, qui nationibus esset dominaturus, eumque ab ipsis colendum. Itaque Herodes à tempore apparitionis stellæ, id est, à duobus annis antecedentibus natum fuisse Christum aut à tempore profectionis Magorum existimans, interfici jussit pueros à bimatu & infrà. Sed quare rationem in eo facinere quæsumus quod furore potius patratum est quam consilio? Scilicet obniti se posse credebat divini numiris decreto de salute humani generis solliciti, & opprimere Christum, quem ipse religione avita Iudæus, licet gente Idumæus, sciebat rectorum populo per vaticinia promissum.

V. Diximus ex Matthæo Iosephum cum puero & matre à Bethlehemo profectum in Ægyptum, quod fieri non potuit

ante solennia purificationis. Porrò post purificationem abiit in Nazareth, ut tradit Lucas. Qui sanè non pugnat cum Matthæo, cuius evangelium legerat. Ideo quam iste fugam in Ægyptum descriperat, ille omisit, & vicissim exposuit purificationis solennia à Matthæo prætermissa. Itaque significat expleta purificatione, post redditum ex Ægypto scilicet, Christum in Nazaretho constitutam & fixam habitationem habuisse, non autem in Bethlehem, licet in eo oppido natus esset.

E X E R C I T A T I O
De singulari primatu Petri.

I. **C**ONTINGIT plerunque curiosis antiquitatis investigatoribus ut novarum observationum publicandarum libidine correpti, ad inficetas & absurdas opiniones amplectendas descendant: quas si à novitatis cupidine vacuo & libero animo expenderent, ipsi eas respuerent primi, & suæ auctoritatis pondere compressas perpetuo silentio damnarent. Ejus generis est sententia recentioris cuiusdam, qui non infimum inter eruditorum subsellia locum occupat. Exciderat illi, in comminatione quadam, ut Petri & Pauli

D iij

Apostolorum , tamquam duorum Roma-
næ Ecclesiæ capitum , societatem in unum
caput coalescentem adnotaret. Non tulit
impune hallucinationem illam , quæ statim
ab eruditissimo viro Isaacio Haberto tunc
Parisiensis Ecclesiæ Theologo , dein Va-
brensi Episcopo , libello ea de re publica-
to , castigata est. Illi contumeliæ , ut ipse
interpretabatur , amovendæ novam & spe-
ciale lucubrationem scriptor anonymus
insumpsit : qua Petri & Pauli in Romano
pontificatu confortium , binosque illos
Apostolos duo ejus Ecclesiæ capita ex æ-
quo asserere conatus est. Versutis cavilla-
tionibus , & detortis patrum testimoniis ,
incautis lectoribus imponere tentantem
robusta disputatione nuper infregit R. Pa-
ter Diana : cujus multipli & variæ lectio-
ni limatoque judicio quantum debeat Ec-
clesia Christiana , nec ipsos latet qui lite-
ras non noverunt ; quorum pavidas men-
tes consulti de rebus gravissimis theolo-
giæ moralis magistri , interposito Diana
nomine sœpiissime recrearunt.

I I . Ut mihi neque sententiae ferenda
in disceptationibus ecclesiasticis jus ali-
quod nondum competit , neque vacat per
otium , arduis reipub. negotiis ex Regis
Christianissimi mandatis in Catalonia
principatu districto , de proposita quæ-

stione velut uni ex cœtu inquirentium veritatem tractare, ita viro eruditissimo, qui à me quid de ea re videatur humanissimis literis percontatus est, non respondere, nefas omnino esse duxi.

Quare sententiam meam iis verbis temperabo ut absit & à subtilitate & tricis virtutæ disputationis & à tædio morosæ longiorisque exercitationis. Attamen quemadmodum in veritate vindicanda mihi cum recentiorum & veterum dogmatibus conveniet, ita in re ipsa explicanda antiquorum patrum locutiones cum hodiernis loquendi formulis comparatas usurpabo. Quod institutum momenti majoris esse facile quisque perspicet qui motas à sectariis in hujusmodi disputatione controversias non aliunde ferè originem sumpsisse sciet quam ex ea suspicione quam sibi volentes ingesserunt, ex mutatis locutionum formulis immutatas esse quæstionum theologicarum definitiones.

III. Ad propositæ autem opinionis disputationem tria capita explicanda sunt. Primum est, Petri Apostoli comparatio cum ceteris Apostolis, atque adeo ipso Paulo Apostolo. Secundum est, in quo Paulus reliquis Apostolis antecelluerit. Tertium, quid ex Petri & Pauli auctoritate in Ecclesiam Romanam derivatum fuerit.

D iiiij

Quod attinet ad primi capituli inspectio-
nem, res est ore Christi summi omnium
magistri & judicis apud Matthæum &
Ioannem decisa. Collegii apostolici prin-
ceps constitutus est Apostolus, in petram
Ecclesiæ ædificandæ designatus, traden-
darum clavium pollicitatione, reliquis
Apostolis præsentibus, specialiter illi fa-
cta, & demum pascendarum ovium cura
& sollicitudine illi demandata, verbis
utroque ad Petrum solum directis.

Variis hinc inde explicationibus hujus
argumenti vis dissipari vel augeri solet; sed
præstat veterum auctoritati, qui ex profes-
so in hos locos incubuerunt, obsequentes
cedere. Cyprianus, Optatus, Pacianus,
Hieronymus, & Augustinus, inter cete-
ros, duo quædam certissima ponunt, pari
quidem consortio honoris & potestatis
præditos fuisse Apostolos, Petrum scili-
cet & reliquos, sed originem unitatis à
Christo in Petro constitutam, ut unitas
Ecclesiæ à Petro incipiens manifestaretur
& Christi auctoritate disponeretur, ut lo-
quitur Cyprianus, ex æquo super omnes
Apostolos Ecclesiæ soliditatem fundatam,
sed caput in Petro inter duodecim electo
constitutum, ut schismatis tolleretur oc-
casio, ait Hieronymus. Nempe ut una es-
set Ecclesia seu cathedra Petri, nec Apo-

stolorum singuli suam sibi Ecclesiam & cathedralm affererent à Petri communione alienam , ut observat Optatus. Quia licet claves omnibus Apostolis datæ eorumque successoribus , eas tamen Christus soli Petro spopondit , qui Ecclesiæ personam figurata generalitate referebat ; ideoque semper in eo primatus collegii apostolici fulgentiori gratia emicuit , ex Augustino , ut ex uno unitas fundaretur , ut notat Pacionius.

IV: Qui legit veteres , satis agnoscit me ab eorum verbis non discessisse. Quare si nos illis accommodate velimus , non inficiabimur inter Apostolos fuisse consortium honoris & potestatis. Dignitas apostolatus in eo versabatur ut designati à Christo Apostoli per universum orbem evangelii veritatem spargerent , testes mysteriorum à se inspectorum , populos , quā Iudæos , quā gentiles , in fide Christi erudirent , sacramentis pascerent , Episcoporum ministerio munirent. Itaque nulla reperiri potest in Petro præ ceteris prærogativa , quod attinet ad prædicationis vel sacerdotii munus , nec etiam quoad potestatem Ecclesiarum instituendarum , nempe præficiendo illis Episcopos & Presbyteros , vel etiam in reos monitionibus & censura divina , ut loquitur Tertullianus , animadvertisendo.

V. Quod erit ergo jus eximium Petri? Anne ut de persona ipsa Apostolorum iudicium ferat? Sed eorum status, qui summa erant prædicti potestate, & à fide deficeret à Deo erudit non poterant, à supremæ in Petro jurisdictionis usu eos eximebat. Attamen majestatem ejus, ut capitulare à Christo constituti, duabus præcipue modis colere debebant.

VI. Primus modus colendæ in Petro primatus dignitatis versabatur in communione cum capite retinenda. Quæ communionis necessitas dupliciter spectari poterat; vel habita ratione Apostolorum, qui ex officio ad communionem cum Petro ut capite conservandam tenebantur; vel etiam ratione habita Ecclesiarum quas per provincias ipsi instituebant ea legere ut Petrum tanquam Ecclesiæ caput respicerent, ejusque regimini subjicerentur. Isthæc quam observari necessitas verbis Christi præscripta est. Etenim ut Ecclesiæ unitatem solidaret, uni claves tradidit, ut docent veteres superius laudati; & super Petrum, ædificandæ Ecclesiæ petram dictum, totius ædificii compagem imposuit. Quare nullus cœtus poterat esse legitimus, nullus Ecclesiæ pastor admitti, qui à Petro, id est, ab ejus communione discederet. Constantiam fidei Ecclesiæ quidem

suæ Christus solenni formula pollicetur, adeo ut inferorum vires eam expugnare non possint; sed illi Ecclesiæ hoc privilegium spopondit quæ ædificata esset supra petram, quæ fundamento illo niteretur. Quare si quis immobilem pietatem & integrum fidei professionem etiam hodie deprehendere velit, accendendum illi est ad illius Ecclesiæ corpus quod communio-
nem Petri amplectatur, quod à petræ so-
liditate non desciscat. Ceteri cœtus per
orbem sparsi, qui se à capite fœdo dissidio
removerunt, hæresibus patent, ut in
oriente & occidente dolentes cernimus.

VII. Secundus modus colendi pri-
matus is erat, ut causas communes ad
universalis Ecclesiæ disciplinam perti-
nentes Apostoli ad eum tamquam ad col-
legii & Ecclesiæ principem discutiendas
referrent. Quod factum à Paulo in quæ-
stione de rituum Iudaïcorum usu à genti-
libus ad fidem conversis retinendo vel re-
pudiando; quæ à Petro in Apostolorum
Concilio jus relationis cum prærogativa Vide lib. 5.
suffragii more Principum Romanorum
exercente, Iacobo dein ceteris in ejus
sententiam euntibus, decisa fuit. Quare
rectissimè à Leone primo explicata est
primatus in Petri persona auctoritas, nem-
pe ut eadem potestas quæ reliquis quo-

De concord.

Sacerd. &

Imp. cap. 7.

que Apostolis concessa fuit à Christo, in Petro sit *principaliter* collocata, unde proficiscitur ut in eo consortio fuerit *quædam discretio potestatis*, ut ait Leo, ea scilicet quæ in primatus prærogativa versatur, quæque ad gravium causarum relationem & ad communionis cum capite necessitatem ceteros adigit.

VIII. Cùm autem caput in Ecclesia constitutum fuerit à Christo ad schismatum & dissidiorum occasionem tollendum, ut observat Hieronymus, hinc sit veram esse & certissimam definitionem istam, Ecclesiam Christianam acephalam esse non posse, illiusque statum jure divino esse monarchicum, ut loquebatur Germon, ne alioqui quotidianis divisionibus proscindatur. Quare Petri privilegium reale fuit, in Ecclesiæ perpetuum commodum; non autem personale, cuius generis erat reliquorum Apostolorum dignitas. Hi namque Ecclesias per varias orbis provincias instituentes, singulas suis finibus circumscriptas Episcopis propriis regendas committebant, sicque munere à Christo sibi delato fungebantur. Hoc est quod recentiores volunt cùm in Petro potestatem ordinariam, quæ ad successores manat, agnoscunt, in reliquis verò Apostolis delegatam seu extraordina-

riam, quæ morte extinguitur. Quod illi locutione à lure petita docent, nos alia phrasí juridica quoque, sed facilitiori expressimus; nempe privilegium primatus Petri fuisse perpetuum, cùm forma Ecclesiæ, quæ perpetua esse debet, & ab hominibus mutari non potest, instituta fuerit in collegio apostolico unà cum suo capite.

I X. Primitivæ illius institutionis rationem secuti sunt Apostoli, qui conditis à se Ecclesiis per provincias *formam Petri* præposuerunt, ut loquitur Leo I. id est, distributione episcopatum per provincias Romanas facta, singulis Episcoporum provincialium conventibus unum Episcopum præfecerunt qui caput & Primas esset totius cœtus, ut alibi scripsit. Vide lib. I.
De concord. c. 2.

se memini, per quos ad unam Petri sedem

uniuersalis Ecclesiæ cura confluenter, quemadmodum idem Leo adnotavit.

X. Post collegii apostolici institutio-

nem accessit Paulus à Christo ipso ordi-

natus Apostolus, nempe ut pari cum ce-

teris frueretur privilegio honoris & pote-

statis, non autem ut superior esset Petro,

aut eum à jure primatus, quo Christus il-

lum ornaverat, dejiceret.

XI. Quæ professi sumus de compara-

tione Petri cum ceteris Apostolis juxta

mentem & verba veterum , sic explicant recentiores ; Apostolos pares fuisse inter se cum Petro in gradu apostolatus , sed non in regimine , quod soli Petro competebat . Id autem intelligendum est , ut supra monui , principaliter , communionis atque relationis necessitate ; ne alioqui reliquorum Apostolorum jus ad institutas & regendas Ecclesias à Christo illis indulatum infringatur .

X I I . Secunda inspectio , de privilegio Pauli , in pauca sed illustria verba contrahi potest . Erudiendarum gentium munus , quod omnibus Apostolis injunctum erat à Domino , illi specialiter concretum est , quemadmodum Iudæorum institutio Petro imposita , ut ipsem Paulus observavit . Quod ita accipiendum est , ut liberum quoque fuerit Paulo cum Iudæis colloqui , & Petro gentiles erudire ; ut factum ab utroque Apostolo & acta & epistolæ testantur .

X I I I . Altera quoque prærogativa doctrinæ viguit Paulus , qui singularis eruditio nis ornamentis instructus , & profanam liberaturam civi Romano dignam & Iudaicæ disciplinæ apparatum ad pedes Gamalielis congestum , scriptis sermonibusque suis expressit , & expansis sibi à Christo mysteriorum arcanis , ceteros re-

velationum magnitudine supergressus est.
Vnde ab Augustino clavis scientiæ huic
Apostolorum Principi eleganter tribui-
tur, quemadmodum Apostolorum om-
nium summo clavis potentia.

XIV. Peragratis Iudeæ, Syriæ, Asiæ,
Macedoniæ, Achaïæ, & Illyrici spatiis,
& quamplurimis in Ecclesiarum funda-
tione exhaustis laboribus, *ut adimpleret*
ea quæ deerant passionibus Christi, ad ur-
bem Romanam, verbo informaturus quos
scriptis antea literis confirmaverat Ro-
manos, intrepidus præco religionis ac-
cessit, quoniam, ut notavit Chrysostomus
homil. 11. ad Romanos, omnium Eccle-
siarum sollicitudine sibi injuncta, neces-
sarium erat ut ad dominæ urbis regimen
& gubernationem sese ingereret.

XV. Hic sese materia aperit de tertio
capite agendi inquirendique quid auto-
ritatis Ecclesiæ Romanæ contulerint Pe-
trus & Paulus. Sanè de Petro nullus est
ambigendi locus quin apostolicæ cathe-
dræ principatus, qui semper in Romana
Ecclesia viguit teste Augustino, ex Petri
primatu profluxerit. Hoc docent Conci-
lium Ephesinum & Calchedonense, Op-
tatus, Augustinus, Valentiniani consti-
tutio, & omnes antiqui. Ratio verò est in
promptu. Quoniam Petrus Romanam Ec-

clesiam præsens rexit , & in ea regenda mortem oppetendo , eam sibi propriam & peculiarem fecit. Quemadmodum Ioannes Apostolus Ephesinæ Ecclesiæ Episcopus dicitur , non autem Paulus : quia licet iste Ephesios verbo & scriptis in fide erudierit , ab ea tamen urbe discessit , aliis doctrinæ pabulum erogaturus , Ioannes verò in regenda & administranda Ephesina Ecclesia ad necem usque perseveravit. Immo verò solidæ diœcēseos five regionis Asianæ curam septem Episcopis in eo tractu per totidem civitates constitutis , quos in Apocalypsi recenset , studiosissimè gessit. Quò respexit antiquus auctor apud Photium in Bibliotheca.

Quare à Cypriano *locus Petri* dicitur ilius Ecclesiæ pontificium , & Romana Ecclesia, *principalis* , unde unitas sacerdotalis exorta est. Illo exemplo cathedram Petri dixerunt Ecclesiæ Romanæ sedem Optatus , Augustinus , Hieronymus , & orientalium plerique , Basilius , Nazianzenus , Antiocheni Concilii Patres apud Eusebium , Synodi Ephesina , Calchedonensis , Quinta , Sexta , Septima , Octava ; & generaliter tractatores omnes qui Romanæ Ecclesiæ dignitatem attigerunt , illam ad Petri primatum referunt.

XVI. Hinc est quod à sede Romana
veneranda

venerandæ communionis jura manare observat Ambrosius in epistola synodica Concilii Aquileiensis , & communionis cum ea sede & Petri cathedra necessitatem urgent Irenæus & Hieronymus. quod jus inter cetera primatus Petri privilegia observavimus. Dubiarum sanè causarum relationem Romanæ sedi faciendam ex divina auctoritate , ex veteri traditione , & secundūm canones profitentur , non solum Siricius & Innocentius I. unà cum Conciliis Milevitano & Africano , sed etiam Cyrillus Alexandrinus. Primatus iste Petri privilegio innixus , in aliis causarum figuris , prout Ecclesiæ utilitas exigebat , sese tandem patefecit , consensientibus Episcopis & memoriam Petri honorantibus , ut loquitur Concilium Sardicense.

XVII. Paulum verò in Romana Ecclesia instituenda quas partes egisse dicimus ? Sanè , ut opinor , Apostoli plenum officium in ea formanda implevit , atque adeo Episcopi. quod munus cum apostolatu conjunctum erat. Ac proinde , si ex regula quam superiùs proposui metienda est antiqua illa Episcoporum institutio , verè & propriè Paulus Romanæ Ecclesiæ Episcopus fuit. In ea etenim regenda diū laboravit , eamque sanguine pro veritate

E

*Vide lib. 7.**De concord.**c. 3. §. 8.*

quam docuerat profuso decoravit. Quare Epiphanius disertè Petrum & Paulum Episcopos Romanos vocat. Cui præiverat Irenæus , qui successionem Pontificum Romanæ Ecclesiæ describens , Petrum & Paulum primos enumerat , à quibus ceteros deinceps ad suam ætatem recenset: quem sequitur Eusebius , Clementi tertium à Petro & Paulo in Romano episcopatu locum assignans.

XVIII. Et ne quis offendatur , ac si duorum Episcoporum societate Ecclesia unitas & vetus disciplina læderetur , quæ suum cuique Ecclesiæ Episcopum eumque singularem præficit , observandum est hanc politiam synodo Nicænæ deberi , quæ canone lato ne plures uni Ecclesiæ præponerentur Episcopi , prudenter ad tollendas dissidiorum occasiones prohibuit. Alius mos Apostolorum temporibus vigebat , qui majoribus & insignioribus civitatibus plures Presbyteros sive Episcopos præficiebant ; ut mutuis auxiliis suffulti , ad propagandam in suburbanas regiones fidem sufficerent. Vnde Pauli exhortatio ad presbyterium Ecclesiæ Ephesinæ his verbis concipitur : *Attendite vos & universo gregi , in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Antiquum etenim illud presbyterium

ex pluribus Episcopis conflatum erat, sic exigente temporum ratione, ita tamen ut unus ceteris præemineret: quod ab Apostolis ipsis introductum, qui tandem quoque solos Presbyteros secundi gradus ad conflandum presbyterium seu mavis Ecclesiæ senatum adhibuerunt. qua de re copiosius alibi à nobis disputatum.

XI X. Interim ad præsentem quæstionem id observasse sufficiet, non alienam esse à praxi Apostolorum plurium unius Ecclesiæ Episcoporum communionem. In Romana verò non erat quòd aliqua offendio ex illa Petri & Pauli societate timenda esset. Præterquam quòd enim duo illi Apostoli gratia divina afflati nihil spirare poterant præter concordiam apostolicam, illud quoque intercedebat mutuæ pacis vinculum, nempe officium communionis cum Petro retinendæ, ut unitas Ecclesiæ in Petri primatu fundata servaretur. Duo ergo in solidum Romanæ Ecclesiæ Episcopi, Petrus, & Paulus, sed ita ut Petrus collegii apostolici caput & princeps suam quoque dignitatem tueretur.

X X. Ex hoc episcopatu Pauli manavit ut Hieronymus Damasum Apostolos honore sequi dixerit, Romani quoque Pontifices inter cetera sedis suæ decora hoc quoque posuerint, se Vicarios esse Pe-

E ij

tri & Pauli, eorumque throni successores, ut loquitur Hadrianus I. in epistola ad Constantimum & Irenem Imperatores. Quem imitatus est Gregorius VII. qui se in Petri & Pauli throno sedere jactat in formula excommunicationis contra Henricum Imperatorem. Scio non ineptè dici à plerisque Pontifices Romanos succedere Petro in plenitudine potestatis, Paulo verò in plenitudine *legalitatis seu scientiae*; ut loquebatur Ioannes de Capistrano. Quæ ratio Pontifices quoque movere potuit ut Pauli mentionem non omitterent, cui ab antiquis patribus doctrinæ principatum tributum non ignorabant. Vnde insignis reverentia conciliabatur Romana sedi: quæ cùm ceterarum Ecclesiarum non solum mater esset, sed magistra quoque, in eo magisterio auctorem suum laudare posset gentium præcipuum doctorem. Qua ratione octava synodus Romanam Ecclesiam commendat quòd eam Petrus & Paulus, summi Apostolorum apices, præ ceteris Ecclesiis extulerint. Sed nihil vetat, ut monui suprà, quin etiam episcopalem auctoritatem, qua fungebatur Paulus, in Romanos Pontifices transmiserit. Apostolicam quippe communicare non potuit, quæ morte extinguebatur. Petrus quoque episcopalem auctoritatem

ad Romanos Episcopos transtulit , & præterea capitis prærogativam , id est , jus universalis regiminis confusum cum episcopali gradu. Alioqui , nisi successio isthæc auctoritatis à Paulo derivatæ admittatur , ægrè ac ne vix quidem explicari potest formula illa quam à temporibus Nicolai I. id est octingentis ferè abhinc annis summi Pontifices usurpant cùm aut excommunicatione reos defigunt , aut à peccatis clementer absolvunt. Vtrumque enim se Petri & Pauli auctoritate decernere testantur. quod nisi ex successione Pauli in episcopatu interpretationem recipiat , frigidius dictum videbitur. Labores enim ad erudiendam fundandamque Ecclesiam Romanam à Paulo suscepiti , & fusus in urbe Roma cruor , ut ad sedis dignitatem augendam ornandamque maximè conferunt , ita ad auctoritatem impertiendam nihil aut parum pertinere videntur.

X X I . Hanc auctoritatis à Petro & Paulo deductæ communionem impressæ octingentis abhinc annis in bullis plumbatis utriusque Apostoli imagines testantur , Paulo ad dexteram Petri collocato : unde præcipui quoque honoris Paulo impensi argumenta quidam trahunt. Absurdè. Quod enim latus dextrum videtur , si Pauli imago cum Petri imagine compare-

E iij

tur , est latus sinistrum , si referatur ad ins-
picientes. Ex qua relatione s̄epe metien-
dus est honoris gradus in conventibus pu-
blicis. Hinc profectum ut Episcopus in
parte chori sedeat quæ dextra est ingre-
dientibus , & tamen respondet cornu si-
nistro altaris. In quo sinistrum & dex-
trum latum nuncupamus respectu habito
ad divini numinis præsentiam , ac si Dei
majestas ibi federet , veluti super Cheru-
bim , ut in veteri instrumento , vel Christi
corpus vultu ad populum obverso ibi con-
sisteret. Olim eadem ratio habita est cùm
loca assignarentur in Ecclesia viris & mu-
lieribus. Pars enim dextra viris data , fini-
stra mulieribus , inspecta ingressus ad tem-
plum positione ; ut patet ex antiquis in-
scriptionibus. Idem observatur quotidie
in Gallia , in solenni magistratum cœtu ,
cùm ad Ecclesias conveniunt. Qui enim
apud eos eminentiores , locum chori dex-
trum , qui respondet cornu sinistro altaris,
ut dixi , occupant : reliqui verò sinistrum
latus , quod respondet cornu altaris dex-
tro. Ex hac quoque ratione ingressus tra-
ctum ut in auditorio publico senatum si-
ve Parliamentorum Galliæ , Præfides id la-
tus occupent quod sinistrum est , si consel-
sus ordo à personis sedentium ducatur:
quod tamen respondet lateri dextro ad-

stantis cœtus. Quod splendidiūs eminet Rege in Senatu Parisiensi sedente pro tribunali. Ad ejus namque sinistram confidunt Pares Franciæ ecclesiastici , quibus præcipuus honos defertur ; Duces verò dextram occupant : quæ latera vices mutant habita adstantium ratione , ita ut eorum dexteræ respondeat ordo Parium ecclesiasticorum. Aliud obtinebat in antiquis synodis generalibus ; ubi proposita in medio consessu sacrosancta evangelia vices Christi præsentis gerebant ; ad cujus dexteram Legati summi Pontificis considerabant , quæ tamen ingredientibus erat sinistra. Posset isthæc observatio varijs testimentiis ex antiquitate petitis in utramque partem illustrari , nisi satius esset ex præsenti usu confirmasse locum imagini Pauli in bullis plumbeis destinatum secundum esse censendum , priorem obtinente Petro ratione primatus , ut decebat.

XXII. Ex iis quæ huc usque proposuimus apertissimè consequitur assertum à recentiore dogma in eo peccare quod duo capita Petrum & Paulum in Ecclesia Romana *ex aequo* constituere videatur. Duo capita sive duo Episcopi ferri possunt ex mente veterum & mediæ ætatis auctorum , & ex eo qui hodie viget formularum usu. Sed additamentum illud , *ex aequo* , spon-

E iiiij

gia deleri debet , vel potius cauterio iniuri ; quia primatum , quem in regimine universalis Ecclesiæ solus Petrus obtinuit ex ore ipso Christi , per indebitam comparationem cum primatu Pauli , qui versabatur in solo ecclesiasticæ institutionis magisterio , ut loquitur Maximus Taurinensis , penitus labefactat .

Quare non solum à traditione antiquorum patrum alienam , sed etiam juri divino contrariam propositionem illam censeo .

D I S S E R T A T I O

De discrimine clericorum & laicorum ex jure divino , & de forma regiminis à Christo instituta in Ecclesia .

C A P V T P R I M V M .

I. **E**CCLESIÆ Christianæ corpus in duas præcipuas partes ab antiquis divisum fuit , in clericos scilicet atque laicos . Nec dubitandum puto quin hæc nomina , Græcæ cùm sint originis , ab ipsis Apostolorum temporibus ex Græcarum scripturarum usu inducta fuerint . Eorum mentio frequens in canonibus apostolicis , quoruim vetustas & auctoritas in

oriente commendata est. Germanæ Ignatii Antiocheni epistolæ quas Vossius edit è codice Florentino, in hoc capite ab aliis editionibus non diversæ, clericorum & laicorum vocibus utuntur; quemadmodum & Origenes tum alibi, tum in loco qui prolatus est hoc capite. Recepta fuit in occidente Græcanica isthæc appellatio; ut patet ex Tertulliano, cuius testimonia expendentur capite sequenti. Vnde facile fuit Cypriano admissum à decessoribus suis clericorum nomen frequentare, ut facit epist. xxxiii. lxvi. & alibi. Nicænæ synodi auctoritate firmatus deinde harum vocum usus in posteros manavit. Clericos habes in canone secundo, & laicos in quinto. Quam clericorum appellationem iis passim tributam ætate sua qui ministrorum vicem implebant in Ecclesia catholica adnotavit Constantinus M. apud Eusebium lib. x. hist. cap. vii.

II. Ea Christiani nominis distinctio, verbis originis Græcae significata, ut levem fortè in laici explicatione difficultatem preferat, sic operosam & non contemnendam in clericorum nomenclatura discutienda. Sed antequam hoc aggrediamur, proponenda est quæ veteribus placuit clericorum definitio. Constantinus Imp. in l. ii. Cod. Theodos. De Episc. &

74 Cler. sic illos explicat : *Qui divino cultui ministeria religionis impendant.* In rescripto ejusdem Principis ad Anulinum eadem sententia exprimitur his verbis :

*Apud Eu-
seb. lib. 10.
hist. c. 7.*

Quare eos qui in provincia tuae fidei concredita, in Ecclesia catholica cui Cæcilianus præfet, huic sanctæ religioni sedulò inserviunt, quos clericos nominare solent, ab omnibus omnino communibus & civilibus reip. ministeriis immunes ac solutos volo. Veræ nominum istorum origines intelligi poterunt, tum ex antiquorum interpretatione, tum ex nostra. Sed priùs aliqua in anteceßum præmittenda sunt.

III. Solenne fuit olim agros devictarum gentium inter duces atque milites victoris exercitus sorte jacta partiri. Vnde factum ut agri portio illa quæ cuique sortitò contingebat, $\chi\lambda\pi\eta\varsigma$ sive fors dicetur. Quare quando terræ illius Chananæ à Deo posteris Abrahami promissæ partio instituta est inter duodecim tribus, ut tota illa divisio $\chi\lambda\pi\chi\varsigma$ dicta est apud septuaginta interpretes, sic quæ singulis familiis pars agri forte obtigit, $\chi\lambda\pi\eta\varsigma$ sive fors dicta est. Eadem ratione quæ singulis Lacedæmoniorum civibus agri Laconici portio à Lycurgo assignata est, $\chi\lambda\pi\eta\eta\varsigma$ dictam fuisse Plutarchus adnotavit. Illud idem nomen obtinuit apud Athenienses

quæ unicuique è civibus pars agri mancupii jure possidenda per legem agrariam tributa est, ut observat Aristoteles. Quo exemplo quas à devictis populis eruptas agrorum partes victores Vandali in se transtulerunt, sortes five κλήρως Vandalorum dictas docuit Procopius.

IV. Verum ut omissis exterarum gentium moribus, ad Iudæorum instituta redeamus, unde loquendi usus ad Christianos derivatus est, satis nota sunt apud septuaginta interpretes loca illa scripturarum in quibus cleri significatio singulorum civium hereditatem & soli possessionem demonstrat. Inter cetera, Geneeos cap. XLIX. Issachar dicitur *requiescens inter cleros*, id est, tranquille in patrimonii sui possessione degens. Sic *Iudicum* v. Debbora indignationem suam adversus Rubenitas exprimens quod à pugna se subducerent, lares suos colendo, neglecta publicæ rei cura, *Quare, inquit, habitas inter duos cleros ne audias sibilos gregum?* Ex qua loquendi formula explicandus est vexatus ille variis eruditorum interpretationibus psalmi Davidici LXVII. locus: *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columæ deargentatae, & posteriora dorsi ejus in pallore auri.* Significat enim tam sollicitam fore Dei pro Israëlitici po-

puli tuitione curam ut tranquillè intra patrimonii quisque sui terminos securus conquiescere possit, statu rerum suarum adeo florente ut non cedat splendori candentis columbæ, quæ cum ipso fulgore argenti & auri contendit. Possent plura hujus significationis testimonia adduci, ni satius esset progredi ad ulteriora.

V. Diximus divisam fuisse regionem Chananaäm duodecim tribubus, relicta Levitica tribu absque ulla agri assignatione. Verumtamen cùm Deus illam sui cultus ministerio reservasset, se ipsum illius sortem $\kappa\lambda\eta\pi\sigma\tau$ atque hereditatem fore pronuntiavit Numer. xviii. & Deuteron. xxi. Quare ut Levitici generis familiæ haberent unde se commodè exhibere possent, decimas frugum à reliquis tribubus Deo pendendas, unā cum victimarum partibus, illis delegavit Deus. Itaque & jura illi ut domino à populo Israëlitico debita fuerunt pro forte & hereditate Leviticæ tribus. Vnde profectus est ille loquendi modus apud Davidem psal. xv. qui licet ex alia tribu, eò quod eximie & præ ceteris divino cultui se devovisset, Deum agnoscit ut hereditatis suæ partem, *Dominus pars hereditatis meæ*, ac si esset per spiritum ex Levitica tribu. Ad illud exemplum tum Leviticæ tribus, tum pio-

rum hominum, qui apud Christianos di-
vinis ministeriis erant specialiter manci-
pati, Dominum sibi pro sorte & clero
agnoscendum profitebantur. unde clerici
dicti. Hæc interpretatio hausta est ex Hie-
ronymo in epistola ad Nepotianum: *Igi-*
tur clericus, qui Christi servit Ecclesiæ, in-
terpretur primò vocabulum suum, & no-
minis definitione prolata, nitatur esse quod
dicitur. Si enim κληρος Græcè, sors Latini-
nè appellatur, propterea vocantur clerici,
vel quia de sorte sunt Domini, vel quia
ipse Dominus sors id est pars clericorum est.
Qui autem vel ipse pars Domini est, vel
Dominum partem habet, talem se exhibere
debet ut & ipse possideat Dominum, & pos-
ssideatur à Domino. Qui Dominum possidet,
& cum propheta dicit, Pars mea Domi-
nus, nihil extra Dominum habere potest.
Quod si quipiam aliud habuerit præter
Dominum, pars ejus non erit Dominus. ver-
bi gratia, si aurum, si argentum, si pos-
sessiones, si variam supellec̄tilem, cum istis
partibus Dominus pars ejus fieri non digna-
bitur. Si autem ego pars Domini sum &
funiculus hereditatis ejus, nec accipio par-
tem inter ceteras tribus, sed quasi Levita
& sacerdos vivo de decimis, & altari ser-
viens, altaris oblatione sustentor, habens
victum & vestitum, his contentus ero, &

nudam crucem nudus sequar. Ex quo Hieronymi loco docemur clericorum Ecclesiae inde nomen ductum quod Dominus sit eorum pars, eò quod se illius cultui manciparunt, ut jam monui. Quod autem inde colligit illos ex eo jus quæsitum habere ex decimis & ex altari vivendi, atque adeo necessum esse ut his sint contenti, confirmatum quoque est canonibus Carthaginensibus & ab Augustino, aliisque à patribus traditum. qua de re alibi.

V I. Isidorus Hispalensis ad originationem ab Hieronymo prolatam aliam adjungit lib. vii. origin. cap. xii. clericos nempe dictos quod Matthias primus ab Apostolis sorte adlectus sit in ecclesiasticum ordinem. quod ex Augustino mutuatus est in psal. L X V I I. Cleros & clericos hinc appellatos puto qui sunt in ecclesiastici ministerii gradibus ordinati, quia Matthias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum. Id sanè nominis etymon frigidum videri posset, nisi observatione sequenti adjuvetur, quæ docebit ex sortitione Matthei non ineleganter trahi posse clericorum originem. Sed alio tramite ducenda est quam factum fuit hactenus. Certum est Actor. cap. i. jactas sortes ut Deus consilium suum

aperiret quis è duobus Barsaba & Mat-
thia in Iudæ quondam Apostoli locum
cooptandus esset , sorteque Matthiæ
contigisse. Dubium non est quin fors ista
peracta fuerit more illo qui usurpatus fue-
rat in terræ divisione. Conjecta sunt sci-
licet in urnam duorum nomina schedis
inscripta , atque in alteram urnam binæ
schedæ immisæ ; quarum altera vacua ,
altera nomine *Apostolus* inscripta. Eductis
deinde ex utraque urna binis schedis , no-
men Matthiæ cum nomine apostolatus
emersit . quod his verbis Lucas significat :
Cecidit fors super Matthiam, ἐπευστὴν οὐκληῆς.
Ad eum modum David sacerdotum fun-
ctiones forte distribuerat i. *Paralip.* xxiv.
Quare sacerdotes forte illa destinatos Iose-
phus vocat *κληρωτοὺς δὲ κληρέis.* Quod enim
Dei ministerium adtingebat , illius judi-
cio per sortes jactas committi congruum
esse videbatur. Qui sensus etiam genti-
lium animis insederat , ut patet ex Plato-
ne sexto de legibus ; qui docet illa quæ ad
sacra pertinent , Dei sorti & divinæ for-
tunæ , *τείχα τύχη* , permittenda esse. Itaque
fors illa in Matthia pro divini numinis ju-
dicio sumitur. Porro Dei gratia & judi-
cio clericos ad Christianam Ecclesiam ad-
legendos pro divini cultus ministerio do-
cent confertim veteres ; atque in eo syna-

gogæ & Levitici generis cum Ecclesia ca-
tholica & ejus ministris constituunt dis-
crimen. Augustinus : Deus non ex genere
carnis & sanguinis, sicut erat primum secun-
dum ordinem Aaron, sed sicut oportebat in
testamento novo, ubi secundum ordinem Mel-
chisedech summus sacerdos est Christus, pro-
cujsque merito quod in eo divina gratia
contulerit, Levitas & sacerdotes eligit.
Scriptor sermonis de unctione chrismatis
inter opera Cypriani : Nec sunt heredita-
riæ successiones Pontificum, vel uni Levi-
ticæ tribui ministeria assignata, sed de om-
ni tribu, gente, & lingua, quos dignos &
idoneos divina probat electio, secundum vi-
tae, non generis, meritum statuit sacerdotes.
Quod elegantissimis verbis Leo I. signifi-
cat sermone secundo in die anniversario
assumptionis suæ. Cum hujus divini sa-
cerdotii sacramentum etiam ad humanas per-
venit functiones, non per generationum tra-
mitem currit, nec quod caro & sanguis crea-
vit elititur, sed cestante privilegio patrum,
& familiarum ordine praetermisso, eos re-
tore Ecclesia accipit quos spiritus sanctus
præparavit, ut in populo adoptionis Dei,
cujus universitas sacerdotalis atque regalis
est, non prærogativa terrenæ originis obti-
neat unctionem, sed dignatio cœlestis gra-
tia & gignat antistitem. Quare de clericis
exemplo

exemplo Matthiae dici poterit, eos iudicio Dei ad ministerium assumptos, sortem sive κλησιν super eos cecidisse, atque adeo recte clericorum nomen illis inditum.

VII. Attamen, ut verum fatear, ex ipsis scripturæ verbis petenda est, absque ullis conjecturarum anfractibus, clerici nominis origo. Κλῆσις non solùm significat res soli hereditarias, ut monuimus, sed quicquid alicui obvenit, sive munus aut functio publica ad quam se aliquis adjungit, in qua à reliquis secernitur. Vnde duo harum sortium genera inveniuntur in scriptura, sortes sanctorum, quæ pertinent ad omnes Christianos, qui ex speciali veri Dei cultu à paganis distinguntur, ut cap. I. epistolæ ad Colossenses: ἐν χριστῷ τοῦ Ιησοῦ καὶ πατεῖ, τῷ ικανώστερῷ ήμας εἰς τὴν μετάδον τοῦ Ιησοῦ τὸν αγίων στὸν φωτί. Pars sortis sanctorum in luce sunt Christiani, qui lucem habent comitem, in quo differre eos à Iudeis insinuat Apostolus: qui quidem pars quoque sortis erant à gentilibus segregati, ut significatur Deuteronomio. XXXI. Sed immersi erant tenebris post promulgatum evangelium.

VIII. Eodem sensu explicandus est Petri Apostoli locus I. Pet. v. non dominantes in cleris, ὡς μὴ κατακυρεύοντες τὸν χρήματα, ἀλλα τύποι γνόμενοι τὸν μηνόν. Mo-

F

net enim Ecclesiæ rectores ut fidelium gregem placidè regant, nec dominandi fastu in eos turgeant, sed se ipsos in vitæ emendatæ exemplum præbeant. Quare cleri hoc loco gregem universum Christianorum significant, non autem solum clericorum ordinem; quamvis ad eos quoque specialiter accommodari possit, qui sunt pars præcipua gregis sive cleri. Vnde ad clericos hunc locum transtulerunt veteres nonnulli. Oecumenius: Κλῆσις ἡ πολιτεία σύγκριτα καλεῖ ὁμοερνήσις.

I X. Sed alia est *sors ministerii*, qua solos clericos respicit, & unde illis nomen est datum. Ejus mentio conceptis verbis habetur Actor. cap. i. ubi de substituendo in Iudæ locum locum aliquo agit Petrus. Ait quippe proditorem illum obtinuisse munus apostolatus, ἐλαχέτη κλῆσις τὰς νίας ταῦτα; quam deinde ex Davidis psalmo juxta lxx. interpretes Ἐπισκοπὴ id est episcopatum vocat. Sors ergo sive κλῆσις ministerii pertinet ad pastores eorumque ministros, quemadmodum sors sanctorum omnes Christianos complectitur. Videtur autem Lucas nomen illud κλῆσις ad ministerium Ecclesiæ significandum usurpare, ductus auctoritate lxx. quos sequitur dum laudat veteris testamenti loca. Etenim Hieremias cap. xii. ubi Iudaicos

pastores ob negligentiam carpit, adjungit
minas: οἱ κληροὶ αὐτὸς οὐκ ὀφελήσουσιν αὐ-
τοῖς, cleri eorum non proderunt illis. ac si
diceret munus illud publicum, quo à ce-
teris secernuntur, non eis profuturum ut
se à pœnis commeritis subducant. Sanè
veteres verba illa Hieremiæ, ob mune-
rum similitudinem à Iudæo ministerio
translata, corpori & ordini clericorum
Ecclesiæ Christianæ accommodant. Ori-
genes homilia septima in Hieremiam:
*Hæc ante me alij exposuerunt. Et quia non
improbo interpretationem eorum, consentiens
eandem profero. Nos qui putamur aliquid
esse, id est, qui in clericatus vobis ordine
præsidemus, in tantum ut quidam de mi-
nori gradu ad hunc locum cupiant perveni-
re, nosse debetis non statim in eo salvандos
quia clerici sumus. Multi enim & Presby-
teri pereunt, & laici beatissimi reperiuntur.*
Epiphanius in epistola ad Ioannem Hic-
rosolymitarum: *Oportebat nos, dilectissime,
clericatus honore non abuti in superbiam,
sed custodia mandatorum Dei & observa-
tione diligentissima hoc esse quod dicimur. Si
enim sancta scriptura loquitur, cleri eorum
non proderunt eis, que arrogantia clerica-
tus conducere nobis poterit, qui non solum
cogitatione & sensu, sed etiam sermone pec-
camus.* Hieronymus quoque in commen-

F ij

tario hujus loci : *Dicitur hoc & Ecclesiasticis. Quid enim eos juvare poterit Episcopi nomen & Presbyteri vel reliquus ordo ecclesiasticus, cum magis graventur dignitatibus suis, & potentes potenter tormenta patiuntur?*

X. Occasione hujus loci prætermittendum non est , ab Hieronymo , non solum isthic , sed in commentarijs quoque ad Oseam & Abdiam , sacerdotes aliosque ministros vocari Ecclesiasticos. Ambrosio quoque tributus commentarius eadem voce utitur , tum in prima ad Timoth. cap. vi . tum in secunda cap. ii . *Ecclesiasticus* , inquit , *idcirco Deo se probat ut huic devotus officium impleat quod spondit , in Dei rebus sollicitus , à seculari negotio alienus.* Cujus appellationis causa non est inquirenda subtilius , quod ipsamet se prodat ex vocabuli prolatione ; nempe quia clerici ministeriis Ecclesie sunt addicti , sicut Palatini dicuntur in Codice qui militant in palatio. Si quis tamen aliquid sublimius sapere velit , poterit nomen istud arcessere ex loco Pauli ad Hebræos cap. xii . ubi Apostolorum collegium fide & animo , quamvis non loco , conjunctorum vocat Ecclesiam primitivorum. Conversos enim Iudeos ait per fidem accessisse ad montem Sion

& cœlestem Hierusalem , ad conventum angelorum , & ad Ecclesiam primitivo- rum sive primogenitorum , qui sunt descripti in cœlis. Rectè de Apostolis hunc locum explicat Ambrosius : qui quidem cùm primitias spiritus habuerint , (ut lo- quitur idem Paulus *Rom. viii.*) dicun- tur *πρωτότοκοι* sive primitivi juxta Latini- num interpretem , id est , primi per Chri- stum regeniti. Eorum autem nomina , etiam cùm viverent , descripta erant in cælo sive recensita in albo civium cœ- lestium ob jus civitatis illius adipiscen- dæ , quemadmodum primogeniti Israeli- tarum scripti erant in matricula & libro censuali civitatis suæ *Num. c. i.* Quare cùm Episcopi succedant Apostolis , illo- rum corpus , adjunctis quoque ministris inferioris gradus , Ecclesia dici poterit eleganter ex auctoritate scripturarum , ut vulgò quoque vox illa usurpatur , & viri ipsi poterunt Ecclesiastici nuncupari jux- ta veterem usum quem secuti sunt Hie- ronymus & Ambrosius.

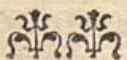
XI. Reliqua pars Ecclesiæ à Cleri- cis distincta laicorum nomine compre- henditur , ut dixi , honesto quidem illo , non autem humili & abjecto , ut blaterant hæretici , quò haç quoque in re de fastu clericorum conquerendi occasionem cap-

F iiij

tent. Laici dicuntur λαος. Porro
hac dictione significatur in scripturis ex
versione LXX. populus Dei , quem ille
sibi peculiarem & hereditarium fecit, se-
gregatum à colluvie gentium , synagogæ
temporibus primùm, sed excellentiū post
evangelium promulgatum.

XII. Quare clerici erunt in Ecclesia
pars quidem populi illius selecti, sed præ-
cipua , utpote quibus regendæ Eccle-
siæ post Episcopos & ministros inferio-
res cura concredita est. Laici verò con-
stituent alteram populi Christiani par-
tem sub nomine generali λαος. Simile
discrimen reperies in civitatibus Roma-
nis ; quæ duabus partibus constare dicun-
tur , ordine & plebe. Ordo significat Du-
umviros aliosque magistratus municipa-
les & Decuriones. Plebis autem nomi-
ne reliquus civitatis populus designatur.
Quare eleganter istud loquendi genus è
foro transtulit in Ecclesiam Tertullianus ;
qui quos uno in loco clerum & laicos ,
altero ordinem & plebem vocat. Diffe-
rentiam inter ordinem & plebem constituit
Ecclesiæ auctoritas , & honor per ordinis
confessum sanctificatus.

*Tertull. c. 7.
de exhort.
caſtit.*

CAPVT SECUNDVM.

I. **Q**VIN discreta sint munia populi & cleri divini juris auctoritate nemini dubium esse potest qui sobria mente scripturas sacras perlegerit. Vetus testamentum sacra omnia & legis interpretationem à Deo Leviticæ tribui reservata docet *Exod. xiiii.* & passim, interdicta reliquis tribubus sacrificiorum functione. quod abundè testantur Core, Dathan, & Abiron terræ hiatu absorpti quòd ad hujus communionem functionis cum Aaronidis aspirarent *Numer. xvii.* & Ozias lepra percussus quòd se sacrificijs obcundis immiscuisset. Munus enim sacrorum ut ante legem Mosis ad primogenitos familiarum pertinebat, ita deinceps ad tribum Levi solam ex Dei jussu concessit. Nemo enim sibi honorem assuebat, sed qui vocatus erat à Deo tamquam Aaron; ut loquitur Paulus capite quinto ad Hebræos. Quo exemplo evangelii quoque status id exigebat ut quemadmodum non solvendæ legis sed impletæ causa promulgabatur, sacrorum rituum institutorum à Christo ministros atque eosdem perfectioris novæque doctrinæ magistros in Ecclesia constitueret.

F iiii

Quod prudenter ille ac divino consilio perfecit, Apostolos feligendo, quibus regendæ Ecclesiæ munus concredidit, ut infrà uberiùs docebimus. Porrò quantumpere à reliquis è populo Christiano secreti illi essent, Pauli verba demonstrant in capite primo epistolæ ad Romanos. Statim enim atque se Apostolum nominavit, adjungit, *segregatus in evangelium Dei, ἀφωεισμένος.* Etenim sicut Deus populum Israel dicitur, *ἀφωείσαι,* secrevit à reliquis populis *Levit.* x x. Paulum quoque apostolatus functioni addictum à reliquo populo Christiano secrevit & segregavit. Eadem locutione utitur Lucas *Actor.* i i i. cùm de Paulo & Barnaba solenni more mittendis spiritus sancti mandata refert: *Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos.* Tuncque jejunantes & orantes, imponentes que eis manus, dimiserunt eos. Mysteria quippe Christianæ religionis specialiter Apostolis, neque verò alijs, à Deo commissa sunt, teste Paulo i. ad Cor. iv. *Sic nos existimet homo ut ministros Dei & dispensatores mysteriorum Christi.* Quæ potestas deinde communicata est à spiritu sancto solis Episcopis, quos Apostoli institutionis à se Ecclesiis præfecerunt, ut docet Lucas *Actor.* 20. *Attendite vobis &*

*universo gregi in quo vos constituit spiritus
sanctus Episcopos regere Ecclesiam Dei.*

I I. Hoc discrimen Ecclesiæ ministro-
rum à reliquis Ecclesiæ membris à Deo
profectum conceptis verbis docet Pau-
lus in epistola prima ad Corinthios cap.
xii. Quamvis enim Ecclesiæ sit unum
corpus eodem spiritu vegetatum , varijs
tamen ex membris conflatur : quæ licet
mutuum inter se consensum & consortium
habeant , singula tamen membra suis quæ-
quæ officijs destinata sunt , ut eleganter
demonstrat Paulus. Deinde subjungit ,
posito illo membrorum discrimine : *Quos-
dam quidem posuit Deus in Ecclesia primūm
Apostolos , secundò Prophetas , tertio Docto-
res &c.* Mox : *Numquid omnes Apostoli ,
numquid omnes Prophetæ , numquid omnes
Doctores ?* Eandem doctrinam ponit in
epistola ad Ephesios cap. iv. & insti-
tuendæ in Ecclesiæ hujus potestatis cau-
sam exponit , similitudine corporis huma-
ni Ecclesiam significans. Nempe Aposto-
lis & alijs pastoribus atque magistris in-
junctum docet opus ministerij , ut fide-
les erudiant , Ecclesiam , quæ Christi cor-
pus est , ædificantes , donec eos in fidei
unitate & cognitione filij Dei ut viros
firmis viribus instructos perficiant , & ad
figuram ejus magnitudinis sive staturæ

quæ plenum & omnino perfectum Christi corpus decet, laboribus suis perdunt. ἡλικία, ætas, hic significat magnitudinem sive staturam, ut Matthæi sexto; & de ædificijs usurpatur, ut apud Vitruvium dicitur ætas ædificiorum. Pauli ergo verba sunt: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei, in vivum perfectum, in mensuram etatis plenitudinis Christi.*

III. His addere debemus manifestum, quod discrimen istud demonstrat, argumentum, scilicet ritu quodam sacro Episcopos ab Apostolis Christum imitantibus institutos, collato spiritu sancto per impositionem manuum, qua viri selecti Dei & Ecclesiæ ministerio consecrabantur. Testis Paulus in secunda epistola ad Timotheum cap. 1. *Admoneo te ut resuscites gratiam Dei quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Επίθεοις τῷ χειρὶ Pauli, qua Deum solenniter implorabat pro Timothei sacra inauguratione, conjunctam habuit gratiam, ejus nempe generis per quam velut igne divino suscitatam conf-

tanter & absque timore ullo in fide & dilectione permanere poterat & alios in officio retinere ; ut patet ex sequentibus verbis epistolæ. Meminit quoque ejusdem gratiæ Timotheo in ordinatione collatæ i. ad Timoth. cap. i v. *Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ tibi data est per prophetiam cum impositione manuum presbyterij.* Paulus quidem manus imposuerat , sed adjuncto Presbyterorum cœtu , qui ad testandum assensum manus suas cum Episcopo conjungebant. Porrò data fuerat gratia Timotheo , spiritu Dei Paulum & alios excitante ut illum in ordinem ecclesiasticum adlegerent , quemadmodum admonuit Paulus capite primo hujus epistolæ. quò respiciunt verba *per prophetiam* , quæ habentur hoc capite quarto ; nempe præsignificatum fuisse per aliorum prophetiam manus consecrationis datum iri Timotheo. Etenim cùm divinum , & non humanum, esset quod Episcopis munus conferebatur, apostolicis illis temporibus Dei monitu & sancti spiritus interiori instinctu sacerdotes ordinandi designabantur , ut rectè observavit Chrysostomus ad caput illud primum. *Τότε γέ επει οὐδὲν αὐθόπινον ἐγένετο, οὐ δέ ποτε φρητίας ἐγένοντο οἱ ἱερᾶς.* Theophylactus : *τὸ παλαιὸν δέ ποτε φρητίας ἐγένοντο οἱ*

ιερεῖς, τούτουν δὲ πνεύματος ἀγίου. Sive τὰ πνεύματα διπλάνυψι, ut explicat Oecumenius. Quare veteres ordinationem inter sacramenta recensuerunt æquè ac baptismum. Illam enim comparationem tamquam seculo suo ab omnibus receperat urget Augustinus adversus Parmenianum, ut doceat semel adeptum sacer-

Lib. 2. c. 13. dotium amitti non posse. Si enim utrumque sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud (baptismi) non amittitur, & illud (ordinationis) amittitur? Neutri sacramento injuria facienda est.

IV. Sed cum nulla sit Christiani pars dogmatis tam firmiter constituta quin homines profani eam suis insanis novitatis convellere conati fuerint, in hanc irruerunt Vualdenses haeretici & qui nostra hac ætate eorum se vestigia premere gloriantur: quorum haec est sententia, nullum esse discrimin inter laicos & clericos ex jure divino profectum, quin potius omnia laicis permissa quæ clericis, etiam quoad sacerorum ministerium. Illud autem ex eo præcipue probant quod sacerdotium sit penes fideles omnes, cum Christianus populus sit non solum gens sancta, sed etiam regale sacerdotium, ut loquitur Petrus. Cui consentit Ioannes, qui cap.

xx. Apocalypsis docet fideles à Christo

constitutos *sacerdotes & regnum*. Quæ loca
cùm ab antiquis patribus olim pertracta-
ta sint, nulla nobis molestia in eorum in-
terpretatione pertimescenda est. Vetu-
stas Christiana duplex cognovit ut sacri-
ficiorum sic sacerdotii genus , alterum
commune & laxioris ambitus , alterum
speciale & novo testamento proprium.
Prioris illius species , orationes nempe ,
beneficentiæ , & si qua ejusmodi quæ in
scripturis novi testamenti victimarum &
oblationum vocabulis continentur , cum
antiquo legis statu communes Christiano
sunt ; præter quas , proprium hujus est
sacrificium , quod inter ceteras muneric
sui functiones sacerdotibus Christianis
competit. Si quis laudes Deo fusas & pia
fidelium opera sacrificiis accenseri dubi-
tet, legat psalmos qui interpellant sacri-
ficium justitiæ & laudis aut epistolam ad
Hebræos cap. xiii. quæ docet per Chri-
stum nos offerre Deo sacrificium laudis,
προσκύνεσθε , scilicet fructum labiorum
quæ nomen ejus confitentur. Ea verba
cùm desumpta sint ex Oseæ cap. xiv. qui
vitulos labiorum eleganter vocat illas
gratiarum actiones, ostendunt Iudæis at-
que Christianis communes fuisse laudum
victimas. *His autem sacrificiis promeretur*
Deus, ut statim subjungit auctor epistolæ.

V. Horum ratione sacrificiorum sacerdotes sunt Christiani omnes, teste Origine homil. i x. in caput xvi. Levitici; ubi pluribus verbis sententiam illam amplificando concludit: *Si membra mea ab omni concupiscentia carnis mortificavero, si mundus mihi crucifixus sit & ego mundo, holocaustum obtuli ad altare Dei, & ipse meæ hostiæ sacerdos efficeret.* Quæ ratio fuit inducendi olim ritum unctionis in baptissimi celebratione, ut intelligerent Christiani eodem sacramento quo in filio Dei adoptabantur & Christum, qui Rex est atque Pontifex, in duebant per spiritus sancti unctionem externo signo adumbratam, regiæ quoque & sacerdotalis dignitatis esse participes. quæ utraque apud Iudæos chrisimatis unctione conferebatur. Id docuit disertè, utens superioribus Petri verbis, auctor constitutionum apostolicarum lib. iii. cap. xv. Et Origenes: *Omnes quicunque unguento sacri chrismatis delibuti sunt, sacerdotes effecti sunt; sicut & Petrus ad omnem dicit Ecclesiam.* Cui adjungemus Ambrosium lib. i v. de sacr. cap. i. qui rem in pauca egregie contrahit: *Vnusquisque ungitur in sacerdotium, in regnum; sed spirituale regnum est & sacerdotium.* Planè quemadmodum Christiani dicuntur Reges, non propriè, sed

mysticè, idem judicium ferendum est cum antiquis patribus de sacerdotio fidelium quod adipiscuntur in baptismo. Vnde Hieronymus adversùs Luciferianos eleganter baptismum vocat sacerdotium laici.

V I. Vberiùs Augustinus enarrans locum Apocalypsis lib. xx. de civit. cap. x. Erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum eo mille annis, non utique de solis Episcopis & Presbyteris dictum est, qui propriè jam vocantur in Ecclesia sacerdotes; sed sicut omnes Christianos dicimus propter mysticum chrisma, sic omnes sacerdotes, quoniam membra sunt hujus sacerdotis; de quibus Apostolus Petrus, plebs, inquit, sancta, regale sacerdotium. Elegantiùs eandem explicacionem proponit Leo I. in sermone tertio de anniversario: *Omnes in Christo regeneratos crucis signum efficit Reges, sancti verò spiritus unctio consecrat sacerdotes; ut propter specialem nostri ministerii servitutem, universi spirituales & rationales Christiani agnoscant se regij generis & sacerdotalis officij esse consortes.* Rationem verò subjunxit cur Reges & Sacerdotes dicantur: *Quid enim tam regium quam subditum Deo animum corporis sui esse rectorem? Et quid tam sacerdotale quam vovere Domino conscientiam puram, & immaculatas pietatis hostias de altari cordis offerre?*

VII. Non alienum erit his adjungere , ex sacerdotij istius mystici & spirituallis dignitate fieri ut sacrificium incruentum mediatoris , quod à solis quidem sacerdotibus propriè dictis consecratur , ab Ecclesia , id est , ab universo fidelium cœtu , & Christi sponsa , quæ non habet maculam neque rugam , Deo offerri dicatur ; unde ex spiritus unitate mira fit rerum connexio , quam observavit Augustinus , ut tam ipse Christus per ipsam Ecclesiam quam ipsa per ipsum offeratur . quod singuli qui mysterijs intersunt , pro modulo suo quotidie præstare possunt , ut docent verba canonis quæ recitantur in Missa . Porro fideles non tantum eo sensu dicuntur Reges quòd motus animi sui regere possint & debeant , ut docuit Clemens Alexandrinus quinto stromateon , quemadmodum de sapiente jactabant Stoici eum solum esse Regem , sed etiam quia sunt consortes ejusdem regni cum Christo , quem induerunt in baptismo , si in vincendis cupiditatibus regios animos in hac vita gerant ; ut *si compatiuntur , & conglorificantur* . Quare concludendum est sacerdotium illud regale quod Petrus Christianis tribuit non impedire quin aliud sit verum & proprium in Ecclesia sacerdotium à mystico illo distinctum ; quemadmodum

modum in Deuteronomio cap. xix. cùm
populus dicitur regale sacerdotium, non
sequitur verum sacerdotium tribus Levi-
ticæ cum populo communicatum.

VIII. Sed unus præcipue opponitur Tertullianus, qui in libro de exhortatione cap. vii. laicos propriè sacerdotes facere videtur cum potestate offerendi & tingendi. Hæc sunt ejus verba: *Nonne & laici sacerdotes sumus?* Scriptum est: *Regnum quoque nos & sacerdotes Deo & patri suo fecit.* Differentiam inter ordinem & plebem constituit Ecclesie auctoritas, & honor per ordinis confessum sanctificatus. Adeo ubi ecclesiastici ordinis non est confessus, & offers & tinguis & sacerdos es tibi solus. Sed ubi tres, Ecclesia est, licet laici. Sic constituenda est lectio hujus loci in editione v. c. Rigaltij ex vetusto codice Agobardi. Qui Tertullianum nobis intentant, debent solum illum ab ægro & in hæresim lapsi distinguerem. Prius adversus hæreticorum novitates præscribens, & ordinationes eorum temerarias suggillans, ait eos laicis Lib. de præ-
sacerdotalia munera injungere. Postea cript. c. 41.
Montani pestifero afflatu impulsus, laicis ipsis sacerdotale munus vindicare videtur. Itaque si de ejus sententia, ut objicitur, disceptandum sit, priori admissa, secundam rejiciendam nullus dubitabit nisi hæ-

G

reticus. Quamquam si æquo jure cum illo agere velimus, exaggeratam potius in ejus verbis sententiam quam putidum illud dogma deprehendemus. Rigidæ disciplinæ seftator, eandem laicis quam sacerdotibus monogamiæ fibulam imponere contendebat. Arripiebat quascunque argumentorum occasiones ad continentiae illius probandam necessitatem, qualem sacerdotes exercebant. Ideo sacerdotium laicis asserebat cum jure tingendi & offerendi, si abesset confessus ordinis ecclesiastici, nempe in ædibus privatis. Vettitum sanè laicis baptizare, nisi necessitas extrema urgeat; ut docent ipse Tertullianus libro de baptismo cap. xvii. & Augustinus lib. ii. adversus Parmenianum cap. xxi. ea lege tamen ut si nulla cogente necessitate baptismum conferant, quamvis illicitè datus fuerit, valeat tamen, teste Augustino. Offerre vero nusquam licuit laicis, quod tamen ab ijs usurpari contendit Tertullianus. Sed iudit in ambiguo verbi. Offerre significat & corporis Christi consecrationem, quam à solis sacerdotibus propriè dictis peragi potest. Rei vero consecratæ oblatio ex usu temporis illius fieri poterat à laicis intra ædes privatas. Quippe illis licitum erat ea tempestate corpus Christi, quod

in synaxi ab Episcopo acceptum reservaverant, deferre domum, ut ex eo comunicarent ipsi cum familia, cui sumendum quoque buccellam porrigebant. Oblationem prius corporis dominici conceptis verbis paterfamilias Deo patri ad implorandam ejus opem per sacrificium mediatoris agebat. In quo partem sacerdotii exequebatur. Ac proinde cum offerret & tingeret, inde concludit Tertullianus laico, utpote sacerdoti, secundas nuptias esse interdictas. quod fusè persequitur libro de monogamia cap.

VII.

IX. Attamen probationis genus illud repellebatur à plerisque Montani sectatoribus, qui sacerdotij impropriè sumpti à vero discriminè non ignorabant, ut ipse indicat ejus libri cap. xii. *Cum extollimur, inquit, & inflamur adversus clerum, tunc unum omnes sumus, tunc omnes sacerdotes, quia sacerdotes nos Deo & patri fecit. Cum ad peræquationem disciplinæ sacerdotalis provocamur, deponimus infulas, & pares sumus.* Legendum est, impares sumus, ut hæc ultima verba prioribus respondeant. *Vnum, inquit, sumus, omnes sacerdotes.* Ergo pares. Sed quando ex illa æqualitate ad ejusdem disciplinæ de monogamia peræquationem urgemur,

G ij

tunc cedimus insulis sacerdotalibus, & impares nos agnoscimus. Tunc scilicet differentiam utriusque sacerdotij profitebantur.

X. Restat ut videamus quid significet cùm differentiam inter ordinem & plebem ait auctoritate Ecclesiæ constitutam, & honore per ordinis confessum sanctificato. In quo certum est illum servire hypothesis, ut expugnet & callidè obtineat quod sibi proposuit. Enimvero si verba in eum sensum quem præferunt explicentur, differentiam illam ab Ecclesia manantem in confessus honore ponit, dissimulata interim, quamvis non negata, alia differentia quæ ex jure divino proficiuntur. Stabant laici in Ecclesia, sedebant Episcopi & Presbyteri. Hoc est quod inductum ait Ecclesiæ auctoritate, ideoque non esse quòd externa illa specie dignitatis moveantur ne sacerdotium agnoscant in laicis. Discrimen autem illud quod in consecrandi potestate consistit egregiè dissimulat ut causæ suæ contrarium. Ex sola tingendi & offerendi potestate, quæ ab omnibus admittebatur, propositam monogamiæ necessitatem sequitur. Quod autem subjungit Tertullianus, *Vbi tres, Ecclesia est, licet laici, presumptum ex regula juris, quæ tres colle-*

gium facere dicit. Exempla autem domesticæ Ecclesiæ habentur apud Paulum, qui Ecclesiam salutat quæ erat in Aquilæ & Priscillæ domo, Nymphæ quoque sive Nymphodori Ecclesiam, & Philemonis, id est, eorum familiam, quæ Christiana erat & Ecclesiam constituebat, quoniam pars erat Ecclesiæ catholicæ. Alioqui conventiculum esset, non Ecclesia.

CAPUT TERTIUM.

De forma regiminis à Christo instituta in Ecclesia.

I. **E**CCLÆSIA STICVS ordo in tres præcipuos gradus dividitur; quorum primum & supremum Episcopi obtinent, secundum Presbyteri, tertium Diaconi. quæ discrimina divino & apostolico jure sunt instituta. Etenim cùm Christus Ecclesiæ suæ, quam in terris relinquebat, curam non omitteret, debuit non solùm internis illam beneficiis fovere, quæ à capite in corpus profluerent, sed etiam certa quadam & prudenti regiminis externi specie in perpetuum duratura aspectabile corpus illud administrare. Non defuit huic officio tam necessario. Constituit quippe in Ecclesia ad eam regendam quos ex om-

G iij

ni Iudeorum cœtu elegit Apostolos, eosque plenissima ad hoc opus arduum auctoritate benignius instruxit. Ea porrò cum destinata esset ad mentes hominum in hoc vitæ ærumnosæ decursu ad beatitudinem aliquando adipiscendam dirigendas, non solum per doctrinæ Christianæ eruditionem, sed etiam per sacras expiations & censuram divinam, quæ rebellium animos percelleret, spiritualis esse debebat. Ejus generis fuit potestas illa quam Christus Apostolis suis tradidit: quæ variis in locis evangelii descripta, inde hauriri debet, ut vera ejus cognitione imbui possimus. Non diffiteor quin res apertissima sit, si à cavillationibus ingenii, quas diversarum partium factiones peperere, bona fide abstinetur. Sed in tam abrupta adversus veritatem animorum contumacia difficile est illam à mendaciis obstrepentibus vindicare. Quæ tamen difficultas cum non pertinet ex re ipsa, propositum meum de illa paucis differendi non retardabit. Id autem ut apertius fieri possit, quæ prolixis disputationibus implicatur potius quam doceatur regiminis istius forma, compendio verborum in tres aut quatuor articulos conjicienda est & astruenda juxta genuinam sacræ scripturæ & veterum patrum traditionem.

II. Christus Dominus noster Apostolis omnibus & singulis in solidum Ecclesiam suam fundandam, docendam, & regendam commisit, ea tamen lege adiecta ut Petrus inter eos primatum gereret & caput esset collegii illius apostolici, eo fine scilicet ut praeter communem cum aliis curam, unitatis conservandæ in exercendo regimine follicitudo præcipue & specialiter illi competeteret. Ideoque ut consilium illud Apostolis significaret, Petrum Christus veluti petram atque fundamentum ad Ecclesiam ædificandam constituit. Præterea sermone ad illum coram ceteris specialiter directo, claves Ecclesiæ postmodum ipsi tradendas spondit cum potestate ligandi atque solvendi. Quæ pollicitatio Petro facta ad ceteros quoque Apostolos pertinebat & ad Ecclesiam universam ejusque pastores in futurum præficiendos, scilicet ut scirent omnes pontificii potestatem semper cum Petri Ecclesiæ capitnis communione & unitate retinendam, ad quod ipse præcipue cum potestate ligandi contumaces huic unitati cogere posset.

III. Executio quæ hanc pollicitationem secura est, Apostolis ipsis, atque adeo Petro ex illis uni, potestatem plenam antea promissam contulit. Sed pau-

Iò pòst seorsim auctoritas pascendi universi gregis Petro concessa est. Quibus verbis promissa Petro capit is potestas protuenda unitate in universalis Ecclesiæ regimine illi præ ceteris indulta est. Aliquid enim specialiter datum necesse est intellegi per sententiam Domini ter repetitam post acceptam communiter eandem cum aliis potestatem.

Ceteri quippe Apostoli sic una potestate instructi sunt in solidum ut ejus inter se divisionem faciendam & verbis Domini & ex operis mandati natura non ignorarent. Præceperat Christus ut irent ipsi & universi orbis homines personaliter instituerent. Porro cum singuli terras omnes peragrare non possent, executio mandati divisione provinciarum inter se facta illis aggredienda erat. quæ tamen partitio non impediebat quin solidum jus administrationis penes unumquemque remaneret. Illo vero jureuti poterant etiam in alienis provinciis, si aut proprii Apostoli absentia aut Ecclesiæ utilitas eam curam exposceret. Quod simile est tutorum potestati quos testator liberis suis plures testamento dedit. Tutelæ jus in solidum singulis competit in caput liberorum, atque adeo in patrimonii administratione. Sed si sparsum sit patrimonium per varias

regiones, vel alias quoque ob causas, administratio dividi potest inter tutores: qui propterea non amittent jus illud solidum & commune quod habent in tutela gerenda, licet testator quoque uni è tutoribus specialem administrationis curam contulerit. Sanè compertum est Apostolorum orbis regiones inter se divisisse, spiritu sancto eos ad partium assignationem excitante, ut postea ostendemus. Petrus quoque partem sibi excolendam assumpsit, quemadmodum & Paulus & reliqui Apostoli præstitere. Sed Petrus, præter specialem sibi assignatam partem, universum gregem à Christo pascendum & iu unitate regendum suscepit.

IV. Quare dicendum est, ex Christi instituto regiminis ecclesiastici formam hanc esse ut diversis pastoribus committatur, quorum unus sit caput collegii ad tuendam unitatem; id est, ut politicorum verbis res explicetur, status Ecclesiæ est monarchicus ex aristocratico regimine temperatus.

V. Antequam verò auctoritas illa ad regimen perpetuum Ecclesiæ proponatur, distinguenda sunt privilegia personalia Apostolis concessa, quæ illorum obitu extinta sunt, à potestate reali quæ in successores eorum manavit. Hæc pri-

vilegia in eo versabantur quod Apostoli à Christo ipso in collegium allecti erant excepto Matthia, quod testes fuerunt eorum quæ docuit & mirabilem rerum quas patravit, quod à spiritu sancto in veræ fidei professione eruditus, nec fallere nec falli poterant in docendis populis tum verbo tum scripto. Quartam quæ adhiberi solet notam, de prædicando per universum orbem evangelio, inferius discutiendam remitto.

V I. His demptis, reliqua omnis quæ Apostolis collata est à Christo auctoritas, ut penitus necessaria est ad Ecclesiæ continuum regimen, ita in successores Apostolorum universa pertransiit. Hujus conferendæ pollicitatio Christi præcessit, quam deinde suo tempore executio subsecuta est. Consilium suum de constituenta Ecclesiæ & ejus regimine, quandiu Ecclesia perseveraret, aperuit verbis illis notissimis directis ad Petrum: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Tibi dabo claves regni cælorum; & quocunque ligaveris super terram, ligatum erit & in cælis; & quocunque solveris super terram, erit solutum & in cælis.* Oratio ista ad Petrum directa, qua Ecclesiæ ædificandæ & regendæ con-

slium proponitur, duos continet articulos; alterum de potestate danda, quæ clavum traditione futura significatur; alterum de modo illius tradendæ.

VII. Quod ad primum attinet, in dubium vocari non debet quin potestas conferenda ad omnes pertineret Apostolos: quoniam cùm ad Ecclesiæ administrationem selecti fuissent à Christo, fieri non potest quin de illa quam habituri erant parte eo in munere Dominus cogitaverit; sicut apertè docent Cyprianus, Hieronymus, Optatus, Augustinus, & veteres omnes, qui pollicitationem Petro factam omnes Apostolos respicere asseverant. Quod attinet ad secundum, certum est ex iisdem illis auctoribus magnam hujus pollicitationis partem respicere Petrum præ ceteris Apostolis, ex eo quod illa quæ reliquis confertur auctoritas promittitur verbis ad Petrum directis, quibus ipse quoque petra, ut fundamentum Ecclesiæ futurum, nuncupatur. In quo singulariter unitatis Ecclesiæ mysterium adnotavit Cyprianus & alii eum secuti, hoc nempe fuisse consilium Christi differentis in adloquendo singulariter Petro eique promittenda quæ communis illi futura erat cum collegis suis auctoritate ut unitatem ab uno incipientem demonstra-

ret, scirentque omnes Apostoli & eorum successores sic esse fundandam per diversas regiones Ecclesiam ut nihil discrepareret ab unitate; cuius primus ille unus erat origo, radix, & prima fundamenti petra, quemadmodum recte observavit Optatus Milevitanus.

VIII. Quod promiserat Christus, apud Matthæum, se facturum aliquando, partim perfecit antequam excederet è vivis, data eximia illa eucharistiæ conficiendæ Apostolis omnibus potestate. Post resurrectionem verò, plenam apostolicam auctoritatem collegio Apostolorum constitulit, servato eodem discrimine quod in pollicitatione adnotavimus. Postquam in eos insufflasset, formula solenni usus dixit: *Accipite spiritum sanctum. Sicut misit me vivens pater, ita & ego mitto vos. Euntes in universum mundum, prædicate evangelium omni creaturæ. Quorum remiseritis peccata, remissa sunt; & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quibus verbis continetur universa auctoritas necessaria ad regendam Ecclesiam, quæ ad Episcopos Apostolorum successores manavit, jus docendi evangelium, administrandi baptismum, & in eo consignandi ad dandum spiritum sanctum, (quæ duo conjungi debebant, ut discimus ex Actis) jus ligandi

sive retinendi peccata , id est , censuris ad-
versus reos utendi , potestas quoque sol-
vendi tum à censuris ipsis , tum à peccatis ,
& postremò auctoritas mittendi alios ad
idem ministerium implendum , quemad-
modum Christus missus fuerat à patre cuī
eadem substituendi potestate . in quo con-
sistit jus ordinationis . Attamen noluit Do-
minus Petrum prætermittere quin eum
quoque solum alloqueretur in executione
promissi quod ad eum solum directum fue-
rat . Quare Christus triplici interrogatione
Petrum provocatum , an se amaret , ter-
pascendi oves & agnos suos potestate or-
navit . Non dubitant veteres quin hæc pas-
cendi gregem auctoritas , quæ omnia regi-
minis episcopalibus munia uno verbo com-
pleteatur , verbis quoque illis cum Aposto-
lis communicata fuerit , sed ita ut myste-
rium unitatis ab uno profectæ conservare-
tur , ut superius monuimus . Hoc significa-
re voluit Innocentius I. cùm ait episcopa-
tum exordium sumpsisse à Petro , & post
eum Leo primus ; quoniam ejus institutio
promissa fuit Petro , & eo pacto ad cete-
ros Apostolos manavit . Pari quidem præ-
dicti erant consortio honoris & potestatis
cum Petro ; sed hæc initium sumit à Petro
ut unitas Ecclesiæ demonstretur , sicut lo-
quitur Cyprianus , & ut capite constituto ,

schismatis tollatur occasio , quemadmo-
dum loquitur Hieronymus . Quare sicut
in Apostolos nullum cadere poterat er-
roris aut schismatis periculum , atque ad-
eo nullæ contra illos censuræ locum ha-
bere poterant , nulla quoque Petro in il-
los competebat judiciaria auctoritas . Ad
illud solum tenebantur , ut quas funda-
bant Ecclesias subjicerent unitati & pe-
træ primariæ adjungerent , ne alioqui
schismaticæ essent , ut monuit Optatus .

I X . Hic quæri potest an faltem in mit-
tendis Apostolis jus aliquod ex vi prima-
tus Petro competenteret . Quod in eam inci-
dit discussionem quam nos facturos mo-
nuimus , an jus per universum orbem præ-
dicandi , quod Apostolis collatum fuit , sit
privilegium personale , an verò sit pote-
stas realis . Omnibus persuasum video hanc
potestatem in Petro fuisse ordinariam ,
quæ transeat in successores , in aliis verò
Apostolis fuisse extraordinariam sive de-
legatam , quæ morte illorum extincta fue-
rit . Quæ distinctio potestatis extraordinariae &
ordinariæ cùm nullo scripturæ fun-
damento nitatur , imò verò disertis illius
verbis repugnet , quæ de omnibus in com-
mune Apostolis loquitur , nos , ut puto , ve-
riorem & faciliorem insistemus viam in hac
difficultate solvenda . Existimamus ergo

potestatem docendi per universum orbem toti Apostolorum collegio concessam & singulis è collegio. Quatenus universitati competit, remansit in Ecclesia penes Episcoporum collegium , & præcipue penes collegii præsidem. Quatenus autem singulis Apostolis erat data , eorum morte extincta fuit.

X. Ista definitione posita , supereft ut respondeatur quæstioni propositæ , an Petro jus competeret mittendi aliquem ex Apostolis , etiam invitum. Quæ inutilis omnino est quæstio ; nec dubitari potest quin cui totum competit , partem aliquam sibi eligere possit. Ut autem istæ diffensionum occasiones præciderentur , prudenter provincias inter se partiti sunt Apostoli , præcipue cùm nullus eorum posset omnes peragrare. Exemplo autem isto missiones in barbaricas regiones , id est , extra Romani imperii terminos sitas , synodus Constantinopolitana reservavit iis Episcopis qui earum curam gere solebant , scilicet præcipuis thronis erga provincias suis tractibus viciniores. Ea de causa Alexandrinus Episcopus Æthiopæ consulebat , Antiochenus Indiarum Ecclesiis. Cæsariensis in Cappadocia majoris Armeniæ Ecclesias ordinabat. quod jus deinde , post subjectam Constantino-

litanæ sedi Cæfaream , in illam devolutum est. Romanus jure patriarchico occidentis quoque provincias in barbarico constitutas curabat ; quamvis jure primatus omnibus consulere posset , saltem negligentibus suum officium reliquis Patriarchis.

X I. Sed ut ad primum consilium Christi in Ecclesiæ regimine instituendo redeamus , ex superiùs dictis patet collatum collegio Apostolorum regendi auctoritatem , ea lege ut Petrus præcesset Ecclesiæ unitati , eamque custodiret. Defunctis autem Apostolis non est eversa semel constituti regiminis forma & nova substituta ; præcipue cùm prior illa necessaria non esset temporibus Apostolorum , nisi quatenus intererat formam regiminis semel constituere quæ in perpetuum esset observanda. Itaque in Episcopis quos Apostoli in locum suum substituerunt debet vigere idem administrationis & regiminis status. Rerum summa & infallibilis potestas erit in collegio Episcoporum coniuncto cum præside unitatis. Hæc est enim sententia horum verborum , *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam , & portæ inferi non prævalebunt adversus eam , id est , adversus Ecclesiam ædificatam supra petram , conjunctam nempe & adhærentem petræ*

sive præsidi unitatis. Porrò cùm Petrus fuerit constitutus à Domino petra & caput unitatis Ecclesiæ, sine dubio is Episcopus qui Petri locum possidebit, dignitatem quoque & auctoritatem capitis in se suscipiet. Locus autem Petri est Ecclesia Romana, ut inter ceteros disertè docuit Cyprianus. Ex quo sequitur in Episcopo Romano residere primatum in Ecclesiæ regimine à Christo constitutum. Quare poterit ille ex officio & vi potestatis sibi collatæ unitatem tueri, erudiendo ignaros, & contumaces ligando sive censuris per cellendo, cujuscunque sint conditionis, sive Episcopi & clericorum, sive laicorum. Unitas autem violari potest aut hæresi aut schismate. Exerere ergo poterit potestatem illam in his unitatis scissionibus: quæ tamen si à parte Ecclesiæ non contemnenda fiant, ut majori cum fructu remedia adhibeantur, adhibita Episcoporum synodo, quæ collegium universum repræsentat, docendi sunt qui errant, & corrigiendi nisi resipiscant, Petri Apostoli exemplo, qui eam formam secutus est in controversia dirimenda de servandis ritibus legalibus. Eadem quoque distinctione adhibita Leo primus post damnatam à se cum synodo Romana Eutychianam hæresim Legatos suos in Orientem missos mo-

H

nuit ut communionem negarent iis Episcopis qui suæ sententiæ subscribere nolent; si autem magna pars Episcoporum refragaretur, tum à Marciano Imperatore synodum generalem cogendam peterent, in qua renitentes doceri possent.

Vide lib. 5.
De concord.
cap. 8. §. 3.

X I I. Augustinus ait Petrum Ecclesiæ personam repræsentasse quando illi datae sunt claves quæ tunc sunt datae Ecclesiæ. Caietanus & alii aiunt dataas Ecclesiæ, id est, in Ecclesiæ utilitatem. quæ explicatio est frigida. Gerson ait dataas Ecclesiæ fontaliter, ut Ecclesia eas deinde daret Petro & reliquis. quæ falsa, quia potestas spiritualis data est tantum ministris principaliter. Coeffeteau ait dataas Ecclesiæ, id est, Petro & ejus successoribus. quæ sapit stylum curiæ Romanæ. Mihi videtur datam Petro potestatem, quia repræsentabat Ecclesiam ob primatum inter discipulos, inquit Augustinus, datam ergo Ecclesiæ, id est, corpori mystico Christi, quod constat ex Episcopis & plebe fideli. Ecclesia est plebs sacerdoti adunata, inquit Cyprianus. Data est ergo potestas Petro principaliter, & in eo omnibus Apostolis & Episcopis in perpetuum, ut eam in Ecclesiæ unitate exerceant; extra quam unitatem potestas illa spiritualis esse non potest. Data Ecclesiæ, quæ eligit mini-

stros & ordinat, & statim potestas hic data à Christo communicatur ordinibus.

Claves datæ Petro, ceteris deinde communicandæ, ut ait Optatus.

*Vide Casian. lib. 3.
de incarnat.
cap. 12.*

XIII. Pares honore & potestate Apostoli. Variè hoc intelligitur. Bellarminus quoad amplitudinem in subditos pares, sed inter se impares quoad modum regiminis, quod soli Petro commissum est. Puta pares fuisse inter se in omnibus, regimen quoque illis commissum quoad servandam unitatem. Sed in executione paris illius potestatis tenebantur Apostoli fundare Ecclesias in unitate; cuius caput cum esset Petrus, illius communioni eas subjecere tenebantur, ut docet Optatus. Ceterum ipsi unitatem quoque conservabant, violatores corrigendo, ut fecit Paulus in epistola ad Corinthios. Quod manavit in Episcopos, qui jus idem habent, ita tamen ut singuli & universi ab unitate capitatis pendeant.

Statim atque Christus doctrinam suam propalare incepit, multos habuit sectatores, qui discipuli vocantur generali nomine in evangeliō. Ex eorum numero duodecim selegit perpetuos sibi comites futuros, individuos in comitatu & in convictru, ut loquitur Tertullianus. Eorum nomina recensent Evangelistæ Matth. x.

H ij

Marcii iiii. & Lucæ vi. Verba Matthæi:
Duodecim Apostolorum hæc sunt nomina. Pri-
mus Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater
eius, Jacob Zebedæi, & Ioannes frater eius, Phi-
lippus, & Bartholomæus, Thomas, & Mat-
thæus publicanus, Iacobus Alphæi, & Lebbæus
cognominatus Thaddæus, (qui Iudas Iacobi
dicitur Lucæ vi.) Simon Cananæus, & Iudas
Iscariotes, qui & tradidit illum, id est, Chri-
stum. Illos vero per gradus veluti quo-
dam ad plenam apostolatus functionem
evexit; cuius præcipuæ partes ad tempus
suscitati è mortuis Christi cum pertine-
rent, integrum tunc potestatem illis con-
tulit. Interim vero præsens & in homi-
num convictu degens, in rudimentis &
veluti tyrocinii quibusdam apostolatus
eos exercuit, augendo illos ipso Aposto-
lorum nomine; cuius origo non aliunde
petenda est quam ex usu Græcanicæ lin-
guæ apud Iudeos Hellenistas, qui Missos
cum mandatis ἀποστόλοις vocabant, quos
Legatos Latinè dixeris, ut iiii. Reg.
cap. xiv. ex septuaginta interpretum ver-
sione redditur *Apostolus*, qui Hebraicè
תָּלִיחַ. Quæ dictio in Thalmudicis libris
eos significat qui decimas atque alia per-
cipiebant, & ad Levitas deferebant; qui
dicuntur ἀποδεχεῖς sive susceptores in edic-
to Augusti ad Asiac civitates, & eorum

H

functio Ἀπόστολον apud Iulianum in epistola ad Iudeos & apud Epiphanius. quod nomen mansit post urbis excidium. Nam Patriarcharum in dispersione constitutorum assessores vocabantur Ἀπόστολοι, teste Epiphanio. In codice Theodos. tit. De Iudeis, Apostoli vocantur qui summam pecuniae à Synagogis exactam ad Patriarchas suos reportabant. Christus itaque quos mittere decreverat velut Legatos ad mandata sua in populos perferenda fructumque castigatae vitae velut decimas ad se reportandum Apostolos dixit; qui Christi legatione fungebantur, ut loquitur Paulus. Porro Apostoli dictionem Ἀπόστολον Ἀπόστολεν derivatam non solum docet Grammatica, sed etiam verba Marci cap.

III. Καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὁ σύμετρος αὐτοῦ, καὶ ἡ Ἀπόστολον αὐτοῦ κηρύξῃ.

XIV. Duodecim numero eligit Christus, quoniam spiritale regnum extructurus exprimere voluit reipublicæ Iudaicæ imaginem, quod clarius appareret regni æterni promissiones in ipso solidè impletas. Sicut enim tribus duodecim, ita duodecim erant phylarchæ eximia dignitate, ad quam alludunt verba Christi Matthæi xix. & Lucæ xxii. quemadmodum docuit vir eruditissimus Hugo Grotius in adnotatis ad caput decimum Matthæi & alibi. Proceres seu

H iij

capita cujusque tribus (ideo dicti phylarchæ) in veteri statu regni Israelitici proximè ad regiam majestatem accedebant, & in publicis cœtibus juxta ejus solium sedebant in sellis curulibus. Vnde Christus in judicando confessuros secum Apostolos in duodecim sedibus pollicetur Matthæi xix. Enimverò quoniam in regno Israelitico duo primi loci erant τὸ φυλαρχῶν, tribuum Iudæ & Iosephi , hos honores videtur depositere Salome filiis suis Iacobō & Ioanni , petens ut alter sedeat à dextris , alter à sinistris in regno Christi, Matthæi xx. Quamquam autem ob duplam Iosephi liberorum portionem factæ erant tribus tredecim , solent tamen plerunque nominari duodecim Actor. xx. Iacobi i. quia Levitica nullas habebat sedes seorsim , ac proinde nec proprium μεταδρόχην.

XV. Diximus Apostolos initio electos à Christo , scilicet ut testes essent vitæ, doctrinæ, & resurrectionis ejus, Ioannis xv. *Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.* Adde Acto. i. & x. Vnde Paulus se Apostolum prædicat quia vidit Iesum Christum Dominum nostrum. Recchè igitur Tertullianus in libro de pudicitia ait Apostolos assumptos à Christo ut *testes omnium gestorum essent.* Idem de præ-

cript. cap. xx. *Quis integræ mentis credere potest aliquid eos ignorasse quos magistros Dominus dedit, individuos habitos in comitatu, in discipulatu, in convictu?* Paulinus Nolanus epist. xi. *Quia Apostoli in orbem terrarum mittendi forent ad omnium gentium informationem, non auribus tantum sed & oculis praedicandam fidem capere debebant; ut quod firmius didicissent, constantius edocerent.* Primus gradus potestatis quam Christus illis contulit substituit in eo ut intra Palæstinæ fines Iudeos ad melioris vitæ susceptionem horarentur & ad Christum audiendum pertraherent, à qua accepturi essent cetera quæ ad salutem & regnum cœlestis, quod proximum erat, ipsis erant necessaria, addita potestate miracula patrandi ad obsignationem eorum quæ docebant. Deinde verò gustum quendam illis dedit pleni quod exercere aliquando debebant magisterii, verbis illis celebratissimis quibus post professionem de divinitate Christi editam à Petro, hujus fidem eximio præmio rependit, & consilium suum de constitudo in futurum Ecclesiæ suæ regimine aperuit. Matthæi xvi. *Beatus es Simon Bar-Iona; quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in cælis est. Et ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præ-*

*Mattib. 10.
& Marc. 3.*

H iiiij

valebunt adversus eam. Et tibi dabo clavis
regni cælorum. Et quodcumque ligaveris super
terram, erit ligatum & in cælis & quodcum-
que solveris super terram, erit solutum & in cælis.

XVI. Pro aperta & libera nominis
sui confessione à Petro facta voluit Chris-
tus illi reponere aliquid sublime quod ad
Ecclesiam quoque suam pertineret, quæ
fidei illi potissimum inniti debebat. Quod
ut perficiat, orditur à mutatione nominis;
adeo ut qui Simon Bar-Ionæ proprio & fa-
miliari nomine vocabatur, esset in poste-
rum Cephas sive Petrus; communicato
illi nomine appellativo Christi, qui petra
dicitur & lapis angularis ædificii spirita-
lis. Ex illa communione nominis voluit
intelligi asciscendum Petrum in societa-
tem illius ædificii construendi, & in eo
opere dirigendo proximum à Christo, &
auctoritate ab eo derivata principalem
administrum futurum. Quod non ex con-
jecturis dicitur, sed ex ipsis evangelii ver-
bis. Rationem enim redditurus Christus
cur novum Petri nomen contulisset his
verbis, Tu es Petrus, subjungit: Et super
hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, id est,
te præcipuum Ecclesiæ ædificandæ funda-
mentum asciscam, tibi ut præcipuae post
petram Christum petræ Ecclesia innitetur.
Quod ab ejus soliditate recederet, corrueret

ædificium; nec poterit primariæ & angulare Christi petræ conjungi quod nexum non fuerit cum secunda illa petra quæ toti ædificio velut fundamentum proximum à Christo substernitur.

Sanè proposito mutati nominis conveniebat ut novitatis hujus ratio aperiretur. Ita de Abraham dictum quando ex Abram factus est Abraham: *Nomen tuum erit Gen. 17.*

Abraham, quia patrem te multarum gentium constitui. Sic de Iacobo: Israel erit nomen tuum. Gen. 32. ¶ Nam ut principem te geris apud angelos & homines. Eodem modo Christus ait: Petrus à me nominaris, quia eris quasi petra in ædificio Ecclesiæ. Observandum hic est Christum Syriaca lingua locutum, qua nomen Cephas Simoni indidit, ut docet Ioannes cap. 1. ubi statim à vocatione promissa est Simoni nominis mutatio, quæ postea apud Matthæum exhibetur: *Tu es Simon filius Ionæ. Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.* Eadem illa vox Cephas Syriacè & petram significat & hominem Petrum. Hieronymus in caput secundum ad Galatas: *Non quòd aliud significet Petrus, aliud Cephas; sed quòd nos Latinè & Græcè petram vocamus, Hebrei & Syri propter linguæ inter se viciniam Cepham nuncupent.* Quare non est quòd existimemus Petrum esse nomen appellativum à petra ductum,

ut Ciceronem à cicere , Lentulum à len-
te ; quamvis aliter visum fuerit Augustino
ob non expensam istam Hieronymi anim-
adversionem ; sed est nomen proprium,
translatum cum sua significatione in ser-
monem Græcum. Rectè autem Matthæus
vel ejus Græcus interpres , Ioannes quo-
que , vocis Hebrææ genus mutavere , quia
vir petra dici non poterat salva Græci ser-
monis regula. Ex eadem consideratione
factum ut super petram ædificari dicatur
Ecclesia , non autem supra Petrum , quia
dictio πέτρος usitatè non significabat quod
Christus volebat indicatum , nempe fa-
xum tale super quod aliquid ædificari so-
leat. Quare mutatio generis facta est ele-
ganter & opportunè in lingua Græca ,
cùm eadem dictio *Cephas* retineatur in
Syriaco sermone.

XVII. Quisnam verò sit futurus effe-
ctus hujus pollicitationis , explicat Mat-
thæus sequentibus verbis , Petro scilicet
tradendas regni cœlestis claves , ut earum
ministerio ligare possit & solvere , clau-
dere & recludere , omnemque ministerium
apostolici partes pleno jure & speciali ,
quamvis non solus , exercere. De quo
postea agetur ; & docebitur Christum im-
pleuisse quod hic sponderat , data Apo-
tolis omnibus & Petro auctoritate aposto-

lica , cum eo discrimine quod hic significatur.

XVIII. Hæc quidem interpretatio satis aperta est. Sed in negotio tanti momenti necesse est ut vetusta patrum tradizione fulciatur , ne videamur novam doctrinam orbi Christiano invehere , ut contra sui animi sensum novatores conqueri solent. Quod abundè cùm præstitum fuerit à viris eruditis , nos pauca veterum testimonia feligemus , quæ universalis Ecclesiæ mentem manifestius aperiunt. Sanè ex isto Matthæi & altero Ioannis loco collegere patres Petrum constitutum fuisse à Christo apostolici cœtus caput , principem , & coryphæum , remanente apud Christum eximia illa & suprema capitum dignitate & auctoritate . de quo copiosè egimus suprà . Petrus autem ea ratione caput dicebatur qua Samuel dicebat Saulem factum fuisse caput in tribubus Israel i. Reg. x v. Et Esaias cap. vi i. Rasin vocat caput Damasci , & filium Romeliæ caput ; velut à Pacato Drepanio Præfectus dicitur provinciæ caput , & vir caput mulieris ab Apostolo ; ut significetur *Ephes. 5.* præcipua quædam auctoritas juxta subiectam materiam in eo qui dicitur caput .

XIX. Chrysostomus homilia secunda in psalmum quinquagesimum. δ τύλος §

Σηκυλιοίς, ὁ κρηπὶς δὲ πίτεως, οὐ κεφαλὴ τῷ
εἰδῇ τῷ ἀπόστολῳ οὐ Πέτρος. Columna illa Eccle-
siae, illa fidei basis, illud apostolici chori caput
Petrus. Philippus Cælestini Legatus sy-
nodum Ephesinam alloquens, Non igno-
rat, inquit, vestra beatitudo totius fidei
etiam Apostolorum caput esse beatum Apostolum
Petrum. οὐχ αὖγνοῖς οὐδὲ μάκαροῖς οὐ
κεφαλὴ οὐδὲ πίτεως τῷ τῷ ἀπόστολῳ οὐ μάκ-
αρος Πέτρος ἀπόστολος. quod relatum est in
acta synodi absque cuiuscumque intercessio-
ne. Caput Apostolorum dicitur quoque
ab Optato Milevitano, Hieronymo, &
primatum vel principatum apostolatus ge-
rere ab Augustino.

X X. Optatus Milevitanus Episcopus
libro secundo adversus Parmenianum eo
verbo utitur, & rationem ejus appella-
tionis profert, scilicet ut Apostoli scirent
Ecclesias in unitate cum Petro fundandas
& regendas, eumque schismaticum &
compage corporis alienum qui propriam
sibi Ecclesiam & à capitis sive Petri com-
munione alienam vindicaret. Negare no-
potes scire te in urbe Roma Petro primo cath-
edram episcopalem esse collatam, in qua sedens
omnium Apostolorum caput Petrus, unde & Co-
phas appellatus est; in qua una cathedra unitas
ab omnibus servaretur, ne ceteri Apostoli singu-
las sibi quisque defenderent; ut jam schismati-

tus & peccator esset qui contra generalem cathedram alteram collocaret. In quo loco expendendo amolienda est macula qua solet aspergi à novatoribus Optatus ignorationis linguae Hebrææ, ac si putasset Cepham deductum esse à dictione Græca οὐφαλη. Hoc tantum voluit, Cepham dictum à Christo, sive petram, cui collegii apostolici moles compaginari deberet. Quamvis nihil quoque vetet quin ad nominum in sono similitudines alluserit, Cephæ cum οὐφαλη, quæ in rei significatione congruebant. Quod à Gregorio Nazianzeno & aliis Græcis usurpatum in voce πάχα, quam licet ab Hebræo *Phase* ductam non ignorarent, ad passionem Christi significandam retulerunt, ἀπό τούτης πάσχειν, quia & sonus verborum & rei mysticæ significatio in idem congruebant.

XXI. Sed ad sententiam Optati ut redeamus, tria præcipua docet, quæ non à catholicis solùm sed neque à Parmeniano Donatista negari posse contendebat, à Christo unam solam cathedram constitutam in Ecclesia; eamque Petro collatam in urbe Roma, qui hac ratione factus est caput Apostolorum, porrò unitatem ab omnibus Apostolis servandam in illa una cathedra; ne si ab ejus unitate recessentes in Ecclesijs ædificandis aliam ca-

thedram constituerent, schismatici & pe-
catores haberentur. Nullum erat pericu-
lum ne scissa unitate Ecclesiæ Apostoli
proprias sibi Ecclesiæ defenderent se-
junctas à communione Petri. Sed regi-
minis semel constituti forma exposcebat
ut sciremus Apostolos quoque ipsos huic
regulæ à Christo præscriptæ subditos fu-
sse. Pares quidem in ceteris erant Petro,
sed in retinenda unitate eum respicere de-
bebant ut totius collegii caput & recto-
rem unitatis, quemadmodum uberiùs ex-
plicabitur.

XXII. Unitatis itaque retinenda
corpo universo necessitas cùm à Christo
caput instituendum exposceret, id ille pro-
fua divina sapientia præstitit, sicut docuit
Optatus, & disertè quoque Hieronymus
libro primo adversus Iovinianum : At di-
cis, super Petrum fundatur Ecclesia, licet id ip-
sum in alio loco super omnes Apostolos fiat,
sancti claves regni cælorum accipiant, &
æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur, ta-
men propterea inter duodecim unus elitur, ut
capite constituto schismatis tollatur occasio.
Christus itaque inter duodecim illos Pe-
trum selegit, caputque collegii apostolici
constituit, ut schismatum occasionibus
sublatis, unitas Ecclesiæ servaretur, tum
ab Apostolis, sed præcipue ab Episcopis

eorum successoribus, qui hac singulari capitis potestate indigebant. Porrò hæc capitis auctoritas non impediebat quin ex æquo super omnes Apostolos Ecclesiæ fortitudo solidata esset, ut observat Hieronymus, cùm fideles superædificati dicuntur super fundamentum Apostolorum, licet in eo prima esset, post lapidem angularem, Petri immobilis petra. Egregie nugas agunt qui ex priore Hieronymiani loci clausula secundum evertunt, vel è contrario, cùm utraque à viro cordato proferatur, qui pugnantia inter se eadem periodo non concluderet. Caput Apostolorum est Petrus cum potestate dissidia & unitatis scissiones amoliendi, in quo specialis illi cura præ ceteris Apostolis mandatur. Ex æquo tamen super omnes Apostolos Ecclesiæ soliditas constituitur; quia paris erant consortio potestatis prædicti, ut inferiùs dicitur.

XXIII. Sed æqualitatem Apostolorum & præcipuum jūs Petri hujusque doctrinæ originem ex evangelio petitam docebit nos vestutior Optato & Hieronymo Cyprianus, cuius hæc sunt verba:
Loquitur Dominus ad Petrum: Ego tibi dico quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Tibi dabo claves regni cælorum;

& quæ ligaveris super terram, erunt ligata &
in cælis. Et eidem post resurrectionem suam dicit
Pasce oves meas. Et quamvis Apostolis omnibus
post resurrectionem suam parem potestatem
tribuat & dicat, Sicut misit me pater, & ego
mitto vos, accipite spiritum sanctum, si cui re-
miseritis peccata, remittentur ei, si cui tenuen-
tis, tenebitur, tamen ut unitatem manifestaret,
unitatis ejusdem originem ab uno (Petro) in-
cipientem sua auctoritate disposuit. Hoc erant
utique & ceteri Apostoli quod fuit Petrus, pari
consortio prædicti & honoris & potestatis. Sed
exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia
una monstretur. Ex quo loco disertè habe-
tur Christum auctoritate sua dispositissime
originem unitatis in Petro, non solum ut
Ecclesiam unam esse demonstraret, sed ut
unitatis quoque retinendæ modum insti-
tueret, ædificata supra petram Ecclesia,
& data illi specialiter pascendarum ovium
cura, ut docent prima hujus loci verba.
Quibus consentiunt ista ejusdem auctoris
epist. LXXXII. ad Iubaianum: *Petro pri-*
mùm Dominus, super quem ædificavit Eccle-
siam, ut inde unitatis originem institueret po-
testatem istam dedit, ut id solveretur in cælis
quod ille solvisset in terris. Horum verbo-
rum & sententiæ Cypriani explicationem
non aliunde sumere debemus quam ex
Optato & Hieronymo, qui docent ad
Apostolos

Apostolos quoque pertinuisse ut unitatem cum Petro , qui origo illius & caput institutus erat à Christo , sibi necessariò retinendam esse scirent.

XXIV. Sed excipies pari quoque consortio honoris & potestatis præditos fuisse Apostolos ex mente Cypriani. quod capit is auctoritatem imminuere videtur. Non me latent quas Turrecremata , Caetanus , Bellarminus , & alij in expedienda ista difficultate distinctiones adhibuerunt: quarum præcipua hæc est , pares illos fuisse quoad amplitudinem rerum gerendrum, sed non in modo & ordine agendi, id est , ut illi explicant , singulos Apostolos plenissimam habuisse potestatem in omnes Christianos , sed inter se fuisse impares , quoniam Petrus erat caput ceterorum. Attamen si quid in rebus istis video , contraria via ineunda est ad mentem Cypriani feliciùs & faciliùs percipiem- dam. Pares erant in consortio ejusdem potestatis, tum in fundandis Ecclesiis, tum in iis erudiendis atque regendis. Etenim non solum Ecclesias singuli instituebant, sed etiam docebant & regebant , schismata & divisiones tollendo , ut fecit Paulus in Ecclesia Corinthiorum , & hæreticos excommunicando , ut Hymenæum & Phygellum. In quo pares erant Petro , qui

suas quoque speciales Ecclesias fundaverat, & jure sibi cum singulis Apostolis communi regere poterat. Itaque super omnes ex equo Ecclesiæ fortitudo solidata erat, ut docuit Hieronymus. Præterea pares erant in apostolatu, etiam inter se, cum neminem illorum Petrus nec ligare posset nec solvere ob speciale privilegium quo in vera fide fuerant à Spiritu sancto confirmati. Alioqui si ab officio desciscere per hæreses aut schismata potuissent, Petrus eos coëgisset ne turbarent unitatem. Id solum supererat Petro collato cum Apostolis, quod esset caput unitatis, adeoque tenerentur Apostoli particulares Ecclesias subjecere huic unitati, ut docuit Optatus, cuius specialis custodia in universa Ecclesia erat penes Petrum. Vno verbo res ista comprehendi potest. Pares Apostoli inter se & in apostolatu; sed ratione habita ad unitatem Ecclesiarum servandam Petrus eximio jure & præcipuo erat caput unitatis, adeoque sub illo respectu erat caput Apostolorum.

X X V. Quod si quis præfractè contendat Cyprianum significare Apostolos omnino inter se pares absque ullo discriminatione, neque ratione unitatis retinendæ, neque alia ulla ex causa, is agnoscat se refragari Cypriano, qui manifestè docet

dispositam fuisse à Christo originem unitatis in Petro , ædificando Ecclesiam super illam petram , & oves pascendas illi committendo. Si respondeat in eo reperiiri inæqualitatem quandam , reponam tamen agnitam à Cypriano , qui , excepto illo casu , in ceteris pares facit Apostolos.

Vnde quemadmodum Optatus Petrum nuncupavit caput Apostolorum , sic Augustinus , Cypriani in lectione assiduus , dixit Petrum gessisse primatum inter discipulos. Et alibi declarat in eo fuisse apostolatus principatum. Si quis modum loquendi qui est apud Cyprianum disertè conscriptus , pares fuisse , sed cum aliquo discrimine in origine unitatis , concoquere vel conciliare non possit , vel etiam Hieronymi verba , ita super omnes ex quo solidatam fuisse Ecclesiam ut Petrus fuerit caput pro tollenda schismatum occasione , loquatur ergo ille talis aperiūs cum Leone primo epist. l v i i . qui superiores sententias sic expressit : *Inter beatissimos Apostolos in similitude honoris fuit quedam discretio potestatis ; & cum omnium par esset electio , uni tamen datum est ut omnibus præmineret.*

XXVI. Porò cum primatus istius originem ducamus à verbis evangelij , necesse est in eorum significationem penitiūs

I ij

*Enarrat. I.
in Psal. 108.
Tract. 124.
in Ioan.*

inspicere & veterem traditionem in eis interpretandis sectari. In re quippe tanti momenti, quæ regimen Ecclesiæ perpetuum respicit, ingenio indulgere & conjecturis factiones in hac materia subortas fovere alienum est à pij & sinceri viri officio. Neque aliquid consequetur qui hac via grassabitur, cùm divina Christi constitutio ad nos pervenire non possit nisi cum scripturarum auctoritate & earum interpretatione, quam vetusta & inconclusa traditio conservavit, ut docuit Vincen-
tius Lirinensis.

Primum itaque veteres ex eo deducunt quòd Christus Petrum constituerit petram & fundamentum Ecclesiæ ædificandæ, quòd illi claves regni cœlorum se traditurum sponserit, easque pollicitationes executus fuerit quando ei pascendum gregem commisit.

X X V I I . Sanè per petram juxta literalis sensus proprietatem universa Ecclesia, tum in occidente, tum in oriente, semper Petrum intellexit, neque ullus patribus hanc interpretationem rejicit: imò verò omnes & singuli illam ut veram & genuinam amplexi sunt. Huic quidem receptæ ab omnibus explicationi superstruere alias quæ huic primæ & universalí non officerent aliqui tentarunt, ut

Origenes & Ambrosius ; qui ad literalem sensum , quem ipsi quoque ponunt, moralem adjunxere , ad omnes fideles ea verba trahendo. Sic Epiphanius & alij, post agnatum petræ proprium sensum de ipsa Petri persona , alium quoque non eleganter invexerunt explicandi & non evertendi primi causa , scilicet de confessione fidei à Petro facta. Qua de re inferius agemus , & de Augustini sententia , postquam literalem illam interpretationem citatis veterum testimonii adstruxerimus.

XXXIII. Origenes homilia vi. in caput xi i. Exodi : *Vide magno illi Ecclesiæ fundamento & petræ solidissimæ, super quam Christus fundavit Ecclesiam , quid dicatur à Domino : Modicæ, inquit, fidei, quare dubitasti ? Item libro quinto in epistola in ad Romanos cap. vi. *Petro cùm summa rerum de pascendis ovibus traderetur, & super ipsum velut super petram fundaretur Ecclesia , nullius confessio virtutis ab eo nisi caritas exigitur.* Idem apud Eusebium libro vi. hist. eccl. cap. xxv. Πέτρος ἡ ἐφ' ὁ οἰκοδομεῖται ἡ Χειρὸς σκηνοστία , ἵνα πύλαι αὐτοῦ ἔχεπιχύσουσι. Petrus , super quem aedificata est Christi Ecclesia , contra quam inferiorum portæ non prevalebunt.*

Basilius libro secundo contra Euno-

I iiij

mium, ut doceret appellationibus nominum non solas rerum substantias sed principiis proprietates designari, hoc exemplo disputationem suam illustrat. ὅταν γοῦ
ἀκούσωμεν πέτρον, καὶ τὸ σῖτον αὐτὸν νοήμενον
Ἐστομάτος, ἀλλὰ τὸν ἴδιαματων αὐτὸν αὐτὸν
γεωργίαι τοῦ ἔννοιαν στυπουμένος. ἐντὸς δὲ τοῦ
Φωνῆς ταῦτης νοοῦμεν πέτρον τὸ τινᾶ, τὸ
βιθοῦδα, τὸ ἀδελφὸν ἀνδρέου, τὸ οὐρανόν
εἰς τὴν διακονίαν τὸν θεοδόλην πρεσβυτέραν, το
διά πίστεως υπερεχόντεφέντον τὸ οἰκοδομήν το
κλησίας δεξιά μηνον. Hinc est ut cum Petrum,
nomen videlicet hoc audiamus, non substantiam
eius intelligamus, sed earum, proprietatum que
circa ipsum inspiciuntur sensum concipimus. Ille
enim per hanc vocem intelligimus Iona filium,
qui fuit ex Bethsaida, Andrea fratrem,
qui ex pescatore in apostolatus ministerium
vocatus est; qui quoniam fide praefab
bat, Ecclesiae aedificationem in se ipsum recepit.

T. I. pag.

869.

Idem ad caput secundum Esaiæ ad ver
ba illa, Erit in novissimis diebus manifestus
mons Domini, postquam ostendisset super
Apostolos tamquam supra montem aedi
ficatam Ecclesiam, id peculiariter tribuit
Petro. Καὶ τὸ πῶν λιβύην πέτρον, εφῆς τὸ πέτρα
ἰεραγέλατον κύριον οἰκοδομήσειν αὐτὸν τὸν
σῖτον. Unus ex montibus erat Petrus; super
quam petram pollicitus fuerat Dominus suam
se aedificaturum Ecclesiam.

Gregorius Nazianzenus oratione XXVI. Pag. 453.

δέρεται τοις μαθητῶν πάντων δύντων ὑψηλῶν
καὶ τοῖς ὀικλογίης αξένω, οὐ μόνον πέπεια καλεῖται, καὶ τοῦ
θεμέλιος τοῦ ὄχηλοντος πιστεύεται. Vides quem-
admodum ex Christi discipulis, magnis utique
omnibus & excelsis, atque electione dignis, hic
petra vocetur, atque Ecclesiæ fundamenta in
fidem suam accipiatur.

Chrysostomus saepe Petrum vocat fun-
damentum Ecclesiæ & primum atque co-
ryphæum apostolici cœtus, ut libro ad
eos qui scandalizati sunt. πρώτου τοῦ Σπο-
δολῶν, τῷ χρηπίδᾳ τοῦ ὄχηλοντος, τὸν κορυφαῖον
τὸ χρεό τοῦ μαθητῶν. Primum Apostolorum, fun-
damentum Ecclesiæ, principem cœtus discipu-
lorum. Sermone primo de decem millium
debitore. πέτρος οὐκέτι χρεό τοῦ ποσόλων κερυ-
φᾶς, τὸ τοματό μαθητῶν, οὐ τόλος τοῦ ὄχηλοντος,
τὸ τερέωμα τοῦ πίτεως, οὐ τοῦ ὄμολογίας θεμέλιος,
οὐ τοῦ οἰκουμένης ἀλιεὺς. Petrus chori Apostolo-
rum princeps, os discipulorum, columna Eccle-
siæ, firmamentum fidei, confessionis fundamen-
tum, orbis terrarum piscator. Idem homilia
quarta de verbis Esaiæ. οὐ πέτρος οὐ κρη-
πτὸς τοῦ ὄχηλοντος. Quid autem Petrus basis
Ecclesiæ? Item homilia secunda in psal-
mum quinquagesimum. οὐ τόλος τοῦ ὄχηλοντος,
οὐ κρηπτὸς τοῦ πίτεως, οὐ κεφαλὴ τοῦ χρεό τοῦ
ποσόλων, οὐ πέτρος. Columna illa Ecclesiæ, illa
fidei basis, illud apostolici chori caput, Petrus.

I iiii

Pag. 903.

Pag. 6.

Pag. 369.

Pag. 1004.

Heic Mar-
ca admo-
nuit viden-
dum esse lo-
cum & e-
mendan-
dum.

Illustris est Epiphanij locus in Ancora-
to cap. IX. εἰδει τὸν ἀριθτὸν τὸν ἀπόστολων τὸν πί-
τεα τὸν τερεάν, ἐφ' οὐκ ή δικαιοσύνης τὸν θεοῦ ὡροβ-
ινταί, καὶ πύλαν αὐτοῦ οὐκ ησπισθέουσιν αὐτῆς.
πύλαν δὲ αὐτοῦ αἱ αἵρεσεις καὶ οἱ αἱρεσιαρχαί. καὶ
πάντα γὰρ τέοπον τὸν αὐτὸν ἐτερεώθη οὐ πίσις, οἱ
τῷ λαζαρούπι τὸν κλεῖν τὸν οὐρανῶν, τὸν τῷ λύσιοπι τὸν
τὸν γῆς, καὶ δέοντι τὸν τῷ οὐρανῷ. Sic enim ei qui
inter Apostolos primus esset consentaneum erat,
solidæ inquam illi petræ supra quam est Eccle-
sia Dei fundata, & portæ inferi non prævale-
bunt illi. quarum portarum nomine hæreses &
hæreſeon conditores intelliguntur. Omnibus quip-
pe modis in eo stabilita fides est qui cœli cla-
ves accepit, qui & in terra solvit & ligat in
cælo.

Cyrillus Alexandrinus libro primo in
Ioannem cap. I. pag. 131. σίμωνα μὲν οὐκέτι
καλεῖσθαι οὐκ χωρεῖ. φερωνύμως δὲ ἀπὸ τοῦ πέτρου
μετωνόμαξε πέτρον. ἐπὶ αὐτῷ γὰρ ἐμελλε τὸν αὐτὸν
δεμέλιον δικαιοσύνην. Simonem eum jam non
vocari patitur; sed congrua similitudine Pe-
trum à petra vocari placuit, putā super quem
fundaturus erat suam Ecclesiam.

Asterius Amaseæ Episcopus, cuius ubi-
riorem locum alium inferius ponemus,
in oratione de Petro & Paulo. αὐτὸς τε
οὐκ αἱμαδις αἱπῆλθε, οὐδὲ αἱγέραστος. μακ-
ειος δὲ ὁνομασθεὶς τῷδε τῷ οὐπος μακαειον, πε-
τρα καλεῖται τὸ πίσιον, καὶ δεμέλιος καὶ τὸ-

Cd̄sa & x̄t̄ geōv ονκλονίας. Ille verò haud
indonatus abiit ac sine præmio ; quin potius ab
eo beatus nuncupatus qui eximiè beatus est,
fidei petra appellatur , fundamentumque ac ba-
sis Dei Ecclesiæ.

XXIX. In eandem sententiam con-
spirant patres Latini vetustiores. Tertul-
lianus libro de præscriptionibus cap. xxii.
Latuit aliquid Petrum ædificandæ Ecclesiæ
petram dictum, claves regni cælorum consecu-
tum, & alligandi in cælis & in terris pote-
statem.

Cyprianus epistola LXXI. *Petrus, quem*
primum Dominus elegit, & super quem ædifi-
cavit Ecclesiam. Idem epistola XL. Deus
unus est, & Christus unus, & una Ecclesia, &
cathedra una super Petrum Domini voce fun-
data. Et alibi.

Hieronymus libro primo adversus Pe-
lagianos cap. iv. & in caput xv i. Mat-
thæi : *Secundum metaphoram petræ rectè di-*
titur ei : Edificabo Ecclesiam meam superte.

Zeno Veronensis Episcopus in sermo-
ne de circumcisione : *Non sine ratione Si-*
moni, super quem ædificavit Ecclesiam Chri-
stus, Petrus nomen imposuit.

Hilarius Episcopus Pictaviensis cano-
ne xv i. in Matthæum : *O in nuncupatione*
novi nominis felix Ecclesiæ fundamentum, dig-
naque ædificatione illius petra quæ infernas

leges & tartari portas, & omnia mortis claustra dissolveret. O beatus cœli janitor, cuius arbitrio claves æterni aditus traduntur, cuius terrestre judicium præjudicata auctoritas sit in cœlo, ut quæ in terris aut ligata sint aut soluta, statuti ejusdem conditionem obtineant & in cœlo. Idem in psalmum cxxxii. Petrum, cui superius claves regni cœlorum dederat, super quem Ecclesiam ædificaturus erat, adversus quam portæ inferi nihil prævalerent, qui quæ in terra vel solvisset vel ligasset, ea in cœlis vel soluta persisterent vel ligata. Et in psalmum cxli. Adeo ut & firma superædificandæ in ea Ecclesiæ petra trepidaret.

Ambrosius in versibus ab Augustino laudatis: *Hoc ipsa petra Ecclesiæ canendo culpam diluit.* Idem ad caput xxii. Lucas, ad illa verba, *Ego rogavi pro te*, ait: *Eidem autem suprà dicenti, Tu es Christus filius Dei vivi*, respondet: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Et tibi dabo claves regni cœlorum. Ergo cui propria auctoritate regnum dabat, hujus fidem firmare non poterat; quem petram dicit, firmamentum Ecclesiæ judicavit.

Augustinus in psalmo contra partem Donati, loquens de cathedra Petri in Romana Ecclesia: *Hæc est illa petra quam non vincunt superbæ inferiorum portæ.* Idem sermone xv. de sanctis: *Petrum itaque fun-*

damentum Ecclesiæ Dominus nominavit, & ideo dignè fundamentum Ecclesia colit, supra quod ecclesiastici ædificij altitudo consurgit. Sed de illius sententia statim dicemus.

Leo i. sermone secundo in anniversario die assumptionis suæ. *Manet ergo dispositio veritatis; & beatus Petrus in accepta fortitudine petræ perseverans, suscepta Ecclesiæ gubernacula non reliquit. Sic enim præcesteris est ordinatus ut dum petra dicitur, dum fundamentum pronuntiatur, dum regni cœlorum janitor constituitur, dum ligandorum solvendorumque arbiter mansura etiam in cœlis iudiciorum suorum definitione præficitur, qualis ipsum cum Christo esset societas, per ipsa appellationum ejus mysteria nosceremus.*

Auctor libri de vocatione gentium lib. ii. cap. xxvii. i. de Petro ait. *Hanc foriissimam petram, quæ ab illa principali petra communionem & virtutis sumpsit & nominis.*

XXX. Hac interpretatione posita ut vera & genuina & à constanti traditione manante, facile est demonstrare superimpositas alias non nocere veritati. Origenes quippe postquam docuit Petrum esse petram illam cui Ecclesiæ ædificium imponitur locis laudatis, adnotat tractatu primo in caput xvi. Matthæi morali quoque sensu fidelium unumquemque qui rectam fidem à Christo

edoctus profiteatur & pietatis operibus confirmet, Petrum atque petram dici posse, atque in se ædificare Ecclesiam, id est, eam quæ ab Ecclesia docetur vitæ institutionem. Tantum autem abest ut locus iste priori explicationi officiat ut ei potius innitatur. En verba Origenis quæ id evincunt, docentque τὸ πντὸν pollicitationis Domini Petrum respicere, sed mentem sive διδύοντα aut, sicut ille loquitur, spiritum Christi, ad unumquemque fide-
lium pertinere. *Evangelij quidem scriptum
habet ad illum Petrum; ut verò docet illius
spiritus, ad quemvis qui talis factus fuerit ac
Petrus.* Literaliter ergo ista intelligenda sunt de Petro, sed spiritualiter & morali sensu de fidelibus, eodem Origene interprete hoc ipso loco qui objici solet ad revertendam propriam illam interpretationem.

Eundem spiritalem sensum ex Origene mutuatus Ambrosius, licet assertor quoque literalis, libro VI. in Lucam cap. VI.
*Qui carnem vicerit, Ecclesiae fundamentum est;
Et si æquari Petro non potest, imitari potest.* Quibus verbis satis indicatur spiritalem sensum literali superadditum, non autem æquatum.

XXXI. Alteram quoque explicationem primæ non contrariam, quin potius illam complectentem, addunt plurimi

veterum, nempe per petram intelligi fidei à Petro editæ de Christi divinitate confessionem. Sic loquitur Hilarius libro sexto de trinitate, Epiphanius hæresi L ix. Cyrillus libro quarto in Isaiam, Chrysostomus homilia L v. in Matthæum, idem homilia secunda in psalmum quinquagesimum, Ambrosius libro sexto in Lucam, Gregorius magnus lib. vii. Indict. ii. epist. lxxii. & libro quinto Moralium cap. vii. Adrianus I. epist. iii. Nicolaus I. epist. ii. Ioannes viii. epist. liii. & plerique mediæ ætatis auctores. Non est quòd tempus teram in refricandis testimonijs Hilarij, Epiphanij, Cyrilli, Chrysostomi, & Ambrosij, aliorumque qui petram de Petro interpretantur; ac proinde sibi ipsis contrarij censendi non sunt, quin potius utramque explicationem in idem recidere reipsa eos existimasse dubium non est. Vulgò sic distingunt, formaliter petram dici de Christo, sed causaliter de fide. Rem apertius exponemus & mysterium Christi pandemus, ut puto, si dicamus in ea explicatione patres non tantum respexisse quòd Petrus pro confessionis suæ præmio hanc nominis petræ prærogativam tulerit, quamvis illud pas- sim fateantur, sed rationem indicasse qua fieri possit ut Petrus positus sit pro fun-

damento Ecclesiæ. Nempe ex se infirmus homo id præstare non poterat , nisi quatenus patre cælesti ejus mentem impelle nte , Christum filium Dei palam professus est : cuius confessionis beneficio ascitus est statim à Christo in nominis & officij participationem quandam ; ita ut quemadmodum Christus est verum & principale fundamentum Ecclesiæ, præter quod nemo aliud ponere potest , sic Petrus ex beneficio Christi sit petra & fundamentum Ecclesiæ opere externo ædificanda confessione illa cum Christo conjunctum, adeo ut secundum istud fundamentum intelligi non possit nisi quatenus est conjunctum cum primo.

I. Cor. 10.

Istius explicationis idoneos auctores proferimus Epiphanium & Augustinum & alios , qui suis verbis sententiam à nobis propositam exprimunt. Epiphanius hæresi L I X . cap. V I I . οὐδὲν πάλιν μόνος τῷ φρεσὶ αὐτῷ πέποιθεν ὡς καρυφαιότατος τὸν ἀπόστολον, ὃς γέγονεν ἡμῖν ἀληθῶς τερεὰ πέποιθα θεμελιώσα τὸ πίστιν τὸν κατεύθυντα, εἰφέρων ἡ ὠκοδόμηστον τὸ σκηλιόν τοῦ πάντα τρόπου. πρῶτον μὲν ὅπερ ὠμολογήσει Χειρὸν τὸν ψὸν τὸν Ιησὸν τὸν Σωτῆρα, οὐκέτι ὅπερ ταῦτη πέποιθα τὸν ἀσφαλοῦς πίστεως ὠκοδόμησον τὸ σκηλιόν μου. Itemque princeps Apostolorum Petrus , qui Dominum aliquando negavit, qui quidem solidæ petræ instar nobis extitit,

cui velut fundamento Domini fides innititur,
supra quam Ecclesia modis omnibus extructa
est. in primis quidem quod Christum Dei vivi
filium esse confessus est, idque vicissim audiit:
Supra hanc solidæ fidei petram ædificabo Ec-
clesiam meam. Petrus dicitur petra θεμελιοθ-
ρα πίνακ. Quare intelligi non potest Pe-
trus sub ratione petræ & fundamenti nisi
quatenus conjungitur cum veræ fidei de
Christo professione.

Augustinus enarratione in psalmum
lxix. considerat Petrum ut petram con-
fessioni fidei conjunctam. *Petrus, qui pau-*
lò antè Christum confessus erat filium Dei, &
in illa confessione appellatus erat petra supra
quam fabricaretur Ecclesia &c.

Itaque eleganter Ambrosius in libro de
incarnatione cap. v. promissionem illam
factam Petro non de carne Petri, id est,
quatenus homo privatus erat, intelligen-
dam ait, sed de fide quam monitus à patre
publicavit, id est, de Petro conjuncto cum
confessione primæ illius & principalis pe-
træ. *Fides ergo est Ecclesiæ fundamentum. Non*
enim de carne Petri sed de fide dictum est quia
portæ mortis ei non prævalebunt; sed confessio
vincit infernum. Et hæc confessio non unam hære-
sim excludit. Nam cùm Ecclesia multis, tamquam
bona navis, fluctibus saepe tundatur, adversum
omnes hæreses debet valere Ecclesiæ fundamen-
tum.

XXXII. Conciliandi ergo patres cum iisdem patribus hæc est ratio, ut dixi, si discernamus Petrum hominem privatum à Petro instinctu numinis loquente. Hoc secundo modo acceptus, evadit beneficio Christi firmamentum fidei & confessionis fundamentum, ut loquitur Chrysostomus, cuius hæc sunt verba in homilia prima de decem milium debitore: πέτρος ὁ ἡ χρεός τὸ διπόλαιον φάμος, τὸ σώμα τὸ μαθητῶν, ὁ σύλος τὸ οἰκονότας, τὸ τερέωμα τὸ πίστεως, ὁ τὸ ὅμολογον θεμέλιος, ὁ τὸ οἰκουμένης αἷλιεὺς. Petrus chori Apostolorum princeps, os discipulorum, columna Ecclesiæ, firmamentum fidei, confessionis fundamentum, orbis terrarum piscator. Atque eo modo Ecclesia illi superaedificabitur, non ut homini, (quemadmodum docet alibi Chrysostomus sermone de Pentecoste) sed super fidei confessionem. *Quid est super petram? hoc est super confessionem.* Qui hos duos loquendi modos alibi una periodo complectitur & reducit ad concordiam, nempe homilia LV. ad caput XVI. Matthæi: *Tu es Petrus, et super hanc edificabo Ecclesiam meam.* τούτεσι, τῇ πίστει τὸ ὅμολογον, εὐτελέσιν δείχνυσι πολλοὺς μέλλοντας ἢδη πιστεῦσι, καὶ ἀνίσησιν αὐτῷ τὸ φεύγοντα, καὶ ποιμένα ποιεῖ, id est, fidem atque confessionem. *Hic aperit prædictum magnam eorum qui credituri et erant.*

& sunt multitudinem fore, & sublimiora facere ipsum facit, & Ecclesiae pastorem constituit. ac si diceret Petrum Christo & fidei à se professæ innixum, illius publicandæ in Ecclesia & pastorali regimine conservandæ principalem Christi ministrum futurum & gregis pastorem.

XXXIII. Quare plerique veterum compendio verborum, non solum confessionem fidei, sed Christum ipsum, qui petra dicitur, & à quo Petrus petræ nomen habuit, apud Matthæum significari docuerunt; ut Hieronymus libro adversus Iovinianum, libro I. in Matthæum cap. I. & in Isaiam cap. LIV. Augustinus tract. XXIV. in Ioannem, sermone tertio de verbis Domini. Quod non impedit quin sensu literali Petrus dictus fuerit petra; sed ostendit alio modo non esse petram nisi quatenus Christo à se confessio conjungitur, eumque pro primo fundamento supponit, à quo etiam nominis communicationem sumpsit. Petræ nomen utramque petram complectitur, Petrum quidem sensu literali directo, Christum autem excellentiore sensu & necessario. Vnde Petrus dictus est ab illa petra allegorica. Hieronymus libro tertio in Hieremiam cap. XVI. *Non solum Christus petra, sed & Apostolo Petro donavit ut*

K

vocaretur petra. In eandem sententiam pa-
sim patres, ut Tertullianus libro quarto
contra Marcionem, Ambrosius lib. vi.
in Lucam cap. ix. Augustinus in psal-
mum lv. & plures alii quos in re mani-
festa omitto.

Quoniam autem opponi solet Augusti-
nus, ac si generaliter receptam illam ex-
plicationem de Petro improbaret, addu-
cenda sunt illius verba ex libro primo re-
tractationum cap. xxii. *Dixi in quodam*
loco de Apostolo Petro quod in eo tamquam in
petra fundata sit Ecclesia. qui sensus etiam
cantatur ore multorum in versibus beatissimi
Ambrosii, ubi de gallo gallinaceo ait: Hoc
ipsa petra Ecclesiae canente culpam diluit. Sed
scio me postea saepissime sic exposuisse quod à
Domino dictum est, Tu es Petrus, & super
hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, ut su-
per hanc petram intelligeretur quem confessus
est Petrus dicens, Tu es Christus filius Dei vi-
vi, ac si Petrus ab hac petra appellatus per-
sonam Ecclesiae figuraret, quæ super hanc pe-
tram ædificatur, & accepit claves regni caelo-
rum. Non enim dictum est illi, Tu es petra,
sed, Tu es Petrus. Petra autem erat Christus:
quem confessus Simon, sicut eum tota Ecclesia
confitetur, dictus est Petrus. Harum autem
duarum sententiarum quæ sit probabilior, eli-
gat lector. Vides ut neutram rejiciat, at-

que in differenda ea quam secundo loco
secutus est ratio grammaticæ eum fefellerit, cùm petram aliquid esse à Petrō ex lingua Syriacæ ignoratione putaverit. Sed duæ istæ sententiæ re ipsa, ut dixi, in unam concurrunt & conspirant. Petra sensu literali & ab universali Ecclesia probato Petrum significat; sensu conjuncto & sublimiori Christum ut primam petram, sine quo Petrus non potest intelligi esse petra. Conjunctio ista literalis sensus & excellentioris non est nova in scripturis, tum in psalmis, tum alibi. Eadem verba directè referuntur ad Davidem & ad Salomonem, & sensu sublimiori ad Christum. Sed in quæstione præsenti conjunctus ille sensus est necessarius ex connexione quoque grammatica rerum significatarum cum verbis. Petra enim significat Petrum quatenus recipit communionem nominis à Christo, ob petram illam principalem, promovente patre, fideliter celebratam. Petra ergo prima connectitur cum secunda. Vnde fit ut illa veræ fidei sit origo, ista ex Christi constituto eam ministerio suo fulcire debeat quam confessione promulgavit.

X X X I V. Quæ ut manifestiora fiant, necessum est ut hic explicemus quod veteri sacrilegum nefas objici solet, qua rati-

tione Petro competit ratio fundamenti;
I. Cor. 3. cùm Christus dicatur Apostolo esse so-
lum fundamentum præter quod aliud ne-
mo ponere potest. Sanè cùm Ecclesia
templo & ædificio comparetur, illius mo-
les non potest inniti nisi Christo, qui est
eius auctor & conservator; imò verò ut
perstemos in eadem comparatione, est
caput anguli, ut de se ipse loquitur Mat-
thæi xxi. id est juxta Paulum angularis
lapis, ἀκρογωνιαῖος λίθος, id est, lapis in an-
gulo ædificii positus, à quo angularia
structuræ initium ducunt, in quo est to-
ta vis sustinendi ædificii. Quare religio
Christianæ ejus personæ, meritis, & doc-
trinæ superstructa est. Attamen propaga-
ri debuit hominum ad hoc à Christo se-
lectorum ministerio. Illi autem aliquan-
do architecti dicuntur, atque adeo po-
nere Christum pro fundamento, ut Pau-
lus de se testatur ad Corinthios. Aliquan-
do verò ipsi quoque dicuntur fundamen-
ta, quoniam eorum ministerio compago
illius ædificii superponitur. Sic Paulus ad
Ephesios ait eos superædificatos fuisse su-
pra fundamentum Apostolorum, id est,
doctrinæ Christi per Apostolorum mi-
nisterium. Itaque cùm voces istæ per
translationem usurpentur, aliis aliter ap-
pellantur. Christus est fundamentum, sed

Ephes. 2.

Ephes. 2.

verè & propriè, & lapis angularis. Apostoli quoque sunt fundamenta ratione ministerii, dicto loco ad Ephesios & Apocalypsis xxii. Eadem ratione Petrus est fundamentum ratione ministerii, cum hoc tamen discrimine quod ipsius ore Christi hoc nomine fuerit ornatus, adscitusque in petræ communionem, adeoque sit specialius & principalius fundamentum in ratione ministerii quam sint reliqui Apostoli.

XXXV. Comparationem fundamenti, quatenus Christo conveniat & Petro, satis superque explicuimus in enarratione locorum quos è patribus protulimus. Illis tamen adjungemus testimonium illustre antiqui illius Asterii Amaseæ Episcopi oratione in Petrum & Paulum. Ησαίας μὲν φησὶ περιπτέων, διπλού λίθου ἀκρογωνιάσιον διπλήρη ἔθυκε τὸν ψόν. ἐνδεικνύμενος ὡς οὐ πᾶσα τὸν κόσμον σύσασις, ἐκεῖνον ἔχει τὸν ἔδραν, τὸν κρηπῖδα. διῆμονοθυνός πάλιν, καθὼς εἰναγγελίοις φησί, θεμέλιον τὸν Πέτρον, ὄνομα ζει τὸν σύκλοιαν. σὺ εἶ Matth. 16.
πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου
τὸν σύκλοιαν. πρωτός γὰρ αἰλιθῶς οὗτος, ὥστε πελίθος μέγας καρπερὸς ἐνερρίφη τῇ τοῦ κόσμου Psal. 83. v.
πούτου κοιλότητι, οὐ τῇ κοιλαδὶ τοῦ κλαυθμῶνος, 7.
ὡς φησιν ὁ Δαβίδ. ἵνα πάντας Χειτιανούς ἐποι-
κοδομουμένους βασάσοις, αναγάγῃ περὶ τὸν θεόν, I. Cor. 3.
οὐ τὸν ἐλπίδος οὐδὲν ὅικητήειον. θεμέλιον ἀλ-

Pag. 127.
Isai. 28. v.
16.

u. 12.

λον οὐδεὶς δύναται φεῖναι, τοῦτον καίμενον, ὃς γένη
 Ιησοῦς Χειρός. τῇ ὄμοιᾳ ἡ χλιδή σει ὁ σωτὴρ ἡμῶν
 καὶ τὸν περιπτον αὐτοῦ μαθητὴν κατεκόσμησε, πε-
 τεινάνομάσας τὸν πίγεων. διὰ Πέτρου τοίνυν, ἀπ-
 ποτον, καὶ ἀκλινὲς τὸ τῆς Σκιλησιῶν ἔδρασμα σύ-
 λεταί· γυνήσιον, καὶ πιζὸν ψυχόμενον τὸ εὐστέβειας μη-
 δαγωγόν. διὰ τὸ ὄικοδομήν τοῦ δικαίου ἐπίκαμπ-
 ἕρριζωμένοι, οἱ ἀπό τοῦ ανίχοντας ἥλιου, μέτρει καὶ
 δυομένου, Χειριανοί πολλῶν ἐπιπερασμῶν κατ-
 θέντων, αὐτὸς οὐ κατηγέλη τὸ ἐναγέλιον, καὶ μη-
 είων τυρφάνων· καὶ περὶ Σκένων, τῷ Διαβόλου κα-
 τεῖσαι θελίσαντος εἰς ἔδαφος, καὶ καθελεῖ ἡμᾶς
 αὐτοῖς κριππιδίμασιν οὐδὲν ἰχυεύτερν ὅφει
 καὶ Θεὸν ὁ χυρώματος· ἐπειδὴ τὸ αἴγαλον παλάμη
 τὸ πρώτου τῆς ποσόλων κατεπονεῖσθαι τὸ τὸ πί-
 γεων ὄικοδόμημα. Sanè verò Isaias vaticinio
 ait posuisse patrem filium lapidem angularem,
 nimirum significans mundi totam concretionem
 illo fundamento ac basi nixam esse. Quin et
 rursum unigenitus, uti sacris evangelii libris
 conscriptum est, Petrum Ecclesiae fundamentum
 dicit: Tu es Petrus, et super hanc petram
 aedificabo Ecclesiam meam. Primus enim re-
 vera hic, ceu grandis quidam ac durus lapis, in
 mundi hujus cava demissus est, sive in convallum
 plorationis, quemadmodum David ait, ut Chri-
 stianos omnes superaedificatos portans, in subli-
 me, nempe ad spei nostrae domicilium, subvehat.
 Fundamentum aliud nemo potest ponere præter
 id quod positum est, quod est Christus Iesus.

Sed & simili quoque Salvator noster appellazione primum suum discipulum honestandum duxit, nominans fidei petram. Per Petrum ergo, verum ac fidelem pietatis doctorem effectum, Ecclesiarum stabilis inflexaque firmitas consistit. Iusti porro ædificatione radicati stamus, qui ab ortu solis ad usque occasum sumus Christiani. Planè cum à tempore annuntiationis evangeliæ multæ increverint tentationes tyrannique nos innumerabiles, ac illis prior, diabolus, funditus destruere atque à fundamentis evertere conati sint, decurrerunt flumina velut torrentes, inquit salubris ac sacra scriptura, vehementes diabolicorum spirituum venti irruerunt, copiosæ ac immensi per sequentium Christianos imbræ impetu defluxerunt, nec quicquam tamen divino potentius visum est munimine, quod nimurum fidei ædificatio sacris primi Apostolorum manibus extructa esset.

XXXVI. De hac interpretatione, quæ Petrum petræ dictione significari ostendit, hæc sunt verba Antonii de Dominis: *Hanc itaque interpretationem petræ pro ipsomet Petro, ut fortasse literæ congruentem, admitto nunc & probbo, ita tamen ut duæ illæ sanctorum patrum interpretationes, quæ petræ vocabulo vel Christum intelligunt vel fidem & fidei divinitatis Christi confessionem, adhuc ut probabiles maneant, & nihil catholice Ecclesiæ contrariæ, licet hanc de Petri*

*Lib. i. c. 6.
§. 25.*

K iiij

persona illis probabiliorem esse concederemus.
Nos verò jam ostendimus duas istas ex-
plicandi rationes connecti & necessario
cohærere cum prima.

X X X V I I . Antequam discedam à
disceptatione hujus loci , opportunum vi-
detur his quæ jam adnotata sunt subjun-
gere genuinam hujus periochæ explica-
tionem : *Super hanc petram ædificabo Eccle-
siam meam , & portæ inferi non prævalebunt
adversus eam.* Certum quidem est primis
verbis significari evangelii ministerium
sive cathedram principaliter in Petro col-
locandam , & ultimis Ecclesiam non esse
vincendam ab hæresibus & schismatibus ;
quæ sunt præcipuae inferorum portæ , si-
ve aditus ad certam damnationem , cùm
hæretici sint ἀποκαλύπτοι , ut loquitur
Apostolus . Vnde sequitur infallibilem
esse Ecclesiam in oppugnandis hæresibus
earumque sacrilegis erroribus refellendis
& cum auctoritate plenissima atque cer-
tissima damnandis . Alioqui vinceretur ab
hæresibus contra diserta verba Christi ;
quorum explanationem videtur suscepisse
Paulus in epistola prima ad Timotheum
cap. IIII . *Quomodo oporteat te conversari in
domo Dei , quæ est Ecclesia Dei viventis ,
columna & firmamentum veritatis , qùlos ἡ
σπλανχνα της αληθείας . Ut singuli fideles sunt*

templum sive domus Dei , sic templum quoque erit cœtus fidelium , qui dicitur Ecclesia Dei viventis : quæ quidem Ecclesia vice columnæ & basis sustentat veritatem ut partem superam ædificii. Etenim ab Ecclesia Christi veritas abesse non potest, nec à fidelium cordibus , nec ab ore pastorum , qui soli jus habent à Christo gentes docendi. Vniversi ergo primarii pastores verbis & re conjuncti , qui Ecclesiam universalem repræsentant in auctoritate magisterii , ab hæresibus expugnari non possunt , ea conditione adiæda quam exhibet hic locus evangelii, si sint ædificati supra petram , supra cathedram Petri. Portæ itaque inferi non prævalebunt adversus Ecclesiam Christi, ædificatam nempe supra petram. In communione ergo istius cathedræ & cum præcipua illius auctoritate & firmitate tractanda sunt illa omnia quæ Ecclesiæ unitatem aut retinere aut infringere possunt ; tuncque certæ atque omnino indubitatæ erunt rerum controversarum decisiones. Cujus rei exemplum habemus illustre in disputatione illa de ritibus legalibus , an scilicet gentiles recenter ad fidem conversi, eorum observationi subjiciendi essent. Quæ controversia Antiochia nata , à Christianis per Paulum &

Barnabam Hierosolyma delata est ad Petrum & Iacobum Apostolos ea in urbe degentes. Quid verò Petrus loci sui & officii memor tunc egerit docent Acta Conventum Apostolorum & Presbyterorum id est Episcoporum cogit, de negotio controverso relationem facit, primam sententiam dicit rem definiendo, ut solebat Imperator in senatu; quam Iacobus sequitur, exceptione aliqua addita; & de omnium suffragio decretum conditur ex sententia spiritus sancti mentes suffragatorum illustrantis. Illius quippe auxilia pastores non destituunt qui à petræ soliditate non recedunt, ut loquitur Leo primus.

X X X V I I I. Ex hac quam explicimus definitione manat alia non minus certa, nempe penes illas Ecclesias non esse indubitata spiritus sancti præsidia in dirimendis de fide controversiis quæ alienæ sunt à communione Petri. Propterea sequitur plurium Ecclesiarum infastam scissionem, quæ lugendo schismate vel impia hæresi corpus Ecclesiæ universalis dividit, non impedire quin illæ quæ super sunt, conjunctæ cum petra, corpus universum repræsentent, & absque suspicione erroris fidem tueri decretis suis una cum Petri cathedra firmiter & infallibil-

liter possint, cùm Ecclesia supra Petrum
ædificata promissionibus Christi nitatur
ad vincendas portas inferi.

DIATRIBA DE TEMPORE

*synodi Sirmiensis plenariae, & de Valentis
& Ursacij venia.*

I. **D**ISSIDIUM sententiarum in con-
stituendo Sirmiensis synodi tem-
pore videtur aliquo pacto componi posse,
si recta Hilarij verbis interpretatio adhi-
beatur. Socrates ait diserte synodum il-
lam coactam fuisse post consulatum Sergii
& Nigriniani, quod anno CCCLI. com-
petit. Ejus testimonio fidem habet V. C.
Petavius in suis animadversionibus ad Epi-
phanium, & in dissertatione de damna-
tione Photini. Sed quia idem Socrates
Osij lapsus in hanc synodum Sirmensem
conjicit, lapsus autem ille & consensus
in Arianam impietatem ab eo sene post
ipsius ad civitatem Sirmensem relegatio-
nem, quæ anno CCCLVI. competit, ex-
pressus est Constantij artibus & minis, Ba-
ronius, Socrati hac in parte adhærendo,
à Socrate ipso discedendum putavit in
constitutione temporis hujus synodi. Eam
ergo collocat ad annum qui sequitur Osij

*Socrates libri
I. c. 24.*

relegationem , id est , ad annum trecentesimum quinquagesimum septimum . Vir clarissimus Sirmundus diatriba prima & secunda Sirmitana Baronij partes tuetur , quas juvari putat manifesto testimonio Hilarij in fragmentis , qui biennio anteriorem facit synodum Mediolanensem ipsa synodo Sirmiensi . Aliunde verò constare ait synodum illam Mediolani habitam incidere in annum c c c l v .

II. Auctor dissertationis , ut se his nondis eximat , Hilarij verba interpretatur , & ex iis probare nititur Mediolanensem synodum , quæ biennio Sirmensem præcessit , è catholicis Episcopis fuisse conflatam , & assignandam anno c c c x l v i i aliquot mensibus post Sardicense Concilium , non autem ex Episcopis Arianis fuisse compositam ; cujusmodi erant illi qui Mediolanensem alteram synodum constituebant , quæ à Constantio indicta est anno trecentesimo quinquagesimo quinto . Porrò non in eo hæret , sed ex Hilarij loco novam synodum profert Sirmensem , quæ Mediolanensi nunc recens detecta sit biennio posterior , & ideo collocanda sub annum c c c l x . quam secuta fuerit altera synodus Sirmensis ; de qua est controversia an competit anno c c c l i . an verò c c c l v i i . Quod attinet ad formu-

lam Osij, existimat ille quidem in synodo quadam Sirmiensi fuisse conscriptam post effœti illius senis relegationem, circa annum CCCLVII. Sed negat id factum in Sirmiensi illa plenaria de cuius tempore controvertitur. Et in hoc articulo fatetur Socratem hallucinatum fuisse, duosque conventus in eadem civitate varijs temporibus habitos permiscuisse.

III. Vapulat itaque Socrates, & incuriae suæ dat poenas callentissimis harum rerum & gravissimis censoribus. Non est nostrum tantorum virorum lites compонere; præsertim cùm nec ipsi nobis hujus causæ arbitrium detulerint, nec nos, prætenuitate virium, illud recipere in animum induxerimus. Videtur tamen, auxilio Hilarij, veritas aliquo pacto in Iucem promi posse, modò ejus vestigia preamus. Proferam, non ipsa verba Hilarij, de quibus nulla est controversia, sed eorum sententiam, quantum quidem ego illam assequi possum. Et si qua in parte ab interpretatione quæ jam est asserta discessero, opinionem meam fulciam, & quid inde sequatur ad præsentem quæstionem, sincerè colligam.

IV. Photinus Episcopus Sirmij, quæ Illyrici occidentalis metropolis erat, Pauli Samosateni virus à Marcello Episcopo

Ancyræ , quæ est provinciæ Galatiæ metropolis , hauserat . Ad damnandum Photinum cogitur Concilium Mediolani , cui Romanæ Ecclesiæ Legati interfuerunt . Damnatur hærefoes Photinus . Valens & Vrsacius Pannoniæ & Mœsiæ Episcopi , Arianæ factionis signiferi , qui sententia synodi Sardicensis (quæ ad discutiendam Athanasij & Marcelli & aliquot Episcoporum causam jussu Principum Sardicani convenerat) à communione Ecclesiæ catholicæ abscissi fuerant , ab hac Mediolanensi synodo pacem & veniam exorant . Biennio elapso post conventum Mediolanensem , iterum altera synodus cogitur ad pellendum episcopatu Photinum . Conventus habitus est Romæ , ut nos quidem existimamus , non autem Sirmij . Conventus hujus & loci opportunitatem nacti Valens & Vrsacius communionem quam Mediolani obtinuerant , quamque Julius Episcopus Romanus approbaverat ea conditione ut Athanasii communionem amplecterentur & conflatas in eum calumnias detegerent , professione data ratam haberi libello supplici rogant , Athanasium suscipiunt , & præterea Arianos damnant ; prout altero libello , quem Mediolani porrexerant , se fecisse profiterentur . Damnati Photini à Romanis , id est

à synodo Romana , decretum ab occidentalibus , *sicut mos poscebat* , ad orientales mittitur , *non injuria extorquendi* , *ut nunc agitur* , *ad sensum* , inquit Hilarius , *sed instruendæ universorum scientiæ consuetudine* . Libellus autem Valentis & Vrsacij oblatus Julio non statim ad orientem est delatus , sed biennio post damnationem Photini à Romanis decretam , ut testatur Hilarius ; licet post aliquantum temporis *postea quām superiorem epistolam Romæ emiserant Valens & Vrsacius* , ut loquitur Hilarius , *ab Aquileia ad Athanasium* , epistolam alteram miserint , qua locum cum illo & ecclesiasticam communionem se habere significarint . Enimvero epistola Julio data missa non est nisi post biennium .

V. Itaque superioribus literis Julio Episcopo oblatis , *venia indulgetur* , *orantibus redditus ad catholicam fidem cum communione donatur* ; *maxime cùm Sardicensis synodi veritatem ipsæ orantium veniam literæ contine rent* . Verum inter hæc Sirmium convenitur , inquit disertè Hilarius , scilicet post Romanam synodum , interim dum libellus supplex Valentis & Vrsacij ad orientem mittitur . Ita enim hunc locum accipendum ipsa narrationis series omnino cogit , ut patebit ista seriò perpendenti . Quid autem Sirmij gestum fuerit , docet

Hilarius , nempe Photinum olim reum
pronuntiatum , & à communione unitatis
abscissum , ne tum quidem per factionem
populi episcopatu amoveri potuisse .

V I. Porrò orientales , ad quos relatio
missa fuerat à Romana synodo de damna
tione Photini , rescriptis suis inde occa
sionem arripiunt judicium quod de Atha
nasio & Marcello latum fuerat in synodo
Sardicensi , callidè subvertendi : quod
tandem obtinuerunt in synodis Arelaten
si anno c c c l i i i . & Mediolanensi anno
c c c l v . coactis . Color inde quæsitus
fuit quòd Marcelli magisterio Photinus
perfidiam suam didicisset , in ea autem
causa Marcellum nunc esse , post ipsum
Sardicense judicium , ut Athanasius ab
eius communione sibi temperandum esse
duxerit . Itaque locum esse , etiam ipius
Athanasij exemplo , rem Sardicæ judica
tam retractandi . Excipit tamen Hilarius
rectissimè Athanasij factum reprobari nul
lo pacto posse , neque cùm Marcelli com
munioni adhæsit , synodi Sardicensis au
toritatem secutus , quæ calumniam crea
tam Marcello ob libri cuiusdam sinceri
editionem discusserat , neque cùm ab ejus
communione recessit ob novas suspicio
nes post synodum exortas , maximè cùm
Marcellus ipse abstinuerit Ecclesiæ in
gressu

gressu & se ipsum abdicarit sine synodi auctoritate. Quod ultimum adjectum puto ne Athanasius in alienæ diœceseos limites irrupisse videretur, Marcellum Ancyranum Galatiæ Metropolitem, quæ provincia erat Asianæ diœceseos, non autem Aegyptiacæ, non solùm communione sua excludendo, quod ubique fieri poterat, sed Ecclesiam Ancyranæ ingressu prohibendo, etiam absque ulla synodalis conventus auctoritate.

VII. Supereft ut eum articulum, qui disputationis erit cardo, liquidò explicem, scilicet Photinum secunda vice in Romana synodo, non verò in Sirmiensi nunc recens excogitata, post Mediolanensem fuisse damnatum; vel si cautiùs loqui velimus, in priore quidem synodo, jam damnato Photino, in Romana de prima sententiæ executione disceptatum. Id sanè ex ipsis Hilarij verbis mihi videor confidere, dupli argumento. Vnum est quod Ursacius & Valens referantur ab Hilario *hujus synodi opportunitatem* nacti, Romanæ plebis Episcopum adivisse, & deprecatos esse ut per veniam in communionem admitterentur, Iulium ex Concilio veniam, quam orabant, impertivisse. Nempe frustra commendaretur captata synodi opportunitas, ut Iulius adiretur,

L

nisi Romæ coactam interpretemur ; maximè si tanto intervallo à Roma coacta fuisset, videlicet Sirmij in Pannonia , ut asseritur. Julius verò illos communioni restituit ex Concilio , inquit Hilarius, id est , de Concilij sententia. Ita enim scribendum & intelligendum puto. Secundum argumentum desumitur ex istis Hilarij verbis , Photini hæresim à Romanis damnatam fuisse , id est , à synodo Romana , de qua agebat ; præfertim cùm ad synodum Mediolanensem nisi per vim aper tam referri non possint. Quod tamen vir clarissimus sibi persuasit , eo prætextu quòd Legati Ecclesiæ Romanæ ei synodo Mediolanensi interfuerint ; quia sola Legatorum præsentia id obtinere non potest ut damnatio Photini profecta à Romanis esse videatur.

VIII. Vedit annte nos V. C. Sirmondus hoc loco de Romana synodo sub Iulio habita tractari : sed quos nos perpen sis verbis auctoris probavimus , id ille secundo superiori arguento & præterea conjectura quadam tuetur , quam trahit ex expistola Liberij Papæ relata ab Hilario in fragmentis ; qua Episcopis orientibus rescribit se literas eorum accepisse ad Iulum decessorem suum scriptas , de nomine Athanasij & ceterorum factas , in-

quit ille. Et subdit se Presbyteros urbis Romæ Lucium, Paulum, & Helianum è latere suo Alexandriam ad Athanasium Romam evocandum direxisse ; ut quod Ecclesiæ disciplina exigit, in eum statueretur. Porrò renuentem Athanasium alienum fecisse à communione sua & Ecclesiæ Romanæ & à consortio literarum ecclesiasticarum. Hæc est sententia Liberij. Vnde colligit vir clarissimus orientalium Episcoporum literas, Iulio directas, eas videri quarum mentio injecta est ab Hilario cùm astutiam illorum in rescribendo occidentalium relationi de Photini damnatione planissimè detegit, & Athanasium iterum in judicium trahendi, sub colore communionis Marcello denegatæ, propositum infectatur. Tamen ut liberè promam quod sentio, literæ istæ orientalium non pertinent ad rescriptiōnem cuius meminit Hilarius ; tum quod in his apertè accusatur Athanasius & χωμῆ κεφαλῆ, ut patet ex verbis Liberij, cùm tamen apud Hilarium clanculum & per insidias sub nomine Marcelli rescripto orientalium peteretur ; tum quod temporis ratio non patitur ut tot annis dilata fuerit responsio, scilicet ab anno CCCXLIX. qui est annus synodi Romanæ, usque ad annum CCCLIII. qui est primus sedis

L ij

Liberij. Nolim autem hanc epistolam Liberij alio tempore ab eo scriptam censer quām cūm vi & minis Constantij cessit & Athanasij repetitæ damnationi consensit: ad quam rem cūm sibi viam pararet, totam illam tragœdiam à capite arcessivit, orientalium querelas ad Iulium commemorans & legationem quam ipse Liberijs longo pōst intervallo ad Athanasium miserit, qui contumacia sua negationem communionis videatur provocasse. Narratione hoc modo instituta solvetur nodus quem Nicolaus Faber in præfatione ad Hilarij fragmenta dignum ornatissimo annalium ecclesiasticorum conditore putat, & facilè componentur ista quæ sunt in speciemi pugnantia; nempe Liberium professum esse epistola luculenta apud Hilarium se damnationi Athanasii assensum præbere nolle, & tamen ei communionem suam denegare epistola ista quam tractamus.

I X. Inspiciendum nunc est ad quem annum referenda sit Romana synodus. Sub Julio habitam testatur libellus ab Ursacio & Valente illi oblatus. Porro cūm V. C. Petavius apertissimè probet, ex Athanasio, reconciliationem Ursacij & Valentis contigisse superstite Constante Imperatore, qui xv. Kalendas Februarij

annis cccc L. interremptus est, sanè dicendum est Romanam synodum sub finem anni cccxli x. collocandam ante obitum Constantis, ubi reponit ille suam novam synodum Sirmensem. Planè de illo capite dubitari non potest, cùm restitutio Vrsacij & Valentis, non solum illa quæ decreta est in Mediolanensi synodo, sed plena & integra communionis cum Ecclesia Romana restauratio, peracta sit ante obitum Constantis. Quod evincitur, non solum ex Athanasij loco à viro clarissimo prolatore, sed etiam ex epistola Osij ad Constantium Imperatorem. *Cur toleras, inquit, Valentis & Vrsacij criminaciones, cùm professi fuerint scripto se calumniam fecisse? Id enim confessi sunt, non per vim, ut ip̄i causantur, cùm nulli milites adessent, & frater tuus nesciret, οὐκ εἰδότος τὸν αὐλαῖον σου.*

*Epistola Osij
apud Atha-
nasium in
epist. ad So-
larioe pag.*

632.

Nihil enim tale sub ipso agebatur qualia nunc sunt; sed illi ultrò Romam venerunt, & coram Episcopo Presbyterisque ibi præsentibus scriptum dederunt, quum prius pacificam epistolam ad Athanasium dedissent. Καὶ φαντεῖσθαι τῷ Αθανασίῳ φιλικὴν καὶ εἰρηνικὴν ἔπιστολην.

X. Biennio præcessit Romanam synodus Mediolani habita ut in Photini causam inquireretur, quemadmodum disertè docet Hilarius. Numerosiorem esse synodum oportebat, cùm de statu metro-

L iij

politani Episcopi & de causa fidei agere-
tur. Itaque & Italicae diœcesis , cuius ca-
put erat Mediolanum , & Illyricanae , ex
qua erat Photinus , & Vrbicariæ seu Ro-
manæ diœceseos affuisse Episcopos non
est dubium ; cùm Ecclesiæ Romanæ Le-
gatos huic synodo Mediolanensi astitisse
testetur Hilarius , & celebratam fuisse prä-
sentibus Romanæ Ecclesiæ Presbyteris
doceat epistola synodi Ariminensis. Prä-
sentibus inquam Romanæ Ecclesiæ Lega-
tis , non autem Constantino präsentे , ut se
habet lectio epistolæ Concilij Ariminen-
sis apud Hilarium , quæ laborat interpun-
ctione. Itaque sensus restituetur , ut idem
cum eadem epistola ab Athanasio & So-
crate relata significet , si interpunctio po-
natur post hæc verba , *Ecclesiæ Romanae*.
Constantino präsentē in hoc , cùm magno ex-
amine fuisse conscriptum , quod tenens , bapti-
zatus ad quietem Dei commigravit , nefas pu-
tamus inde aliquid mutilare. In hoc , id est ,
in Nicæno tractatu , cuius meminit supe-
rius. Sanè conventum istum Mediolanen-
sem catholicorum Episcoporum fuisse rec-
tè probat V. C. Petavius , tum ex Lega-
torum Romanæ Ecclesiæ präsentia , tum
ex verbis Hilarii , qui docet satis liquidò
in ea synodo Arianam hæresim proscrip-
tam fuisse ; tum präcipue quod Vrla-

cius & Valens, qui à Sardicensi synodo abstenti fuerant, rogata venia in gratiam recepti sunt; ut docet epistola synodi Ariminensis, & ipse libellus oblatus Iulio ab Vrsacio & Valente apud Hilarium. Itaque cùm apertissimè constet Mediolanensem hanc synodum & Romanam habitas esse post synodum Sardensem & ante obitum Constantis, id est, ab anno CCCXLVII. ad initium anni CCCL. & Mediolanensis biennio Romanam præcedat, necessariò sequitur primam cadere sub finem anni CCCXLVII. aut exordium CCCXLVIII. Romanam verò in annum CCCXLIX. desinentem.

XI. Hic gravis quæstio, quæ viros doctissimos exercuit, non est dissimulanda. Auctor enim diatribæ, fultus Hilarii testimonio & ipso libelli supplicis ab Ursacio & Valente porrecti exemplo, veniam & Ecclesiæ pacem à Iulio Papa impetrasse ambos illos hæreticorum duces ab errore resipiscentes docet. Vnde robustè colligere se putat eos non fuisse restitutos in synodo Mediolensi quæ biennio præcesserit pacem illis à Iulio datum. Quare sibi persuadet per errorem hujus reconciliationis Mediolani peractæ mentionem factam in epistola synodica Concilii Ariminensis. Auctor dissertatio-

L iiiij

nis excipit frustra injici suspicionem men-
di in ea epistola, quæ totidem verbis de-
cripta sit ab Athanasio, Socrate, Theo-
doreto, Sozomeno, & cuius synopsis re-
feratur in fragmentis Hilarii; ubi patres
testantur Vrsacium & Valentem veniam
scripto petivisse & impetrasse., ea vero
gesta fuisse cum Mediolani conventus
synodi haberetur præsentibus Romanæ
Ecclesiæ Presbyteris. Idem omnino testari
ait Liberium Papam in colloquio quod
illi cum Imperatore Constantio interces-
Lib. 2. c. 16. sit, quod refert Theodoretus. Cur autem
repetita fuerit illa reconciliatio, rationes
à scriptoribus non esse memoriæ proditas,
ut nec multorum eventuum de quibus du-
bitare sit nefas.

XII. Mihi autem videtur nihil novum
aut insolens in restituzione communionis
Vrsacii & Valentis accidisse, sed omnia ri-
te & secundum canones peracta. Duo isti
adolescentes imperiti, ut loquitur Con-
cilium Sardicense, degebant in occiden-
tis imperio, sub principatu Constantis
Principis. Occidentalium Episcoporum
sententia dejecti erant, non solum à com-
munione Ecclesiæ, sed etiam à sedibus
suis. Relatio synodi ad Constantem facta
fuerat, ut executioni mandanda curaret
quæ decreta fuerant Sardicæ. Quid age-

rent Vrsacius & Valens, ut periculo sediū amittendarum defungerentur, quām ut statim restitui in communionem postularent, deposita hæresi? Id verò consequi non poterant alibi quām in numerosa Episcoporum synodo, ex præscripto canonum. Ideoque synodi Mediolanensis oportunitatem nacti, libello suo Ariam hæresim ejurant, Ariumque & ejus satellites anathematizant; ut ipsimet fatentur in libello quem deinde obtulerunt Iulio. Synodus eis pacem Ecclesiæ indulxit, & sententiæ adversus eos in Sardicensi Concilio latæ gratiam fecit; ut docet epistola synodica Concilii Ariminensis. Restitutio illa communionis accepta fuit Iulio Papæ: qui hac de re certior factus, juxta synodi Mediolanensis decretum communionem suam illis impertivit. Quod fatentur his verbis in libello oblato Iulio: *Maxime cum sanctitas tua, pro insita sibi benevolentia, errori nostro veniam fuerit dare dignata.*

XIII. Veruntamen id unum videtur Iulius ab iis exegisse, ut Athanasii communionem amplectentur, de quo judicium tulisset Sardicensis synodus, & ut omnibus scripto testarentur se per calumniam accusationes in Athanasium intendisse. Ægrum illis erat scripto sibi calum-

niæ notam inurere. Itaque literis suis eos
convenit Iulius ut starent promissis. quod
illi se proxima qua^{es}ie die impleturos
epistola sua significarunt. Cùm autem
tempus traherent, & in eas angustias se
redactos viderent ut à communione Ec-
clesiæ projiciendi forent si longiores mo-
ras neceperent, occasione synodi Romanae
usi, Iulum adeunt, & scripto profitentur
sibi falsò suggesta fuisse ea crimina quo-
rum reum Athanasium fuisse docuerant.
Itaque se Athanasii communionem am-
plecti. Hæc est libelli Julio oblati sen-
tentia, ut patebit si quis verba rectè per-
penderit. *Quoniam constat nos antehac multa*
gravia de nomine Athanasii Episcopi litera
nostris insinuasse, atque literis sanctitatis tua
conventi, (lege conventos) ejus rei, de qua
significavimus, non praestitisse rationem, profi-
temur apud sanctitatem tuam cunctis presen-
tibus Presbyteris fratribus nostris omnia que
antehac ad aures nostras pervenerunt de nomine
praedicti, falsa nobis esse insinuata, atque om-
nibus viribus carere, atque ideo nos libentissi-
mè amplecti communionem praedicti Athanasii;
maximè cùm sanctitas tua, pro insita sibi be-
nevolentia, errori nostro veniam fuerit dan-
dignata.

Athanaf.
Apol. 2.

XIV. Tamen non est prætermitten-
dum, è versione Athanasii, apud quem

libellus iste Græcè perscriptus habetur, alium sensum educi posse, scilicet Valentem & Vrsacium pacem quidem adeptos Mediolani, Ario anathematizato, sed ab Athanāsij communione se suspendisse intra certum tempus, quo fidem facerent eorum criminum quæ Athanasio objecta fuerant; conventos autem à Iulio, non potuisse implere probationem cui se astinixerant; ideoque cùm viderent aut cadendum à communione Ecclesiæ aut communicandum Athanasio, professionem suam obtulisse Iulio; qua testantur falsò sibi suggestum fuisse contra Athanasium, & ejus se communioni adhærere velle. οντας γάλινον ἐμπλώσαντο
οὐκ ἀδυνάτουσινον πόδενα.

XV. Sed parum interest quo pacto ista explicitentur, cùm ex utraque interpretatione id liquidò constet, veniam illis fuisse concessam Mediolani ea conditione ut aut Athanasium reum peragerent, aut calumniam passum esse faterentur, & hoc casu communionem ejus amplecterentur delatores. Quod ultimum cùm fecissent scripto, calumniæ suæ pœnitentes, plena illis, pura, & integra restitutio absque conditione est indulta. Hoc est quod urget Hilarius, dum scribit in fragmentis eis redditum ad catholicam fidem cum com-

munione donatum. Si enim hæc verbari
gidè acciperentur , quasi tunc primùm in
Ecclesiam recepti fuissent, pugnarent non
solùm cum epistola synodi Ariminensis,
quæ veniam & pacem concessam Medio-
lani fatetur , sed etiam cum hoc libello,
quo nulla venia nunc de novo petitur, sed
jam fuisse ante hunc libellum concessa
ostenditur. Quod etiam versio Græca li-
quidò exprimit: ἡ θεοσέβαδ σου χτιζεῖ μυρτι-
ων τηλοκαραδίαι τη πλάτη οὐδέποτε κατέβαινε
συγκράμμη δοδνα. Itaque non est quòd viri
docti non liquere dicant cur venia semel
indulta Valenti & Vrsacio in synodo Me-
diolanensi , iterum indulgeatur in synodo
Romana ; cùm ea quæ sub conditione
concessa sunt, eveniente conditione pos-
sint & debeant iterum purè concedi, vel
si mavis , confirmari.

Lib. 2. c. 16. XVI. Porrò Liberius in colloquio apud
Theodoreum docens Valentem & Vrsa-
cium libellos in synodo dedisse quibus ve-
niā rogabant ob ea quæ in Mareote pro-
vincia per calumniam eremodicio judicio
seu ex una parte ἐκ μονομερεῖς confecta fue-
rant, non debet accipi de synodo Medio-
lanensi , sed de synodo Romana, ubi ca-
lumniam criminum Athanasio objecto-
rum nunc primùm profitentur , cùm in
synodo Mediolanensi solùm Arianae hæ-

resi renuntiassent, ut patet ex lectione libelli Julio oblati sub finem. Liberius autem falsitatem accusationis delatae adversus Athanasium explicat, non iis verbis generalibus quae concepta sunt libello, sed ἐξηγηθῆσαν, potiori capite illius accusationis indicato, nempe fabula Mareotica. Hic, per occasionem, veram lecturem restituo in libello Vrsacij & Valentis : *Proftemur etiam quod sit aliquando nos orientales voluerint vel idem Athanasius malo animo ad causam vocare, citra conscientiam tuam non adfuturos.* Legendum enim, vel idem Eusebius, è versione Græca Athanasij. Vis autem professionis in eo consistit, quod his verbis renuntiant synodis orientalium, & se cœtibus occidentalium adjungunt, licet Illyriciana dioœcesis, in confinio orientis & occidentis posita, sibi liberum existimaret eligendi quas vellet partes, ut docemus alibi accurate.

Athanas.
apol. 2. pag.
776.
Eusebius
jam tum o-
bierat. Ita-
que Euse-
bius ibi su-
mitur pro eo
quod Gracie
dicitur, si
�εὶ τὸ Εὐ-
σέβιος.

XVII. Si cui autem hæreat scrupulus cur non longo tempore à synodo Sardicensi altera synodus Mediolani indicatur, poterit eximi facili negotio, si perpendamus tribus de causis eum convenientum necessarium fuisse. Prima est ut decreta synodi plenariae nota fierent synodis particularibus cura & studio Metropolitarum & Exarchorum, præcipueque Ro-

mani Episcopi diligentia. In eum itaque finem statim post Concilium oecumenicum provinciales synodi cogebantur. Secunda causa quæ nunc copiosiorem solito synodum requirebat fuit dissidium illud orientalium Episcoporum qui Sardica discesserunt, & Sardicensis synodi nomine ad Imperatores Constantium & Constantem & ad universas Ecclesias litteras dederunt. Itaque ut huic vulneri mederentur Episcopi occidentales, opus illis fuit auctoritate Constantis Imperatoris, qui Mediolani residebat, quō nostri se transtulerunt, & synodum habuerunt in eadem urbe, ut turbis excitatis ad impediendum redditum Athanasii præstō esset auxilium & consilium occidentalium. Tertia causa, eaque gravissima, fuit damnatio Photini; quæ non poterat peragi nisi in majore & numerosiore Episcoporum synodo. Hæc est enim prima Photini damnatio, ut disertè docet Hilarius in fragmentis, dum ait Marcellum communione Athanasij privatum post synodum Sardensem *anteriore tempore quam Photinus arguitur.* Ut hinc pateat & paulo post synodum Sardensem Athanasium (qui caput istud, admissi in communionem Marcelli, valde urgeri videbat ab orientalibus qui Sardica discesserant) a

sua communione separasse Marcellum ante redditum in orientem, & in synodo Mediolanensi damnatum primò fuisse Photinum; etsi, repetito judicio, in Romana synodo, & postea in Sirmiensi, sit confessus Photinus. Et sic Athanasius, exemplo communionis à se denegatæ Marcello, præbuit auctoritatem iis quæ gerenda erant in Photinum, ut loquitur Hilarius, cuius mentem breviter expressimus. Itaque menses aliquot necesse est intercessisse inter Sardicense & Mediolanense Concilium. Neque enim biennium illud Hilarii per momenta est computandum, sed benignius, ut partem utriusque anni, primi & secundi, complectatur.

XVIII. Ad Photini damnationem quod attinet, discedere non possum ab Hilario quin existimem in Mediolanensi synodo primò fuisse decretam, maximè cùm epistola synodica Concilii Sardicensis orientalium, etsi debacchetur contra Marcellum ob novam hæresim ab eo promulgatam, recenseatque ejus condemnationem in synodo Constantinopolitana sub Constantino Principe, Photini Episcopi à præceptore Marcello seducti vel etiam damnati ne verbum quidem faciat. Itaque Severo non est fides adhibenda, qui damnatum cum Marcello Photinum

scribit ; nisi quatenus per consequentiam
in auctore damnata hæresis , præjudicio
quodam damnata est in discipulo. Quod

*Athanaf. in lib. de sy-
nod. p. 896.* attinet ad secundam Antiochenam syno-

dum , cuius confessio refertur ab Athana-
sio , in ea perstringitur ambiguè Photinus
sub nomine Scotini , quasi eadem cum
Marcello sentiret , & severè anathema
profertur in impietatem illam cuius sus-
picionem jam tunc laborabat Photinus. Sed
prima Photini damnatio directis verbis
in eum ut manifestum hæreticum con-
cepta tribuenda est synodo Mediolanen-
si. Nisi malimus facilius ita Hilarium cum
synodo Antiochena componere ut prima
damnatio , quæ Photino fit inficta in oc-
cidente , pertineat ad synodum Medio-
lanensem , qui jam fuerat damnatus in
orientē à synodo Antiochenā sub Con-
stantio. Ut recta sit Epiphanius correctio
quam vir clarissimus in suis animadversio-
nibus protulit ; nec est quod ejus emen-
dationis eum pœnitiat.

XIX. Sed ut redeamus ad synodum
Mediolanensem , laudanda est V. C. Sir-
mondi observatio : qua posita , dejicitur
præfatio alter vir doctissimus quod ad sy-
nodi istius assertionem validum existima-
bat. Petitum illud erat ex epistola Libe-
rii Papæ ad Constantium , qua Pontifex
testatur

testatur Demophilum, Macedonium, Eudoxium, & Martyrium Episcopos ante annos octo Mediolani sententiam Arii noluisse damnare & iratis animis è Concilio exivisse. Etenim si scripta ponatur epistola anno **CCCLIV.** ut censuit Baronius, non autem **CCCLV.** ut putabat vir doctus, demptis annis octo incidet conventus ille Mediolanensis in annum **CCXLVI.** qui synodum Sardicensem antecessit; cuius Concilij epistolæ synodice ab Arianis editæ Demophilus ille, Macedonius, & Eudoxius subscripserunt post discessum à Mediolano, quò se contulerant ab orientalibus Episcopis ad Constantem missi ut Athanasii damnationem tuerentur. Tamen non est omittendum, eundem virum clarissimum in sua diatriba alienam sententiam affingere Hilario, cùm existimat damnationem Photini in Concilio Mediolanensi, ab Hilario commemoratam, trahendam ad Concilium illud Mediolanense quod coactum fuit anno trecentesimo quinquagesimo quinto. Certum quidem est ex epistola illius synodi prolatâ à Baronio damnatos ibi fuisse Marcellum, Photinum, & Athanasium. Sed hic conventus Arianorum fuit; ut omnes fatentur, & docet ipsa Athanasii damnatio. At verò conventus

M

Mediolanensis, de quo Hilarius, conflatus erat ex Episcopis catholicis, & habitus fuit anno c c c x l v i i . ut superius est demonstratum. Itaque duplex synodus Mediolanensis statuenda est in qua Photinus damnationem exceperit. Prima est Hilario dicta, ex Episcopis catholicis composita, & coacta anno trecentesimo quadragesimo septimo. Altera est Annonum synodus anno c c c l v . qui damnationem Athanasii cum Photino conjungunt. Quod Hilarius sine exprobratione non prætermisisset, si ejus fecisset mentionem.

XX. His positis, restat ut inquiramus in tempus synodi Sirmiensis quæ coacta est ad damnandum Photinum. Vir ille & facundiæ nomine commendabatur, & flagrantissima gratia valebat apud Principem. Itaque magno conatu opus erat ut à sede pelleretur. Imò verò ut regulis quæ tunc obtinebant adhæreamus, cùm fidei causa ageretur, necesse erat orientis Episcopos in unam sententiam consipire cum occidente ut hæresis profligata censeretur. Itaque relatione decreti adversus Photinum missa ab occidentalibus in orientem ex more, ut docuit Hilarius, quid erat reliquum nisi ut jussu Constantii Imper. orientales Sirmium se confer-

rent, ut damnatione Photini suffragiis tot Episcoporum confirmata, hærefis confederetur? Sanè Concilium illud Sirmiensis ex orientalibus Episcopis conflatum fuit, ut scripsit Hilarius, seu, si mavis loqui cum Vigilio, ex toto oriente. Ex ea sanè satis eleganti conjectura sequitur non longo intervallo temporis abfuisse synodum Sirmensem à synodo Romana, unde profecta fuerat relatio ad orientales. Hoc etiam apertè docet Hilarius, dum ait: *Verum inter hæc Sirmium convenit.* Quænam autem esset horum verborum sententia superius diximus. *Inter hæc*, id est: Dum libellus Vrsacii & Valentis mititur in orientem, & orientales literis suis res Sardicæ judicatas per insidias refricare conantur sub prætextu damnationis Photini & communionis Marcello denegatae ab Athanasio.

XXI. Constituatur ergo Romana synodus, ut antea dixi, in anno trecentesimo quadragesimo nono. Poterit haberi synodus Sirmensis, ex mente Hilarii, anno cccc i. quæ est Socratis & viri clarissimi assertio. Reclamat ille tamen, & synodum Sirmensem Hilarii aliam à Sirmensi Concilio orientalium omnino esse pertendit, hac præcipue ratione quod in isto Photinus exauktoratus est, ut docent

M ij

Sozomenus & ceteri historici , in illa verò testatur Hilarius populi tumultu id effectum ut episcopatu amoveri non posset. Hoc argumento tantum abest ut dimovear à mea sententia , quin potius inde illi fulciendæ subsidium petam. Etenim certum est, ex Epiphanio & Socrate, damnatum Photinum , ex more illius seculi à synodo ad Imperatorem provocasse. Constantius dedit judices ex aula. In eo autem magistratum confessu Basilius Ancyramus à synodo delectus ut causam communem ageret, postquam diù cum Photino verbis conflixisset , hominem disputatione oppugnavit ; qui victus , in exilium est actus. Itaque supereft locus conciliandi Hilarii cum Sozomeno , hac ratione. Photinus damnatus est in synodo Sirmiensi ; sed populo per seditionem intercedente , & Episcopo damnato ad Principem provocante , judicium non est executioni demandatum. Tamen judicum à Principe datorum sententia Photinus meritas hæreseos & impudentiarum pœnas dedit , in exilium actus.

X X I I . Hoc jaēto fundamento, profligata est altera quæstio de fidei formula ab Osio subscripta terrore , minis , & verberibus coacto , ut ipse moriens professus est , teste Athanasio ; qua ut

concordiæ inter dissidentes Episcopos ratio iniaretur, οὐσία, ὁμοιότης, & ὁμοιούσιος reticentur, tamquam vocabula à scripturis non deprompta. Tempus hujus formulæ cadit in annum CCCLVII. ut consentiunt omnes. Ergo non fuit edita in synodo Sirmiensi quæ coacta fuit contra Photinum anno trecentesimo quinquagesimo primo. Et hic Socratem hallucinatum fuisse, qui contrarium scribat, sanè fatendum est.

XXIII. Evidem Sirmii conceptam fuisse illam formulam in altera Episcoporum Illyricianæ dioecesos & aliorum qui aderant in comitatu Principis synodo docet ipsum formulæ exordium. *Quoniam de fide deliberationem aliquam fieri placuit, diligenter omnia tractata sunt, & inquisita Sirmii, præsentibus Valente & Vrsacio ac Geminio ac ceteris.* Valens erat Mursæ in Mœsia Episcopus, Vrsacius Singiduni in Pannonia, Germinius Sirmii. quæ civitates sunt in Illyriciana dioecesi. Ergo in synodo Sirmiensi editam fuisse blasphemam Osij formulam dicendum erit cum Hilario, Phœbadio, & Vigilio. Frequentes erant illa ætate synodi; ut in eo hærendum non sit quod plures in eadem civitate intra breve tempus synodos coactas fuisse legamus. Itaque in conventu

M iij

Sirmiensi, non illo plenario totius orientis, sed Illyricianæ dioceſeos, expressa fuit Osii formula. Quod adeo aperte docet Hilarius ut ejus testimonium nulla cavillatione possit eludi. Etenim recitata fidei formula edita in synodo Sirmiensi coacta contra Photinum, recenset alteram formulam blasphemiae apud Sirmium per Osium & Potassium conscriptæ. De hac secunda formula ait diserte eam *non olim tunc cùm Photinus episcopatu dejectus est conscriptam esse.* Quo quid aperius ad hanc rem dici potest?

Hilar. in
lb. de Sy-
nod.

X X I V. Nobilis autem & elegans est illa viri clarissimi observatio, qua evincit in synodo Sirmiensi plenaria orientalium Episcoporum non fuisse conceptam Osii formulam, ex eo quod Basilius Ancyranus ejus synodi ferè princeps non passus fuisset ejus formulæ interpolationem, (quæ illum latere non potuisset, utpote quæ Principis Constantij minis sit exorta) cùm tantis animis eam formulam a Constantio revocari, coacta in eam rem synodo Ancyra, petiverit statim atque in orientem ecclæſeos illius Osianæ cognitio penetravit. Imò verò non adeo obnixè postulasset ea quæ Sirmij decreta fuissent confirmari, nulla habita exceptione, si eodem tempore perfidia-

Osiæ formula Sirmij fuisse ab Episcopis concepta.

*S Y N O P S I S
C H R O N O L O G I C A.*

SYNODUS Mediolanensis , cuius meminit *An. 346.*
Liberius.

Synodus Mediolanensis conflata ex Episcopis catholicis , in qua damnatur Photinus , & ^{347. aut} Photinus , & Vrsacius in communionem recipiuntur. *Ex Hilario in fragmentis & epistola synodica Concilii Ariminensis.*

Synodus Romana sub Julio , in qua Valens ^{349.} & Vrsacius communionem Athanasii amplectuntur , & de Photini expulsione tractatur. *Apud Hilarium in fragmentis.*

Synodus Sirmiensis plenaria , ubi Photinus ^{351.} ab orientalibus condemnatur ; cuius meminit Hilarius in fragmentis , qui eam constituit bienio post synodum habitam sub Julio , è Socrate.

Synodus Mediolanensis Arianorum , in qua ^{355.} Photinus , Marcellus , & Athanasius damnantur.

Synodus Sirmiensis Illyricianæ diœcœsos , ^{357.} in qua Osius subscribit formulæ ab Vrsacio & Valente prolatæ.

*DIATRIBA DE SYNODEICA
epistola Synodi Illyricianæ habitæ decreto
Valentiniani senioris anno Christi CCCLXV.*

IN synodo Illyriciana quæ habita fuit decreto Valentiniani senioris, confirmata est antiqua fides de trinitate consubstantiali, eaque de re conscripta est synodica epistola ad Episcopos dioceſeos Asianæ, ubi hæreses contrariæ vigebant. Integrum epistolam recitat Theodoreetus lib. iv. hist. eccles. cap. ix. in qua, post constitutam fidei rationem, commonentur Episcopi de studio quod impendi debet ut sinceræ sanæque fidei constituantur Episcopi, Presbyteri, & Diaconi. At enim quia locus ille varie acceptus est ab interpretibus, qui sententiam non sunt assecuti ob vetus mendum quod in ejus lectione latet, operæ pretium me facturum esse duxi si veram synodimentem eruere conarer, quæ quanta sit magistratibus civilibus cum episcopatu in tuenda fide communio manifestum faciet. Hæc sunt synodi verba : *ωεὶ τούτου χρι-
φοντες καὶ πάσιν οὐ εἶχοντες ἐχαρέξαμεν του-
πίκημα τὸ γενίμα, καὶ ωεὶ τὴ καθισαμένων ὅπι-
σκόπων, οὐ κατασαζέντων συλλειτουργῶν, εἰδὼ
μέναι τὴ τέλει γενισαμένων ὅπισκόπων οὐτεις.*

τιδὲ μὴ, εἴ τοι δὲ πρεσβύτεροι. οὐ μοίως τε τὸ
πρεσβύτερον καὶ Δικαιόνον εἴ τοι δὲ οὐ πάντας
τάγματος, ἵνα δοῦλοι αὐτοῖς ληπτοὶ πανταχόθεν,
εἰ μὴ τὸ δὲ βουλευτηλον τὸ σπεστιώνικον δέ-
χεται. Ea sic reddidit Christophorus. Dum
hac de re scriberemus ad vos, commonefacti su-
mus ut in his nostris literis scriberemus etiam de
Episcoporum, collegarum scilicet nostrorum, in-
stitutione, ut si quoquo modo fieri queat, è ma-
gistratibus qui episcopatu functi, probata spec-
tataque vita fuerunt, cooptentur; sin autem
tales non reperiantur, è sacerdotum collegio.
Ad eundem modum tum Presbyteri tum Dia-
coni de ordine sacerdotali sumantur, ut omni-
ex parte inculpati fiant; minimè verò de curia
aut militum ductoribus.

Ioannis verò Langi versio à Frontone
Ducæo eruditissimo viro recensita in li-
bro xi. Nicephori cap. xxx. ubi hæc sy-
nodica refertur, hunc locum sic expres-
sit. *Hac de re quum ad vos hasce literas scri-
beremus, commonefacere etiam vos voluimus
de creandis vel etiam creatis Episcopis, eorum-
que administris, ut scilicet legantur ex sanæ
mentis & doctrinæ qui magistratum episcopalem
gesserint præfectis, siquidem extent; sin minùs,
ex ipsis Presbyteris. Consimiliter Presbyteri &
Diaconi ex ipso sacro clericorum ordine, ut omni
ex parte irreprehensibiles sint, qui non ex curia
vel ex militari magistratu sint lecti.*

Interpres uterque , ne versio hiaret si Græca verba prout scripta sunt sequentur , verbum necessariò supplevit in contextu ; ille *cooptentur* , hic *legantur*. quod sanè verbum deest in Græcis. Vnde ut plena sit sententia , & præterea ut viretur solœcismus , in accusativis illis ὅμοιοις γραπτοῖς τε καὶ ἀγνόοις , quæ à nullo verbo pendent , & regi debent à verbo communi quod Episcopos quoque complectatur , verbum illud in versione quisque sua addiderunt. Quod sanè demonstrabat illis locum esse corruptum & supplendum in contextu verbum , quod necessariò inferendum erat in versione ut aliquis sensus eliceretur. Quod erit apertius si plenam & sinceram synodicæ sententiam exponamus.

Laborabat in Asiana diœcesi hæreticorum tumultibus vexata Nicæna fides: quorum impetus ut faciliùs retundi possent , Ecclesiæ intererat , non solum ut probatæ fidei Episcopi deligerentur , sed etiam qui in usu & actu rerum versati , prudentia civili & animi decocti constanza veterorum artes eludere & compri- mere possent. Itaque ut hoc adjumentum patres consequerentur , existimarunt non scrupulosè servandam veterem regulam , quæ ex solo presbyterio Episco-

pos adlegendos præscribebat , quinimò si fidei sanæ & integræ invenirentur aliqui viri qui magistratu civili functi essent, hos potius Episcopos diligendos , deinde , si tales non reperirentur , petendos juxta ordinem antiquum ex corpore presbyterii. Deinde agit epistola de ministris jam constitutis & eorum promotione. Quare Presbyteros & Diaconos ex solo clericorum corpore cooptandos docet ; ne scilicet exemplo ejus quod de magistratibus in episcopatum ascensio singulari jure decernebat, putaret aliquis Presbyteros quoque & Diaconos è laicis probatis adlegendos. Ceterū adjungit , ne fiant ex iis qui sunt curialium conditionis aut militaris. Hi quidem ab omni clericorum gradu & canonibus & legibus arcebantur ; aliquando tamen in cleri gradus inferiores cooptabantur. Severius tamen interdictum erat ne hujus conditionis homines , etsi fortè clero ascripti essent , in presbyteratus & diaconatus , multò minus in episcopatus gradum proveherentur ; ne scilicet ab altarium obsequio ipsius Principis jussu in curiam aut in militiam retraherentur cum Ecclesiæ injuria. quod suo tempore accidisse refert Innocentius primus , qui prohibitionem istam decreto suo renovavit.

Quare non dubitamus quin lectio contextus Græci, quæ de constituendis Episcopis, tum etiam de comministris jam constitutis loquitur, sit emendanda & supplenda hoc pæcto. *τοι το καθισταμένων θησούποι,*
καὶ συλλειπουργῶν κατασαζέντων, εἰ μὲν οὐ το
τέλει χειρομένων ὑγεῖς, θησούποις καθιστάναι, εἰ
τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ τοι πρεσβυτείου οὐ. Delendum
quippe τὸ θησούπων, quod interjectum erat
inter dictiones χειρομένων & ὑγεῖς, & con-
fictum ex ἐπισκόποις, quod sequi debet
dictionem ὑγεῖς. Trajectio illa & casus
permutatio perturbabat omnino hujus lo-
ci apertam alioqui sententiam. Ex ea
quippe corrupta lectione emergebat ab-
surdus hic sensus quem interpretes ample-
xi sunt, eligendos nempe probatae fidei
Episcopos è magistratibus qui episcopatu functi
sunt, ut vertit Christophorus, vel è pre-
fectis qui magistratum episcopalem gesserint, ut
Langus. Quinam sunt illi è magistratum
numero qui episcopatu functi, revocandi
sunt ad eandem functionem? Refragatur
huic sententiæ mos antiquus & canonum
ordo, qui renuntiationem aut desertionem
episcopatus non admittebat. Si quis vero
suspiceret de illis Episcopis agi qui sedi-
bus pulsi essent ab hæreticis, tunc de re-
stituendis Episcopis, non autem de eli-
gendis, monerent patres. De tuenda fide

laborabant; adeoque de industria Episcoporum constituendorum satagentes, eos priore loco ex iis qui magistratu publico functi essent deligendos monent, tum si tales desint, ex coetu presbyterii juxta morem antiquum. Ut hæc sententia constaret, delevimus dictionem ἐπισκόπων. Quæ nostra emendatio juvatur lectione illa quam vir eruditissimus Iacobus Sirmonius expressit in editione Theodoreti juxta fidem manuscriptorum codicum à se adornata. Hunc locum sic legit. εἰς μὴ
εἰς τὸ τέλει χρησαμένων ὑγεῖ. εἰ δὲ μὴ, &c. Sic autem vertit integrum. *Hac de re dum scribimus, subiit animum ut iisdem literis admoneremus etiam de comministris Episcopis creatis vel creandis, siquidem fuerint ex fano probatoque magistratu functis; sin minus, ex coetu ipso Presbyterorum. similiter autem & Presbyteros & Diaconos ex ipso sumi ordine clericorum, ut omni ex parte sint irreprehensibilis, minimè verò ex curia vel ex imperio militari.* Ex qua interpretatione patet contextum Græcum Sirmondi, etsi emendatum ex parte, nempe in ejecta dictione ἐπισκόπων, corruptum esse dupliciter; primum in voce ὑγεῖ, quæ dativo casu expressa nullum habet commodum sensum. quare retinenda est lectio ceterorum codicium, nempe ὑγεῖς in plurali. Deinde

abest à contextu verbum quo doceamus eligendos Episcopos priore loco è magistratu functis , vel illis deficientibus , ex presbyterio. Quod verbum suppleri quoque debet ut regat accusativos illos in contextu statim positos de Presbyteris & Diaconis. Hoc ultimo loco verbum *sumi* suppeditit Sirmondus in versione sua. quod abest à Græco , & restituendum superiore loco , ut monuimus. Sanè locum illum de magistratibus civilibus intelligi etiam rectè posse observat Fronto Ducaeus , qui nomine Episcoporum designentur quo sensu cicero se à Pompeio oræ Campanæ Episcopum delectum scribit. Quia tamen Episcopi significatio scriptoribus ecclesiasticis est inusitata ; & locus ille de magistratibus civilibus intelligi non tantum potest , ut ille notat , sed intelligi omnino debet.

Non dissimulandus est etiam error in quem interpretes inciderunt : qui quod separatim dicitur in contextu de constitutis Episcopis & de comministris constitutis , in versione miscent , & collegant vel etiam *comministros Episcopos* interpretantur , ut Christophorus & Sirmondus. Langus quidem distinguit Episcopos ab eorum administris , sed creando vel creatos ad utrosque refert , quamvis

in contextu hæc distinguantur. Sanè quin dictio $\sigma\lambdaλειπούργων$ hoc loco ad Presbyteros referri debeat, dubitare non sinit hæc epistola, in qua bis Elpidius Presbyter $\sigma\lambdaλειπούργος$ nuncupatur. Ad cuius nominis dignitatem Diaconi quoque trahuntur; quoniam, ut loquitur Lex Theodosiana, *Ecclesia est in Episcopis, & Presbyteris, & Diaconis.*

Hoc discrimen de constituendis Episcopis & de comministris constitutis expressit antiqua Epiphanius scholastici versio in Tripertita historia, qui synodicam istam refert libro octavo. Quia ex versione docebimus quoque vetus esse mendum hujus loci, atque præterea interpretem illum à synodicæ mente longè abesse, verbaque adjecisse quæ defunt in contextu & sententiae patrum sunt contraria. Hæc sunt illius verba. *Ob hoc scribentes & commemorantes has literas destinavimus. De Episcopis autem constituendis vel comministris jam constitutis, si permanerint usque ad finem sani, bene; alioqui ex ipso presbyterio repellantur. Similiter Presbyteros atque Diaconos in sacerdotali ordine definivimus, ut sint irreprehensibles undique, & à curia & ab officio militari. Non intellexit verba ista, οἱ ἐν τέλει ξηραίμενοι.* Vertit enim, si permanerint usque ad finem, cùm aperte significant, qui

*magistratu funēti sunt. Addit autem ē suo
bene , mox verbum repellantur contra mer-
tem patrum , dein definitivus.*

Hunc autem locum ex nostra emenda-
tione sic reddendum putamus. *Hac de n
ad vos scribentes quæ monenda habemus , hisce
quoque literis nostris expressimus de constituen-
dis Episcopis & de comministris quoque jam con-
stitutis ; nempe ut ex iis qui sunt funēti magi-
stratu , si sani sint , constituantur Episcopi ; si
minus , ex ipso presbyterio. Similiter & Pres-
byteri & Diaconi ē sacro clericorum collegio ,
ut sint omni ex parte inculpati ; minimè verò
de curia vel ex officio militari.*

*E X P L I C A T I O C A N O N I S
quinti synodi Constantinopoli habitæ anno
Christi c c c l x x x i .*

TORQUETUR vir eruditissimus
Samuel Petitus variarum lectionum
lib. IIII. cap. II. in explicando & emen-
dando canone quinto Concilii Constan-
tinopolitani , cuius hæc sunt verba. *αξιο
τόμου τῆ δυπικῶν , χρήστη ἐν ἀνποχείᾳ απειδέζει
μετε τοὺς μίαν ὄμολογούτας πατρὸς χρήστη
ἀγίου πνεύματος θεότητα. In controversiam
adducitur iste tomus occidentalium. Re-
pudiata etenim Zonarae & Balsamonis in-
terpretatione , qui de canone fidei in
Sardicensi*

Sardicensi Concilio promulgata verba illa accipiunt, supereft explicatio illustrissimi Cardinalis Baronii, qui de Damasi epiftola synodica scripta ad Paulinum Antiochenum, quæ contra hæreses tunc temporis vigentes totidem continent anathematismos, hunc canonem accipiendum existimat, ita ut illo Constantinopolitana synodus synodicam epiftolam Damasi ad Antiochenos approbarit.

Verùm Petitus discedendum sibi putat ab hac sententia, ob duas potissimum rationes. Prima eft ducta à tempore synodice Damasi epiftolæ, quam ille conjicit scriptam fuisse anno ccc lxxxii. scilicet integro anno post editum canonem quintum. Altera petitur è verbis canonis, quæ huic interpretationi refragentur. Ad primam rationem quod attinet, videtur dubitandum an rectè Petitus temporis calculum iniverit. Etenim Constantinopoli coacta eft synodus cœcumenica anno trecentesimo octuagesimo primo. Anno sequenti imperiales literæ synodum orientis & occidentis ob ecclesiasticas diffensiones Romanam contraxerunt, ut loquitur Hieronymus in epiftola ad Eustochium. Itaque orientales qui secunda vice Constantinopolim fe contulerant, à synodo Romana invitati sunt ut Romanam fe trans-

N

ferrent. quod illi propter itineris longinquitatem, Ecclesiarum suarum dispendia, & promulgatam à se anno superiore fidei formulam facere recusarunt. Synodicam ergo epistolam ad occidentalium Concilium miserunt, qua illis & formulae fidei ab oecumenica synodo Constantinopoltana anno superiore perscriptæ & tomis seu mavis epistolæ ab Antiocheno synodo editæ exemplorum copiam faciunt, ut testatur Theodoretus. Existimat ergo Petitus tunc scriptam fuisse synodicam à Damaso ad Paulinum, cùm de adventu orientalium jam desperassent occidentales, quia verò Paulinus unà cum Epiphanius Episcopo se in viam dederat, Thessalonicæ in Macedonia has literas accepisse, ut constat ex titulo synodicæ Damasi apud Theodoretum. qui titulus Thessalonicæ à Paulino acceptam testatur. Certè quamvis hæc conjectura non sit improbanda, tamen non evincit omnino quod Petitus pertendit. Quid enim vetat quin superiore anno in eas partes ob Concilium Constantinopolitanum Paulinus evocatus Thessalonicam se conferre potuerit, & ibi synodicam Damasi accepterit? Planè ut dicam quod sentio, narratio Theodoreti, rei gestæ series, & ipse cognitionum synodicarum ordo videtur

Theodoret.
lib. 5. hist.
eccles. c. 9.

exigere ut dicamus editum fuisse libellum
fidei ab Antiochena synodo quæ coacta
fuit anno cccc lxxviii. & Constanti-
nopolim ad orientis Concilium missam,
antequam de illo recipiendo à Constan-
tinopolitanis aliquid statuatur in syno-
do anni trecentesimi octuagesimi primi.
Quod ex se patet satis, & docet epistola
synodica Constantinopolitana apud Theo-
doretum, qua testantur patres qui secun-
dò in urbe regia convenerunt, anno sci-
licet trecentesimo octuagesimo secundo,
se libellum illum Antiochenum præ ma-
nibus habere eumque à synodo Constan-
tinopolitana priore jam fuisse confirma-
tum: Καταχεῖν τὰς ἐν αὐτοχείᾳ τόμων τῷδε δι-
εκτῆ συνελεγούσις συνόδου γεγραμένω. Porro
hanc fidei formulam missam fuisse, non
solum ad illud orientis Concilium, sed
etiam ad occidentis & Romanum Con-
cilium, nemo dubitare poterit nisi qui
relationes decretorum fidei ab oriente in
occidentem & vicissim mitti solitas igno-
ret. Missa ergo ab Antiochenis ad Ro-
manos & ceteros occidentales fidei for-
mula, ut in eadem communionis socie-
tate se conjunctos esse profterentur, quid
aliud expectamus quam ut synodus Ro-
mana Antiochenium formulam amplecti
profiteatur epistola data ad orientales

Nij

Episcopos qui synodum Constantinopolis
habebant anno trecentesimo octuagesimo
primo. Nihil etiam vetat quin vicissim
Romæ perscripta fuerit eodem tem-
pore Damasi epistola synodica ad Pauli-
num Antiochenum , quæ fuerit etiam ab
occidentalibus ad orientale Concilium
transmissa ; ut nullo pacto necesse sit hanc
Damasi synodicam ad Paulinum anno se-
quenti adscribere.

Expendamus ergo secundam rationem
Petiti , qui rectum sensum horum verbo-
rum , *De tomo occidentalium* , capere non
potest , adeo ut antiquam lectionem mo-
veat & Antiochenos substituat occiden-
talibus , id est , Διδυούς , ut ille quidem
legit , Διλυρίους . In quo dupliciter pecca-
tur , tum in sententia detorta & incon-
cinnâ quam antiquæ lectioni hujus ca-
nonis affingit , tum in nova omnino vo-
ce & omnibus scriptoribus incogni-
ta quam ille comminiscitur , cùm afferit
Antiochenes voce hybrida & ab Aramaicâ
lingua deducta Dithicos vocatos . Ait Pe-
titus verba ista , *De tomo occidentalium* , qua-
tituli vicem præstant , significare cano-
nem agere de nescio quo occidentalium
libello . At verò canon nihil minus ex-
equitur ; sed tantum approbat ea quæ de-
finierant Antiocheni , unam confitentes

patris & filii & spiritus sancti divinitatem. Sed , inquit Baronius , quia approbabant Constantinopolitani patres synodicam epistolam Damasi ad Paulinum Antiochenum , approbarunt quoque Paulinum & suos Antiochenos. Atqui non approbatur hoc canone , subjungit Petitus , etiamsi τὸν τόμον τὴν δυτικῶν cum Baronio interpreteris de epistola illa Damasi synodica.

Sanè Petitus malè negat tomum occidentalium , quisquis ille tandem sit , à Concilio Constantinopolitano non approbari , cùm disertis verbis contrarium profiteantur illius Concilii patres. οὐ τὸν τόμον τὴν δυτικῶν , καὶ τοὺς ἐν ἀντιοχείᾳ ἀπεδεξάμενους . De tomo occidentalium , nos etiam suscepimus Antiochenos , inquiunt. Quid manifestius dici potest ut se ejusdem cum occidentalibus testentur esse sententiæ ? Robustius verò egisset adversus Baronium si ex eo negasset se qui approbatos fuisse Antiochenos à Constantinopolitanis quòd synodicam Damasi ad Paulinum approbassent. Adhuc enim quærendum restaret an Paulinus & Antiocheni formulam Damasi sequerentur , si aliunde de hoc non constitisset Constantinopolitanis.

Genuimus ergo sensus canonis hic est. Epistola sua significaverat Concilium

N iij

occidentis Episcopis orientalibus Constantinopoli congregatis , etsi dissidium esset inter Episcopos Antiochenos Melitum & Paulinum , tamen eos rectam de una patris , filii , & spiritus sancti divinitate sententiam profiteri , atque ideo se non alienos ducere Antiochenos à communione Ecclesiae ob schisma quod illa in Ecclesia inoleverat inter duos Episcopos de sede contendentes . His literis in eum sensum acceptis , Concilium Constantinopolitanum decreto suo eandem communionem Antiochenorum amplectitur hoc canone quinto , quia illis æquè ac occidentalibus constabat ex epistola synodi Antiochenæ eos unam divinitatem patris & filii & spiritus sancti profiteri . Vbi velim expendi Constantinopolitanos non profiteri se nunc primū Antiochenos recipere quia moniti sint à synodo Romana , sed eos jam suscepisse in communionem , nempe quia rectam eorum sententiam de fide ex epistola synodi Antiochenæ didicerant . Vel ut in pauca verba sententiam synodi contraham & θεορεατικῶς enarrem . Quod attinet ad epistolam occidentalium , qua docent se communionem Antiochenorum amplecti quia rectam fidem profitentur , nos etiam eosdem Antiochenos jam antea

suscepisse testamur , quia nobis constitit eos unam patris & filij & spiritus sancti confiteri divinitatem.

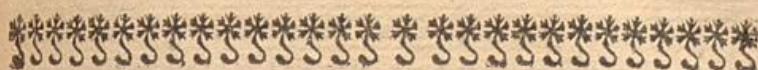
Planè ex ista interpretatione , quæ genuina est , sequitur alium fuisse tomum occidentalium qui commemoratur in hoc canone ab epistola synodica Damasi ad Paulinum Antiochenum , vel saltem cum illa epistola Damasi ad Paulinum aliam adjunctam fuisse ad orientales Constantinoli congregatos . Nihil enim vetat quin eodem tempore perscripta & missa fuerit ad Paulinum & ad ipsos orientales .

Restat ut de canonis emendatione à viro erudito tentata unum addamus , nempe veterem omnium codicum lectionem non esse sollicitandam , cùm nihil persuadeat cur Dytici in Dithicos sint immutandi , maximè cùm nullibi ea vox reperiatur . Fallitur enim vehementer quum putat eam vocem latere in libello oblato adversus Ibam Edessenum in synodo Berytensis , ubi sit mentio ἀπολικῆς σωόδου & δυτικῆς , quas alias esse non posse censet quam Tyriam & Antiochenam , quæ ambæ solæ in causa Ibæ sunt coactæ , unde sequatur orientalem synodus commemoratam in libello eandem esse cum Tyria , & δυτικήν , qua necessariò significetur Antiochena , mutandam in διθικήν

N iiii

deducto nomine à voce Syriaca quæ lu-
cum significet , unde inflexione Græca-
nica Antiochenses Ἀνθικοὶ dicti fuerint à
luco Daphnensi , & synodus Antiochena
Ἀνθικὴ. Sanè alia mens est libelli , ubi sy-
nodus Antiochena vocatur ἀναπολικὴ sive
orientalis ab urbe Antiochia , quæ est
metropolis diœceseos orientis , Tyria au-
tem occidentalis seu Ἀντικηνὴ dicitur ratio-
ne habita situs quem obtinet in diœcesi
orientis. Phœnicia enim , ubi sita est co-
lonia Tyri , porrigitur ad partes occiden-
tales diœceseos orientis , ut alibi hunc lo-
cum expendimus.

DISSE R T A T I O
D E
V E T E R I B V S
C O L L E C T I O N I B V S
C A N O N V M.

C A P V T P R I M V M.

*De vetustissima collectione canonum Ecclesiae
Romanae ante Concilium Chalcedonense.*

I. **D**VÆ sunt, quæ huc usque latuerunt, canonum collectiones, quibus usus est variis temporibus Ecclesia Romana: quarum altera post Concilium Nicenum emersit, altera post Chalcedonensem.

De prima acturis observandum est, ante Concilii Chalcedonensis definitionem canone primo comprehensam, qua regulis patrum robur & auctoritas additur ut per

universam Ecclesiam vigeant , canones
Ancyranos , Neocæsarienses , Gangren-
ses , Antiochenos , & Laodicenos in oc-
cidentem non penetrasse . Solis Ecclesia
Romana canonibus Nicænis regebatur,
ut disertè docet Innocentius in epistola
ad clerum Constantinopolitanum . Quo
nomine Sardicenses continebantur ; ut
patet ex Zosimi commonitorio quod Fau-
stino Legato suo dedit ad firmandum in
Africa usum appellationum in causis Epis-
coporum : ubi canon in Sardicensi syno-
do ea de re editus , sub titulo Concilii
Nicæni profertur . Refragati sunt quidem
Africaní Episcopi , & canonem illum in
veris exemplaribus synodi Nicænæ non
haberi contenderunt , contra nitentibus
Legatis Zosimi . Qui quidem adeo ab om-
ni fraudis & doli suspicione aberat , quem-
admodum & Bonifacius illius successor , ut
passus sit Legatos à Carthaginensi synodo
Constantinopolim & Alexandriam mitti
ad earum civitatum Episcopos ut exem-
pla canonum Nicænorum ex authenticis
codicibus descripta mitterent . Illi vero
testati sunt canones illos numero viginti
esse tantum ; quales Africana Ecclesia
penes se habebat . Vnde factum ut con-
stiterit Romanis , æquè ac Africanis , ca-
nones illos Sardicenses alios esse à Nicæ-

nis. Quod tamen non obstitit quò minùs Leo I. in epistola ad Pulcheriam, conque-
rens de Flaviani Episcopi Constantinopo-
litani & ceterorum sacerdotum deposi-
tione à synodo Ephesina sub Dioscoro de-
creta, eosdem Sardicenses canones, sub
nomine Nicænorum, orientalibus obji-
ciat, contendens ex eorum præscripto
omnia in pristino statu retinenda donec
ad Apostolicam sedem referatur.

II. Innocentius quoque primus in epi-
stola ad Vicitricium, post commemoratam
Nicænam synodus, ait majores causas
ad sedem apostolicam referendas, *sicut
synodus statuit, & vetus consuetudo exigit.*
Vnde sequi videtur eum ad Nicænam sy-
nodum respexisse, cui acceptos ferebat
canones, ad Sardicense licet Concilium
pertinerent, quos postea Zosimus quo-
que Nicænos esse jactabat; præcipue
cum Innocentius solos, ut monebam, ca-
nones Nicænos obtinuisse apud Roma-
nam Ecclesiam doceat.

III. Occasio istius hallucinationis alia
non est præter collectionem canonum
quam solam ea tempestate in scriniis suis
habebat Ecclesia Romana; cuius nos
exemplar in vetustissimo codice M S. vi-
dimus beneficio Christophori Iustelli cla-
re memoriæ viri & antiquitatum eccle-

siaſticarum curiosi exploratoris : qui licet communionis Calvinianæ partes ſequetur , ſincerè ſe gerebat in eruendis è ſitu veterum monumentis ad rem canonicam exornandam.

In ea collectione hoc erat lemma : **CANONES NICÆNI**. Deinde ſequatur ſeries quadraginta canonum numeris ſuis diſtinctorum : quorum priores viginti erant veri & genuini canones Nicænae synodi , reliqui autem viginti continebant canones unum & viginti Concilii Sardicensis , duobus capitibus in unum compactis ; nulla interim mentione facta hujus Concilii Sardicensis. Non dubitandum , quin ſtatim post editionem adjecti fuerint canones illi Sardicenses priori collectioni , conſequentibus numeris , ſub antiquo titulo. Illud autem an fato acciderit , vel per incuriam , an verò data opera , ut major eſſet horum canonum auctoritas , prudentis eſto judicium. Sanè in veteribus codicibus reperiri canones Nicænos numero quadraginta adnotatum eſt in editione Moguntina Dionysii Exigui . qua collectio ſimilis eſt antiquæ illi quam nos vidimus. Nec alia erat collectio quadraginta canonum Nicænorum , cuius meminit præfatio Isidori : unde auctor ille occationem arripuit augendi numerum uſ.

que ad LXXII. ex supposititiis Iulii epistolis.

IV. Quare Innocentius, Zosimus, & Leo alieni sunt ab omni dolo in proferebant canonibus Sardicensibus ac si ad Nicænam synodum pertinerent, cùm auctoritate scriniorum suorum & veteris collectionis freti essent. Viri amplissimi eruditio & dignitate Cardinales Perronius & Baronius, ut horum Pontificum bonam fidem tuerentur, ex ingenio conjecterant ea illos collectione canonum usos esse quam nos olim in Ecclesia Romana extitisse testimoniis comprobavimus.

C A P V T I I .

De collectione canonum post Concilium Chalcedonense.

I. D E C R E T I Chalcedonensis ea fuit auctoritas ut canones orientalium synodorum, qui vigebant in oriente, suscepit Ecclesia Romana, eosque adhibuerit in causarum & negotiorum ecclesiasticorum disceptatione; demptis iis quos juribus suis officere existimabat. Quare codicem illum canonum ex quo recitati sunt canones aliquot in Concilio Chalcedonensi Romam Legati cùm de-

tulissent, auctoritate Leonis Papæ confessa
est & composita nova canonum collectio,
quæ viguit sola in occidente per sexagin-
ta & amplius annos, donec altera quo-
que accessit Dionysii Exiqui, quæ in qui-
busdam à priore discrepat, ut mox obser-
vabimus.

II. Priorem illam, hactenus ignotam,
ex codicibus duobus manuscriptis mona-
sterii Rivipullensis in Catalonia favente
numine erutam hic explicamus: quæ ma-
joris ponderis apud nos esse debet quod
ea usi sint Gallicani Episcopi usque ad
tempora Hadriani Pontificis & Caroli
Magni, & unà cum Gallicanis canonibus
ab Ecclesia Hispanica usurpata fuerit us-
que ad Sarracenorum adventum; quemadmodum etiam in Africa.

Ejus autem collectionis hæc est metho-
dus. Incipiunt canones Nicæni. Sequun-
tur Ancyranæ, Neocæsarienses, & Gan-
grenses. Deinde Sardicenses canones.
Postea Antiocheni, & Laodiceni. Sub-
junguntur statim viginti septem canones
Concilii Chalcedonensis. Deinde Car-
thaginenses; de quibus mox dicemus.

III. Huic collectioni præfigitur præ-
fatio, cuius hæc sunt verba. *Canones ge-
neralium Conciliorum à temporibus Constanti-
ni cæperunt. In præcedentibus annis namque,*

persecutione fervente, docendarum plebium minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diversas haereses scissa est : quia non erat licentia Episcopis in unum convenire, nisi tempore supradicti Imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis liberè congregari. Sub hoc etiam sancti patres in Concilio Nicæno de omni orbe terrarum convenientes, juxta fidem evangelicam & apostolicam secundum post apostolos symbolum tradiderunt. Quatuor autem principalia esse Concilia, ex quibus plenissimam fideli doctrinam tenet Ecclesia tam de patris & filii & spiritus sancti divinitate quam de praedicti filii & salvatoris nostri incarnatione. Prior harum Nicæna synodus est CCCXVII. Episcoporum Constantino Augusto imperante peracta : in qua Arrianæ perfidie blasphemia condemnata, quam de inæqualitate sanctæ trinitatis idem Arrius asserebat. Consubstantiam Deo patri Deum filium eadem sancta synodus per symbolum definivit. Secunda synodus est CL. patrum sub Theodosio seniore Constantiopolim congregata ; quæ Macedonium sanctum spiritum Deum esse negantem condemnans, consubstantiam patri & filio eundem paraclitum demonstravit, dans latius symboli formam quam tota Grecia & Latinitas in Ecclesiis prædicat. Tertia synodus Ephesina c.c. Episcoporum sub juniore Theodosio Augusto edita ; quæ Nestorium duas personas in Christo asserentem justa

anathemate condemnavit, ostendens manere in
duas naturas unam Domini Iesu Christi per-
sonam. Quarta est synodus Chalcedonensi
sexcentorum XXX. sacerdotum sub Martiano
Principe habita; in qua Eutychem Constanti-
nopolitanum Abbatem, verbi Dei & carnis
unam naturam pronuntiantem, & ejus defen-
sorem Dioscorum quondam Alexandrinum Epis-
copum, & ipsum rursum Nestorium, cum n-
liquidis hæreticis, una patrum sententia prædam-
navit, prædicans eadem synodus Christum Deum
sic natum de virgine ut unam personam &
divinæ & humanæ confiteamur naturæ. Haec
sunt, ut prædictimus, quatuor principales &
venerabiles synodi totam fidem catholicam com-
pletentes. Sed & si qua sunt Concilia quo
sancti patres spiritu Dei pleni sanxerunt, po-
istorum quatuor auctoritatem omni manent fa-
bilita vigore. quorum etiam gesta in hoc corpo-
re condita continentur. In principio autem ha-
jus voluminis Nicænam synodum constituimus
pro auctoritate ejusdem magni Concilii. Dein
ceps diversorum Conciliorum Græcorum ac La-
tinorum, sive quæ antea, sive quæ postinodum
facta sunt, sub ordine numerorum ac tempo-
rum, capitulis suis distincta, sub hujus volu-
minis aspectu locavimus. Subjicientes etiam de-
creta Præsulum Romanorum, in quibus, pro-
culmine sedis apostolice, non impar Conciliorum
extat auctoritas: quatenus ecclesiastici ordinis
disciplina

disciplina in unum à nobis coacta atque digesta
Et sancti præfules paternis constringantur regu-
lis, Et obedientes Ecclesiæ ministri vel populi
spiritualibus imbuantur exemplis. Canones au-
tem qui dicuntur Apostolorum, seu quia eisdem
nec sedes apostolica recipit, nec sancti patres
illis consensum præbuerunt, pro eo quod ab hæ-
reticis sub nomine Apostolorum compositi di-
noscuntur, quamvis in eis quedam invenian-
tur utilia, auctoritate tamen canonica atque
apostolica eorum gesta constant esse remota, Et
inter apocrypha deputata.

IV. Priorem hujus præfationis par-
tem Isidorus Hispalensis retulit in librum
sextum originum cap. xv. Etenim cùm
sibi proposuisset eo capite de canonibus
Conciliorum agere, solenneque illi sit
laudabiles locos, qui suo instituto con-
ducunt, tacitis auctoribus in opus illud
congerere, (quo nomine ab eruditissima
majorem consecutus est laudem) more illo
suo hunc quoque centonem aliis addidit,
& iisdem verbis præfationem illam ex par-
te transcripsit. Si quis autem pervicaciter
contendere velit ex Isidorō potius de-
promptam hanc præfationem, omnino se
victum fatebitur si se deposito dimicandi stu-
dio perpendat præfationis corpus esse in-
tegrum, aliquot periodos complectens
uno spiritu cum prioribus conjunctas;

O

quæ tamen desunt apud Isidorum , qui ex loco laudato decerpit quod sibi commodum videbatur. Deinde ultima verba excerpti quod est apud Isidorum , ista nempe , *Quorum etiam gesta in hoc opere condita continentur* , nullius operæ sunt in libris originum ; imò verò apertè falsa , cùm in eo volumine nec canonum nec Conciliorum acta contineantur. Quare prudenter observavit vir eruditus in scholiis hujus loci : *Hæc omissa oportuit.* Quæ sanè verba in præfatione leguntur opportunè , quia præfixa est collectioni canonum. Vnde ex scriptor qui jussu Isidori in origines hunc locum transtulit , manifestè hallucinatus est non omittendo verba hæc , quæ in volume canonum sunt aptissima , sed ab originibus prorsùs aliena. Pars ultima præfationis , quæ reprobat canones Apostolorum , transcripta est à Gratiano ex Isidoro. qua de re capite sequenti dicemus.

Dif. 16. c. I.
Canones.

V. Ex hac collectione Symmachus Papa in sexta synodo Romana habita anno DIV. citat duos canones synodi Gangrensis ex versione antiqua quæ est in hac collectio- ne. Vnde *apostolica auctoritate hos canones conditos ait* ; quoniam etsi provincialis esset synodus Gangrensis , tamen cùm auctori- tate sedis apostolicæ jam esset in occi-

dente recepta , perinde erat ac si ab initio eadem auctoritate canones suos constituisse. Neque enim confugiendum est ad conjecturas quas adhibet Baronius, qui putat Osium Cordubensem legatione Romana functum huic synodo interfuisse. Recensetur quidem ille in epistola synodica, sed permisus aliis Episcopis , & inter ultimos. quod non congruit dignitati sedis apostolicæ.

C A P V T III.

De discrimine collectionis istius & Dionysianæ.

I. **N**E eo primùm differunt hæ duæ collectiones , vetus & Dionysiana, quòd diversis canonum Græcorum translatis utantur. In vetere quippe interpretatione canonum Græcorum eadem est omnino cum illa quam Isidori collectio præfert, quæque usurpatur in libris Capitularium ; ut ex studiosa earum inter se collatione didicimus. Planè Dionysiana versio videtur esse accurasier & verbis magis affixa. Sed altera est elegantior ; & verba quædam si alicubi dissimulet , alibi sententiam veram canonis , alioquin obscuri , feliciter patefacit. Hæcque est illa translatio cuius obscuritate adductum se

O ij

Dionysius fatetur ad novam condendam.
Quamquam & alia quoque in manuscrip-
tis codicibus reperiatur paulò obscurior
hac nostra.

II. Alia sunt discrimina inter utram-
que collectionem quæ sunt majoris pon-
deris , & meram antiquitatem redolent.
Secunda ergo differentia hæc erit , quod
canones apostolici absunt ab ista collec-
tione , eo titulo quod nullius essent au-
toritatis , ut docet disertè superior præ-
fatio. In quo illi egregiè convenit cum
decreto Gelasii in synodo Romana , quo
liber canonum Apostolorum inter apo-
crypha numeratur. Inde quoque præstans
argumentum trahitur hanc esse collectio-
nem canonum qua Gallicana Ecclesia ute-
batur ; quippe quæ his canonibus Apo-
stolorum careret , ut ex Gregorio Tu-
ronensi docuimus libro III. de con-
cordia sacerdotii & imperii cap. IV. §.
III.

III. At Dionysiana collectio cano-
nes istos , saltem priores numero quin-
quaginta , in occidentem invexit. Et ejus
exemplum auctor Isidorianæ collectionis
eodem numero & iisdem verbis cum Dio-
nysio canones illos transtulit in suam,
licet in canonibus Græcis versionem an-
tiquam sequatur : quæ cùm istis canoni-

bus apostolicis careret, necessariò ex Dionysii versione & collectione petendi fuerunt. Rationem facti sui hanc proponit Isidorus : *Denique propter eorum auctoritatem ceteris Conciliis præposuimus canones qui dicuntur Apostolorum, licet à quibusdam apocryphi dicantur : quoniam plures eos recipiunt, & sancti patres eorum sententias synodali auctoritate roboraverunt, & inter canonicas posuerunt constitutiones.* Quòd synodalem partim auctoritatem laudat, de synodo Trulensi intelligendum est ; cuius decreto canones apostolici numero LXXXIV. recepti sunt in oriente. Priores autem quinquaginta, qui soli erant in occidente noti, nullum robur obtinuerunt, saltem in Galliis & Hispaniis, usque ad tempora Caroli Magni ; quando Dionysiana collectio, monente Hadriano Papa, vigere incepit in his regionibus.

IV. Tertium discrimin versatur in canonibus Sardicensis Concilii, qui loco quinto positi sunt in hac collectione post Nicænos, Ancyranos, Neocæsarienses, & Gangrenses, & Antiochenos atque Laodicenses ordine antecedunt. Ancyra, Neocæsariensis, & Gangrensis synodi vetustiores sunt Nicæna synodo ; sed istius reverentia factum est ut in capite collocetur. His quatuor succedit Sardi-

O iii

censis anno cccxlvi. quæ licet posterior Antiochena , (quæ coacta fuit anno cccxli.) illi tamen in hac serie prælata est ob dignitatem. Dionysius vero collectionis Græcæ interpretationem aggressus , in qua Sardicenses canones non habentur , eis post universos canones orientalium Conciliorum , licet tempore posteriorum , locum in sua collectione dedit.

V. Memoriæ lectoris occurret quod superiùs adnotavimus de Leone primo , qui canones Sardicenses sub nomine Nicænorum orientalibus objiciebat. Ex quo sequi videtur ut aut de bona fide periclitetur ille , cùm ex hac collectione , quam ejus auctoritati tribuimus , illi constaret liquidò alios esse Sardicenses canones , quinto loco positos , à Nicænis , qui frontem codicis occupabant ; vel dicendum erit hanc collectionem posteriorem esse Leonis temporibus.

VI. Sed ex temporum discrimine pendet hujus difficultatis explicatio. Ante Concilium Chalcedonense data est epistola Leonis ad Pulcheriam anno cccc-xlix. ubi Nicænos canones cum Sardicensibus permisset; adeo ut querelæ literis illis comprehensæ , de fide violata , Flaviano oppresso , & restituto Eutychete , Mar-

cianum auctore Leone ad convocandum Chalcedonense Concilium adegerint. Post illud verò Concilium (quod habitum est anno cccc l i .) & ex ejus præscripto aggredienda fuit nova collectio , in quam canones orientalium synodorum impingerentur. Tunc discutienda fuit ratio temporum , & suis quique Conciliis canones vindicandi. Quod egregiè factum est in hac collectione ; in qua Sardenses à Nicænis secreti sunt , & suis locis positi.

VII. Vnde quoque illud addiscimus , eos graviter falli qui Sardenses canones universo orbi Christiano , etiam ipsi Romanæ Ecclesiæ , vel ignotos vel apocryphos fuisse docent usque ad tempora Dionysii Exigui , qui eos è tenebris in lucem primus protulerit. Etenim ista collectio ne , quæ antiquior est Dionysiana , in canonum auctoritatem recepti sunt per universas Ecclesias. Planè illorum usus receptus erat Damasi Papæ temporibus ; ut patet ex synodo Romana & edicto Gratiani à Sirmondo publicatis , ubi causæ Episcoporum datis à Romano Pontifice judicibus definiendæ constituuntur.

VIII. In Galliis invaluerant , licet tacito nomine , ante Leonis tempora ; cùm ex ejus epistola ad Episcopos pro-

O iiiij

vinciæ Viennensis constet Gallicanorum Episcoporum judicia per varias appellationes & relationes à Romanis Pontificibus retractata fuisse. quod initium aut robur habuit à Concilio Sardicensi. Idem juris obtinuit in Hispaniis ; ut patet ex epistola ejusdem Leonis ad Turibium Asturensem , qua synodum à quatuor provinciis Hispaniarum adversùs redivivam harresim Priscillianistarum habendam indicit , nempe à Tarragonensibus , Carthaginensibus , Lusitanis , & Gallæcis ; adjecto quòd si quid obstiterit quò minùs possit celebrari generale Concilium , Gallæcia saltem in unum conveniant sacerdotes : *Quibus congregatis , inquit , fratres nostri Idacius & Ceponius imminebunt , conjuncta cum eis instantia tua , quatenus de provinciali conventu remedium tantis vulneribus affetur.* Indictio synodi & delegatio Idacii & Ceponii Episcoporum ut synodo immineant , canonum Sardicensium auctoritate fulta est.

I X. Idem Pontifex per Mauritaniam Sardicensium canonum vigorem plenissimè exercuit , non solùm relationes synodi recipiendo , & responsis suis de relatis negotiis decernendo , quod jus est antiquius ipsa synodo Sardicensi , sed cognitione de causa Lupicini Episcopi suscepta , qui ad

eum provocaverat ; quam definiendam synodo provinciali Mauritaniæ reliquit , eamque habendam indicit juxta ordinem præscriptum in Sardicensi synodo . Vnde quoque desumptum est quod adjungit , contra ecclesiasticam disciplinam superordinatum fuisse Episcopum Lupicino , pendente appellatione ad Romanam fedem.

X. Sed quid hæremus in temporibus Leonis ? Ipſa Zosimi , Bonifacii , & Cælestini tantò vetustior disputatio cum Africanis Episcopis pro recipiendis appellationibus Episcoporum , prolatis quoque ipsis verbis canonum Sardicensium , nonne apertè docent eorum apud Romanos auctoritatem ; imò verò & apud Africanos , qui tandem provocantibus conſerunt ; id unum deprecantes , ne faciliùs admitterentur , & causæ in provinciis judicarentur ; ut patet ex epistola ad Cæleſtinum .

Ceterūm postquam collectio ista in Iucem emersit auctoritate Leonis publicata , Africana Ecclesia illius uſum admisit , & canonum Sardicensium ut executionem , ſic etiam & nomen : quamquam ignoti non effent olim in Africa canones Sardenses , quorum unum Gratus Episcopus Carthaginensis laudavit in Concilio ſuo Carthaginensi .

XI. Collectionis ab Africanis usurpatæ breviarium sive compendium per varios titulos digestum composuit Ferrandus Diaconus Ecclesiæ Carthaginensis; & post illum breviationem alteram canonum Ecclesiæ Africanæ concinnavit Cresconius.

XII. Duæ illæ collectiones in eo differunt quod posterior usq; est collectione Dionysiana, laudatis tum Apostolorum tum Africanis canonibus juxta feriem numerorum qui extant apud Dionysium. Sed Ferrandus, Dionysio vetustior, antiquam collectionem fecutus est, quæ canonibus apostolicis carebat, quos auctor ille nunquam laudat; licet Ancyranos, Neocassarienses, Gangrenses, Antiochenos, & Laodicenos titulis suis distinctos adhibeat; omissis quoque canonibus Constantinopolitanis. Quæ omnia collectioni nostræ congruunt, & manifestè probant illam à Romanis in Africam transmissam fuisse: cui Africani suos canones, alio longè ordine quam habeantur in Dionysiana collectione, suis usibus profuturos adjunixerunt.

XIII. Porrò in breviario Ferrandi canones Sardicenses, illique præcipue quide provocationibus Episcoporum ad Romanam sedem decernunt, disertè laudan-

tur; quos ille non potuit unā cum canonibus orientalibus publicare aliunde de-
promptos quam ex collectione recepta,
cujus ipse compendium exhibit; quae
prorsus eadem est cum hac nostra.

Ex ista quoque vetere collectione Theodoreetus Episcopus Cyri hausit canones Sardenses, quos laudat numero xxi. in compendio canonum per quinquaginta titulos digestorum. Quae collectio Theodoreti existat M S. in bibliotheca Regis Christianissimi: de qua diximus in capite III. §. viii. libri iii. de concordia sacerdotii & imperii.

XIV. Quartum discrimen est, illudque maximi momenti, quod Dionysii codex tres canones synodi Constantinopolitanæ secundæ ex codice Græco transcriptos exhibit; in quibus Thracicæ, Ponticæ, & Asianæ diœceseon privilegia sic confirmantur ut primatus tribuatur Ecclesiæ Constantinopolitanæ, fiatque secunda post Romanam, ea ratione adjecta, quoniam Constantinopolis est nova Roma. Sed canones isti in hac vetere collectione penitus desiderantur. Ex quo solo capite illius veritatem colligere & genuinam Romanæ Ecclesiæ collectionem hanc esse demonstrare licet.

XV. Quippe nota est vehemens illa

dimicatio quæ in Concilio Chalcedonen. si inter Aëtium Archidiaconum Ecclesiæ Constantinopolitanæ & Legatos Romanos exarsit ob canonem xxviii. quo præter Metropolitarum ordinationes in tribus illis diœcesibus ascriptas sedi Constantinopolitanæ, exæquata erant privilegia utriusque sedis, etiam in rebus ecclesiasticis, eò quod nova Roma senatu & imperio, æquè ac senior Roma, poteretur, hoc solo excepto quod Ecclesia Constantinopolitana secunda esset post Romanam. Legatis illa se absentibus clavulum gesta & per vim ab Episcopis extorta conclamantibus, magistratus Principis interlocuti sunt, ut quibus se canonicibus tueretur Aëtius, proferret in medium: qui synodicum synodi Constantinopolitanæ exhibuit, & ex eo relegi fecit tres canones qui extant apud Dionysium, omissis aliis quos ultima collectio Græcorum continet.

XVI. Legati, post prolatum canonem sextum Nicænum, cùm judicum cognitorum sententia irritam vidissent intercessionem suam, se ad sedem apostolicam omnia relatuos contestati sunt. Leo totius rei certior factus, Anatolii Patriarchæ superbos conatus seria oratione compressit, & inter cetera asseruit canones il-

los Constantinopolitanos nunquam ad decessores suos relatos fuisse aut ab iis probatos. Aiebat quidem Eusebius Episcopus Dorylæi, in actione ultima Concilii Chalcedonensis, canonem istum Constantinopolitanum Leoni gratum fuisse. *Hanc regulam, scilicet synodi Constantinopolitanæ, sanctissimo Papæ in urbe Romæ ego relegi, inquit, præsentibus clericis Constantinopolitanis, eamque suscepit.* Sed insinuatio ista privata, quando agebatur de causa Flaviani Constantinopolitani per summum scelus à Dioscoro Alexandrino damnati, ut faciebat ad augendam hominis audaciam, qui dignioris Ecclesiæ Episcopum oppreßerat, quæ dignitas canone Constantinopolitano probabatur, sic obtinere non poterat ut canon ille publica auctoritate Romanæ Ecclesiæ receptus dici posset.

XVII. Successit tandem collectio Dionysii, quæ occidenti canones illos tres Constantinopolitanos à corpore Græcorum desumptos publicavit, Id tamen non fuit impedimento quin Gregorius Magnus Ioannis Patriarchæ Constantinopolitani temeritatem comprimens, professus sit canones synodi Constantinopolitanæ, quibus ille nitebatur, nunquam ab Ecclesia Romana receptos. Quod

222 sanctus ille vir afferere potuit & debuit, quoniam collectio illa vetus, quæ publici juris facta fuerat, canones illos ut repudiatos & ab apostolica sede rejectos non continebat. Alioqui si sola Dionysii collectione, quæ tunc manibus omnium terebatur, usâ fuisset Ecclesia Romana, retorqueri potuisset in Gregorium tres illos canones, ut pote non expunctos, juris publici factos. Quam exceptionem elidere poterat prolatis contrariis instrumentis vetustioribus, nempe collectione isthac à Leone approbata, quæ illis omnino caret.

XVIII. Quod attinet ad canones Concilii Chalcedonensis; utraque collectio, tum vetus, tum Dionysiana, solos viginti septem continet, omisso x x v i i i. qui ob Leonis reprobationem nunquam in canorum censum adscriptus est; neque etiam apud orientales, ut patet ex Dionysio, qui collectionem illorum in Latinam linguam vertit. Vnde Theodoretus in sua synagoge & Theodorus lector viginti septem numero canones Chalcedonenses concludunt. Synodus deinde habita in Trullo vigesimum octavum in auctoritatem recepit; cum antea ejus mente & sententia tantum Constantinopolitanis uterentur, fulti potestate Imperatoris, ut

adnotavit Liberatus in breviario, & nos
uberius diximus libro III. de concordia
sacerdotii & imperii cap. III. §. v.

XIX. In neutra verò collectionum,
Ephesini Concilii fit mentio : quoniam
cū nulos ad disciplinam pertinentes
canones ediderit, sed tantum fidem rec-
tam adstruerit adversus insaniam Nesto-
rii, non erat cur anathemata contra hæ-
resim ejusque fautores corpori canonum
adjicerentur.

C A P V T IV.

De Canonibus Africanis.

I. N canonibus Africanis enumeran-
dis immensum est discrimen. Col-
lectio vetus eos canones exhibet quos Ec-
clesia Romana recepit, eadem serie &
ordine quo sunt in Conciliis Africanis
editi ; omissis canonibus ceteris, quibus
edendis defuit auctoritas Ecclesiae Ro-
manæ.

II. Quod ut liquidiūs intelligatur,
sciendum est præsente Faustino Legato
Romanæ sedis habitam fuisse synodum
universalem totius Africæ, quæ sexta di-
citur, sub Aurelio Carthaginis Episcopo :
in qua relecti sunt canonēs illi omnes qui

diversis in Conciliis editi fuerant tempore Aurelii, & nova definitione, consentiente Faustino, approbati sunt. Horum Conciliorum gesta & canones Faustinus Romanam cum retulisset, apostolicæ sedis consensu adeo probata sunt ut partem deinde fecerint collectionis nostræ veteris, quæ incipit à tertio Carthaginensi Concilio, & cetera ex ordine complectitur quæ habita sunt sub Aurelio usque ad septimum Carthaginense, & præterea Milevitanum sub Aurelio.

III. Primum Carthaginense Concilium sub Grato, & secundum sub Genetlio, licet canones aliquot constituerint, non describuntur in hac collectione: quæ propria Romanæ Ecclesiæ cum esset, nefas erat ut aliis ista legibus uteretur quam iis de quibus ad eam relatio facta fuerat, aut quas præsentia Legatorum suorum probando, suas fecerat. Concilia sub Grato & Genetlio, quemadmodum & Teliense, Septimunicense, & Macrianense, quorum meminit Ferrandus in breviario, Ecclesiæ Africanæ ordinandæ destinata erant, ejusque erant decreta specialia. Sed Concilia habita sub Aurelio, ad Romana scrinia delata primùm, publicæ legis vim tandem obtinuerunt in occidente universo in consequentiam hujus collectio-

nis.

nis. In ea canones singulorum Concilio-
rum describuntur, & specialiter canones
Concilii Carthaginensis quarti, quibus
forma celebrandarum ordinationum in
singulis gradibus præscribitur. quæ sin-
gulare est antiquitatis sacræ & veteris ec-
clesiasticæ disciplinæ venerandum monu-
mentum; cui auctoritas & robur genera-
lis legis ab hac collectione cùm sit impen-
sum, vel eo nomine nobis cara esse de-
bet. Proferimus sæpe in controversis fi-
dei capitibus, præcipuè cùm de sacra-
mento ordinis agitur, canones ex isto Car-
thaginensi Concilio quarto petitos: quos
sectarii elevare solent eo nomine quòd
rejecti videantur ab Ecclesia Romana,
quoniam absunt à collectione Dionysii.
Imò verò quidam male fani non solum
dubios canones illos, sed etiam falsos, &
ab otiosis hominibus consarcinatos jac-
tant, ejusdemque esse farinæ cum subdi-
titiis epistolis quibus Isidorus Mercator
collectionem suam infericit. quorum in-
justas querelas hac veteris collectionis ex-
ceptione repellimus.

IV. Dionysius quidem alium ordi-
nem secutus est in describendis canonibus
Africanis ab eo qui jam receptus erat.
Etenim præmisso universali totius Africæ
Concilio, quod habitum fuit sub Aure-

P

lio, & positis xxxiiii. canonibus in eo editis, statim subjungit collectionem à se confectam canonum in variis Conciliis Africanis editorum: in qua selectis iis qui ad disciplinam ecclesiasticam pertinebant, ceteros omisit. Præterea cùm canones aliqui in superiore Concilio editi poliantur aut explicitur in sequenti, Dionysius, ut compendium laboris legenti faceret, unica editione contentus fuit; & ipse alicubi verba quædam ex prioribus addit aut demit.

V. Dubitandum enim non puto quin collectio illa Africana auctorem habeat Dionysium; quippe quæ ante illius ætatem incognita esset etiam ipsis Africanis, ne dicam Latinis ceteris. Etenim Ferrandus Diaconus, Dionysio vetustior, Carthaginensia sub Grato & sub Genelio, universale primum, secundum, tertium, & quartum laudat, quoniam nondum erat in compendium redacta canonum Africanorum rhapsodia. Sanè post publicatum Dionysii codicem Crescinius Africanus ordinem & seriem canonum, prout existant apud Dionysium, sequutus est. Diffitendum tamen non est quin plurimum Dionysio debeat Ecclesia ob collectionem illam Africanam. Etenim vetus collectio ut plurimum omissis Con-

ciliorum gestis, à canonibus auspicatur. Præterea conventus illos omittit in quibus de variis Africanarum provinciarum negotiis disceptatum est: quorum tamen Dionysius brevem summam, aliquando verba ipsa repræsentat.

VII. Ecclesia Africana canonibus Niçen, quos solos noverat, suas deinde regulas adjunxit in Conciliis Africanis decretis, quibus negotia ecclesiastica componerentur. Nomina Conciliis indita à civitatibus ubi cogebantur; à Carthagine ut plurimum, quoniam frequentius illò conveniebant Episcopi, tamquam ad caput & metropolim Africanarum provinciarum. quod ceteras civitates, istius dignitati ferè invidas, urebat. Vnde & propter faciliorem causarum communium ordinationem expressus ille canon Hippomensis, quo Concilium universale totius Africæ nunc in hac, postea verò in illa provincia cogendum esse definitur. Quare Concilium Hippomense & Milevitani inter plenaria recensentur; præter Macrianense, Septimunicense, Tusduranum, Thenitanum, laudata unà cum aliis à Ferrando Diacono; quorum canones in auctoritatem recepti erant pro regimine universæ Ecclesiæ Africanæ.

VIII. Sanè plurimos conventus Car-

P ij

thagine habitos constat ob negotia emergentia , seu adversus paganos & Donatistas , quorum causa legatio ad comitatum Principis vel etiam ad sedem apostolicam suscipienda erat , seu ob Episcoporum inter se controversias & inferioris gradus clericorum judicio canonico finiendas. In singulis illis Conciliis non sunt editi canones , sed in quibusdam Quæ observatio ut certa , ita ad discussionem eorum quæ sequuntur valde conducibilis.

V I I I . Quæ disceptatio ut ordine procedat , brevem summam proponemus Conciliorum à catholicis Carthagine habitorum. Donatistarum enim conventicula hac nos in parte non tangunt. Deinde quæ canones Concilia ediderint , à reliquis secernemus. Vnde patebit ratio quam vetus collectio secuta est in Conciliis Carthaginensibus ex ordine digerendis.

*Cypr. in epist. ad Qui-
rnum.
August. lib. 4 de bap-
tis. c. 5.* Vetustissima synodus Carthaginensis est illa quam habuit Agrippinus ejus urbis Episcopus , de baptismo hæreticorum , anno c c x v i . cuius meminere Cyprianus & Augustinus.

Temporibus Cypriani , in Labesitana colonia , Privatus hæreticus , nonaginta Episcoporum sententia condemnatus , fa-

cit ut Labesitanum Concilium hic adscribamus , ex Cypriano in epistola ad Cornelium , anno c c x l i i .

Sed facultate conveniendi data , frequentes Carthagine & alibi , sed illic præcipue , habuit synodos Cyprianus , ut docet in suis epistolis . quas synodos hic tantum indicamus .

I. De pace lapsis pœnitentibus danda anno c c l i v . *Cyprianus lib. 4. epist. 21.*

II. Ob quæstionem eandem , in causa Felicissimi & Novatiani , anno c c l v . Extat apud Cyprianum epistola synodica ad Cornelium Papam .

III. De baptizandis infantibus ante octavum diem anno c c l v i i . *Epistola synodica ad Fidum , apud Cyprianum .*

IV. De admittendis ad pœnitentiam libellaticis anno c c l v i i i . *Cyprianus lib. 1. epist. 4.*

V. VI. VII. De baptismo hæretorum non admittendo , Concilium primum , & secundum ; dein tertium universale ex provincia Africa , Numidia , & Mauritania anno c c l v i i i . cujus acta habentur apud Cyprianum & Augustinum .

Post tempora Cypriani , primum quod deprehenditur Concilium Carthaginense est illud quod Gratus Episcopus , è Con-

P iij

cilio Sardicensi redux, satis frequentem coëgit post legationem Pauli & Macarii missam à Constante Imp. in Africam ad molliendos schismaticorum animos circa annum c c c x l i x. ubi quatuordecim canones editi sunt.

Sequitur Concilium Carthaginense sub Genetlio ejus urbis Episcopo, Valentino Aug. & Neoterio Coss. anno c c c x c. ubi XIII. canones constituti sunt.

Quæ verò sequuntur, habita sunt sub Aurelio Carthaginis Episcopo.

Hipponense, Theodosio III. & Abundantio Coss. viii. Idus Octobr. anno c c c x c i i i. in quo canones xli. editi sunt.

Carthaginense, Arcadio III. & Honorio II. Coss. vi. Kalend. Iulias, anno c c c x c i v.

Carthaginense, Cæsario & Attico Coss. v. Kal. Septembbris anno c c c x c v i i. in quo canones x l i x. publicati sunt.

Carthaginense, Cæsario & Attico Coss. vi. Kal. Iulias.

Carthaginense, Honorio Augusto IV. & Eutychiano Coss. vi. Idus Novembris anno c c c x c v i i i. ubi c i v. canones de mystica Ecclesiæ disciplina statuti sunt.

Carthaginense, post consulatum Ho-

norii IV. & Eutychiani, v. Kal. Maias,
anno CCCXCIX.

Carthaginense, post consulatum Fla-
vii Stiliconis, XVI. Kalend. Iulias, anno
CCCCI. ubi novem capitula definita sunt.

Carthaginense, Vincentio & Flavito
Coss. Idibus Septembris, anno CCCCCI.
cum viginti capitulis.

Milevitanum I. Arcadio & Honorio V.
Coss. VI. Kal. Septembr. anno CCCCCI.
cum quinque capitulis.

Carthaginense, Theodosio Augusto &
Rumorido Coss. VIII. Kal. Septembris,
anno CCCCI. cum octo capitulis.

Carthaginense, Honorio Augusto VI.
Coss. VI. Kalend. Iulias, anno CCCCCIV.

Carthaginense, Stilicone II. & Anthe-
mio Coss. X. Kal. Septembr. anno CCCCV.

Carthaginense, Honorio VII. &
Theodosio III. Coss. Idibus Junii anno
CCCCVII. cum sedecim capitulis.

Carthaginense, Basso & Philippo Coss.
XVI. Kalend. Iulias.

Carthaginense, iisdem Consulibus, III.
Idus Octobris.

Carthaginense, Honorio VIII. &
Theodosio III. Coss. XVII. Kal. Iulii, anno
CCCCIX.

Carthaginense, post consulatum Ho-
norii VIII. & Theodosii III. XVII.

P iiiij

Carthaginense, Honorio XII. & Theodosio VIII. Coss. Kal. Maii, anno cccc.
xviii. ubi constituti sunt canones xix.

Carthaginense, post consulatum Honorii XII. & Theodosii VIII. v. Kal. Iunias, anno ccccix. quod canones xxxiii. constituit.

Carthaginense, post consulatum Honorii XII. & Theodosii VIII. III. Kal. Iunias; ubi editi sunt sex canones.

Concilia isthæc & canones ab eis promulgati sine dubio nos laterent nisi veterum collectorum diligentia factum esset ut iis Ecclesia non careret. Duo sunt qui olim studiosè in eam curam cogendi hos canones in unum corpus incubuerunt. Alter est antiquus ille collector, qui ex mandato Leonis priori collectioni operam dedit. Alter verò Dionysius; qui privato labore, amicorum precibus exstatu, suum codicem dedit Africanis canonibus auctum. Vetus ille aliqua in parte est accuratior Dionysio, in aliis verò ab isto superatur. Etenim antiquus exhibet canones Conciliorum sub Grato & sub Genetlio, qui desunt in collectione Dionysii. Habet præterea canones omnium Conciliorum quæ coacta sunt sub Aurelio; et si in Conciliis illis ab invicem

secernendis non pari industria laboraverit ac fecit Dionysius : quamvis huic quoque suæ non defint hallucinationes. Ex utriusque auctoris collatione plenam & integrum veterum Carthaginensium Conciliorum cognitionem adipiscetur lector ; quæ sincera ex omnibus partibus à singulis hauriri non potest. quod manifestius patebit ex utriusque discrimine quod statim adnotabimus.

X. Vterque sanè Africanos canones deprompsit ex actis Concilii Carthaginensis habitu sub Aurelio anno cccc xix. quod vocant sextum , ubi interfuit legatio Ecclesiæ Romanæ. Faustinus quippe Potentinus Episcopus in Italia , missus in Africam à Zosimo Papa unà cum Asello & Philippo Presbyteris Ecclesiæ Romanæ collegis suis , ut componeret controversiam motam de appellationibus Episcoporum ad Romanam sedem admittendis juxta Nicænos canones , quos proferebat , (Africanis Episcopis causantibus canones illos dubios esse , nec haberi in exemplaribus ejus synodi quæ secum Cæcilianus Episcopus Carthaginensis detulerat) occasionem dedit ut in plenaria illa synodo canones Nicæni juxta fidem exemplaris illius recitarentur , & canones omnes postillâ in Africanis Conciliis editi.

quæ omnia gestis illius Concilii inserta sunt. Vbi observandum est, non solos canones editos in Conciliis habitis sub Aurelio tunc recitatos & relatos in acta, sed præterea illos omnes qui à decessoribus Aurelii promulgati erant. Quod apertissimè ostendunt Aurelii verba in actis illius Concilii: *Nunc patimini exemplaria statutorum Nicæni Concilii, sed & quæ hic salubriter à nostris decessoribus secundum ejusdem Concilii formam, vel quæ nunc à nobis ordinata sunt, recitari & gestis inseri.* Omne Concilium dixit. *Exemplaria fidei & statuta Nicænae synodi, quæ ad nostrum Concilium per beatæ recordationis olim prædecessorem tua sanctitatis, qui interfuit, Cæcilianum Episcopum adlata sunt, sed & quæ patres exemplaria sequentes hic constituerunt, vel nunc communī tractatu statuimus, his gestis ecclesiasticis inserta manebunt.*

XI. Itaque oportuit ex ista definitio-
ne ut statuta præcedentium Conciliorum,
non solum quæ sub Aurelio, sed etiam
quæ sub decessoribus ejus coacta erant,
recitata primùm, in hujus acta Concilii
deinde referrentur post canones Nicænos.
Sanè exemplaria Nicæni Concilii à
Cæcilio allata, id est, fidei professio,
& viginti canones ex versione Teilonis
& Tharisti Constantinopolitani inserta

sunt actis Concilii sexti ; ut pater ex veteri nostra collectione. Dionysius quoque id observavit in suo codice : *Statuta quoque Nicæni Concilii in xx. capitulis similiter recitata sunt, sicut in superioribus inveniuntur adscripta.* Intelligit Dionysius canones Nicænos locatos in capite suæ collectionis : qui tamen aliis verbis sunt concepti , id est , suis à Dionysio novo interprete , non autem Teilonis & Tharisti verbis expressi ; qua interpretatione careremus nisi conservata fuisset in veteri collectione ; quæ aliam quoque præ se fert in capite collectionis , nempe antiquam quæ in usu erat in Ecclesia Romana.

XII. Post Nicænos canones actis inserta sunt quæ ab Aurelii successoribus statuta fuerant , id est , à Grato & à Genetlio Carthaginensibus Episcopis , deinde quæ Aurelius in variis Conciliis Africani definierat , & in illo ultimo quod tunc gerebatur.

XIII. Quare Dionysii adnotatio quæ inserta est post xxxiiii. canonem Concilii Carthaginensis ante ceteros Africanos , cautè accipienda est. *Recitata sunt, inquit, etiam in ista synodo diversa Concilia universæ provinciæ Africæ transactis temporibus Aurelii Carthaginensis Episcopi celebrata.* Sunt illa quidem recitata ; sed præterea

relecta sunt & gestis inserta quæ celebra-
ta sunt sub decessoribus Aurelii , ut supe-
riùs ostendimus.

XIV. Is autem ordo servatus est ut
statim post recitata capitula synodi Nicæ-
næ, sextum Concilium Carthaginense suos
canones ediderit , quos Dionysius exhi-
bet numero xxxiiii. quorum primus
quod asserimus ostendit manifestè. *Aure-
lius Episcopus dixit. Hæc ita apud nos ha-
bentur exemplaria statutorum quæ tunc patres
nostrí de Concilio Nicæno secum detulerunt ; cu-
jus formam servantes , hæc quæ sequuntur
constituta , firmata à nobis custodientur.* Ca-
nones isti Concilii sexti Carthaginensis
absunt à veteri collectione ; quoniam ex
Conciliis sub Grato , sub Genetlio , & ex
Hipponensi , quibusdam aliquando reci-
fisis & mutatis , conflati sunt. Eos autem
debemus diligentia Dionysii.

XV. Enimvero cùm Africanorum ca-
nonum corpus gestis Carthaginensis sexti
insertum esset , & gesta illa integra à Le-
gatis Români delata fuissent ad Bonifa-
ciūm Papam , ut docet disertè epistola
Concilii ad illum data , hinc factum ut
quo tempore receptæ & publicatæ sunt
auctoritate apostolica synodi diœceseon
orientalium , eadem auctoritate adjuncti
illis fuerint canones Conciliorum Afri-

æ, quæ una erat ex diœcesibus occiden-
tis. Quæ quidem Concilia ad Romanum
Pontificem transmissa , post causæ cogni-
tionem, retenta sedis dignitate , firmari
poterant ; omissis & mutatis quibusdam,
quæ collector ex auctoritate sibi delega-
ta Ecclesiæ universæ commoda judica-
vit, ut statim patebit.

XVI. Ceterùm cùm sint Concilia
duodecim , in quibus constituta sunt ca-
pitula , sive canones , eorum numerum
ad octo Concilia redegit collector vetus;
cujus instituti ratio reddetur inter recen-
fendum Concilia illa ex quibus canones
suios hausit.

XVII. Aliam rationem secutus est
Dionysius ; quippe qui sola sub Aurelio
habita Concilia in collectione sua retinue-
rit , commemoratis illis quoque Conciliis
ubi canones editi non fuerant ; ad-
scriptis canonibus suæ quibusque synodo
ut plurimum. Aliquando enim ab eo pec-
catum hac in parte docebimus , tum etiam
in eo quod synodi quartæ canones inte-
gros omiserit, quemadmodum etiam Con-
cilia sub Grato & sub Genetlio , eorum-
que canones.

XVIII. Vnde patet graviter falli vi-
rum eruditum Christophorum Iustellum ;
qui in præfatione sua ad codicem cano-

num Ecclesiæ Africanæ contendit collectionem illam , prout extat apud Dionysium , in Concilio Carthaginensi probatam & confirmatam , in aëta dein relatam fuisse ; quam postea Dionysius Exiguus suæ collectioni inseruerit , & primus in occidente evulgaverit . Compendium enim illud Conciliorum Africanorum est à manu Dionysii ; cùm Concilia integræ gestis Carthaginensis Concilii sexti inserta fuerint , ut jam monui .

XIX. Ejus compendii auctorem praesto Dionysium ; ut constabit lectori , si expendat quod superiùs observavi de versione canonum Nicænorum ; quæ quidem inserta fuit aëtis , prout elucubrata fuerat à Teilone & Tharisto Presbyteris , atque Cæciliiano tradita ; ut docet vetus collectio , cuius antiquitas ex eo nomine commendatur . Dionysius autem versionem illam penitus omisit ; suamque , quam novam cudit , in capite collectio-
nis suæ posuit , ad quam referuntur verba illa superiùs laudata : *Statuta quoque Nicæni Concilii in xx. capitulis similiter recitata sunt , sicut in superioribus inveniuntur adscripta.* Hæc adnotatio tribui non potest Africanis patribus , qui octoginta & amplius annis Dionysii tempora antecedebant ; sed ipsi Dionysio , qui canones Nicænos ex

sua interpretatione significat.

XX. Quò etiam alludit hæc ejusdem collectoris adnotatio , post relatas Cy- rilli Alexandrini & Attici Constantinopo- litani ad Africanos epistolas , unà cum exemplaribus Concilii Nicæni è Græco versis per Innocentium Presbyterum & ad Bonifacium Papam missis à Carthaginensi synodo : *Huic symbolo fidei etiam exemplaria statutorum ejusdem Concilii Nicæni à memoratis Pontificibus annexa sunt , si- cut superius per omnia continentur ; quæ nos hic iterum conscribi necessarium non esse credi- dimus.* Ex quo etiam patet hunc scripto- rem hominem esse privatum , qui gesta à Pontificibus refert. Sanè privatum esse & nulla publica auctoritate fultum qui hoc compendium digessit in ordinem ex eo etiam patet quòd de se veluti studio- forum antecessore loquatur in Concilio habito anno cccc v. Stilicone II. & An- themio Coss. *Hujus concilii gesta ideo non ex integro descripsi quoniam magis ea quæ in tempore necessaria fuerunt quam aliqua gene- ralia constituta sunt , sed ad instructionem stu- diosorum , ejusdem Concilii brevem digessi.*

XXI. Fulgentius Ferrandus Dia- conus Ecclesiæ Carthaginensis , qui vixit Iustino imperante , breviationem cano- num instituit ante Dionysium , ubi syno-

O P V S C V L A

240

dos orientales auctoritate Leonis Papa
jam in occidente receptas, Nicænam, An-
cyritanam, Novocæsariensem, Gangren-
sem, Antiochenam, & Laodicenam lau-
dat, & Sardicensem, dein Carthaginen-
ses sub Grato & sub Genetlio, ceteras
quoque suis titulis distinctas ; quæ sine
dubio charactere quodam temporis apud
eum auctorem ab invicem erant discretæ;
sed incuria librariorum, Consulum notæ
perierunt. Attamen expensis cum cura
quos citat titulis Conciliorum, cognitio-
nem adepti sumus eorum ad quæ singuli
pertinent : quamvis in quibusdam nume-
rorum fides vacillet, ut mox ostendemus.
Præter eas verò synodos Carthaginenses
quas exhibent quoque vetus collectio &
Dionysiana, alias profert quarum auto-
ritas recepta erat in Africa, ut Zellensem
sive Teleptensem, Septimunicensem, Ma-
crianensem, Mazarensem, Iuncensem, Tul-
duritanam, Thenitanam, & Hippo-
ensem secundam, imò verò & Carthaginен-
sem quandam aliis collectoribus incogni-
tam. Quòd autem Concilii Carthaginen-
sis quarti canones nullos producat, non
debet cuiquam mirum videri : quoniam
de disciplina tantùm exteriori in suo ca-
nonum breviario tractat, omissis iis quæ
fidem & dogmata spectant ; ut factum ab
illo

illo est in capitulis novem quæ de gratia
Dei definita sunt in Concilio Carthagi-
nensi anno cccc xviii. quamvis ejus-
dem Concilii canones de disciplina edi-
tos citet. Statuta itaque Concilii quarti,
quæ ordinationum mysteria & formulas
graduumque atque ordinum varias func-
tiones respiciunt, juxta instituti sui ra-
tionem Ferrandus prætermittere debuit.
Illud unum me habet anxium, cur in sua
breviatione de canonibus Chalcedonen-
sis Concilii tacuerit: qui recepti cùm fui-
sent ab Ecclesia Romana, valere quoque
decebant in Africa, quæ flagrantibus
Concilii Chalcedonensis propugnatoribus
abundavit, & inter eos præcipue Facundo
Hermianensi Episcopo, cuius extant li-
bri duodecim de tribus capitulis ejus
Concilii in controversiam adductis tem-
poribus Iustiniani, quæ tamen auctor ille
vehementi oratione tuetur; licet postea
in Quinta synodo damnata fuerint.

C A P V T . V.

Ordo Conciliorum Africæ in veteri collectione.

I. **N**VNC specialiter consideranda
sunt ea Concilia ex quibus com-
pacta est vetus collectio. Statim occur-

Q

rit Concilium Carthagine habitum sub Grato illius urbis Episcopo, in quo omnium primò canones constituti sunt. unde dicitur eleganter in collectione illa *Concilium Carthaginense primum.*

I I. Secundum ordine est Concilium sub Genetlio: cuius nomen perperam scribitur in editis *Genedius pro Genetlio*, ut habet Ferrandus & veteres manuscripti codices. De istius Concilii veritate nullus superest dubitandi locus, cum & in collectione veteri exhibeat, & ex eo plures canones citet Ferrandus. Iustellus tamen ait falsum & fictum omnino esse quod probare tentat, quia convenisse dicitur in praefatione Valentiniano Augusto IV. & Theodosio Consulibus. Nusquam enim, inquit, Valentinianus cum Theodosio, sed cum Neoterio anno cccxc. consulatum gesisse reperitur. Quod sane notum est. Sed id solùm evincit, errorem in nomen Theodosii exscriptorum vitio irrepsisse, legendumque *Neoterium*, ut habeamus par Consulum illius anni.

III. Addit, Alypium Tagastensem Episcopum, qui hac in synodo interloquitur, nonnisi quatuor annis post prædictorum consulatum ordinatum fuisse Episcopum, ut observat Baronius ex Augustino & Hieronymo. quo argumento cum ipse

quoque Baronius utatur, illud statim diluemus. Sanè Baronius mitius agit cum hoc Concilio, quod gradu solum movendum putat, & posterius esse Conciliis omnibus quæ ab Aurelio Carthaginensi habita sunt: qui quidem, velut emeritus, successorem sibi designarit Genetium. unde factum ut in actis ejus Concilii Genetii & Aurelii mentio injiciatur, ac si uterque synodo praesesset; ille ut actu Episcopus, alter ob dignitatem retentam, cum tamen certum sit vice versa Aurelium successisse Genetio. Probat autem sententiam suam ex eo quod Valentinus Numidiæ Primas huic synodo interfuerit, qui fuit Xantippi successor. Porro Xantippus Milevitano Concilio praesens aderat anno cccc i. ante quod tempus Carthaginense tertium quod vocant, quartum, & quintum habita fuerant. Ergo secundum dici non potest in quo Valentinus Xantippi successor interfuit. Huic argumento aliud addit, nempe canone secundo hujus Concilii citari canonem xxxvii. collectionis Dionysianæ, de continentia clericorum, qui petitus est ex Concilio habito anno cccc i. & canone tertio laudari canonem de chrismate, reconciliatione pœnitentium, & puellarum consecratione, qui extat in Concilii sexti canone decimo.

Q ij

I V. His difficultatibus ut satisfiat, observandum est canones Concilii Carthaginensis sexti petitos esse ex variis Conciliis prioribus, nempe ex Concilio sub Grato canonem quintum, ex Carthaginensi tertio plerosque, & ex synodo sub Genetlio canones I I. I I I. I V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. & XIII. iisdem quandoque verbis, aliquando vero paulisper mutatis. Vnde accidit ut interlocutiones Episcoporum, quæ tribuuntur recte Aurelio, Alypio, Numidio, & aliis in Concilio sexto, in quod canonum sub Genetlio verba transcribuntur, fuerint deinde inter exscribendum, librariorum vitio, retentæ in actis Concilii sub Genetlio sub nominibus eorundem Episcoporum; qui alii erant in vero exemplari illius Concilii sub Genetlio, ut statim patebit.

V. Interim ut tota res sit adhuc aperitor, canones editi à Concilio sub Genetlio, quos habet Ferrandus, hic proponendi sunt, & reliqui expendendi: unde constabit vetustas hujus Concilii præ ceteris habitis sub Aurelio; tantum abest ut sit ultimum, quemadmodum sibi persuaserat Baronius. Tum etiam manifestum fiet delictum istius Concilii à sexto; quod tamen à priore pleraque mutuatum est, ut dixi. Denique quid significetur per pre-

teritum Concilium in canone i i. & i i i. sub Genetlio. Sicque Baronii argumentis respondebitur.

V I. Quatuor hujus Concilii canones citat Ferrandus in Breviario , quartum , octavum , nonum , & decimum . Quarti canonis compendium hoc est apud illum auctorem numero c x c i v . *Vt qui aliquibus sceleribus irretitus est , vocem accusandi non habeat.* Concilium Carthaginense sub sancto Genetlio tit. i v . Concil. Carthag. tit. vi . Hoc & in Concilio Thenitano statutum est . Ex collatione istorum canonum patet duo fuisse Concilia Carthaginensia quæ criminosas ab accusatione summoverunt , alterum sub Genetlio , idque prius , ut docet ordo scripturæ , & alterum Carthaginense . quod congruit cum antiqua collectione ; ubi res eadem sancitur in Concilio sub Genetlio tit. vi . & præterea apud Dionysium in Carthaginensi sub Aurelio , quod vocant sextum , tit. vi i i . Vbi diligenter observandum est , hunc canonem editum in Concilio sub Genetlio teste Ferrando , & in Carthaginensi sexto , eodem teste ; in utroque fieri ad suggestionem Numidii , Aurelio interloquente & Præsidis munus exercente . quod ut conveniat Concilio sexto , non potest convenire Concilio sub Genetlio . Quare dicendum , canonis verba

Q iij

deprompta quidem à patribus Concilii sexti ex Concilio sub Genetlio, sed à librariis transcribentibus vices mutatas, & Episcoporum nomina ex Concilio sexto in hoc translata, quod caput probandum sumpseramus. Idem error pervasit canoness vii. x. & xi. Concilii sexti, qui respondent canonibus i v. & viii. Concilii sub Genetlio, ubi fit mentio Alypii & Valentini.

VII. Tituli octavi lemma hoc est num. l v. apud Ferrandum: *Vt Episcopus si causam habuerit, à duodecim Episcopis audiatur. Concilium Carthaginense sub sancto Genetlio tit. viii. Et de Presbyteris numero xcvi, apud eundem: Ut Presbyter qui reatum incurrit, à sex vel à septem Episcopis audiatur. Concil. Carthagin. sub antistite Genetlio tit. ix.* in collectione veteri can. x. ad suggestionem Felicis Episcopi Selemfelitani. quæ repetita sunt iisdem verbis in Carthaginensi sexto sub Aurelio; dempta tamen isthac clausula, quæ est in isto secundo: *Genethius Episcopus dixit: Quid ad hoc dicit sanctitas vestra? Ab universis Episcopis dictum est à nobis veterum statuta debere servari. Vnde manifestè patet hunc canonem è Concilio sub Genetlio translatum fuisse in Concilium sextum, ut nos toties diximus.*

VIII. Ad rem ipsam quod attinet

numerus duodecim Episcoporum ad judicandum Episcopum constitutus fuerat à Concilio sub Grato can. x i. sex in judicio Presbyteri, trium autem in causa Diaconi. Quare non inutiliter in Concilio sub Genetlio additum est illud constitui *juxta veterum canonum statuta*. Quod iterum confirmatum fuit canone v i i i. Concilii Carthaginensis tertii, qui repetitus est in canone x x. Concilii Carthaginensis sexti, explicata phrasí quæ in præcedenti Concilio obscurior videbatur. Dicto enim canone v i i i. statuitur quòd si Presbyteri vel Diaconi fuerint accusati, adjuncto sibi ex vicinis locis legitimo numero collegarum, id est, in Presbyteri nomine quinque, in Diaconi duorum, Episcopi ipsorum causas discussiant. Quem loquendi modum retinuit Ferrandus num. l i. *Vt Episcopus accusatos Presbyteros convocatis quinque Episcopis audiat. Quod ita enuntiatur in dicto canone x x. Concilii Carthaginensis sexti ut sententia prioris canonis explicetur. Ait enim vicinos Episcopos petendos & eligendos ab accusatis, & debere eos esse numero sex, unà cum proprio Episcopo, in Presbyteri nomine, & in Diaconi tres.*

IX. In Concilio sub Genetlio constitutum docet Ferrandus numero x x i v.

Q iiiij

Vt nullus Episcopus plebem alienam usurpet.
Concil. Carthagin. sub sancto Grato tit. IX.
Concilium Carthagin. sub antistite Genetlio tit. IX.
Concil. Carthagin. tit. v. Canon iste nonus est undecimus numero in collectione veteri, editus ad suggestionem Victoris Episcopi. In Concilio sexto sub Aurelio canone v. quem laudat Ferrandus, ad relationem Aurelii de avaritiæ variis capitibus cavetur; inter cetera generaliter, ne quis alienos fines usurpet. Vnde patet discrimen utriusque Concilii, & prius esse **Concilium sub Genetlio quam Carthaginense sub Aurelio.**

X. Eadem differentia & antiquitas magis elucet ex titulo x. quem laudat Ferrandus numero i v. *Vt Episcopus à tribus ordinetur, consentientibus aliis per scripta, cum confirmatione Metropolitani vel Primatis.* **Concil. Carthag.** sub antistite Genetlio tit. x. **Concil. universale Carthagin.** tit. XLIV. Sanè consensus & præceptum Primatis disertè requiritur & numerus trium sacerdotum in ordinando Episcopo, ex definitione canonis XIII, sub Genetlio in editis, qui ad suggestionem Numidii Massulitani constitutus est. Quæ sententia brevioribus verbis, referente Aurelio, expressa est canone XIIII. Concili Carthaginensis sexti, licet decretum istud & interlocutio diser-

te tribuatur Genetlio in superiori Concilio. Quo exemplo docemur Aurelii interlocutiones insertas actis Concilii sub Genetlio corrigendas esse & tribuendas ipsi Genetlio, non autem Aurelio, qui nondum erat Episcopus.

XI. Ea omnia docent apertissimè discri-
men Concilii sub Genetlio à ceteris Afri-
canis & illius vetustatem; quamvis cano-
nes aliquot ex eo transcripti sint in Conci-
lium Carthaginense sextum sub Aurelio,
iisdem quandoque verbis; quandoque
vero illorum sententia sola, ut superius
dixi & probavi. Quod accidit quoque in
secundo canone Carthaginensis sexti;
qui, dempta præfatione quæ est in Conci-
lio sub Genetlio, transcriptus est è primo
capitulo illius Concilii; nempe, ut Tri-
nitas credatur & prædicetur.

XII. Canon tertius & quartus ejus-
dem Concilii sexti, de continentia sacer-
dotum, quorum primus Aurelio sugge-
rente constituitur, & alter Faustino quo-
que interloquente, desumpti sunt ex ca-
none secundo sub Genetlio: ubi Aurelius
interloquens introducitur, sed de Fausti-
no tacetur; quæque in sexto Concilio,
Faustino Legato Romanæ sedis tribuun-
tur, in Concilio habito sub Genetlio uni-
versis Episcopis adscribuntur. Vnde fit

manifestum Concilium sub Genetlio vestitate præcedere aliud, quod ex priore locupletatur. Quod autem constituitur de sacerdotum continentia, juxta præriti Concilii definitionem, ut aiunt, intelligendum est de Concilio habitu sub Siricio statim post epistolam synodicam Concilii Romani ad Africanos directam post consulatum Arcadii Augusti & Bantonis, id est, anno ccc lxxxvi. ubi cavetur specialiter de sacerdotum abstinentia ab uxoribus, ut docui libro i. de concordia sacerdotii & imperii cap. viii. §. iv. Quare fallitur Baronius, qui canone illo secundo laudari putat canones Concilii Carthaginensis sexti.

XIII. Sextus canon de chrismate, reconciliatione pœnitentium, & puellarum consecratione à Presbyteris non agenda, ad suggestionem Fortunati, rogante sententias Aurelio, iisdem verbis exhibetur in canone tertio Concilii sub Genetlio. In quo sine dubio est hallucinatio exscriptoris, qui canonem Concilii sexti adscripsit Concilio sub Genetlio; in quo ea de re nihil statutum fuit, sed in Carthaginensi tertio can. xxxi. & xxxv. quod preteritum Concilium dicitur in canone illo sexto. Sanè Ferrandus numero xc. utitur in hac re solo testimonio Carthagi-

nensis tertii: *Vt Presbyter inconsulto Episcopo virgines non consecret, chrisma verò nunquam conficiat.* Concil. Carthagin. tit. XL.

XIV. Vetustas quoque Concilii istius sub Genetlio deprehenditur ex canone quinto, ubi ad suggestionem Felicis Selenselitani, interloquente Genetlio, definitum est ut diœceses quæ nunquam Episcopos habuerunt, non habeant, nisi ex consensu proprii Episcopi. Quæ definitio deinde confirmata est in canone XLII. Concilii tertii, ubi habetur illud in multis Conciliis jam fuisse constitutum. quibus verbis Concilium sub Genetlio, inter cetera, indicatur. Hæc sententia dein audita est, requisito tamen consensu Primatis & Concilii plenarii auctoritate in canone quarto Concilii Carthaginensis habitu anno ccccvi. qui relatus est in collectione Dionysii.

XV. Aliud quoque sugerente eodem Felice, & interloquente Genetlio, constitutum est canone septimo, nempe ut Episcopus ille excommunicetur qui ab alio excommunicatum suscepere. quod in nullo posteriore Concilio insertum est. Et canone nono ad suggestionem Numidi statuitur *ut Presbyter inconsulto Episcopo in quolibet loco agenda non audeat celebrare.* quod extat apud Ferrandum numero xc.

ex Concilio Carthagin. tit. vii. ubi deest
sine dubio nota quam addit alibi , nempe
ex Concilio sub Genetlio. Tandem Ge-
netlius Concilium suum claudit sanctione
ista ; ut quæ statuta sunt ab eo gloriosissi-
moc oœtu custodiantur , & qui subscrip-
tionem suam violaverit , deponatur.

XVI. Post synodum habitam sub Ge-
netlio , Concilium universale omnium
provinciarum Africæ coactum est in Hip-
ponensi civitate sub Aurelio , Theodosio
Augusto iiii. & Abundantio Coss. id est,
anno ccccxciii. ut adnotavit Diony-
sius in collectione. Quadraginta canones
& unum constituit , qui deinde recensiti
sunt in Concilio Carthaginensi tertio, de
quo statim.

XVII. Sequitur plenarium Africæ
Concilium, quod Cæsario & Attico Coss.
v. Kalendas Septembris Carthaginie ha-
buit Aurelius , id est , anno ccccxcvii.
Vbi breviarium canonum , quod à Byza-
cenis Episcopis excerptum erat de Hip-
ponensi Concilio , quodque ad Aurelium
transmiserant , recitatum est & probatum;
ut patet ex interlocutione Epigonii cano-
ne primo istius Concilii Carthaginensis
apud Dionysium , qui omissus est in ve-
teri collectione. Quod breviarium postea
remissum est ad universas provincias ; ^w

compendio recensentes Episcopi quæ sta-
tuta sunt, ea facilius memoria retinerent,
& sollicitius atque diligentius observa-
rent. Extat epistola synodica cum abbre-
viationibus Concilii Hipponensis in veteri
collectione & tomo primo Conciliorum.
Sed in eo non stetit patrum sollicitudo.
Quippe non contenti brevem canonum
Hipponensium per provincias transmis-
se, canones ipsos accuratiori examine per-
pensos in corpus Carthaginensium ca-
nonum, quos in eo Concilio statuerunt,
transtulere, additis quibusdam quæ ad in-
terpretationem vel ad novam definitionem
pertinere videbantur. Vnde in Concilii
Milevitani præfatione hæc sunt Aurelii
verba, quibus confirmationem illorum
capitulorum ab Episcopis exigit : *Quæ*
jamdudum vel in Hipponensi synodo firmata
sunt, vel postmodum meliore consilio apud Car-
thaginem definita, nunc quoque nobis ex ordine
recitentur.

XVIII. Hinc factum ut numerus ca-
nonum hujus Concilii Carthaginensis in
quinquaginta excreverit, comprehensis
in summa uno & quadraginta Hipponen-
sis Concilii. Hoc est quod vocatur Car-
thaginense tertium in collectione veteri,
quæ quinquaginta canones exhibet, com-
pactos, ut dicebam, ex Hipponensibus inibi

diligentiūs discussis & ex propriis: quōrum magna esse debet auctoritas, cū fuerint probati à tribus plenariis Conciliis, Hipponeñsi & Carthaginensi, & demum à Milevitano. Eadem ratione quam vetus collector amplexus est, canones hujus Concilii laudantur à Ferrando Diacono sub nomine Concilii Carthaginensis, etiam illi quorum mentio in breviario Concilii Hipponeñsis. quod ad fastidium ex collatione variorum canonum probari posset. Sed sufficiet illustre exemplum in canone de scripturis canonicis, quem tribuit Hipponeñsi Concilio ejus breviarium; Ferrandus verò numero **c c x x v i i i.** tribuit Concilio Carthaginensi tit. **x l v.** qui est **x l v i i.** in edito Concilio Carthaginensi tertio.

XIX. Laudantur quidem à Ferrando canones Concilii Hipponeñsis, sed alterius quam nostri. Etenim canones quos ex eo Concilio per compendium profert, non pertinent ad nostrum Hipponeñse. Quippe num. **x x x i v.** Ferrandus notat ista: *Vt Episcopi sive Presbyteri ea que sunt in locis ubi ordinantur, ad alia loca non transferant, nisi causas antē reddiderint. Concilium Hipponeñsum tit. v. Et num. **x x v.** Vt Episcopi quicquid nomine suo comparaverint, cogantur Ecclesiae refundere; quicquid autem*

eis donatur, cui voluerint conferant. Concil. Hippo. tit. viii. Item numero xxxviii. Ut Episcopus matricis non usurpet quicquid fuerit donatum Ecclesiis quae in diœcesi constituta sunt. Concil. Hippo. tit. ix. Laudatur quoque idem Concilium à Ferrando numero l i v. & num. xc. Tum numero cxxxviii. Ut accusator, si in loco ubi est ille qui accusatur violentiam timuerit, locum sibi proximum eligat. Quorum omnium est altum silentium in Hippoensi nostro, ut patet ex illius breviario, imò & in Carthaginensibus; præter titulum v i i. qui videtur concidere cum canone x l i x. Concilii tertii, quo Ferrandus utitur: quem maluit ex Hippoensi secundo citare ob rei qua de agebatur continentiam quam ex Carthaginensi tertio, ubi prius definitus erat: ut vel hinc pateat post omnia Carthaginensia editum istud Hippoense secundum.

X X. Ceterū quod attinet ad canones Carthaginensis tertii; ex eo Ferrandus laudat xl v. & vetus collectio eos omnes ad quinquaginta redigit. Quare castiganda potius quam laudanda est Dionysii nimia diligentia, qui canones Hippoenses à Carthaginensibus distinxit, cum satius fuisset in unum corpus eos redigere, exemplo tum veteris collectionis, tum

ipsius Ferrandi Diaconi Carthaginensis.
Sed toleranda esset hujusmodi *explicatio*,
si puros Hipponenses exhibuisset absque
mixtura, & Carthaginense ab iis secrevi-
set. In quo dupliciter peccavit. Partem
quippe Hipponensium canonum, quos
Aurelius selegerat ut ex eorum compage
canones Concilii sexti partim conficeret,
in sua collectione Dionysius omisit: quo-
niam in eo Concilio sexto, à quo collec-
tionem orditār, jam erant inserti. Quā
sententia est horum verborum in collec-
tionē Dionysii agentis de Concilio Hip-
ponensi: *Gesta hujus Concilii ideo descrip-
ta non sunt quia quae ibi statuta sunt, in pri-
ribus inserta sunt*, id est, in Concilio sexto,
quod ordine antecedit. Atqui debuerat
id observasse saltem, quinam canones
pertinerent ad Concilium Hipponense,
brevi eorum canonum vel eorum numero
proposito, ut distingui possent à ceteris
Concilii sexti.

X XI. Aliud est hominis erratum,
quod Carthaginensis Concilii sub consu-
latu Cæsarii & Attici, quod est tertium,
canones cùm disertè exhibere sese profi-
teatur, aliquot tamen permiscet qui sunt
meri Hipponenses. Ejus rei periculum fa-
ciemus ex breviario Hipponensi; ubi de fi-
liis non facile emancipandis ab Episcopis

& clericis canone x v. agebatur, qui secundus est Concilii Carthaginensis apud Dionysium. Ne in sacramentis aliud offeratur praeter panem & vinum aqua mixtum statuit Hipponense Concilium num. xxv. quod Dionysius adscribit canonii iv. Carthaginensis tertii. Ut Episcopi & clerici ad virgines & viduas soli non accedant cavit Hipponense num. xxvi. quod canonii quinto Carthaginensi tribuit Dionysius. Idemque erratum admittit in plurisque aliis canonibus, ut in can. vi. vii. viii. ix. x. xi. xii. xiii. xiv. xv. qui omnes pertinent ad Hipponense Concilium, ut patet ex eorum breviario. At tamen quoniam probati & aucti in Carthaginensi, rectius cum veteri collectio ne & Ferrando Carthaginensi tertio omnia adscribemus; omissa mentione Hipponensis illius Concilii, quod transfusum est in Carthaginense & ab eo penitus absorbtum.

XXII. Facebat tamen negotium in hoc Carthaginensi tertio adnotatio quæ canonii x vii. (ubi quænam scripturæ fint canonicae definitur) adjecta est his verbis: *Hoc etiam fratri & consacerdoti nostro Bonifacio vel aliis earum partium Episcopis pro confirmando isto canone innotescat, quia a patribus ista accepimus in Ecclesia legendi.*

R.

Bonifacius enim in pontificatum eiectus fuit anno quadringentesimo decimo octavo. Quare non potuit ejus mentio fieri in Concilio tertio , quod habitum fuit anno trecentesimo nonagesimo septimo. Vnde sequi videtur confusa & permista omnia à veteri collectore , qui huic Concilio tertio tribuit canonem istum de scripturis , Concilio sexto adscriptum apud Dionysium ; ubi adnotatio illa de canone à Bonifacio confirmando inserta est , rectè , juxta rationem temporis. At tamen , ut antea monui , cùm canon iste editus fuerit primùm in Hipponeensi Concilio , dein à Carthaginensi tertio firmatus , ipso etiam Ferrando teste , non est quòd lis ulla moveatur adversùs fidem veteris collectoris : qui quidem canones Concilii sexti cùm omitteret , noluit ramen lectorem fraudari eleganti illa & necessaria definitione quæ in eo Concilio sexto adjecta fuerat huic capitulo de scripturis , scilicet ea de re ad summum Pontificem referendum , ut auctoritate sua canonem illum confirmaret. Quæ adnotatio rectè congruit cum eo quod tunc gerebatur quando ipsum Carthaginense tertium actis Concilii sexti unà cum aliis insertum est & ad Bonifacium transmissum.

XXIII. Porrò ex eo canone insignis illa & eximia Romanæ sedis auctoritas demonstratur quam in communibus Ecclesiæ negotiis ordinandis possidebat. Licet enim canones universos ad Bonifacium synodus Africana transmitteret illius decreto vel silentio firmandos, at in gravi illo negotio de scripturarum canone specialiter ejus auctoritatem imploravit, ut eum confirmet. Quod à Pontifice in synodo Romana fieri debere, ex more in ceteris negotiis minoris etiam momenti jam recepto, noverant Africani. Ideo Bonifacium præ ceteris & nominatim, sed alios quoque *earum partium*, id est, Italæ sive Romanæ synodi Episcopos, consulendos statuunt. Itaque in veteri codice, apud Binium, hujus adnotationis lemma sic conceptum est : *De confirmingo isto canone transmarina Ecclesia consulatur.* Vnde patet Africanos patres latuisse constitutionem Innocentii primi, qui epistola quam dedit ad Exuperium Tolosanum Episcopum Stilicone II. & Anthemio Coss. id est annoccccv. easdem esse scripturas canonicas definierat quas complexi sunt Africani isto canone; & deinde, majorum exemplo, Tridentina synodus.

XXIV. Sancte Iudæorum canon an-

R ij

gustior erat quām fuerit postea canon Ecclesiæ catholicæ ; quæ pro canonicis scripturis libros aliquot habuit quos Iudæi in sua notitia non describebant, ut de libris Machabæorum disertè docuit Augustinus. Inter ipsos quoque veteres Ecclesiæ Christianæ magistros de quibusdam libris controversum fuit , non sanè an eorum lectio ad pietatem conduceret, sed an pari auctoritate cum aliis censem deberent. quod tandem his definitionibus Innocentii & Africani Concilii compositum est. Inde factum ut in collectione Dionysii ultimus canon id est sexagesimus Laodicenæ synodi desideretur, in quo ,juxta sententiam orientalium, veteris & novi testamenti libri canonici describuntur , quoniam à definitione occidentalis Ecclesiæ discrepabat. Quam tamen regulam sexagesimam vetus collectio non rejecit ; quia in plerisque illi conveniebat cum Romanæ & occidentalis Ecclesiæ usu , qui canone Carthaginensi explicatur.

C A P V T VI.

*De synodo Africana habita Cæsario
& Attico Conf.*

I. **S**VPEREST ut discutiamus quæ ratiō Dionysium impulerit ut duo

nobis Concilia obtrudat habita Cæsario & Attico Consulibus, alterum nempe sexto Kalendas Iulias, ubi constitutum ait ut nullus Episcoporum naviget sine formata Primatis, & addit, *Gesta in authenticis, qui queret, inveniet*, alterum iisdem Consulibus v. Kalend. Septembbris, ex quo plura capitula proponit. Attamen dubium non est quin hæc synodus una sit, quam in duos conventus partitur: quoniam, ut discimus ex Aurelii interlocutione quam habuit v. Kalendas Septembbris, Legati ex omnibus provinciis Africæ non advenierant ad diem præstitutam Concilii, quidam verò diem Concilii prævenerant. Cum ipsis quædam tractavit Aurelius, quæ deinde in plenario Concilio relecta sunt: Vnde factum ut quædam capitula tribuat Dionysius priori conventui, inter quæ illud observat de vetita navigatione absque formata Primatis, reliqua verò secundo. Qui tamen duo conventus in unum Concilium tandem coaluere; adeo ut quæ in primo erant tractata, in secundo sint relecta, & omnium Legatorum auctoritate definita. Quare vetus collector unà cum Ferrando canones horum conventuum rectissimè solo Concilii tertii nomine comprehendit: ubi canone xxviii. in editis Episcopi prohibentur trans mare pro-

R iiij

ficiisci inconsulto primæ sedis Episcopo, ut ab eo formatam accipient. Qui quidem transcriptus est in Concilium sextum canone x x i i . paucis verbis tum additis, tum omissis. Sed eum Ferrandus citat ex Carthaginensi tertio, ubi revera eum quoque constitutum fatetur Dionysius. Ait ergo Ferrandus numero x l v i . *Vt Episcopi sine formata Primatis non nagent. Concil. Carthaginense tit. x x x v i .* Qui quidem titulus x x x v i . non solùm accedit ad x x v i i . prout exstat in editis Concilii Carthaginensis tertii; sed numerum x x i i . Concilii sexti excedit, ubi hac de re constitutum; imò & omnium canonum ejus Concilii numeros superat, qui x x x i i . comprehensi sunt.

II. Interim monendus est lector, in collectione Græca Conciliorum Africanorum seriem sincerius conservatam quam in editione Latina Dionysii Exigu juxta editionem Moguntinam & Parisensem. Quippe allocutionem Aurelii habitam in Concilio sub Cæsario statim sequuntur canones, quorum primus apud illum auctorem est ille de probando breviario Hipponensi. In editione vero Latina, perverso ordine, librariorum vito, allocutionem Aurelii sequitur Concilium habitum sub consulatu Stiliconis.

III. Illud quoque observandum est, aliquando sinceriorem esse textum in collectione veteri quam in collectione Dionysii. quod non est animus in quibusque variis lectionibus persequi; illustriora tantum discrimina adnotabo. In canone xxxiv. Concilii tertii recte legitur in veteri: *Vt ægrotantes, si per se respondere non possunt, cum voluntatis eorum testimonium, hi qui sui sunt, periculo proprio dixerint, baptizentur.* Cujus sententiam sic Ferrandus recte expressit num. ccii. *Vt ægrotantibus, quando loqui non possunt, si pro eis testimonium alii dixerint, baptismus non negetur.* Concil. Carthagin. tit. xl. Apud Dionysium, in editione Moguntina, canone xii. Concilii Africani: *Vt ægrotantes, si pro se respondere non possunt, cum voluntatis eorum testimonium hi qui suis periculo proprio affuere dixerint, baptizentur.* Hæc lectio sapit glossema parum felicis critici, qui *periculo proprio* de periculo ægritudinis contrahendæ explicuit. quod pertinet ad fidem testimoniū, qui periculo suo testantur, reddituri scilicet testimoniū sui rationem severo judici quem nihil later eorum quæ geruntur. Et si enim legibus vetitum sit ne domesticorum testimonia admittantur, placuit tamen patribus ut suo periculo favore ægri recipiatur. Sincerior est lectio quam ex ve-

R. iiiij

teri codice Nicolai Fabri V. C. expressit
in editione canonum Africanorum Chri-
stophorus Iustellus : *Vt ægrotantes, si pro
se respondere non possunt, cum voluntatis eo-
rum testimonium sui periculo proprio dixerint,
baptizentur.* Perinde est autem respondere
per se, ut est in veteri , ac *pro se*, ut est
apud Dionysium & apud Ferrandum at-
que Fulgentium. Apertior autem est sen-
tentia in veteri , *hi qui sui sunt*, quod sa-
pit glossema , quam *sui*, ut est in authen-
tico. Quæ lectio , licet vera , in errorem
induxit Græcum hujus collectionis inter-
pretem , qui *suos* non ad domesticos re-
tulit , ut debuerat , sed ad ægros ipsos,
nullo sensu : ὥτε τοὺς ἀθεναῖοὺς, οἵνες ὁ
ἔαυτῶν ἀποκρίνεθαι οὐ δύναται , τότε Βαθή-
θαι , ὅτε τῇ αὐτῷ ωρομέσηι , Ὡς εἰ αὐτοῖς
μαρτυεῖαν καὶ δύναται εἴπωσιν . Isto exem-
plu cautum quoque fuit saluti ejus ægi
qui petita pœnitentia morbo oppressus
obmutuit, aut in delirium incidit: cui, si te-
stimonium dederint eius postulationis qui
eam audierunt , beneficium pœnitentiae
& reconciliationis tribuitur. Concilium
Carthaginense i v. can. lxxvi.

I V. Sed non omittenda est elegans
disputatio , super hujus canonis sententia,
Ferrandi Diaconi & Fulgentii Rusensis.
Ille hunc interrogavit per epistolam an-

III A

baptismus cuiusdam colore Æthiopis, qui ex ultimis barbaræ provinciæ finibus servitus Carthaginem adductus fuerat, & post absolutam catechumenorum exercitationem professamque publicè fidem in ægritudinem inciderat, amissioque sensuum usu, domini sui studio in solenni Paschæ baptismo unà cum aliis tinctus fuerat, an baptismus ille, aliis pro eo fidem spondentibus, homini adulto, qui originis peccato propria quoque addiderat, sufficeret ad remissionem peccatorum, infantium exemplo, qui solius originalis peccati sunt rei. Tum sibi hunc canonem Africanum objiit : *Video*, inquit, in hoc articulo posse usitatam canonum proponi sententiam, quæ infirmos jubet, si pro se respondere non valeant, sed eorum voluntati testimonium sui proprio periculo dixerint, baptizari. Sub qua definitione magis arbitror quid Ecclesia facere beat imperatum quam quid ille percipiat indicatum ; videlicet ut minister verbi liber sit à culpa negligentiae, non ut ille offendatur consors particepsque justitiae.

Respondet graviter Fulgentius, & Ionga disputatione concludit baptismi salutaris effectu non fraudari hunc baptizatum ; moxque addit : *Proinde firmissime tenenda est illa canonum sententia paternorum, quæ infirmos jubet, si pro se respondere non va-*

leant, sed eorum voluntati testimonium suiper
riculo proprio dixerint, baptizari. Viderunt
enim sancti patres ream non esse voluntatem
quaे impedita cognoscitur, non mutata, nec de-
bere denegari sacramentum baptismatis ubi fir-
mitas cognoscitur voluntatis. Hoc autem sta-
tuentes sancti patres, & quid Ecclesia facien-
debeat, & quid ille percipiat, indicarunt. Ne-
que enim hoc Ecclesia faceret si ille nullum in
hoc factō beneficium percepisset. Mox post pau-
ca: Quia veraciter columna & firmamentum
veritatis ab Apostolo Ecclesia nuncupatur, qui-
quid secundūm ipsius Ecclesiae constituta in san-
ctis mysteriis redēptionis & reconciliatiōnis hu-
manæ intra eam datur & accipitur, firma veri-
tate datur, firma veritate percipitur. Postea re-
fellit Ferrandi conjecturam: *Dixisti proptereā* hoc paternis canonibus definitum, ut mini-
ster verbi liber sit à culpa negligentiae. Quo-
modo autem in hac negligentia culpam mini-
ster incurrit, si in diligentia non aliquid pro-
ficit. Mox: *Proinde debet secundūm patr.*
nos canones infirmus ille, cuius voluntati non
deest attestatio proximorum, sine dubio bapti-
zari, ut & minister verbi liber sit à culpa negli-
gentiae, & ille fiat consors particepsque justi-
tiae.

V. Ceterūm dissimulandum non est
duriorem esse Fulgentii sententiam in alio
capite & alienam à beato Ambrosio; qui

fuit benignior , & hodiernæ scholarum doctrinæ præivit, docens Valentinianum Augustum , qui catechumenum in Ecclesia gerebat , oppressum ante suscepsum baptismi , non fraudari fidei suæ effectu. Vnde profluxit vim baptismi voto desiderati , qui dicitur baptismus flaminis , æquare baptismum re ipsa suscepsum. Fulgentius verò istum Æthiopem catechumenum , cui nec credulitas defuit nec fidei professio , ideo salvum asserit quia vera tinctus fuit. *Neque enim ab hac sententia* , inquit , id est , de salute Æthiopis , *nostrum animum revocare debet ulla suspicio* , ne quis dicat quod ille salvus esset si nec ad ipsam tinctiōnē corporis pervenisset , cùm utique non dicamus illum sine baptismi sacramento , sola confessione potuisse salvari. *Qui enim crediderit & baptizatus fuerit , salvus erit*. Illum utique adolescentem , quia credidisse & confessum fuisse novimus , ideo per sacramentum baptismatis salvum fuisse firmamus. *Qui si non baptizaretur , non solum nesciens , sed etiam sciens , nullatenus salvaretur*. *Via enim salutis fuit in confessione , salus in baptimate*.

V.I. Deinde in eodem Concilio canone xxxv. sic habet vetus: *Ut scenicis atque histriōibus ceterisque hujusmodi personis , vel apostatis conversis vel reversis ad Dominum , gratia vel reconciliatio non negetur*. Absunt à Dio-

nysii collectione Latina hæc verba: *Vel apud staticis conversis vel reversis ad Dominum gratias vel &c.* quæ tamen extant in Græca interpretatione Dionysii. Ut vel hinc pateat librariorum vitio ea jam olim omissa fuisse in Latinis codicibus. Græca sic se habent: ὡρὲ τοῖς οὐκείνοις, ἐμίμοις, χ' τοῖς λόποις ποιουτορέόποις ἀροσώποις, ή̄ σποζάταις, μετανοοῦσι, χ' ὑπερέφουσι ἀρὸς τὸν θεὸν, χ' εἰ ή̄ καταλλαγὴν μὴ δένεθεν. Quæ rectè redundunt lectionem quæ est in veteri; cuius hæc est sententia. Non solum scenicis & histriionibus & ceteris hujusmodi personis, mimis puta, thymelicis, & universi gregi qui ludit in theatris, & paganam gentilemque vitam agit, si ad Dominum convertantur, hujusmodi gratiam non esse denegandam, baptismi scilicet, sed etiam iisdem, si apostasia & desertione à fide cùm defecerint, revertantur deinde, non esse denegandam reconciliationem. Rectè dicuntur *apostatici* fidei desertores, ut in codice Theodosiano, quos Græcus interpres σποζάτας usitato verbo reddidit. De histrioribus qui ad Christianitatis gratiam venire voluerint, ne cogantur ad eadem exercenda; legem petendam statuit canon septimus Concilii Carthaginensis anno quadringentesimo primo, post consulatum Stiliconis.

VII. Canon de legendis passionibus martyrum est XIII. Concilii Africani apud Dionysium, alieno loco positus, cùm sit appendix canonis editi de scripturis divinis; cuius exordium cùm sic conceputum sit, *Item placuit ut præter scripturas canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine divinarum scripturarum*, post enumeratos legis divinæ libros rectè subjungitur in veteri collectione: *Liceat etiam legi passiones martyrum, cùm anniversarii dies eorum celebantur.* Quare hunc ordinem secutus Ferrandus, postquam expressit è titulo XLV. Concilii Carthaginensis ut præter scripturas canonicas nihil in Ecclesia legatur, addit ex titulo LXVI. ejusdem Concilii:

Vt non liceat passiones martyrum legere in natibus eorum. Sed emendandum est erratum quod in hunc locum irrepisit, delenda negatio; legendumque, *Vt etiam liceat.* faciliter lapsu in manuscriptis codicibus legendi non pro etiam, ob literarum breviationem.

Ex editione
Petri Pi-
thœi.

VIII. Non omittenda quoque est illa lectio cannois XLII. qui est vigesimus Concilii Africani apud Dionysium. Agitur de pleibus quæ dicæcisi episcopali subjectæ nunquam proprios Episcopos habuerunt: ubi contumacium Presbyterorum factione popularium ani-

mi concitati , proprium Episcopum scis-
fa diœcesi habere postulant , exoso prop-
ter superbiam legitimo pastore . quod ne
fiat , prohibetur . Sed locus adducen-
dus est ex veteri collectione , ut ibi do-
ceatur esse sinceriorem lectionem quam
quæ habetur apud Dionysium . At ve-
rò , inquit Epigonius , quia nonnulli , quo-
dam dominatu adepto , communionem fra-
trum abhorrent , vel certè cum elevati fuerint ,
quasi in quadam arce , tyrannicam sibi do-
minationem vindicant . Significat typhum
secularem & tumorem quorundam Epis-
coporum , qui dominatum in clero exer-
cebant , & in cathedram elevati , ac si
esset solium quoddam regium & arx ve-
lут imperii , tyrannicam sibi dominatio-
nem vindicabant . *Elevari* est dictio illius
ætatis , quæ provectionem Principum sig-
nificat sæpe apud Marcellinum & alibi
quò alludit canon iste cum elevatos
Episcopos & velut in arce collocatos pro-
ponit . Sanè cathedra episcopalis subli-
mior erat & velut in fastigio constituta ,
unde possent Episcopi de superiori loco
fideles monere ; ut docent , non solùm
auctor constitutionum apostolicarum , sed
veteres plerique , & ipsum Concilium
Carthaginense quartum canone xxxv .
Hinc illa Gregorii Nazianzeni in ora-

tione ad synodum Constantinopolitanam:
 $\chi\alpha\rho\epsilon\mu\omega\hat{\alpha}\kappa\alpha\theta\epsilon\delta\rho\alpha$, τὸ ἐπίφημον ὑψος τόπο,
 $\chi\theta\pi\alpha\kappa\alpha\theta\epsilon\delta\rho\alpha$. Vale ḥa cathedra, invidiosum
hoc & periculose fastigium. Hoc dicendi
genus periit apud Dionysium, ubi hæc
sunt verba: *Quia nonnulli, quodam domi-*
natu adepto, communionem fratrum abhorrent,
vel certè cùm depravati fuerint, quasi in qua-
dam arce tyrannica sibi dominatum vendicant.
Confer hæc verba cum superioribus, &
veteris collectionis fidem laudabis.

IX. Attamen vetus collector auto-
ritate sibi delegata usus, quædam sibi li-
cere putavit quæ non cadunt in exscrip-
torem merum vel in hominem privatum.
quod in reliquis Conciliis ostendemus
überius. in hoc unum & alterum obser-
vabimus.

Caput istius Concilii de visitandis pro-
vinciis, quod est xix. numero apud Dio-
nysium, omissum est in antiqua collectio-
ne: quoniam cùm restrictum sit ad spe-
ciale negotium Mauritaniæ visitandæ ab
Aurelio, à quo se tunc officio excusavit,
nec possit res ipsa trahi ad consequentiam,
inutiliter paginas illius collectionis occu-
paret, quæ ad generalem disciplinæ infor-
mationem pertinere debet.

Vice versa canon xlii. Concilii ter-
ti, quo cavetur ut Episcopi vel clerici

pauperes qui agros vel prædia compara-
verint post ordinationem , Ecclesiæ illa
conferant , omisssus est à Dionysio in re-
censendis canonibus Concilii hujus sub
Cæsario & Attico Coss. quia confirma-
tus cùm fuisset à Concilio sexto , eum eo
loco retulit , nempe canone xxxii. &
abstinuit ab eo repetendo in actis Con-
cilii tertii.

C A P V T VII.

De Concilio Carthaginensi quarto.

I. **S**equitur in veteri collectione
Concilium Carthaginense quartum,
habitum Honorio August. I V. & Eutu-
chiano Coss. sexto Idus Novembri,
anno scilicet trecentesimo nonagesimo octavo,
quod repudiandum esse Iustellus edicit,
& plerique cum ipso sectarii , nec ullam
fidem adhibendam canonibus centum &
quatuor qui huic Concilio adscribuntur.
Quam fiduciam ex eo desumunt quòd nec
Dionysius nec Ferrandus hujus Concilii
meminere , ejusque prima mentio apud
Isidorum Mercatorem habeatur, qui mer-
cibus minùs vendilibibus compilationem
suam sufficerit , in quarum fascem Conci-
lium istud fere compingunt.

II. Sed

II. Sed si veteris collectionis auctori-
tas illis affulisset, non dubito quin gra-
du cessuri fuissent, & obviis ulnis ample-
xuri tam religiosum antiquitatis Eccle-
siasticæ monumentum, quod ætatem il-
lam & dicendi charactere & rebus ipsis
decisis omnino redolet. Quippe in exa-
mine Episcopi, præter Marcionis, Pauli
Samosateni, Arii, & Apollinaris dogma-
ta, quæ inibi confodiuntur, licet tacito
eorum nomine, ab Episcopo exigitur
professio contraria hæresibus tunc vigen-
tibus, nempe ut novi & veteris testamen-
ti eundem credat auctorem, quod est con-
tra Manichæos. Ut credat hujus, quam
gestamus, & non alterius carnis resurrec-
tionem. quod est contra pullulantes tunc
Origenistas. Quæritur ab eo si nuptias non
improbet, si secunda matrimonia non
damnet, si carnium perceptionem non
culpet, si pœnitentibus reconciliatis com-
municet. quod est contra Novatianos &
Priscillianistas. Si in baptismo tam origi-
nale peccatum quam quæ voluntate ad-
missa sunt dimittantur. quod ad Cælestii
dogma pertinet, nondum planè detecto
Pelagianæ hæresis veneno: de qua non
tacuissent patres, si hac ætate erupisset.
Vnde patet hujus Concilii veritas & an-
tiquitas. Hoc autem in Concilio ordina-

S

tionum celebrandarum mysteria expli-
cantur, ordinum & graduum in Ecclesia
discrimina & ministeria panduntur. Non
omittuntur viduarum & sanctimonialium
consecrations ac munia, & sponsarum
benedictiones. Episcopis præterea & cle-
ricalis morum regulæ præscribuntur, quin-
imò & laicis, juxta quas vitam instituer-
debeant, Ut Christianæ ethices compen-
dium hoc Concilio contineri non imme-
ritò dixeris. Ex præfatione discimus ha-
bitum Carthagine sub Aurelio. quod
ipsæ quoque subscriptiones Episcoporum
testantur, Aurelii, Donatiani, & sancti
Augustini Hipponeñsis.

III. Tempus celebrate Concilii incidit,
ut dicebam, in sextum Idus Novembri,
Consulibus Honorio Augusto IV. & Euty-
chiano. Post eorum consulatum aliud habi-
tum est Carthaginense Concilium quinto
Kalendas Maias, scilicet anno sequentre
centesimo nonagesimo nono, in quo lega-
tio decreta ad Imperatores ut lege cave-
rent ne quis ab Ecclesiis ad eas conflu-
gientes abstraheret. Ejus meminit Dio-
nysius, omisso priore. Nec silentii poenas
sustinere debet ille, nec præteritione quo-
que sua censendus est damnasse Conci-
lium nostrum. Eandem ob causam pra-
terivit in collectione sua hanc synodus

qua duas habitas sub Grato & Genetlio: quoniam collectio vetus eas integras complexa cum esset, non erat quod Dionysius eas iterum ad suam curam revocaret. Quod de ceteris, quas ille commemorat, dici non potest: quoniam vel omissae penitus erant in collectione veteri, illae nempe quae canones non ediderant, aut aliarum canones ordine diverso resensiti vel etiam imminuti erant, ut novam operam requirere viderentur. quod in hac dissertatione nostra satis manifestè ostenditur.

IV. Præterea Concilii istius quarti ratio & institutum, cum ad reconditam disciplinam ordinum sacrorum explanandam & ad mores informandos pertinet potius quam ad externam dispositiōnem judiciariamque trituram, de qua in aliis Conciliis statuitur, Dionysius existimavit non esse quod illud suæ collectioni adjungeret, præsertim cum satis priore illa & antiqua vulgatum esset.

V. Sanè de Ferrando dubitandum non est quin sciens & consultò, ob superiorem rationem, non meminerit hujus Concilii in sua breviatione canonum, ut dixi superius; utpote qui Concilii Carthaginensis habiti anno ccccxvii. titulos cum laudet, eos tamen qui ab eo de gra-

S ij

tia Dei editi sunt prætermittat, quoniam ad fidem, non autem ad disciplinam ecclesiasticam, pertinent. quos tamen Dionysius non omisit, ut nobis integrum Concilium proponeret.

C A P V T VIII.

De Concilio Carthaginensi quinto.

I. **C**ONCILIO MODERUM quintum in collectione veteri est illud quod habitum fuit post consulatum Flavii Stiliconis, xiv. Kalendas Iulias, id est, anno quadringentesimo primo: cui adjuncti sunt quoque canones synodi habitæ Vincentio & Flavito Consulibus, Idibus Septembribus ejusdem anni. Concilii priors præfatio extat integra in collectione Dionysii: quæ quidem suo loco posita est in editione Latina & Græca Parisiensi codicis canonum Africanorum; quæ perverso ordine posita fuerat in editione Moguntina, nempe ante canones Concilii tertii Cæsario & Attico Coff.

II. Præcipua hujus synodi cura fuit ut legatio decerneretur ad transmarinas partes, tum ad sedem apostolicam, tum ad Imperatores, ut Ecclesiae Africanæ necessitatibus subveniretur. Ac primò cùm

ob Donatistarum sævitiam grassantem & bellorum excidium apud Ecclesias catholicae maxima clericorum esset penuria, supplere numerum aliter non poterant Africani nisi liberum illis esset redeentes ab hæresi Donatistarum in clerum adsciscere. quod prohibitum ne fieret à sede apostolica & à Mediolanensi profitetur Aurelius, id est, in plenario Concilio Italico. atque ideo conveniendos Anastasium sedis apostolicæ Episcopum & Venerium sacerdotem Mediolanensis Ecclesiæ, ut communi periculo provideant & *consentiant*, quemadmodum loquitur canon primus, ut saltem qui parvuli baptizati sunt à Donatistis, & majores facti cognitum errorem deseruerunt, possint clericatus officio admoveri. Qua de re consulendos quoque Siricium & Simplicianum antea constituerant canone **X L V I I I**. Carthaginensis tertii. Vnde patet decreta Romanæ sedis in Concilio Italico edita ipsos quoque Africanos obstrinxisse, & eorum veniam atque remissionem ob publicam necessitatem à sede apostolica præcipue, & à Mediolanensi quoque, utpote per Italie vicariatum ceteris Episcopis præfecto, petitam. Itaque caput primum istius Concilii, quod est apud Dionysium, rectè omissum est in collectione veteri, quo-

S iiij

niam cùm res ipsa penderet ex arbitrio
sedis apostolicæ , & nullum ea de re il-
lius extaret rescriptum , inutile erat con-
sultationis istius iterum meminisse.

III. Secundum quoque caput recte
omissum est à collectore , quoniam nihil
definitur quod ad disciplinam pertineat,
id tantum decernitur postulari ab Impe-
ratoribus , ut templa idolorum quæ sunt
in agris dirui jubeant. Qua ratione omis-
sa sunt etiam caput quartum de pagano-
rum conviviis lege Principis tollendis , &
quintum de spectaculis quoque & ludis
theatrorum lege prohibendis , ne saltem
fiant die dominica vel ceteris diebus ce-
leberrimis.

IV. Tertium sanè caput omissum non
est à collectore veteri , sed summa auto-
ritate in melius commutatum. Agitur de
cognitione quam clerici de causis laico-
rum suscipiebant *jure apostolico* , ut loqui-
tur canon , *Ecclesiis imposito* , ubi alludit ad
locum Pauli , quo monentur fideles ne ad
forum coram ethnicis litigaturi pergent ,
sed potius Episcopi & clericorum arbit-
rio se committant. *Si enim angelos judica-
bimus* , inquit Paulus , *quanto magis secula-
ria*. Ex quo Apostoli monito inductum
ut litigatorum arbitria in se reciperent
Episcopi , ac si mandato apostolico , ob-

fidelium concordiam alendam, ad id es-
sent adstricti. quo de onere Episcopis im-
posito non tacent auctor constitutionum
apostolicarum, Chrysostomus, Ambro-
sius, Augustinus, & alii. Quod confir-
matum fuit lege Constantini, adeo ut
unus è litigatoriis invitum adversarium
cogere possit ad subeundum Episcopi ju-
dicium. Enimverò cùm Episcopi senatum
suum haberent, ut loquitur Hieronymus,
sive presbyterium, ut loquitur Cyprianus
una cum Paulo, Presbyteros suos velut
assessores suos contrahere debebant ad
judicandas causas, ut docet eleganter ca-
non **xxiiii.** Concilii quarti his verbis:
*Vt Episcopus nullius causam audiat absque
præsentia clericorum suorum. Alioqui irrita erit
sententia Episcopi, nisi clericorum præsentia
confirmetur. Quoniam verò à sententiis il-
lis provocari poterat ad judicem publi-
cum, (licet interim res judicata executio-
ni demandari posset, ut cautum erat le-
gibus) contingebat aliquando ut clericus
cognitor, aut qui præsens fuerat cogni-
tioni, evocaretur à judice publico ad te-
stimonium dicendum de iis quæ apud se
gesta erant. Quod ideo accidebat frequen-
tiùs quia sine scripto lites istæ, id est,
summarie, absque strepitu & figura judi-
cii, ut hodie loquuntur, ab Episcopis &*

S **iiij**

clericis dirimebantur. Quod sanè grave erat atque injuriosum clericis. Ideoque Africani, ut ab hac se vexatione libera-
rent, petendum aiunt ab Imperatoribus
*ut statuere dignentur ut si qui fortè in Ecclesia
quamlibet causam jure apostolico Ecclesiis im-
posito agere voluerint, & fortasse decisum de-
ricorum uni parti displicuerit, non liceat cleri-
cum ad testimonium devocari eum quia cogni-
tor vel præsens fuerit, ut nulla ad testimonium
dicendum ecclesiastici cuiuslibet persona pulsetur.*
Sed collector vetus ex auctoritate sibi
mandata hunc canonem emendavit, &
quod postulandum erat à Principe, ipse
ut constitutum à Concilio ponit. Vnde
nisi quis morosus esse velit, facile sibi per-
suadebit hanc collectionem, non privato
studio, sed publica potestate compactam,
& deinde Ecclesiis pro lege publicatam.
Hæc sunt itaque canonis istius apud col-
lectorem verba, alioqui etiam sinceroris
lectionis. *In principio statuendum est ut qui
fortè in Ecclesia quamlibet causam jure aposto-
lico agere voluerit, & fortasse decisio clerico-
rum uni parti displicuerit, non liceat clericum
ad testimonium devocari eum qui cognitor vel
præsens fuit. Et ut nulla ad testimonium di-
cendum ecclesiastici cuiuslibet persona pulsetur.*

V. Hinc docemur duo constituta. Pri-
mum, ut qui cognitor fuit non evocetur ad

Cod. Can.
Eccl. Afric.
c. 59.

testimonium dicendum. Secundum, ut nullus è clero ad testimonium dicendum in qualibet causa evocetur à judice publico. Corrupta lectio apud Dionysium primam illam regulam solam exprimit; quoniam apud illum clausula ultima non est discreta à prioribus verbis, ut decet, propter omissam particulam conjunctivam *Et*, ita ut videatur potius ratio prioris definitio-
nis quam nova definitio. Quod ipse Dio-
nysius eo modo intellexit, ut patet ex
lemmate quod huic canoni præposuit: *Vt*
clericis de judicii sui cognitione non cogantur in
publico dicere testimonium. Sed in veteri col-
lectione lemma generaliter conceptum est
de omni testimonii dictione interdicta cle-
ricis in judicio publico: *De clericis ad testi-
monium non pulsandis.* Sanè lectio veteris
collectionis, *Et ut*, unde oritur secunda
illa generalis definitio, confirmatur ab
interprete Græco, qui lectionem illam
agnoscit. οὐα μηδὲ περσώτω τὸς ἐκκλησια-
τῶν περσικον οὐα θείν ωδὴ οὐ φέλει μαρτυ-
ρεῖν. Hinc colligit lector antiquam esse
prohibitionem ne clerici à judicibus se-
cularibus ad testimonium citentur, nisi
ex consensu Episcopi. Quod decretali-
bus severè sancitum est, & ubique obser-
vatur præterquam in Galliæ regno, quod
suis privilegiis utitur. quamquam diffi-

tendum non sit à Iustiniano aliter constitutum.

V I. Eadem collectoris auctoritas elicit in capite sexto, ubi petendum decernitur à Principibus ut statuere dignentur ne clerici iudicio Episcoporum damnati, ab Ecclesiis quibus præfuerant nec à quolibet defensentur, interposita pena damni pecuniæ atque honoris, quo nec ætatem nec sexum excusandum precipiant. Lex petenda erat ob poenam civilem, quæ ab Ecclesia infligi non poterat, sed tantum canonica. Sed collectori visum ut canonem istum secundum in sua collectione locaret, constituendo synodis auctoritate quod postulandum erat à Princeps. *Et illud statuendum.* inquit. & cetera subjungit. Vnde factum crediderim ut plures mediæ ætatis Pontificum constitutiones damno honoris & privatione dignitatum afficiendos jubeant qui suis decretis reluctati fuerint.

V II. Caput septimum de histriónibus ad fidem conversis, ne ad iudicras artes iterum cogantur, quoniam lex petenda decernitur, omissum est. Octavum quoque manifestam ob causam; quoniam illud tantum proponit Aurelius, ut manumissiones servorum in Ecclesiis Africanis fiant, si confacerdotes per Italiam id fa-

cere reperiantur. Quare cùm ex legibus Constantini relatis in Codice & à Sozo... *sozom. lib.*
meno commemoratis manumissi in Eccle... *I. c. 9.*
sia libertatem Romanam adipiscerentur,
non erat quòd in dubium adduceretur in
reliquis occidentis Ecclesiis quod Africa-
ni in posterum facere debebant. Nonum
quoque & ultimum caput omittitur, quia
pertinet ad speciale negotium Equitii
Episcopi jam olim damnati & ad trans-
marinas partes profecti ut turbaret Afric-
anæ Ecclesiæ statum, cuius impuden-
tiam repellendam à Legato decernitur.

C A P V T I X.

*De eodem Concilio quinto Carthaginensi,
& de Donatistis.*

EODEM anno cccc*i*. Vincentio & Flavito Coss. Idibus Septembris habitum est Concilium Carthagine ex omnibus provinciis Africæ, quod sanè aliud est à priore. Attamen cùm eodem anno celebratum fuerit, sub unius Concilii quinti nomine exhibetur in collectio- ne veteri. Quod accuratiūs & rectius di- stinguitur apud Dionysium, & ab ipso quoque Ferrando.

II. Donatistarum machinationes, & in-

fidiæ quibus Ecclesiam Africanam vexabant, Anastasii Episcopi Romani pectus adeo commoverant ut literis ad Episcopos Africæ datis eos hortaretur ne de hæreticorum insidiis & improbitatibus dissimularent, ut capitulo primo hujus Concilii docemur. Carthaginensis ergo synodus de Donatistarum causa tractans, cum eis Ieniūs agendum censuit, & plebes eorum communione infectas miserabilis illius erroris commonendas quo sunc devinctæ. Tum ut à judicibus petatur ut auctoritate sua juvent communem matrem Ecclesiam catholicam, judicia potestate inquirentes quid gestum sit in iis locis in quibus Maximianistæ, qui à Donatistis schisma fecere, basilicas obtinuerunt. Magni momenti hæc perquisitio videbatur futura, quoniam Maximianus Episcopus Carthaginensis ex parte Donati, cum à Primiano ejusdem partis Episcopo schismate divisus esset & anathemate ab adversariis ictus, pari eos damnatione excepisset, (ut copiosè docet Augustinus lib. III. contra Cresconium cap. XL. lib. IV. cap. VI. & in enarratione psalmi XXXVI.) istius Maximiani sectatores, ut schismatici, Donatistis potentibus à basilicis quas tenebant per iussa judicum deturbati erant, ut scribit

Augustinus libro IIII. contra literas Petiliiani cap. XXXIX. maximè cùm illa tempestate Maximianistæ recepti fuissent à ceteris Donatistis in communionem absque baptismi repetitione. Quo exemplo convinci poterant tum ab initio Donatistas tam iniquè ab Ecclesiæ unitate diffessisse temporibus Cæciliiani quam iniquè nunc clamabant Maximianistas à se schisma fecisse , tum stolidè pacem Ecclesiæ toto orbe diffusæ atque illius communionem baptismumque respuerere , qui suos olim sui Concilii plenarii auctoritate damnatos in communionem cum suis honoribus recipiant. quo argumento quoque utitur Augustinus epistola quinquagesima & libro de hæresibus. Ut autem facilius Donatistæ ad Ecclesiæ accedendi studio accenderentur , suomet exemplo alliciendos putavit hæc synodus. Itaque sicut ipsi Maximianistas suscepserant in clero cum suis honoribus , ita resipescentes Donatistas & ad catholicæ Ecclesiæ communionem redeuntes in suis gradibus recipiendos decernunt. Attamen quoniam Capuano Concilio vetitum fuerat ne clerici Donatistæ resipescentes in suis honoribus susciperentur , ea fuit hujus synodi pro transmarini Concilii decretis reverentia ut quam prohi-

bitioni generali exceptionem adhibe-
dam putabat , nempe ut ii soli recipian-
tur per quos unitati catholicæ consulitur,
judicio sedis apostolicæ committat ; ad
quam *maximè* , ut ait , & ad reliquos Epis-
copos transmarinos scribendum decer-
nit . Vnde patet sedis apostolicæ auctor-
itas præcipua in canonibus temperandis,
ab ipsis Africanis & ab orientalibus quo-
que jam olim agnita , ut uberiūs docuili-
bro tertio de concordia cap. xiiii.

III. Quæ dixi , quatuor Concilii hu-
jus capitibus comprehensa , cùm ad ne-
gotia specialia Africæ pertineant , in ve-
teri collectione dissimulata sunt . Sed omis-
sum non est iteratum interdictum canone
quinto Concilii comprehensum , & in
tertium Concilii quinti conjectum , quo
Episcopi , Presbyteri , & Levitæ ab uxo-
ribus continere jubentur *secundum priora*
statuta , id est , juxta priorum canonum
Carthaginensium decreta , de quibus su-
periùs egimus . Græcus interpres , depravatam lectionem fecutus , reddidit ac si
scriptum esset *secundum propria statuta* ,
κατὰ ιδίους ὕψους . Quæ versio tolerari posset
nisi eam interpretatione sua corrupissent
Zonaras & Balsamo , qui ambiguum vo-
cis *ὕψος* , quæ legem & statutum æquè sig-
nificat ac limitem sive etiam temporis

terminum, ad suos orientalium mores confirmandos transferentes, hunc canonom sic explicant ac si decerneret ut tempore vicos suæ, Iudæorum exemplo, quisque sacerdotum contineat, redditurus post ministerii & ἐφημερίας functionem illam temporariam ad uxoris commercium. quod hebdomadariis Presbyteris, quos instituere Græci, competere posset. Sed quid fieri de Episcopis, qui Presbyteris & Levitis hoc canone junguntur, à quibus tamen Græci ipsi continentiam perpetuam ab uxoribus exigunt, & ex illo capite singularitas eorum in quaue Ecclesia vetat ne per vices fungi possint munere suo. Quare cùm clausula isthæc, καὶ τοῦ θεοῦ, ex interpretatione Græca, eos aquæ comprehendat ac Sacerdotes & Levitas, alia est adhibenda explicatio quam ea quæ recentioribus Græcis placuit, nempe ut propriis & gradibus suis aptis continentiae legibus astringantur. Quamquam alia lectio & verior est atque sincerior, omnemque difficultatem adimit, scilicet secundum priora statuta, id est, juxta id quod in prioribus Conciliis constitutum est. Ferrandus videtur hunc canonem laudare ex isto Concilio num. vi. *Vt Episcopi, Presbyteri, & Diaconi ab uxoribus abstineant. Concil. Carth. tit. III.*

I V. Sequitur in veteri collectione canon quartus de rebus Ecclesiæ sine consilio Primatis non alienandis : qui sine dubio ad hoc Concilium habitum Vincentio & Flavito Conſſ. pertinet , non ſolū juxta fidem antiqui collectoris , ſed etiam juxta Ferrandum , qui notat num. XLVII. *Vt Episcopi rem Ecclesiæ ſine Primatis Concilio non vendant. Concil. Carthagin. tit. v. Hippo. tit. ix.* Dionysius verò hic canonem iſtum omiſit , quoniam à Concilio ſexto can. XXVI. firmatus cùm fuifſet , ejus Concilii canones in capite Africanorum collocanti inutile videbatur hunc ſuo loco reddere. Sed vetus , qui Carthaginensis ſexti canones omiſit ex prioribus compactos , retinuit hunc canonem ſuo loco. Grave eſt hoc interdictum de rerum ecclesiasticarum alienatione abſque synodo Primatis ſive Metropolitani. Libera quondam Episcopis ſingulis , faltem cum prebbyterii confilio , rerum ecclesiasticarum alienatio ; ſed non vice versa Prebbyteris vacante Ecclesia , cùm reſcindendum juſferit hoc caſu contractum synodus Ancyra canone XIIII. Hanc potestatem Ecclesiarum damnis cavens Concilium Carthaginense , & deinde Hippoſene ſecundum , optimè reſtrinxit , & Primatis ſynodique provincialis decreto negotium commiſit,

commisit, exceptione solūm addita, nisi tam gravis premeret necessitas ut Primatem adeundi non supereffret spatium. Sed tunc quoque venditor vicinis Episcopis antea indicare, & post factum, Concilio provinciali referre debet Ecclesiæ suæ necessitates. Hæc est enim sententia canonis, cuius lectio luxata, sic constituenda est in veteri: *saltem curiositatem habeat* (id est, curam, Africana dictione) & vicinis Episcopis hoc antè indicare, & post factum, ad Concilium referre suæ Ecclesiæ necessitates. Quod si non fecerit, reus Concilio venditor teneatur. Hunc locum canon sexti Concilii interpretatus est potius quām exscripsit: *saltem vicinos testes convocet Episcopos, curans ad Concilium omnes referre Ecclesiæ suæ necessitates. Quod si non fecerit, reus Deo & Concilio venditor honore amissō teneatur.* Priorem partem Græcus non est asscutus. Legit enim, *vicinos testes convocet Episcopus, cùm legendum sit Episcopos.*

V. Hunc canonem excipit aliis in veteri collectione, quo definitur ne quis, relicta cathedra principali, in alia diœcēsos Ecclesia aut in proprio fundo diuitias quām oportet resideat. Quod his verbis Ferrandus expressit num. xvii. *Vt nullus Episcopus, dimissa matrice, in diœcesi constituat.* (legendum consistat) Concil. Car-

T

thagin. tit. vi. Vbi cathedra principalis
recte matrix redditur. Vnde matræ ca-
thedralæ in Concilii Carthaginensis cap.
cxxxiii. apud Dionysium.

V I. Canon de infantibus baptizandis
quoties non inveniuntur certissimi testes
de illorum baptismo, nec ipsi idonei sunt
propter ætatem de traditis sibi sacra-
mentis respondere, à Leone primo probatus
est, qui ejus in simili specie sententiam
sequitur in epistola ad Rusticum Narbo-
nensem. Sed mutilus est canon ille apud
Dionysium; ubi omissa est ultima clau-
sula, quam exhibit vetus, de consecra-
tionis Ecclesiis quoties de earum consecra-
tione dubitatur. Obiter autem monen-
dus est lector magnum oriri beneficium
ex tabulis parochialibus in quas bapti-
morum acta referuntur, unde non solum
infantium ætas ad res civiles, sed etiam
baptismi testatio probari potest: quibus
tabulis si usa fuisset vetus Ecclesia, ut li-
berorum censitione in actis publicis olim
utebatur Imperium, difficultatibus istis
de baptismo infantium se exemisset.

V II. Cautum fuerat in Concilio Car-
thaginensi tertio canone xli. ut quotan-
nis ad Concilium universale Africæ con-
venirent Episcopi, & per legatos redeun-
tes in provincias dies Paschæ ab Ecclesia

Carthaginensi denuntiaretur. Nunc duo constituuntur. Primum, ut formatarum subscriptione dies ille omnibus intimeretur, id est, ut in formatis quæ clericis peregrè proficiscentibus dantur, dies Paschæ adnotetur; quod si adhuc incertus est dies anni illius, præcedens adjungatur quo modo solet *Post consulatum* in publicis gestis ascribi, ut explicuit canon vigesimus synodi Milevitanae in veteri collectione, qui est centesimus sextus in codice canonum Africanorum ex Concilio Carthaginensi anni quadringentesimi septimi. Secundum est, ut tempus fixum & certum Concilii in decima die Kalendarum Septembrium constituatur. Quæ dies Africanis conventibus apta esse poterat propter anni tempestatem à provinciis Europæ diversam. *Dies verò Concilii idem servetur qui in Hipponeñsi Concilio constitutus est, id est, x. Kalendas Septembri.* Vetus autem collector tempus illud immutavit auctoritate sibi delegata, ut alibi dixi. *Dies Concilii, inquit, undecimo Kalendas Novembris servetur, scilicet post exactas ferias vindemiales, omissa mentione Concilii Hipponeñsis, in quo scilicet dies decima Kalendarum Septembrium constuebatur; à quo cùm recederet, non erat quod illud Hipponeñse Concilium iau-*

T ij

daret. Ceterum observare non posse-
bit hic agi de generali & universali totius
Africæ , de quo etiam canone decimo,
non autem de provincialibus synodis,
quæ à Primatibus sive Metropolitanis co-
gebantur: de quibus hic cavetur ut Pri-
mates , quando Concilium apud se con-
gregant , diem hic præstitutum universali
Concilio non impediunt. Ad istud exem-
plum decretum est de patriarchica syno-
do in canone x vii. octavæ synodi.

VIII. Canonem de intercessore dato
Ecclesiæ Ferrandus ex titulo nono Concilii
Carthaginensis laudat, id est, ex Concilio
habito Vincentio & Flavito Consulibus,
cui numerus ille respondet. Vacantibus
Ecclesiis præficiebatur à Metropolitanu
Episcopus ad dissidia populi componenda,
ne per varia studia in eligendo Episcopo
in apertam seditionem erumperent. Di-
ctus fuit intercessor quia dissidentibus in-
tercedebat , medium se præbebat & con-
ciliatorem. Vnde *μείτης* dictus ab inter-
prete Græco. A Ferrando dicitur inter-
ventor num. xxii. *Ut nullus Episcopus ca-*
thedram cui datus fuerit interventor plusquam
annum teneat , sed ipse eis Episcopum petat.
Concil. Carthagin. tit. ix. Dionysius quo-
que in lemmate canonis interventorem
appellat. Sequenti seculo dictus est visi-

rator à Gregorio Magno. Visitatoris usum & nomen retinuere posteri , ut patet ex Hincmari epistolis à Sirmondo editis ; qui ex more tunc recepto non antè visitatorem Episcopum Ecclesiæ vacanti præfiebat quām Regem consuluisset, ut ex ejus arbitrio persona visitatoris penderet, nempe ut cleri & populi animos ad electionem Regi gratam inflechteret.

IX. Capita duo apud Dionysium , quorum alterum agit de conveniendo Cresconio Villaregiensi ut se sistat proximo universali Concilio Africano , & alterum de ordinando Episcopo in Ecclesia Hipponensium Diarrhytorum, omissa sunt à veteri , quia sunt specialia Africæ negotia.

X. Canon autem undecimus , quo statuitur ne Presbyteris aut Diaconis ob gravorem culpam à gradu remotis manus pœnitentiæ imponatur tamquam Iaicis , hic est suo loco positus in collectione veteri ; quem Dionysius inter capita Carthaginensis sexti jam semel à se positum hic repetere noluit. Ratio verò hujus statuti petenta est ex Basilio cap. xxxii . qui ait dupli pœna affigendum non esse Presbyterum & Diaconum , tum depositione , tum laboribus pœnitentiæ publicæ.

T iij

XI. Undecimi canonis definitione recte conjungitur canon duodecimus, quo accusatis clericis annus conceditur ad diluendum crimen sibi impositum. Quoniam verò textus corruptus est tam in collectione veteri quam in Dionysiana, emendandus à nobis erit postquam vulgatam lectionem proposuero. *Quoties*, inquit, clericis convictis & confessis in aliquo crimine, vel propter eorum quorum verecundiæ parcitur, vel propter Ecclesiæ opprobrium, aut insolentem insultationem hæreticorum atque gentilium, si forte cause suæ adesse voluerint & innocentiam suam afferere, intra annum excommunicationis suæ hoc faciant &c. Quænam ambo consequentia est in his verbis, ut convictus & confessus innocentiam deinde suam afferat? Convictus & confessus pro iudicato habetur juxta legum præscripta, est *autος τέκνος*, ut loquitur Paulus. Presbytero de se confessò non parcitur, ex canone nono Concilii Neocæsariensis: quia (ut inquit Valentina synodus habita anno CCCLXXIV.) *reus est vel venia confessione vel mendacio falsitatis*. Quare sine dubio legendum est: *Quoties clericis convictis nec confessis in aliquo crimine vel propter eorum verecundiā parcitur, vel propter Ecclesiæ opprobrium.* Mutandum enim illud, quorum verecundiæ parcitur, ne alioqui suspensa

fit oratio, & neverbum desit à quo non
mina dativi casus, *clericis convictis*, regan-
tur. Attamen vetus est mendum, ab ipso
etiam interprete Græco expressum, ne
dicam ab Ivone & Gratiano x i. q. 111.
Rursus constitutum. ubi ancipites sunt glof-
fatorum de mente canonis istius opinio-
nes. Sententia itaque canonis hæc est
quam exhibet Ferrandus num. cxxxvi.

*Vt accusatus clericus intra annum causam suam
agere debeat. Concil. Carthag. tit. xiiii.* Or-
do antiquus judiciorum ecclesiasticorum
hinc defumi potest. Testes recipiebantur
adversus reum gravioris criminis. Eorum
testimonio convictus, communione absti-
nebatur: qui deinde vel se purgabat, vel
confessione criminis facta, pœnitentiæ
beneficium petebat absque ulla temporis
præscriptione. Hic anni tempus post ex-
communicationem illi inflictam compu-
tandum clero conceditur, ut se purget.
quo tempore elapsa, non amplius audi-
tur. Inde factum ut decretis recentiori-
bus laici quoque excommunicati ad pur-
gationem vel ad petendam absolutionem
adigantur.

XII. In canone xiiii. de alieno mo-
nacho non ordinando vox repertum, quam Dif. 56. si
vetus & Dionysius præferunt, & ex eis ^{quis de alte-}
Gratianus, cubat in mendo, & restituenda

T iiiij

*Vide Balsa-
mon. in can.
82. synodi
Carthag.*

lectio ex interprete Græco: *Si quis de alterius monasterio receptum.* ἐάν τις δέποιτι λόγιον μυραγηλου ἀποδέξῃ τίνα.

XIII. Titulus xv i. apud Dionysium abest à veteri , recte , quoniam huic speciei satis cautum erat duobus capitulis Concilii Carthaginensis tertii. Etenim canone xiii. constitutum est ut Episcopi & clerici hæreticis, etiamsi consanguinei sint, nihil per donationem aut testamentum conferant. Canone autem XLIX. Episcopi & clerici quod ex peculio Ecclesiæ acquisierint, jubentur suis Ecclesiis conferre. De eo autem quod illis ex liberalitate alijus vel ex successione cognationis obvenerit, libera disponendi facultas relinquitur ; dummodo ita se gerant ut eorum proposito congruit. Alioqui honore ecclesiastico indigni judicabuntur. Quam in poenam incidissent sine dubio si hæreticis vel gentilibus consanguineis aliquid contulissent, quia id vetitum canone decimo tertio. ne de personis infamibus loquar. Ceterum si extraneos heredes instituissent, dummodo Christianos , immunes erant à culpa. Canon autem xvi. hujus Concilii tacens de clericis , vetat ne heredes extraneos à consanguinitate sua Episcopus Ecclesiæ præferat, nedum consanguineos hæreticos aut paganos ; addita

gravissima poena, nempe anathematis post mortem. de qua tantopere disceptatum fuit in Quinta synodo. Additur quoque, quod huic poenæ est consecrarium, ne nomen ejus inter Dei sacerdotes reciteretur; scilicet in sacrificio, quando ex diphyschis sive libellis Ecclesiæ cujusque nomina defunctorum Episcoporum recitata, Deo commendabantur, ut patet ex actis Quintæ synodi. Vnde discimus hanc quoque consuetudinem in Ecclesia Africana perinde ac in ceteris universi orbis Christiani invaluisse.

XIV. Canones reliqui hujus Concilii quinti cum Dionysio convenient, adeo ut operam nostram non desiderent, præcipue cum Notas in universos canones non edamus,

C A P V T X.

De Concilio Carthaginensi sexto.

I. **O**RDO veteris collectionis nos ducit ad Concilium Carthaginense sextum: quod aliud est apud Isidorum, aliud apud veterem collectorem. In illo quippe perturbata Conciliorum serie octavum seu Milevitanum dicitur; quod in collectione antiqua rectissimè sextum nuncupatur, depulsis ex eo gradu

sesto vulgato & septimo, quæ in veteri septimum & octavum vocantur. Sanè cùm in eo quod dicitur sextum recitata fuerint priora Concilia, necesse est ut ea de quibus statim agemus, inserta fuerint illius Concilii actis, & numero sicut tempore Concilium sextum vulgo dictum anteverterint. Nos tamen recepta numerandi consuetudine usi perpetuo sextum Carthaginense vocamus quod eo nomine hoc usque designatum fuit juxta collectionem Isidori depravatam in illis numeris; qui tamen hujus mutationis causam sibi visus est aliquam habere ex eo quod synodus Milevitanam à Carthaginensibus secernebat.

I I. Quod ad rem attinet, in collectio-
ne Dionysii exhibetur synodus Milevi-
tana prima celebrata Arcadio & Honorio
Augg. v. Conff. sexto Kalendas Septem-
bris, id est, anno quadringentesimo se-
cundo, in civitate Milevitana, confiden-
te Aurelio Carthaginensi Episcopo in
Concilio universalis, ut habent acta. Differt
hæc synodus ab altera ejusdem nominis,
quæ habita fuit contra Pelagium Hono-
rio v i i. & Palladio Conff. anno c c c -
x v i. sub Silvano Primate Numidiæ ab
Episcopis ejus provinciæ; cuius epistola
synodica extat inter epistolas sancti Au-

Augustin.
epist. 92.

gustini. Existimabat Baronius duo isthæc Milevitana Concilia in unum compacta à collectoribus, & canones de gratia in secundo editos, transcriptos esse in primum, & ceteris canonibus editis in primo adjunctos. Quod tamen dici non debet, cùm nullos canones de gratia ediderit secundum Milevitanum, licet Pelagij hæresim Episcopi proscripterint, contenti datis ad Innocentium literis, quæ extant apud Augustinum, sententiam suam significasse.

III. Fatendum est quidem in collectione veteri canones quosdam desumptos ex synodo Milevitana prima, compactos fuisse in unum corpus cum alijs canonibus depromptis ex duobus Conciliis Carthaginensibus celebratis anno quadringentesimo septimo & anno quadringentesimo decimo octavo. Quare huic compilacioni sequens titulus præfigitur in veteri. *Concilium sextum Carthaginis Africæ, & in Milevitana civitate habitum.* Quibus verbis satis significatur hoc corpus è variis Conciliis esse consarcinatum. Enimvero licet Milevitanum tempore sit potius, quoniam tamen Carthaginis nomen dignitate præcellit, & plures canones petiti sunt ex duobus Conciliis Carthaginensibus, huic Carthaginensis nomen inditum est à veteri collectore, tum etiam ne pertur-

baretur ordo numerandi hæc Concilia sub nomine Carthaginensium , quamvis non taceatur in titulo nomen Milevitani.

IV. Ceterum quoniam ratio fidei ceteris articulis præfulgere debet, vetus collector Concilium istud auspicatus est ab octo canonibus de gratia Dei editis adversus Pelagium , quos ex universali Concilio Carthaginensi celebrato anno quadragesimo decimo octavo , cuius acta sunt apud Dionysium , transcripsit , & in capite ceterorum canonum posuit. Sanè partem præfationis Milevitano primo præfixæ usurpavit ; & ut materias connecteret, de suo hæc ultima verba addidit aut ex præfatione Carthaginensi illi præfixa, qua caremus : *Ideoque pariter quædam de causis fidei , unde nunc quæstio Pelagianorum imminet , in hoc cœtu sanctissimo primitus tractentur , deinde subsequantur & aliqua quæ disciplinæ ecclesiasticæ necessaria existunt.*

V. Præterea ut Carthaginensibus Conciliis potiorem locum daret , post octo canones de gratia subjunxit canones petitos ex altero Carthaginensi anni cccc. vii. quorum primus est apud Dionysium , de Concilio universali Africæ , nefiat quotannis , sed quando exegerit causa communis ; qui est in hoc nostro nouus. Deprompti sunt ex eodem Concilio

annni cccvii. canones x. xi. xii. & xvi. qui proprius est Africæ apud Dionysium. *Placuit præterea ut executores in omnibus desideriis quæ habet Ecclesia quinque postulantur*, qui in diversis provinciis impertiantur. Agit de publicis executoribus postulandis à Principe, qui rebus Ecclesiæ immincent. Vetus autem, non designato numero, sic generaliter expressit : *Placuit præterea ut executores in omnibus justis desideriis impertiantur*. addita quoque per modestiam voce *justis*, quæ patribus Africani exciderat.

Decimus septimus indidem quoque est desumptus, quo cavetur ne dimissus vel dimissa, etiam ob adulterium, alteri conjungantur. Qua definitione tandem sopia est antiqua illa quæstio in Arelatensi primo & apud Græcos indecisa.

Decimus octavus est haustus ex eodem Carthaginensi, verbis quæ in authentico sunt Africæ propria ad constitutionem generalem accommodatis. *Quicunque non communicans in Africa, in transmarinis ad communionem obrepserit, jacturam clericatus accipiat*. Ita Dionysius. Vetus autem sic habet. *Quicunque non communicans in provincia propria, & in aliis provintiis vel transmarinis partibus ad communicandum obrepserit, jacturam communionis vel clericatus accipiat*.

Petita quoque sunt ab eodem Concilio capitula xix. & xx. ubi constituitur ne quis perget in comitatum Principis sine formata , verbis accommodatis in veteri ad usum communem , quæ in authentico de formata missa ad Romanam Episcopum loquuntur. Omissa verò sunt alia illius Concilii capita à collectore veteri, quoniam propria erant Africæ.

V I. Ex Milevitano Concilio desumpta sunt capitula xiii. xiv. xv. quæ agunt de Episcoporum ordine inter se , de literis dandis ab ordinatoribus cum die & Consule , & ne quis ad aliam Ecclesiam trahatur quicunque in sua vel semel legit. Reliqua capita , de archivo Numidiæ , de Quodvultdeo & Maximiano, ideo sunt omissa à veteri quia sunt specialia negotia Africæ.

V II. Ex Concilio Carthaginensi anni cccc xviii. petiti sunt canones xxi. xxii. xxiv. xxv. xxvi. xxvii. Reliquos omisit vetus , quia de Donatistis Episcopis conversis & de partitione dicēseon inter eos & catholicos Episcopos cùm agant , ad Africam solam pertinent. Sanè canon vigesimus tertius , qui est de converso ab hæresi ad unitatem catholicam & susceptam apud hæreticos pœnitentiam gerente, ut arbitrio Episcopi catholici

tempus pœnitentiae vel reconciliationis ei decernatur, nescio quam ob causam omis-
sus sit à Dionysio; quem tamen vetus ex-
hibet, & series rerum docet ad hoc Concili-
um pertinere, ubi de conversione Do-
natistarum copiosè tractatur. Ex Ferran-
do, qui meminit hujus canonis, colligitur
in authentico actum de Donatista con-
verso, licet vetus ad omnes hæreticos ge-
neraliter definitionem more suo transtu-
lerit. Ferrandus num. L. *Vt Episcopi judi-
cio Donatistæ, qui apud suos acta pœnitentia
convertitur, tempus pœnitentiae vel reconcilia-
tionis decernatur. Concilium Carthagin. tit. II.*

Ceterūm acta Conciliorum habitorum
annis cccciiii. cccciij. & ccccv.
quæ de convenientiis Donatistis agunt &
de legationibus ad Principes, prudenter
vetus collector dissimulavit, quoniam suo
instituto non serviebant.

C A P V T X I .

De reliquis Conciliis Africanis.

I. **A**GMEN Conciliorum Carthagi-
nenium claudet illud quod vo-
cant septimum, cùm de sexto & octavo
superius egerimus. De septimo contro-
vertitur an sit idem Concilium cum sexto.

Non differre putant Binius & Iustellus, quoniam sextum habitum est post consulatum Honorii XII. & Theodosii VIII. octavo Kalendas Iunias Carthagine, septimum verò eodem loco & quinque post illa diebus, nempe 111. Kalendas Iunias. Non solum autem locus & tempus conveniunt, sed etiam numerus Episcoporum ducentorum decem & septem qui resedisse in Concilio sexto dicuntur in prefatione Concilii, & huic septimo eodem numero subscriptissse testatur collectio Dionysii. Attamen vetus collector adnotat hoc Concilium à triginta octo Episcopis celebratum, corrupto calculo. Legendum enim, xxiii.

II. Antequam hunc nodum dissolvam, observandum est à Ferrando canones huic septimo Concilio tributos laudari tamquam è Concilio à reliquis Carthaginensibus diverso, ut patet ex numerorum serie quam sequitur, similem computationi quæ est in veteri collectione, cuius fides ex eo probanda est quod in Concilio isto distinguendo in sexto adulteratorem habeat Ferrandum Diaconum. Ille verò canones istos citat num. LXXIII. cxcv. cxcvi. & cxcvii. Ratio verò hujus discriminis patet ex actis Concilii septimi, quæ docent plerosque Episcopos

ex

ex illis ccxvii. qui convenerant, con-
queitos fuisse ceterorum quæ agenda su-
pererant moras se sustinere non posse.
Quare ut illis redeundi in Ecclesias com-
meatus facilior esset & se ad iter accin-
gendum parare possent, ab universali
Concilio delecti sunt judices numero
xxiii. qui reliqua peragerent, scilicet præ-
ter Aurelium Carthaginem & Fausti-
num Episcopum Potentinum Legatum Ec-
clesiae Romanæ, decem Episcopi legati
provinciæ proconsularis, tres legati Numi-
diæ, tres legati provinciæ Byzacenæ, tres
legati Mauritaniæ Sitifensis, tres legati
Mauritaniæ Cæsariensis. Vnâ cum judici-
bus delectis confedit Aurelius, & canones
quinque promulgavit. Quare non imme-
nitò Concilium diversum dici potest quod
nova statuta minore judicum numero de-
cernit. His capitulis constitutis subscrip-
sere qui ea ediderant. Die sequenti, id est,
secundo Kalendas Iunias, iidem electi judi-
ces epistolam ad Bonifacium Papam dic-
tarunt, quæ clausit acta Concilii sexti, &
posita est post canones hujus septimi con-
ventus. His gestis in unum compactis &
epistolæ ad Bonifacium die illo, nempe
secundo Kalendas Iunias, subscripsere,
non solùm Aurelius & provinciarum le-
gati, sed etiam Episcopi omnes usque ad

superiorem numerum c c x v i i . antequam Carthagine discederent ; non autem in suis quique Ecclesias , ut putabat Baronius.

III. Quæ dixi hausta sunt ex interlocutione Aurelii apud Dionysium : qui post decreta quinque illa capitula à se & à legatis provinciarum , ait sibi placere rerum omnium conclusionem facere , id verò ita fieri posse si primū quæ die illa tractata fuerant , id est , capitula quinque , gestis inserantur . quæ est sententia horum verborum : *Universi tituli designati & digesti hujus diei tractatum Ecclesiæ gesta suscipiant.* Titulus ille generalis qui disceptandus in hoc cœtu propositus fuerat , respicit personas quæ ad clericorum accusationem admitti non possent . Hujus quæstionis decisio digesta est per capita quædam , ita ut primo excommunicati non admittantur , secundo servi , liberti , hæretici , pagani , Iudæi , & infames , tertio ut qui unum crimen non probaverit , ad cetera non admittatur , quarto qui ad testimonium admittendi non sint ; quibus subjungitur de Episcopo qui excommunicat eum quem sibi soli crimen dicit esse confessum . Hæc omnia per capita digesta , ad explicandum titulum sive argumentum propositum , gestis illius diei inserenda in-

terloquitur Aurelius. Subjungit : *Quæ
verò adhuc expressa non sunt, die sequenti per
fratres nostros Faustinum Episcopum, Philip-
pum & Asellum Presbyteros, venerabili fra-
tri & coëpiscopo nostro Bonifacio rescribemus.
Et subscripterunt. Aurelius &c.* Die itaque
sequenti judices illi dilecti de rescribendo
ad Bonifacium acturi erant. Interim sub-
scribunt huic definitioni, scilicet iidem illi
qui de ea tractaverunt. Deinceps, quia
perventum erat ad finem totius discepta-
tionis & gestorum in controversia cum
Faustino, ceteri quoque Episcopi usque
ad numerum ccxvii. actis subscriptere
& ipsi quoque epistolæ ad Bonifacium
datae: quæ universis Episcopis præsentи-
bus relecta est.

C A P V T XII.

De canonibus adversus Pelagium.

NVNC operæ pretium est canonum
de gratia latorum adversus Pela-
gium occasionem & definitionum ratio-
nes paucis recensere, remissa ad Theo-
logos uberiori harum rerum tractatione.

I. Primo capitulo de statu & conditio-
ne naturæ Adami ante illius lapsum de-
cernitur adversus Pelagianos, qui dice-

V ij

Augustin.
lib. de pec-
cat. mer.
c. 2.

bant Adamum sic creatum ut etiam sine peccati merito moreretur, teste Augustino. Cur autem isthæc afferent, causa in promptu est, ne pœnam aliquam in posteros ex primi parentis peccato traduci faterentur. Hoc dogma cùm objectum esset Pelagio ex Cælestii scriptis in synodo Diopolitana, nempe *Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset, quoniam peccatum Ad ipsum solum læserit & non genus humanum*, hæc (inquit Augustinus libro de gestis Pelagii cap. x i.) *judicio illo ecclesiastico, anathematizante Pelagio, & Episcopis interloquentibus, constat esse damnata*. A qua tamen perversa sententia non discessere Pelagiani, ut passim docet Augustinus, tum libro primo imperfecti operis contra Julianum cap. l x v i. Quare necessaria fuit Concilii hujus Carthaginensis constitutio; quam secuta est Tridentina synodus Dogmatis hujus auctoritas ex sacris libris petenda est, in quibus disertè traditur mortem humano generi pœnæ loco inflic tam esse propter peccatum primi hominis, in epistola ad Romanos cap. v. & vi i i. in libro sapientiæ cap. i. & ii. Quare non immerito caput istud intra fiduci regulam reponitur ab Augustino lib. xiii. de civit. cap. xv. *Vnde constat inter Chri-*

stianos veraciter catholicam tenentes fidem, etiam ipsam nobis corporis mortem, non lege naturae, quia nullam mortem homini Deus fecit, sed merito inflictam esse peccati; quam peccatum vindicans Deus dixit homini in quo tunc omnes eramus: *Terra es, & in terram ibis.* Mediæ igitur conditionis Adamus erat inter immortalitatem & mortalitatem, amborum capax; ut eleganter observat vetus auctor Theophilus Antiochenus ad Antolycum; ita tamen ut natura mortalis esset, quippe qui pabulo egeret quod illi Deus ex omnibus fructibus concederat præter vetitum; sed gratia & beneficio Dei futurus immortalis ex pastu ligni vitae, ut docet Augustinus lib. xii. de civit. cap. xx.

II. Secundo capitulo damnatur aliud Pelagianorum dogma quod primo consequens erat, scilicet nullum reatum ex Adami proprio peccato ad ejus posteros origine transire, integrum proinde ac nulli sceleri nullique poenae obnoxiam esse parvolorum recentium ab uteris matrum naturam. Peccatum itaque originale tollebat. Hoc inter capita de quibus interrogatus fuerat Cælestius in synodo Carthaginensi anno ccccxi. primum fuit, ut testatur Augustinus lib. i. de peccat. orig. cap. ii. iii. & iv. *Et Cælestius*
V iiij

quidem, inquit, in hoc fuit errore liberior neque in episcopali iudicio damnare volunt eos qui dicunt quod peccatum Adæ ipsum solum lœserit, & non genus humanum, & quid infantes qui nascuntur, in eo statu sunt in quo Adam fuit ante prævaricationem. Ideo traducem peccati negabat, idque se Roma dicentem asserebat audisse Ruffinum, teste eodem Augustino. Quod objectum est quoque Pelagio in Diospolitana synodo. Fatebatur quidem, ut scripturæ testimoniis satisfacere aliquo pacto videretur, solo Adamum exemplo nocuisse, quo posteros traheret ad imitandum, sed nec reatum neque poenam peccati ad posteritatem transmissum.

III. Opponebatur illis grave argumentum petitum ex baptismo parvorum. Eum quidem illi admittebant, sed in hoc tantum ut baptizati in filios Dei adoptarentur & consequi possent regnum cœlorum, non autem ut ab originalis peccati vinculo solverentur; à quo cùm liberos dicerent, vitam illis beatam & æternam promittebant, quamvis extra regnum Dei, ad quod per solum regenerationis lavacrum admitti posse dicebant, ut copiosè scribit Augustinus hæresi LXXXVII, lib, I, de peccat. mer. & rem, cap. XXIX, epist, LXXXIX, &

alibi. Non erat istud solius Pelagii commentum , quod illi commune fuit cum aliis qui ætate illa peccatum ex traduce negabant, idéoque baptismum in parvulis ad alium finem quam remissionis peccatorum trahebant. Inter quos Ruffinus Palæstinus in libro de fide , nuper editus à Sirmondo : qui alius est à Ruffino Hieronymi adversario. Ruffini Palæstini hæc sunt verba : *Baptisma igitur infantes non propter peccata percipiunt , sed ut spiritalem procreationem habentes , quasi per baptisma in Christo creentur , & ipsius regni cœlestis particeps fiant.*

IV. Quare Cælestius in Carthaginensi synodo anno ccccxi. & in libello Romæ oblato dixit infantes egere baptismum. Hoc tamen admisso profligata est omnino nefaria Pelagii sententia de peccato originali. Etenim baptismus administratur in remissionem peccatorum, ut docent scripturæ & fidei regula, in qua universa Ecclesia unum baptisma confitetur in remissionem peccatorum. Ergo ipsi quoque infantes tinguntur ut peccata illis remittantur , non sanè propria , sed vetus illud & originale peccatum. A quo nodo his verbis Cælestius expediebat sese in libello oblato Romæ apud Augustinum libro de pecc. orig. cap. v. *Infantes debere*

V iiiij

baptizari in remissionem peccatorum secundum regulam universalis Ecclesiae & secundum evangelii sententiam confitemur, quia Dominus statuit regnum cœlorum non nisi baptizatis posse conferri; quod quia vires naturæ non habent, conferri necesse est per gratiæ libertatem. Mox addit: In remissionem autem peccatorum baptizandos infantes non ideo diximus ut peccatum ex traduce firmare videamur. quod longe à catholico sensu alienum est &c. Et illud ergo confiteri congruum, ne diversa baptismatis genera facere videamur. Et hoc præmunire necessarium est, ne per mysterii occasionem ad creatoris injuriam malum antè quam fiat ab homine tradicatur homini per naturam. Oppressum ferē rationis hujus pondere se fatetur qui tam molliter respondet. Necesse est, inquit, ut dicamus baptismum parvulis conferri in remissionem peccatorum. Alioqui duo genera baptismorum admittenda essent, alterum in adultis, quod in remissionem peccatorum datur, alterum in parvulis absque remissione. quod esset absurdum. Itaque dicit confitendum baptizari infantes in remissionem peccatorum. Quod sic intelligere cum oportebat juxta suæ sectæ regulam, quoniam idoneus est baptismus ad ea delenda, quando inciderint in futurum; sed nihil aliud in parvulis agi tunc vi lavacri quam ut Deo consecrentur,

adoptentur in filios, & regnum cœlorum adipisci possint. Addebat quoque, ut bene nati meliores fierent, apud Prosperum initio libri *De ingratis*.

V. Cavillationem illam elidit robustè Augustinus, & synodus ipsa Carthaginensis hoc capitulo secundo. Etenim si parvuli nihil ex Adam trahunt originalis peccati quod lavacro regenerationis expictur, inde fit consequens ut in eis *forma baptismatis in remissionem peccatorum, non vera, sed falsa intelligatur*. Quæ verba videntur prima fronte innuere ampliorem fuisse baptismi formulam quam sit illa qua hodie utitur Ecclesia Romana, *Baptizo te in nomine patris & filii & spiritus sancti*, addita scilicet isthac clausula, *in remissionem peccatorum*. Alioqui mancum & elumbe vide- tur synodi argumentum. Sed observan- dum est formam baptismatis non accipi ea significatione quæ in scholis huic no- mini tribuitur, quando de materia & for- ma baptismi disputant. Sumitur hic pro- ritu, ordine, & forma baptismi in Eccle- sia universalis exerceri solita; ubi suus est locus interrogationi quæ à cathecumenis mox tingendis fidei Christianæ professio exigitur, & inter cetera capita, remissionis peccatorum per baptismum consequen- dæ. Hoc fidei compendium vocatur re-

gula fidei ab Irenæo , Tertulliano, Augustino , & aliis veteribus. Hæc est quam regulam universalis Ecclesiæ vocabat Cælestius in loco superiùs prolato. Symbolum quoque fidei dicitur ab Hieronymo hac de re loquente libro tertio adversus Pelagianos. *Hoc unum dicam*, inquit, *ut tandem finiatur oratio*, aut novum vos debet symbolum tradere, *ut post patrem & filium & spiritum sanctum baptizetis infantes in regnum cælorum*, aut si unum & in parvulis & in magnis habetis baptismum, etiam infantes in remissionem peccatorum baptizandos in similitudinem prævaricationis Adam. Potest quoque Hieronymus explicari de symbolo seu fidei libello à patribus in synodo Constantinopolitana secunda edito, ubi confitentur disertè baptismum dari in remissionem peccatorum: quem libellum cùm syndicis œcumenica anno CCCLXXXI. constituisse, anno sequenti iterum coacta Constantinopoli, per synodicam epistolam ad Damasum Papam transmisit. Quare regulam fidei à synodo Nicæna & Constantinopolitana explicatam sequi se profitentur Legati apostolici in Concilio Calcedonensi. Attamen usus symboli illius recitandi in mysteriis statim non obtinuit, qui primùm inductus est occidente à Concilio Toletano tertio sub Recaredo Rege.

VI. Ceterum Hieronymi argumentum simile est illi quod usurpant patres Africani, qui præterea proxim Ecclesiæ de tingendis infantibus in remissionem peccatorum confirmant Apostoli testimonio, qui ait in Adamo omnes peccasse. quem locum de peccato originis Ecclesiam catholicam ubique diffusam semper intellexisse dicunt. Mox definitionem his verbis concludunt : *Propter enim hanc regulam fidei etiam parvuli, qui nihil peccatorum in se ipsis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur ut in eis regeneratione mundetur quod generatione traxerunt.*

CAPVT XIII.

De Pelagii dogmatibus & arcanis.

I. **A**NTEQUAM ad sequentia capitulo accedamus, quæ agunt de vi & necessitate gratiæ, penetrare oportet in Pelagii arcana, qui subdolis & versutis artibus doctrinam suam occulebat, ut qui gratiam Christi evertere conabatur, eam tamen videretur astruere, ne catholicorum hominum conviciis pateret. Docebat itaque liberum hominis arbitrium, quod ex Adami peccato nullum vitium

contraxerat, innatis viribus ex solo suæ conditionis præsidio posse bonum amplecti, malum vitare, & assequi regnum cœlorum, & ubi in utraque parte libera essent studia voluntatis, non facultatem his qui mali sunt ad bonum deesse, sed studium, ut loquitur Prosper de illius hæresi agens in libro de libero arbitrio ad Ruffinum. Hanc ergoli-beri arbitrii facultatem, gratiam vocabat, quæ nullis præcedentibus meritis, beneficio Dei, hominibus erat concessa, teste

*August. lib.
de hæres. &
epist. 105.*

Augustino pluribus in locis. Legis quoque & Prophetarum doctrinam alteram gratiam docebat Dei beneficio hominibus concessam, ut intelligerent quid se qui deberent, quid fugere, objectis suppliciorum terroribus & gloriae magnitudine & piorum hominum exemplis. Gra-tia legem in adjutorium misit, ut rationis lumen, quod pravitatis exempla hebetabant, & consuetudo vitiorum multimodis eruditionibus excitaret atque invitatu suo foveret, inquit Julianus Pelagianus.

II. Addebat tamen Pelagius, postadventum Christi neminem ad salutem per-venire posse nisi per fidem in Christum, per quam fidelis remissionem peccato-rum sive justificationem consequebatur. quam gratiam per singula momenta &

per singulos actus necessariam dicebat; quæ evangelii doctrina & Christi ipsius exemplo incipiebat & fovebatur. Sed callicitatem hominis detegit Augustinus, post relata Pelagii verba, in libro de gratia Christi cap. 11. Docet enim eum significasse, *ut semper in memoria retinentes & reminscentes dimissa nobis esse peccata, non pecemus ulterius, adjuti non aliqua subministratōne virtutis, sed viribus propriæ voluntatis, quid sibi remissione peccatorum præstītum fuerit recordantes.* Idem libro de gratia & libero arbitrio cap. xiii. *Dicunt etiam gratiam Dei quæ data est per fidem Iesu Christi, que neque est lex neque natura, ad hoc tantum valere ut peccata præterita dimittantur, non ut futura vitentur, vel repugnantia superentur.* Idem libro iiii. contra Iulianum cap. xxiii. *Verū tu à vestro dogmate non recedis, inquit, quo putatis gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum sic in sola peccatorum remissione versari ut non adjuvet ad vitanda peccata & desideria vincenda carnalia, diffundendo caritatem in cordibus nostris.* Hic Pelagii error damnatur tertio capitulo synodi Carthaginensis. *Item placuit ut quicunque dixerit gratiam Dei qua justificatur homo per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valeat quæ jam commissa sunt, non etiam ad ad-*

jutorium ut non committantur, anathema sit.

III. Porrò veræ gratiæ remissionis per fidem in Christum multum detrahebat, qui ab ea auxilium non committendi peccata tollebat, ut dictum est. Præterea docebat fidem in Christum, voluntate per evangelii prædicationem excitata, viribus naturæ elicitam provocare quidem Dei misericordiam ut peccata hactenus admissa gratis condonet, ceterum recordatione illius remissionis semel adeptæ voluntatem hominis opera legis studiosè exercentem posse restituere se à lapsu & perfectam justitiam colere. Remissionem autem illam in sola peccatorum relaxatione constituebat & favore Dei externo, non in caritate in cordibus diffusa, ut docuit Augustinus; qui rectè adversus Pelagium disputat, si fides naturæ viribus acquiratur, ipsaque fides remissionem impetreret, hanc non omnino citra ulla merita dari, ut tradebat Pelagius victus Apostoli auctoritate docentis hominem justificari gratis. Vnde sequebatur primum illud Pelagii dogma de fide naturæ viribus adepta, esse falsum. Ut autem hoc gratiæ genus melius aperiatur, sciendum est duplicem ab eis gratiam constitutam, alteram quæ extrinsecus oblata menti, voluntatem illiciat, quæ libero

arbitrio sit veluti magistra , seque per co-
hortationes , per legem , per doctrinam,
per creaturam , per contemplationem ,
per miracula , per terrores extrinsecus ju-
dicio ejus ostendat ; quò unuquisque se-
cundùm voluntatis suæ motum , si quæsie-
rit , inveniat , si petierit , accipiat , si pul-
saverit , inveniat : quia scilicet gratiæ ip-
sus vocatio hoc primum circa nos agat
ut nostræ facultatis arbitrium admoneat ,
nec aliud sit gratia quam lex , quam pro-
pheta , quam doctor , ut loquitur Prosper
ad Ruffinum . Quæ quidem auxilia à Deo
conferri dubium non est . Sed quæ se-
quuntur , damnabuntur in doctrina Pela-
gii , nempe *ut qui sic edocti voluerint credant , & qui crediderint , justificationem merito fidei & bonæ voluntatis acquirant , ut loquitur idem Prosper . Hanc gratiam justificationis per fidem in Christum in baptismo conferri aiebant ; de qua Iulianus apud Augustinum libro primo operis imperfecti : Hæc ergo gratia , quæ in baptis- mate non solum peccata condonat , sed cum hoc indulgentiæ beneficio & provehit & adoptat & consecrat , hæc inquam gratia meritum mutat reorum , non liberum condit arbitrium .*

I V. Præter gratiam remissionis , aliam quoque Pelagius admittebat qua Deus interiore mentis illustratione cordis ocu-

O P V S C V L A

320

Ios aperit, ut sciat homo quid fugiendum, quid amplectendum, sed qua nihil in voluntate efficit ut homo agere valeat. quam gratiam his verbis exponit apud Augustinum libro primo de gratia Christi cap. vii. *Adjuvat enim nos Deus per doctrinam & revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit, dum nobis, ne presentibus occupemur, futura demonstrat, dum diaboli pandit insidias, dum nos multiformi & ineffabili dono cœlestis gratiae illuminat. Qui hæc dicit, gratiam tibi videtur negare? An & liberum hominis arbitrium & gratiam Dei confitetur?* Et capite decimo eandem gratiam à Pelagio commendari dicit qua *Deus future gloriæ magnitudine & præmiorum pollicitatione succedit, dum revelatione sapientie in desiderium Dei stupentem suscitat voluntatem, dum nobis suadet omne quod bonum est.* Quare gratiam profitebantur quæ mentem illuminaret, non quæ dilectionem inspiraret voluntati. Hunc errorem dispuxit synodus Carthaginensis capitulo quarto: *Cùm enim dicat Apostolus, scientia inflat, caritas verò, ædificat, valde impium est ut credamus ad eam quæ inflat nos habere gratiam Christi, ad eam quæ ædificat non habere; cùm sit utrumque domum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere nafaciamus.*

V. Deinde

V. Deinde Pelagius tum gratiæ illi
sue, id est, illuminationi mentis, tum
etiam gratiæ justificationis, id solum tri-
buebat ut juvaret ad facilius operandum,
ita ut absque gratia difficultius, imple-
re tamen posset homo divina mandata.
Hæc sunt Pelagii verba apud Augustinum
libro primo de gratia cap. vii. Deum ait
*illis quibus imperavit etiam gratiæ sue auxi-
lium subministrare, ut quod per liberum homi-
nes facere jubentur arbitrium, facilius possint
implere per gratiam.* Quem impii hominis
errorem synodus Carthaginensis damna-
vit anathemate capitulo quinto, ubi do-
cet Pelagium ista intellexisse etiam de
illa quam docebat justificationis & remis-
sionis gratia. quæ sanè illius etiam opini-
one munificentior erit quam mentis
illuminationes quæ extrinsecus advenie-
bant.

VI. Posset mirari aliquis cur in capi-
tulo tertio damnetur opinio Pelagii do-
centis gratiam justificationis ad peccato-
rum remissionem valere quæ jam commis-
sa sunt, non etiam ad adjutorium ut non
committantur, contraria autem opinio
hoc capitulo illi tribui videatur ut gratia
isthæc conferat ad facilius operandum.
Imo verò docebat Pelagius disertè gra-
tiam juvare ad resistendum diabolo. quod

idem est ac si diceret , ad peccata non
committenda. Hæc sunt illius verba apud
Augustinum libro primo de gratia cap.XI.
*Subditi simus Deo , ejusque faciendo voluntate , divinam mereamur gratiam , ut facilis
nequam spiritui spiritus sancti auxilio resistamus.* Ad quæ isthæc adnotat Augustinus:
*In quibus ejus verbis certè manifestum est ita
eum velle nos adjuvari gratia spiritus sancti , non quia sine illo etiam per solam naturæ possi-
bilitatem non possimus resistere tentatori , sed ut
facilius resistamus.*

VII. Dicendum est Pelagium initio
detraxisse gratiæ remissionis vires resisten-
di peccatis , deinde vero catholicorum
querelis exagitatum , ut invidiam tam no-
vi & perniciosi dogmatis amoliretur , hoc
verbo negotium temperasse , dari gratiam
ut facilius operetur homo & temptationi
resistat. Ceterum qui sub ea voce late-
bat dolum synodus detegit , nempe signi-
ficari sine isto auxilio voluntatem bonum
agere posse. Quod damnat Concilium ;
eaque damnatio coincidit cum ea quæ in-
serenda est capiti tertio , qua docemur
gratiæ justificationis dari in adjutorium ,
non tantum ut facilius vitemus peccata ,
sed absolute ut vitemus , quoniam absque
subsidio gratiæ non potest liberum arbitrium
resistere tentatori nec concupiscen-

tiae libidinibus. Quare tertio capitulo gratiae necessitas docetur ad agendum; isto verò Pelagii astutia detegitur & damnatur, qui auxilium illius admittebat ad facilius agendum.

VIII. Restat ultimum Pelagianæ hæreseos dogma, quod tribus capitulis synodi confoditur, nempe sanctos & justos esse sine peccato. Sanè Hieronymus in epistola ad Ctesiphontem docet Pelagium initio dixisse posse hominem sine peccato esse si velit, quod ille cùm principio ita sentiret & palam profiteretur, quosdam fuisse & etiamnum esse perfectos qui peccato prorsùs carerent, cùm ea res invidiam illi crearet, eò confugit ut posse, si vellet, hominem sine peccato esse diceret, non tamen aut esse aut fuisse quemquam ejusmodi posse in natura; velle in arbitrio, esse in effectu locabat; & possibilitatis acceptæ confessione laudari Deum, qui hoc posse largitus est, nec esse ibi ullam laudandi hominis occasionem ubi solius Dei causa tractatur. Non enim de velle aut esse, sed tantummodo de eo quod potest esse differi; ut loquitur Pelagius apud Augustinum lib. I. de gratia cap. iv.

IX. Ceterum cùm versutus iste arcana doctrinæ suæ per vafritem publicè dissimulata discipulos suos clanculūm doce-

X ij

ret, ut testatur Hieronymus, necesse est ut impeccantiæ istius dogma suorum auribus insusurrarit. Alioqui, nisi hoc foret, & nisi jam fœdus error vulgò ab hæreticis spargeretur, frustra laborassent Africani patres in damnatione eorum qui dicerent sanctos & justos esse absque peccato. Quod falsum esse probant capitulo sexto, testimonio Ioannis in epistola prima: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.* Idem conficiunt capitulis septimo & octavo, testimonii Iacobi Apostoli, Salomonis, & Danielis adductis, & ipsis quoque orationis dominicæ verbis graviter expensis. Sanè Augustinus hunc Pelagianis errorem tribuit libro quarto contra duas epistolas Pelagianorum cap. IV. *Dicunt sanctos in hac vita non habuisse peccatum, & sic evacuat oratio quam sancti tradidit qui non habebat peccatum & per quem sanctis orationibus dimittitur omne peccatum.*

X. Alius erat ejusdem Pelagii error, cùm diceret posse hominem esse absque peccato, si velit. Attamen, ut animadverterit Augustinus, non ex eo præcisè condemnata est Pelagiana hæresis quòd hominem sine peccato posse esse defenderet.

August. lib. 1. de peccat. mer. c. 6. *Nam qui dicunt esse posse in hac vita hominem sine peccato, inquit, non est eis continuo*

incauta temeritate obſtendum. Si enim eſſe poſſe negaverimus, & hominis libero arbitrio, qui hoc volendo appetit, & Dei virtuti vel misericordiæ, qui hoc adjuvando efficit, derogabimus. Itaque poſſe eſſe conſitetur ſine peccato per Dei gratiam & liberum arbitrium; tametsi non eſſe conſiteatur, eò quod scriptura neminem ſine peccato eſſe teſtetur. Quamquam Hieronymus libro primo contra Pelagianos, ex eo quod nemo unquam ſine peccato fuit, ne poſſe quidem eſſe quemquam arbitratuſ. quod de ordinaria potentia intelligendum eſt. Itaque Pelagiana hæresis in eo conſiftit, tum quod clanculum docebat sanctos & justos eſſe quosdam eo sanctitatis gradu ut ſine peccato ſint, tum etiam quod ita poſſe perveniri ad illum ſatum aiebat viribus liberi arbitrii ut minimè eſſet neceſſaria gratia Christi. Quamquam ſubdolè addebat id non contingere absque Dei gratia. Sed qualem intelligeret gratiam patet ex antecedentibus.

XI. Ex iis quæ diſſeruimus maniſtum fit damnatum à fynodo fuifſe quod in Pelagii commentis hæresim olebat, prætermiſſis aliis capitibus quæ non abhorrebant à ſana doctrina; quale eſt liberi arbitrii definitione, de auxiliis vo-

*Augustin.
ibid. c. 7.*

luntatis. Certum quidem est Pelagium sanam integrumque putasse naturam hominis nulla originali labe infectam & debilitatam, quæ in potestate haberet tam bonum velle quam malum, nec præsidii gratiæ egeret ut agere recte posset. Libertatem arbitrii dicebat Julianus Pelagianus, teste Augustino libro primo contra Julianum operis imperfecti, in admittendi peccati & abstinendi à peccato possibilitate consistere & in quadam indifferentia ad plura. Hoc nullibi refellit Augustinus. Sed liberum in hominibus esse arbitrium utrique dicimus, inquit. Non hinc est Cœlestiani & Pelagiani. Quid autem in doctrina Pelagiana de libero arbitrio reprehendendum esset addit: Sed si quis ad colendum recte Deum sine ipsius adjutorio dicit esse in hominibus liberum arbitrium, & quis quis ita dicit Deum nascentium conditorem ut parvolorum neget à potestate diaboli redemptorem, ipse Cœlestianus & Pelagianus vocatur. Quare non audiendi sunt recentiores quidam, qui proprietatem & naturam liberi arbitrii quallem Pelagiani definiebant, scilicet in illo indifferenti statu, inter hæretica decreta non satis bona fide percensent contra veterum mentem, Hieronymi, Augustini, & synodi Carthaginensis, qui litem nullam ea de re

Augustin.
lib. 2. de
nupt. c. 3.

Pelagianis moverunt, quos auctores hujus doctrinæ scirent non esse, sed illos eam ex communi Ecclesiæ sensu hau-sisse.

XII. Legis magisterium atque doctrinam prophetarum, evangelii predicationem, exemplum Christi, gratiam justificationis, quæ peccata condonat in baptismo, adoptat & consecrat, adjumenta & beneficia tum extrinsecus advenientia, tum intérieures mentis illuminationes à spiritu sancto profectas docebat & admittebat Pelagius. Sed ea omnia rectè instituendæ vitæ auxilia non damnavit Concilium Carthaginense, quoniam à regula catholicæ fidei non erant aliena. Praeclarè autem dixit Cyrillus Alexandrinus in commonitorio: *Non omnia quæ dicunt hæretici fugere ac detestare oportet. Multa enim afferunt ex iis quæ & nos ipsi profitemur.* Quippe, ut obseruat Gregorius Papa, *habent hoc hæretici primum ut malis bona permisceant, quatenus facilè sensui audientis illudant.*

*Gregor. lib.
5. Moral.
c. 10.*

XIII. Quæcunque autem perversa & à veritate fidei Christianæ abhorrentia docebant Pelagius & ejus sectatores, anathemate confixa sunt à patribus Africani. Mortem inflictam Adamo in peccati pœnam, traductam in ejus posteros originalis peccati labem negabant. Gratiae

X iiiij

necessitatem in adjutorium voluntatis, ut peccata vitare possit & mandata divina implere, non fatebantur. Sanctos esse sine peccato, adversantibus scripturis, tecte & subdolè secreti sui consciis tradebant. Hæc sunt falsa & hæretica dogmata ex quibus præcipuè conflatum erat sectæ illius corpus, quæ damnata sunt à patribus Africanis.

X I V. De vita æterna & regno cœlorum quod docuit, gratiam esse, nec criminis vertit Augustinus neque synodus Carthaginensis, nisi quatenus eam comparari per sanctitatem docuit, quæ post adeptam gratuitò justificationem per fidem in Christum, naturalibus arbitrii vi-ribus absque gratiæ cooperantis necessitate per bonorum operum incrementa exercetur. Vnde prædestinasse Deum ait

*Augustin.
lib. de præ-
dest. c. 18.
¶ 19.*

filios quos futuros sanctos immaculatosque præcivit. Utique ipse non fecit, nec se facturum sed illos futuros esse præscivit; ut loquitur Pelagius apud Augustinum. Caput erro-
ris in eo versatur quòd constantiam illam & perseverantiam in sanctitate in sola li-
beri arbitrii potestate absque gratiæ ne-
cessariis adjumentis constituebat. Quod caput datum semel, non erat quòd ite-
rum in explicatione prædestinationis dam-
naretur à Carthaginensi synodo, quæ spe-

cialem de prædestinatione quæstionem attingere noluit ob eas quas inferiùs pandemus illius consilii rationes.

CAPUT XIV.

De Concilio Diopolitano & aliis habitis in causa Pelagii.

I. **C**V M autem juxta legum & canonicum ordinem nemo de crimine impetri possit nisi aliquis accusationem suscipiat, hinc factum ut in conventu Hierosolymitano quæ fuerat derelicta cognitio adversus Pelagium, renuente Orosio accusatorem se gerere, statim restaurata fuerit in synodo Diopolitana. Hæc à quatuordecim Episcopis Palæstinis anno cccc xv. in urbe Diopoli acta; cui præerant Eulogius Metropolita Cæsareensis & Ioannes Hierosolymitanus, qui Pelagi personæ favebat. Eros quippe Arelatensis & Lazarus Aquensis Episcopi Galliani Palæstinam advehti, capitulis aliquot ex Pelagi libris collectis, eum libello dato reum detulerunt apud synodum illam: quò cùm se ad accusationem prosequendam conferrent, alter eorum morbo implicatus, ut neque socius illius, qui curam ægri gerebat, adesse potuerunt, ut docet

vetus auctor apud Photium codice LIV.
Quare judicium factum est reo tantum
præsente, absentibus ex justa causa & non
tergiversantibus accusatoribus, quod non
oportuit factum, sed differenda cognitio
ex juris ordine. Veruntamen cum ex li-
belli editione de crimine objecto consta-
ret, & Pelagius evocatus capitula sibi ob-
jecta damnaret anathemate, visum judici-
bus catholicum pronuntiandum qui ca-
tholicam fidem profiteretur & dogma ha-
reticum abnegaret. Subreptum tamen il-
lis fuit ab homine doloso & veterato-
re, qui verborum ambiguis strophis virus
suum tegens, Episcoporum sententiam
a capite suo avertit, quod non accidisset
si accusatoribus præsentibus judicium ex
more actum fuisset, qui dissimulatorem
urgentes, quas neccebat cavillationes sol-
vissent. Iudicio ergo ex una parte facto,
denuo poterat eadem causa disceptari, nec
sententia eo modo lata poterat in rei ju-
dicatae vim transire; præsertim cum sta-
tim de Pelagii dolis, qui subinde detecti
sunt, viri pii & eruditi conquesti fuerint.
Hinc est quod Augustinus observat ut
rem magnimomenti, accusatores ad diem
synodi occurrere non potuisse, & illis ab-
sentibus, licet perlecto libello, Pelagium
absolutum. Per idem tempus in oriente,

Aug. lib. 2.

retract. c.

47.

Syria, Palæstina Pelagius à quibusdam catholicis fratribus ad episcopalia gesta perductus, eisque absentibus qui de illo libellum derant, quoniam ad diem synodi non potuerunt occurtere, ab Episcopis quatuordecim auditus est; ubi eum dogmata ipsa damnantem quæ inimica gratiæ Dei adversus eum de libello legabantur, catholicum pronuntiaverunt. Idem auctor iisdem Episcopis libro primo contra Julianum cap. v. Pelagium *ut homines*, nullo ex altera parte urgente adversario, putantes catholicum, tamquam catholicum pronuntiaverunt. Quare cùm synodus ista Pelagi artibus delusa fuerit, miserabilem synodum Hieronymus eam appellavit; Hieron. epist.
79.

Pelagij fautores in Hieronymum, qui sui tuendi causa ad turrem munitionem se recepit, & in ejus monasteria cædibus & incendiis crudelissimè grassati sunt, teste Augustino in libro de gestis Pelagianorum.

II. In his itaque angustiis, hinc Pelagi à synodo absoluti, inde erroris redivi-
vi, quem nec à se ejuratum Pelagius jactabat, inducta nova gratiæ Dei interpreta-
tione, Eros & Lazarus accusatores instau-
randum esse judicium arbitrati sunt. Por-
rò cùm juxta canones Antiochenos ma-
jor synodus minorem discutere debeat,

O P V S C V L A

332

certum est Pelagii causam vel apud orientis universi Exarchum, Antiochenum Episcopum, agendam fuisse, vel sanè apud Romanum Pontificem, cùm causa communis esset & universalem Ecclesiam contingenter. Hoc ergo consilium ceperunt Hieronymo sine dubio auctore, ut per Orosium Presbyterum in Africam redeuntem Episcopos Africanos literis monerent de iis quæ Diospoli gesta erant & de gravi illo discrimine in quo vera fides versabatur ob Pelagii absolutionem præproperè & præpostorè factam. Non se contulere Carthaginem, tum quia eorum præsentia necessaria non erat, cùm rei absentes essent, tum quia ex ægritudine nondum erant restituti. Quò alludit Zosimus cùm illis exprobrat iratus quòd otiosi & delicati in lectoribus suis resedissent, ut patebit ex loco inferius proferendo. Adeundorum Africanorum hic color fuit quòd de hac causa ante quinquennium adversus Cœlestium ea decrevissent quæ absolutione Pelagii subverti videbantur. Veritatis ergo Christianæ tuendæ suique decreti propugnandi causa in hæresim istam Carthagine synodus provinciæ proconsularis coacta sub Aurelio anno ccccxvi. inquisivit, & statim ejus exemplo synodus quoque Numidiæ Milevi habita, cui interfuit

Augustinus. Vtraque synodus, discussio negotio, relationem misit ad Innocentium Papam, ut ipse sua auctoritate firmaret quod Episcopi censuissent de damnando Pelagio & Cælestio eorumque hæresi.

III. Sanè synodica epistola Concilii Carthaginensis literarum ab Erote & Lazaro missarum per Orosium meminit & judicij Diospolitani, cuius tamen acta nondum ad Africam pervenerant. Non tacent damnationis ante quinquennium adversus Cælestium hujus erroris complicem à Carthaginensi Concilio latæ decretum. Moxque subjungunt: *Quo recitato, quamvis judicatio manifesta constaret, quia illo tempore episcopali judicio excisum hoc tantum vulnus ab Ecclesia videretur, nihilominus tamen id deliberatione communi censimus, hujusmodi persuasionis auctores, Pelagium & Cælestium, quamvis & ad presbyterium idem Cælestius postea pervenisse dicatur, (in Asia scilicet, ut docet synodica Concilii Milevitani) nisi hæc apertissimè anathematizaverint, ipsos anathematizari oportere; ut si ipsorum non potuerit, saltem eorum qui decepti sunt ab eis vel decipi possint, cognita sententia quæ in eos lata est, sanitas procuretur.* Ceterum hic admonendus est lector cognitionem quidem adversus Pe-

Iagium & Cælestium ab hac synodo institutam jurisdictione ordinaria, quæ illos eorumque errores damnandos censuit, non autem illa auctoritate privata qua magistri placita philosophorum vel sectariorum expungere solent. Episcopi enim quod censem in synodo, ut judices controversæ propositæ constituunt.

IV. Non dissimulanda est quæ in contrarium promi potest objectio, Episcopis Africanis nihil competituisse juris in Pelagium, nec retractandæ ejus absolutionis quam impetraverat à synodo Diopolitana, in quam Concilium Carthaginense nullam poterat exercere jurisdictionem. Hoc quidem ultimum certum est, cum illa jurisdictione soli Antiochenæ vel apostolicæ sedi competenteret. Attamen cum de Cælestio judicium olim suscepisset Carthaginensis synodus, poterat in correum ejusdem criminis Pelagium, ne continentia causæ divideretur, inquirere & constituere quid agendum videretur, præcipue cum de fide mota esset quæstio, quæ omnes tangit, & cuius conservandæ sollicitudo omnibus Episcopis imposta est. Sed observandum est temperamentum quod prudenter & necessariò adhibent in dijudicando negotio. Iudicant, sed non pronuntiant. Referunt ad Papam

Innocentium, ut ipse summo jure decernat. Prorsus eo modo se gesserunt quo solebant Praefides provinciarum agere erga Principem, ad quem graviores & difficiliores causas referebant, sententia sua ad eum cum litis actis transmissa antequam litigioribus pronuntiaretur, ut Princeps aut decerneret ipse, aut quid decernendum à Praefide, rescriberet. Extant tituli de relationibus & consultationibus in corpore juris, & earum usus apud Plinium; quæ duplex illud nomen sortitæ, quia referebatur ad Principem, & ipse consulebatur. Relationum quoque synodarum orientis & occidentis ad Romanam sedem exempla supersunt; de quibus nos egimus libro primo de concordia sacerdotii & imperii cap. x.

V. Quare expendenda sunt synodi Carthaginensis verba. *Censuimus, inquiunt, anathematizari oportere.* Definiunt quid agendum videatur, sed non pronuntiant. Id summæ sedi reservant, cuius auctoritas per universam Ecclesiam expansa porrigitur. Quod docent verba sequentia. *Hoc itaque gestum, Domine frater, sanctæ caritati tue intimandum duximus, ut statutis nostræ mediocritatis etiam apostolicæ sedis adhibeatur auctoritas pro tuenda salute multorum & quorundam etiam perversitate corrigenda.* Eodem

tendit synodica Concilii Milevitani, quæ
Episcoporum culpæ imputandum fore ait
si quæ sunt suggesta sedi apostolice
pro Ecclesiæ commodo tacuerint. Qua-
propter de nova hæresi ad Innocentium
rescribunt, ut ipse pastoralem diligen-
tiam magnis periculis adhibeat. *Quia n.*
Dominus gratiæ suæ præcipuo munere in sede
apostolica collocavit, talemque nostris tempori-
bus præstítit ut nobis potius ad culpam negli-
gentiæ valeat si apud tuam venerationem que
pro Ecclesia sunt suggesta tacuerimus quam
ea tu possis vel fastidiosè vel negligenter acci-
pere, magnis periculis infirmorum membrorum
pastoralem diligentiam quæsumus adhibere dig-
nieris. Nova quippe hæresis & nimium per-
nicioſa tentat assurgere inimicorum gratiæ Dei.
adversus quam deinde copioſe disputant.

C A P V T . X V .

Quid egerit Innocentius I. post acceptas
Afrorum literas.

I. **H**ORUM Conciliorum mentem
Innocentius intellectus, qui re-
cripto suo ad synodum Carthaginensem
eos Episcopos laudat quod antiquæ tra-
ditionis exempla sectantes, ad sedis apo-
stolicæ judicium controversiam istam re-
tulissent.

tulissent. Proferenda sunt verba , quæ aliquæ indigent interpretatione, *Inquiendo de his rebus quas omni cum sollicitudine decet à sacerdotibus , maximè à vero iustoque & catholico tractari Concilio , antiquæ traditionis exempla sectantes , & ecclesiastice memores disciplinæ , vestræ religionis vigorem non minus nunc in consulendo quam antea cùm pronuntiaretis veneratione firmatis , qui ad nostrum referendam approbas sis esse judiciam , scientes quid apostolicæ sedi (cùm omnes hoc loco positi ipsum sequi desideremus Apostolum) debeatur , à quo ipse episcopatus & tota auctoritas nominis hujus emerit. Ex duplice capite eos laudat , tum quòd olim in hac causa pronuntiassent , nempe adversus Cælestium , tum quòd nunc venerationem debitam sedi apostolicæ conservent ; eam consulendo , & omnia ad ejus referendo judicium. Quam quidem venerationem etiam cùm adversus Cælestium pronuntiarent custodisse testatur Innocentius. Quod significat eadem sententia constitutum ut gesta ad sedem apostolicam mitterentur pro more in causa communi totius Ecclesiæ observari solito ; quem à Diopolitanis judicibus omissum miratur Innocentius , ut statim patebit. Referendo autem ad sedem apostolicam , patrum insti-*

Y

tuta custodisse illos asserit , quæ illi non
humana sed divina decrevere sententia , ut quæ
quid quamvis de disjunctis remotisque provin-
ciis ageretur non prius ducerent finendum nisi
ad hujus sedis notitiam perveniret , ut tota hujus
auctoritate justa quæ fuerit pronuntiatio firma-
retur , indeque sumerent ceteræ Ecclesiæ quid
præcipere & quid vitare deberent.

II. Ut autem manifestius sit discussam
fuisse ab Episcopis quæstionem , hæresim
quoque damnatam , sed nondum promul-
gatam sententiam , quæ decreto sedis apo-
stolicæ proculdubio egebatur ut omnes te-
neret , addit : *Gratulor igitur , fratres con-
fissimi , quod per fratrem & coëpiscopum nostrum
Iulium literas ad nos destinasti ; & cum pro
illis curam geritis quibus præsidetis Ecclesiæ ,
sollicitudinem vestram pro omnium utilitate
monstratis , & per cunctas totius orbis Eccle-
siæ quod omnibus profit decernendum esse unda
depositis ; ut suis constabilita regulis Ecclesiæ ,
& hoc quod illos caveat , pronuntiationis iusta
firmata decretalibus patere non possit , qui per-
versis instructi imo destructi verborum argutii ,
sub imagine catholice fidei disputantes , totam
veri dogmatis querunt everttere disciplinam .*
Qui locus integer describendus fuit ut
ostenderetur Africanos rem discussisse &
quid decernendum esset ab Innocentio
poposcisse , ut universa Ecclesia generali

constituto stabiliretur. Interim corrigenda sunt verba quæ in omnibus exemplari bus perversè leguntur, & sic reponendum: *Vt suis constabilita regulis Ecclesia & habeat quo illos caveat, & pronuntiationis justæ firmata decretalibus, patere non possit iis qui*

&c. Ceterum quemadmodum decreta Principis dicebantur quæ cognitione habita controversiam dirimebant, sic quoque Romani Pontifices sua rescripta, quibus aliquid in perpetuum & generaliter constituebatur, decreta & decretalia vocavere. Vnde Siricius in epistola ad Himerium ait missa ad provincias à Liberio prædecessore suo generalia decreta. Et idem Innocentius decretalia constituta appellat.

III. *Vt autem Innocentii religio manifestius instrueretur, Aurelius, Alypius, Augustinus, Evodius, & Possidius Episcopi epistola familiari cum monuerunt Pelagii causam à pluribus in urbe foveri, Diopolitanam synodum ab eo delusam ambigua gratiæ significatione. Tum Pelagi librum miserunt à Iacobo & Timasio adolescentibus, illius quondam discipulis, subministratum, in quo gratiam conditionis agnoscit, non gratiam Christi: cui responderat Augustinus altero libro, nempe De natura & gratia, quem Inno-*

Y ij

centio simul transmisere. *Signa* fecimus hi locis, inquiunt, ubi petimus inspicere non graviteris quemadmodum sibi objecta quæstione quod gratiam Dei negaret, ita respondit ut eam non diceret nisi naturam in qua nos condidit Deus. Instructo probationibus negotio, adjiciunt quoque consilium suum, ut aut Pelagium evocet Romam, aut cum eo literis agat ut respondeat quam intelligat gratiam.

I V. Innocentius tam atroci quæ Christi gratiæ fiebat injuria commotus, post longam disputationem duo quædam constituit rescriptis suis ad utramque synodum datis. Ac primò quidem nefarium dogma Pelagii condemnat ut regulæ fidei contrarium. *Quisquis ergo huic assentiens videtur esse sententiæ, quo dicat adjutorio nobis non opus esse divino, inimicum se catholice fidei & Dei beneficiis profitetur indignum,* inquit in epistola ad synodum Carthaginensem. Deinde auctores hæreseos à communione separat donec resipiscant, quos nominatim appellat in rescripto ad Concilium Milvitanum. *Quare Pelagium Cœlestiumque, id est, inventores vocum novarum, quæ, sicut dicit Apostolus, ædificationis nihilum sed magis vanissimas consueverunt parere quæstiones ecclesiastica communione privari apostolici vigoris auctoritate censemus donec resipiscant,*

diaboli laqueis, à quo captivi tenentur secundum ipsius voluntatem, eosque interim dominico ovili non recipi quoad ipsi perversæ viæ quam securi sunt tramitem deferere voluerint.

V. Porro epistolæ quoque Episcoporum quinque respondit, nescire se an in urbe sint qui Pelagii doctrinæ faveant, saltem latere, nec similia jactare. Quod attinet ad purgationem Pelagii in oriente actam, habere se quidem ait gesta episcopalia à laicis hominibus ad se perlata, sed dubitare an vera sint, quod sub nulla illius Concilii prosecutione venerant, nec eorum aliquas accepimus de hac re literas apud quos ipsius rei iste præstigit causas. Quod si de sua illa potuisset purgatione confidere, hoc magis credimus quod egisset quod multò verius esse poterat, ut illos cogeret epistolis suis quid judicaverant indicare. Nullam actorum synodi Diopolitanæ rationem habet, quoniam Episcoporum relatione (ut debuit, cum de causa communi ageretur) de iis certior factus non esset. Præterea verò hanc adiungit causam, nempe quod ex gestorum lectione pateat judicibus subreptum fuisse per cavillatorias Pelagii responsiones, atque adeo aliqua magis falsis argumentis, inquit, quam vera ratione, ut ad tempus videri poterat, purgavit, alia negando, alia falsa interpretatione vertendo. Quare rectè con-

Y iij

cludit , ne judicium gravitatem lœdat , nec
sue au^ctoritati detrahat , totumque dam-
nationis pondus refundat in reum : *Vnde*
non possumus illorum nec approbare nec culpan
judicium , (quod alioqui in ejus potestate
*situm erat , qua statim utitur) cùm nesciu-
mus utrum vera sint gesta , aut si vera sunt ,*
illum constet magis subterfugisse quam se tota
veritate purgasse . Illum itaque non habet
pro absoluto & purgato ab accusatione
quam Episcopi Gallicani instituerant ,
etsi à synodo Diopolitana absolutus
fuerit .

VII. Noluit autem Innocentius Pela-
gium evocare Romam aut cum eo per li-
teras agere , ut monebant quinque Epis-
copi , sed suo ipsius libro convictum com-
munione privavit . Nefas putabit aliquis
& alienum à judiciorum ordine , inauditum
hominem damnare . Sed si quis expendat
veterem usum , inveniet sceleris alicuius
homicidii puta , per testes convictum , sta-
tim communione abstinentum , nulla ad-
monitione prævia qua vocaretur ad se
purgandum ; ut censura illa coactus , ad
Episcopum accederet , aut innocentiam
suam probaturus , aut confessione crimen
agnoscens , beneficium pœnitentiæ peti-
turus . Quod tanto accuratiüs observan-
dum erat in hæreseos criminе quanto di-

ligentiū est huic morbo occurrentum. Recte itaque & juxta vetustum illum monrem subjungit Innocentius de Pelagio loquens : *Qui si confidit, novitque non nostra dignum damnatione quod dicat jam hoc se totum refutasse quod dixerat, non à nobis accersiri, sed ipse debet potius festinare ut possit absolvī*, scilicet ab excommunicatione quam nunc illum Innocentius percellit, non ab aliqua anteriore quam Baronius comminiscitur.

VII. Ex iis quæ retuli patet primam quæ Pelagio inficta est damnationem ab apostolica sede processisse. Addo etiam ab eadem sede primū Pelagii atque Cælestii illius discipuli dogma proscriptum, tamquam fidei catholicæ contrarium, generali decreto. Sanè Carthaginensis synodus anno ccccxi repulit Cælestium à presbyterio & ab Ecclesiæ communione quod errores illos spargeret. Sed hæc erat privata in eum hominem censura, quam ille appellatione ad Romanam sедem se clusisse putabat ; ipsique adeo Africani ad eam referendum tunc quoque censuerant ; à qua proinde totius rei definitio expectabatur. Itaque Prosper non immerito Romanæ sedi primam Pelagianæ hæreseos damnationem tribuit his versibus in carmine Dei ingratis.

Y iiij

*Pestem subeuntem prima recidit
Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo, quicquid non possidet armis
Religione tenet. Non segnior inde orientis
Rectorum cura emicuit.*

Hic agitur de damnatione ab Innocentio edita, & de nulla alia; ne quis cum Baronio referat ad sententiam Siricii adversus Iovinianum; qui licet Pelagio prævisse videri posset teste Hieronymo, hic tamen de ipsa Pelagiana hæresi loquitur Prosper, & de judicio Innocentii, quod postea Zosimus fecutus est. Vnde ad Innocentii, non autem ad Zosimi decretum hæc verba referre oportet, ut putabat M. Antonius Capellus. Ceterum Innocentius *Pelagianam hæresim primus condemnavit;* ut loquitur Facundus Hermianensis, & rei gestæ series ostendit.

Facund.
lib. 7. c. 3.

VIII. Enimvero non leve viris eruditis negotium facevit quod subjungit Prosper, Palæstinorum Episcoporum in oriente judicio, id est, synodi Diospolitanae, dogma quoque Pelagianum condemnatum, quod cum actum fuerit anno cccc-xv. & rescripta Innocentii ad synodos Africanas promulgata sint anno cccc-xvi. primi videntur Episcopi illi hac de re decreuisse. Sed facilis est responsio. Pelagium illi non condemnarunt, absol-

verunt per ignorantiam facti; & quamvis gratiam Christi probarent, seque illius vindices gererent, non damnavere ignotos sibi per Pelagii versutiam errores. Eorum itaque cura profuit Ecclesiæ ad asserendam gratiam, sed nullo eorum decreto hæresis ignota proscribi disertè potuit.

IX. Gravior est quæ procedit ex unico apud Prosperum verbo difficultas, à qua se eruditissimus Petavius expedire non potuit. Videtur enim significare, post damnatam Pelagii hæresim, in oriente Palæstinos Episcopos judicasse, *Inde orientis rectorum cura emicuit*, cùm certum sit judicium Diospolitanum antecessisse duobus annis Romani Pontificis decretum. *Inde* hoc in versu non tempus, ut putant, sed locum significat. Scribebat Prosper in occidente, & habita ratione climatum ait, *Inde orientis rectorum cura emicuit*; ac si diceret: *Hinc* in occidente pestis adversus gratiam recisa est, & *Inde* in oriente ejus quoque rei curam gesserunt Episcopi Palæstini.

C A P V T X V I.

*Quid post Innocentium Papam egerit in eadem
causa Zosimus illius successor.*

I. **D**A M N A T I O ab Innocentio irrogata Pelagium atque Cælestium commovit adeo ut ambo sedi apostolicæ facti sui rationem dare sategerint, Pelagius quidem scriptis ad Innocentium ex Palæstina literis, quæ successori ejus Zosimo traditæ sunt, Cælestius verò Romam adiit, Zosimoque se purgare voluit, libello de fide sua edito : cuius verba cùm veram fidem de gratia redolerent, non tam de dogmate quærendum videbatur quàm de Cælestii absolutione, qui præpropera & præfestinata cognitione ab Africanis Innocentio subrepentibus fervore fidei oppressus existimabatur à Zosimo, ut ipse testatur in epistola ad Africanos data. Non esse locum conjecturæ ait an bene sentiret Cælestius, cùm ejus verba manifesta extarent inserta gestis habitis in basilica sancti Clementis, ubi cognitio ea de re instituta est à Zosimo. Addit ab ipsis Africanis Episcopis in hac causa, quando præsens Cælestius Carthagine auditus est, nihil liquidò judicatum,

Quod autem attinet ad literas Erotis & Lazari, eas fidem non facere, quod absentibus adversis absentem fides adhiberi non debeat, tum etiam quod vix Cælestio cogniti, nullum de talibus contentionibus cum eo sermonem habuissent. Deinde quod eorum testimonium admitti non debeat qui ordinationibus inordinatis, clero & plebe contradicente, *cum alienigenæ intra Gallias sacerdotia vendicas-* sent, illis pulsi fuissent, & gradu atque communione à Zosimo summoti. Quare videri retorquendum in melius judicium. Attamen ne præcox & immaturum procederet, constituit ad Africanos gesta cum literis suis transmittere; præcipitque *intra secundum mensem aut ven-* re qui præsentem redarguant aliter sentire quam libellis & confessione contexuit, aut nihil, post hæc tam aperta & manifesta quæ protulit, dubii sanctitas vestra resedisse cognoscat.

II. Statim post datam priorem illam epistolam lectæ sunt Pelagii literæ coram Zosimo, quas ad decessorem illius Innocentium scripserat; quæ Praylii Episcopi Hierosolymitani, qui Ioannis successor erat, astipulatione nitebantur. Illis fidem absolutam de gratia sine fuko profiteri vi-
sus est, adeo ut miraretur Pontifex talem

virum infamari potuisse. Qua de re gra-
viùs cum Africanis secunda epistola ex-
postulat, & acrìùs in accusatores Erotem
& Lazarum invehitur, velut in procellæ
istiūs auctores, & sacerdotiis suis multa-
tos, quibus propterea fides adhiberi non
debeat. Neque porrò credendum ado-
lescentibus Timasio & Iacobo, qui scripta
quædam velut Pelagii prodiderant. Præ-
stò esse reos sedi apostolicæ, abesse accu-
satores illos, imò verò nec præsentes fuil-
se quando judicium prius latum est. Ni-
hil agi nisi præsens reus præsentibus ac-
cusatoribus arguatur. mature agitanda esse
judicia. quam in rem multa congerit. Tan-
dém exemplaria scriptæ professionis quam
Pelagius miserat ad Africanos transmit-
tit, ut de absoluta ejus fide gaudium ca-
piant.

III. Vbi observanda sunt duo. Zo-
simum binis istis literis nullam & invali-
dam fuisse relationem Concilii Carthagi-
nensis ostendit, quia nimis præproperè
facta, reis nec præsentibus nec per scrip-
ta saltem auditis, absentibus accusato-
toribus, contra judiciorum ordinem; præ-
cipuè cùm adversùs personam accusato-
rum, scilicet Erotem & Lazarum, excipi
posset eos non esse admittendos ob cri-
mina perpetrata & gradus communionis.

que jacturam ; nec credendum duobus adolescentibus Iacobo & Timasio. qua relatione subversa , sequebatur Innocenti damnationem , quæ illi innixa erat , esse nullam ; licet de illa in Zosimi literis altum silentium. Quamvis nec cognitionis quoque ab Innocentia factæ vitium omnino dissimulet , quod constituit præcipue in accusatorum absentia. Quò tendunt hæc verba : *Grave fuit Lazaro & Eroti litterarum suarum pedissequos esse. scilicet accedendo Romam aut Carthaginem. An nesciebant dilectionem vestram ad sedem apostolicam relaturam ? Huc certo calumniæ compendio navigassent. Vbi de episcopatu abdicando agitur , id est , de submovendis Erote & Lazaro , maria terraque lustrantur , nec ulla suffragia pretermittunt. Vbi vero innocentium fama percellitur , otiosi & delicati sive accusatores sive testes (In utroque enim fallentibus nomen infame est) in cubilibus & lectulis suis literis abutuntur , & totam Africam universumque tranquillum catholicæ serenitatis innubilant ad libidines suas duc peses. Non erat tamen quòd tam graviter excandesceret Zosimus ob sententiæ invaliditatem. Duplex enim erat excommunicacionis genus ; alterum quod post interrogacionem reo legitimè convicto aut etiam confessio infligebatur , quo usus tandem*

ipse Zosimus , ut mox dicam , adversus Pelagium & Cælestium ; alterum quo reus probationibus pressus , communione sum movebatur donec innocentiam suam pur garet. Quo secundo genere usus est Innocentius adversus eosdem novatores. Quæ distinctio controversiam istam componit.

IV. Ceterum quod observandum se cundò dixeram positum est in expenden da Zosimi de Pelagio & Cælestio opinio nè , quos ille sanæ fidei & *absolutæ* , ut loquitur , esse putabat & injuriosè vexatos , cùm disertis verbis gratiæ adjutorium profiterentur , nondum deprehensa verbi pellum hominum astutia & nova gratiæ interpretatione , & adderent libellis suis , *si minus peritè aut parum cautè aliquid fori possum effet* , emendari cupere à Zosimo , qui Petri fidem & sedem teneret . quæ est ultima clausula professionis Pelagii .

V. Acceptis Pontificis literis , Africa ni Concilio cc x i v . Episcoporum apud Carthaginem coacto liberius conquisti sunt quòd eos homines tueretur qui semel damnati non poterant judicium restituere nisi disertissimè errores à se olim professos configerent . Implexas demum istius scenæ strophas aperiunt , & petitio nibus Cælestii atque Pelagii ad se millis respondent ; ut patet ex epistola sequente

Zosimi. Ex hac epistola, qua caremus, de-
sumpta sunt verba quæ Prosper citat ad-
versus collatorem: *Erraverunt ducenti qua-*
tuordecim sacerdotes, qui in epistola quam suis
constitutionibus prætulerunt ita apostolicæ sedis
antistitem beatum Zosimum sunt allocuti: Con-
stituimus in Peligium atque Cœlestum per
venerabilem Innocentium de beatissimi Petri
sede prolatam manere sententiam, donec aper-
tissima confessione fateantur gratiam Dei per
Iesum Christum, non solum ad cognoscendam,
verum etiam ad faciendam justitiam, nos per
actus singulos adjuvare, ita ut sine illa nihil
veræ sanctæque pietatis habere, cogitare, di-
cere, agere valeamus. Sanè Zosimus tantisper
quoque accensus est, ac si de aposto-
licæ sedis privilegio, quo ex divina pro-
missione & canonica auctoritate potiri se
ait ut de illius sententia nullus retractare
possit, aliquo modo detraherent. Et tan-
dem docet epistola sua ad Aurelium & ce-
teros qui in Concilio Carthaginensi ad-
fuerant data se nihil immutasse, sed in eo-
dem statu reliquisse cuncta donec Africa-
norum literis in commune consuluisse:
quia, ut ait ille, nunquam temerè quæ sunt
dù tractanda finiuntur, nec sine magna deli-
beratione statuendum est quod summo debet dis-
ceptari judicio.

V.I. Ac certum quidem est ex Augu-

stino lib. 11. de peccato orig. cap. vii. Cælestium , licet falsis suggestionibus Pontifici obrepentem , nunquam excommunicatione solutum fuisse. Zosimus quippe consulere cum Africanis voluit ; non quasi nesciret quid fieri deberet ; sed pariter vobiscum voluimus , inquit , habere tractatum de illo qui apud vos , sicut ipsi per literas dicitis , fuerit accusatus , & ad nostram , qui se assereret innocentem , non refugiens iudicium , ex appellatione pristina venerit sedem , accusatores suos ultro deposcens , & quæ in se crimina per rumorem falsò dicebat esse illata condemnans.

VII. Africanorum literis , quibus adiunctus erat libellus Paulini Diaconi adversus Cælestium olim oblatus , plenissimè instructus Pontifex , fraudem & imposturam Pelagii atque Cælestii detexit. Quod probat insignis Facundi Hermianensis locus : *Invenient postremo beatum quoque Zosimum apostolicæ sedis antistitem contra sancti Innocentii successoris sui sententiam , qui primus Pelagianam hæresim condemnavit , sedem ipsius Pelagii ejusque complicis Cælestii , quem in Ecclesia Carthaginensi convictum atque appellantem apostolicam sedem & ipse gestis discusserat , tamquam veram & catholicam iudantem , insuper etiam Africanos culpantem Episcopos quod ab illis hæretici crederentur ,*

Facund.
lib. 7. c. 3.

cum necdum ipsi Africanis Episcopis dolos eorum multò manifestius detegentibus, memoratos Pelagium & Cælestium putaret orthodoxos. Et tamen nec Athanasium nec Damasum nec illos Palæstinos Episcopos & Zosimum hæreticos credit Ecclesia, quia de hæreticis bene senserant, sed potius pro merito sue fidei catholicos judicat & honorat; quoniam non debet criminis deputari simplicium non intellecta veritate malignorum.

VIII. Quare Zosimus, propalata sibi hæreticorum fraude, accersitum Cælestium, cùm se subtraheret examini, nolle que respondere Paulini libello, atque Pelagium ejusdem criminis reuin decreto suo damnavit, teste Augustino libro secundo contra duas epistolas Pelagianorum cap. III. & IV. Id factum intervallo ipso quod est inter diem XXI. Martii anni CCCXVIII. (qua data est epistola Zosimi ad Africanos) & diem XXIX. Aprilis, qua eadem epistola accepta est. Quod constat ex edicto Honorii adversus ambos lato pridie Kalendas Maias. Neque enim proscripti essent Principis decreto pendente cognitione de eorum fide apud Pontificem, sed post sententiam adversus eos à Zosimo decretam, cùm in his rerum articulis leges Principum non antecedant judicia ecclesiastica, sed subse-

Z

quantur, eaque munitant auctoritate pū-
blica, & pœnis legum reos coērceant.

I X. Interim Carthaginæ coactum est
aliud plenarium Concilium ducentorum
decem & septem Episcoporum ipsis Ka-
lendis Maiis, quod Zosimi literas, quas
acceperant tertio Kalendas Maias, per-
pendens, cùm in suspenso videret Cæ-
lestii causam privatam, ne publica & com-
munis, quæ universam Ecclesiam contin-
gebat, quia nondum fatis explicata fue-
rat, adversariorum cavillationibus in dif-
crimen adduci posset, constituit octo ca-
nones quibus fidem veram explicat & hæ-
resim robustè conficit. His constitutioni-
bus à se nunc editis Africani prætulerant
pistolam Concilii præcedentis, ut loquitur
Prosper, id est, ante aliquod tempus misse-
rant Romam; nunc autem synodalia decre-
ta seu canones octo à se editos in hoc Con-
cilio c c x v i i . Episcoporum ad Zosimum
dirigunt, quos ille anno eodem ccccxviii.
edicto generali probavit; sicque per uni-
versum orbem Christianum hæresis Pela-
giana damnata est. Hæc sunt ad eam rem
probandam verba Prosperi in chronicō
anno c c c x v i i l . *Concilio apud Cartha-
ginen habito ducentorum decem & septem Epis-
coporum, ad Pontificem Zosimum synodalia
decreta perlata sunt; quibus probatis, per to-*

um mundum hæresis Pelagiana damnata est.

X. Hunc ergo ordinem secutus est Zosimus in cognitione ista. Libello Cælestii literisque Pelagii receptis , monuit Africanos per binas literas datas mense Octobris anni **ccccxvii**. ut mitterent aliquos intra secundum mensem qui reos istos peragerent. Annī sequentis exordio Concilium Carthaginē cogitūr **ccxi v.** Episcoporum , quod amplissima epistola ad Zosimum scripta fraudes hæreticorum detegit. Eam se recepisse testatur Zosimus epistola quam dedit **xxi.** Martii anni **ccccxviii.** ad Aurelium & ad ceteros qui affuerunt Concilio Carthaginensi. Vnde patet prius Concilium solutum fuisse. Postea detectis Pelagi & Cælestii do- lis, eos damnat tamquam de criminē sibi imposito convictos , & proscribi curat ab Honorio pridie Kalendas Maias.

XI. Celebratur aliud CarthaginēConci- lium plenarium **ccxvii.** Episcoporum Kalendis Maiis ; quod antequam rescire potuisset Pelagi damnationem , octo capita constituit, quæ fanciendæ & stabiliendæ fi- dei causa mittit ad Zosimum. Ille verò ut reos damnaverat , ita causam ipsam & hæ- resim edicto generali configit epistola ge- nerali ad universos Episcopos data ; quæ quidem non extat, sed laudatur à Cælestino

Z ij

Papa in epistola ad Gallos cap. viii. dicaturque *Papæ Zosimi regularis auctoritas ad totius orbis Episcopos*; eamque mox laudat cap. ix. qua probati sunt canones hujus synodi Carthaginensis, ut patet ex academ Cælestini epistola cap. iii. *Africanorum sententias suas fecerunt apostolici antifitites cum probarent.*

XII. Hujus decreti à Zosimo editi tempus incidit in annum cccc xviii. (ut patet ex chronicō Prosperi) post habitum Carthaginense Concilium. Quare non assentimur eruditissimo viro Petavio, qui decretum illud Zosimi ad Africanos prius delatum putat, eoque accepto Episcopos illos in Concilio Cathaginem Kalendis Maiis eiusdem anni cccc xviii. Pelagianam hæresim octo canonibus editis anathemati subjecisse. Decretum generale Zosimi adversus Pelagianam hæresim editum est post receptos synodi Carthaginensis canones, ut disertè docet Prosper in chronicō. Sententia verò lata adversus nomen Pelagii & Cælestii antecedit Kalendas Maias anni cccc xviii. ut dixi. Hallucinatio itaque versatur in eo quod duo ista decreta, generale & privatum, inter se miscentur à viris doctissimis, quæ distingui oportet. Ceterūm licet canones synodi Carthaginensis editi

sint ante Zosimi decretum in re aperta, de qua Romanæ Ecclesiæ eadem erat cum Africana sententia, & in qua definienda isthæc Innocentium sequi se profitebatur auctorem, attamen eorum capitum relatio ex more facta est ad Zosimum; ut apostolicæ sedis auctoritate accedente, quod erat limitibus Africæ circumscriptum, universæ Ecclesiæ per occidentem & orientem regula fieret ecclesiasticæ fidei. Huic Pontifici ea de re Afri Episcopi gratias egerunt literis suis quas ad eundem Zosimum scripserunt, ut patet ex Cælestino in epistola ad Gallos cap. v i i. Laudato enim ex Zosimi epistola regulari testimonio, addit: *Hunc autem sermonem sincerissimæ veritatis luce radiantem tanto Afri Episcopi honore venerati sunt ut ita ad eundem virum scriberent: Illud verò quod in literis quas in universas provincias curasti esse mittendas posuisti dicens &c.*

Auctoritates
de gratia
Dei c. 5.

XIII. Quare ut initio hujus dissertationis excitata difficultas solvatur, certum est primam, quæ peremptoria fuit, & generalem hæresis Pelagianæ damnationem ab Innocentio profectam, quam deinde Zosimus decreto suo generali ad totius orbis Episcopos dato confirmavit, Vterque verò Pontificum relationibus Carthaginensium Conciliorum usus,

Z iiij

auctoritate Romanæ sedis negotium omnne constituit,

INTERPRETATIO CAPITIS

Clericus. 3. quæst. 4.

I. **V**Æ R U N T anxiè viri eruditi quid significare velit Stephanus à Gratiano relatus cap. *Clericus. 3. q. 4.* cùm statuit clericum qui Episcopo suo insidatus fuerit, à gradu removeri debere, & curiæ tradi serviturum. Quidam corpus curialium intelligunt, cui clericus vilia ministeria obiturus addicatur. Quidam verò forum & curiam secularium judicam, quorum sententia debitam pœnam suscipiat; quemadmodum in eadem specie clerici suo Episcopo insidias molientis decrevit Pius Papa apud Gratianum cap. *Si quis sacerdotum. 11. q. 1.* Postiores Pontifices horum decretorum verbis utentes, clericum tradi curiæ sic interpretati sunt ut de judicibus publicis & eorum curia, non autem de corpore curialium, intelligant. Sed non admunt scrupulum quem verba Stephani injiciunt, qui tradi curiæ serviturum decernit. Quæ servitia, ut collegio curialium competere possint;

aliena tamen videntur à magistratibus publicis ; quorum apparitio & obsequium non videtur poenæ loco censeri posse, cùm decus potius quam vilitatem & infamiam ministrantibus addat.

II. Attamen fatendum est veram esse quam Pontifices secuti sunt curiæ interpretationem : qui juris antiqui vestigia apud solos decretorum ex Isidorianâ collectione petitorum consarcinatores cùm legissent, iis verbis usi sunt quæ à veteribus Romanæ sedis summis sacerdotibus profecta arbitrabantur ; cùm tamen eaurum epistolarum interpolatori tribuenda sint, sive is Hispanus fuerit, sive Riculfus ipse Moguntinus, qui primus in Galliis hanc collectionem à se ex Hispaniis advectam temporibus Caroli Magni publicavit, teste Hincmaro. Illa verò paullatim in auctoritatem recepta in Capitularium libris, deinde à Nicolao I. vehementer asserta, in judiciis tandem usurpata est, & à Burchardo, Ivone, Anselmo, atque demum à Gratiano in suis collectionibus laudata.

III. Enimverò licet huic locutioni vetustatem octo seculis superiorem non demus, rem ipsam in veteris Ecclesiæ disciplina receptam inveniemus. Quod ut apertius atque uberior explicari possit,

Z iij

de clericorum foro disputandum esset nobis juxta veterum canonum sensum. Sed materia isthæc cùm alterius sit instituti, illud unum observandum relinquit quod ad istius articuli dispunctionem omitti non potest.

I V. Clerici dupliciter inspici possunt, vel quatenus divinis ministeriis inserviunt, vel quatenus sunt reipublicæ cives. Sub priore illa inspectione , cùm functio & ministerium illorum ex sola Ch̄risti Domini institutione pendeat , jure divino immunes sunt à magistratum publicorum cognitione, qui rationem ab iis exigere non possunt neglecti vel malè gesti ministerii ecclesiastici. Quatenus vero sunt cives , ex divi Pauli effato Regum imperio & jurisdictioni publicorum judicium subditi sunt. *Omnis anima* , inquit Apostolus , *potestatibus sublimioribus subdita sit*. Qua peremptoria voce omnes homines complexus est , dempto nemine, sive sit Apostolus , sive propheta , sive Episcopus , clericus , aut monachus , ut adnotavit Chrysostomus in commentariis hujus loci.

V. Enimvero licet hæc ita se habeant summo jure , ex indulgentia Principum deinde clerici consecuti sunt ut immunes essent à magistratum publicorum cogni-

tione. Quæ quidem immunitas Ecclesiæ concessa , & synodorum Pontificumque decretis recepta , atque censuris robora-
ta , in totum rescindi non potest con-
trariis Principum constitutionibus, quippe
quæ jus quæsitum & tam longa consuetu-
dine firmatum tollere non debeant , nec
republicæ tranquillitatem , quæ his mo-
ribus fovet, lædere , ut eleganter docet
Covarruvias , qui clericorum immunita-
tem refert , non ad jus divinum , sed ad
Principum privilegia , quæ hodie immu-
tari non possint.

VI. Ex dupli illa quam posuimus
clericorum inspectione orta est antiqua
illa quam præfert canon septimus synodi
Constantinopolitanæ & Iustiniani Novel-
la criminum à clericis admissorum di-
stinctio , ut alia sint ecclesiastica , alia ve-
rò civilia ; quorum discrimen explicat
Theodorus Balsamo. Prioris generis erunt,
non solùm hæresis & schisma , quibus laï-
ci quoque implicari possunt , sed quæ-
cunque peccata in regulas clero præscrip-
tas ; ut de subintroductis mulieribus , de or-
dinationibus perperam vel etiam ob pec-
unias celebratis , & de similibus causis.

VII. Crimina civilia , sive secularia ,
sunt illa quæ legum publicarum animad-
versioni subjiciuntur , ut potè quæ reipu-

blicæ quietem & societatem violant. Ea sunt varii generis, delicta privata, & criminia publica. Quod discriminè seculi sunt Imperatores Romani, cùm benignius in clericos agere cœperunt. Vnde in Codice Theodosiano controversiæ quæ ad religionem pertinent, in quibus sunt crimina ecclesiastica & minora clericorum delicta, scilicet è civilium numero, Episcopis & cujusque diœcœsos sive provinciæ synodis discutienda relinquuntur. Minor inquam delicta, servata judiciis publicis atrocium criminum, quæ numero quinque, adversus clericos cognitione; ut docent leges aliquot editæ cura Simondi in Appendice Codicis Theodosiani.

VIII. Quæ quidem criminum exceptio de clericis secundi & inferioris gradus, id est, à Presbyteris usque ad ultimum gradum intelligenda sunt. Nam sacerdotes primi gradus, id est, Episcopi, à publicorum judiciorum cognitione immunes semper fuerunt apud Principes Christianos. Quibus præivit vox illa Constantini in Nicæna synodo, qua conquerentium ad invicem Episcoporum libellos sibi oblatos, ut de iis cognosceret, cùm repulisset, adjunxit: *Vos dñi estis. Conveniens non est ut homo dijudicet deos.* Quod Ruffinus &

alii magnificis verbis retulere. Sed ad reliquos clericos verba Constantini trahi non possunt. Hinc petitum Valentiniani senioris rescriptum, cuius meminit Ambrosius & epistola synodica Concilii Romani pro Damaso, quo jussit ut sacerdotes soli de sacerdotibus, id est, Episcopi de Episcopis, judicarent.

IX. Quæ prærogativa Episcorum ne quidem à Iustiniano, qui Novella sua crima ceterorum clericorum atrociora suis judicibus reliquit, ullo pacto immunita est. Vnde factum ut nec in prima nec in secunda neque in tertia Regum nostrorum dynastia, si facinus adversus Leodegarium excipias, nec etiam vigente Sothorum in Hispaniis dominatu, Reges in Episcopos, etiam læse majestatis reos, lege animadverte tentaverint ante synodorum judicium, quibus hanc jurisdictionem non adimebant, ut docent annales & acta Conciliorum. Adeo ut hac quoque tempestate, in qua reliquorum è clero privilegia non adeo vigent, nihil sibi licere in Episcopos majestatis reos pietas Regis Christianissimi passa sit, impetrata nuper à summo Pontifice, juxta recentioris moris formam, delegatione aliquot Episcoporum, qui iudicio ecclesiastico de causa decernerent,

X. Ceterum olim, ut dixi, quinque crimina reservata erant animadversioni judicium publicorum adversus clericos. Unde factum ut in Matisconensi Concilio tria crimina foro seculari reservata fuerint. Hincque sumpsit originem casuum privilegiatorum cognitio. Attamen antiqua illa criminum exceptio non impedit bat quin clerici de moribus apud Episcopos conventi, iudicio ecclesiastico pro qualitate & conditione delicti puniri possent. Idque factum ex Pauli auctoritate, qui monet Timotheum ut sub duorum aut trium testimonio, Presbyterorum causas discutiat. Quare antiquis canonibus, ob crimina publica, canonica poena clericis convictis irrogatur. Sed censura ecclesiastica, cum admonitione aut suspensione ministerii sola vel ad summum depositione constaret, aut si atrocissimum esset flagitium, excommunicatione vel anathemate, & reipublicae tranquillitas gravius animadverti exposceret, depositus sententia Episcopi sui clericus ad judices publicos transmittebatur, poena legitima plectendus, si de aliquo ex quinque illis criminibus impetratus esset; cum nulla ratio pati posset ut depositus ob crimen canonicum, vel ob minus delictum civile, contra mentem legis nova poena opprime retur,

XI. Singulare usus istius habetur exemplum in actis Concilii Chalcedonensis actione x. in qua relecta sunt gesta synodi Tyriæ habitæ in causa Ibæ Edesseni Episcopi. Samuel & alii Presbyteri Ecclesiæ Edessenæ libello accusabant Episcopum suum, inter cetera capita hoc quoque objicientes, quod Abraamium Diaconum, de maleficio magico accusatum, & de se præsente clero & Episcopo confessum, omnium votis excommunicacione confossum, nulla dein prævia satisfactione Episcopum ordinare destinasset, impeditus ne perficeret sola Archidiaconi refragantis intercessione. Mox ista verba subjungunt, quæ trituram fori utriusque docent : *Et retinet chartam magicarum incantationum reverendus noster Episcopus, qui debuit judici provinciæ hunc qui ita execrabilis est offerre secundum consequentiam legum.* Eas intelligit leges Principum quæ sunt editæ in Appendice Codicis Theodosiani superiùs laudata.

XII. Si judicium inceptum esset apud Episcopum, quia fortasse accusator erat e clero, qui ad iudicia publica clericum evocare nulla in causa poterat juxta Concilii Carthaginensis & Chalcedonensis disertos canones, vel etiam laicus, qui adversus clericum crimen intendere pote-

rat suam suorumve injuriam persequens, tunc, post latam sententiam, Episcopis incumbebat ex officio ut reum atrocioris criminis judicibus publicis offerrent. Quod diu perduravit cum magna utriusque fori concordia, donec vetita est in universum, variis Pontificum decretis, judicibus secularibus adversus clericos iudicaria cognitio, cuiusvis criminis praetextu. Tunc arbitrii sui fecerunt ob quæ crima clerici, judicio ecclesiastico depositi semel, ad graviorem poenam infligendam ad judices seculares transmitterent. Hoc est quod in decretis Pii & Stephani dicitur, curiae tradi clericos convictos, scilicet ut puniantur; quemadmodum disertè observat Pius, *ut accipiat quod inique gessit.* Cui sententiæ non est contrarium quod ait Stephanus, ut clericus depositus, curiae tradatur servitus. Quippe non significat ut ad vilia ministeria in curia obœunda damnetur. Nulla enim istius generis poena ullibi occurrit. Retrahebantur quidem in curiam, etiam post presbiteratus ordinem, quicunque è curialibus, quò se munieribus & functionibus publicis seu personalibus seu realibus subtraerent, in clerum adsciscabantur, ut docet Innocentius primus in decretis, conditionem priorem & nexum curialium sa-

bituri. Sed ista non pertinent ad pœnam ob crimen aliquod inflictam.

XIII. Dicendum ergo , ut hic nodus expediatur , traditum curiae clericum , ut in illum à judicibus animadverteretur ; eo tamen animo ut capit is minutione maxima , id est , servitute tantum , non autem ut capite plecteretur ; scilicet ut libertate adempta per judicis sententiam , servituti perpetuæ addiceretur. Solebant Episcopi pro damnatis in judicio publico veniam petere à præsidibus provinciarum , quò pœna aut penitus remissa , aut in leviorum mutata , damnati locum haberent agendæ de facinoribus suis apud Deum pœnitentiæ ; ita tamen ut sicut Episcopis libera erat deprecatione , judicibus quoque , si utilitas publica sic posceret , libera esset repulsa ; quemadmodum docet Augustinus in epistola ad Marcellinum Comitem . Quare si solenne Episcopis erat pro quibuscumque damnatis intercedere , culpæ non mediocris rei fuissent si depositis à se clericis suffragati non essent , quando eos ex ordine legum judicibus tradebant , mitiorem pœnam illis infligi postulantes.

XIV. Porrò pœna servitutis ob crimen admissum inducta erat à Concilio Aurelianensi , & ejus exemplo à Conciliis

Toletanis. Vnde factum ut auctor epistola Stephani ejus meminerit. Deportati & damnati in metalla amittunt quidem libertatem; sed servituti adjuncta est poena deportationis, cuius sunt servi. In specie autem Concilii Aurelianensis, raptor, si ad Ecclesiam confugerit, restituitur, serviendi tamen conditioni obnoxius, facultate concessa sese pecunia redimendi, quae sine dubio in laesi patris commodum cedebat.

X V. Ceterum sola clerici depositio ob crimen exceptum inficta sufficiebat ut locus esset judicio publico absque ulla canonicae immunitatis injuria. Non inutiliter addidi inflictam depositionem ob crimen exceptum; quoniam ex alio quoque capite depositio irrogari potest, puta ob crimen ecclesiasticum. Quo casu nefas esset datum semel, de integro novis poenis opprimere iudicio seculari.

X VI. Enimvero ut manifestius haec materia aperiatur, inspiciendum est an ex sola depositione clerici damnati redeant ad forum seculare. In qua controversia configunt ad invicem Ioannes & Bernardus Decreti Glossatores. Sed divisione eam dirimendam puto; adeo ut non sola poena inspicienda sit, sed etiam illius causa: quae si fuerit gravior, sive ob crimen

crimen civile, sive ob crimen ecclesiasticum, depositum non solum à gradu removebit, sed etiam à clero. Hujus pœnæ exemplum petetur, in crimine ecclesiastico, ex decreto Siricij relato apud Gratianum cap. *Quisquis*. Dist. 84. *Quisquis clericus*, inquit, *aut viduam aut certè secundam conjugem duxerit*, *omni ecclesiastice dignitatis privilegio nudetur laica sibi tantum communione concessa*. Quæ laica communio significat clericum non solum è confessu cleri extra cancellos depulsum & redactum in locum & ordinem laicorum ad communicandum synaxi, sed deturbatum omnino à corpore cleri & ad laicam conditionem detrusum, ita ut seposito privilegio quod antea illi competebat, nunc pertineat ad forum seculare in causa civili & criminali. in quo distinguitur hæc communio laica à peregrina; cùm ista retineat clericum in ordine cleri, (etsi gradu confessus & sponte ordinariis multatum, præter alimenta) laica verò eum ab illo ordine depellat. Si autem depositio inferatur ob negligentiam in obeundo ministerio ecclesiastico, ex ea causa de positus jurisdictione ecclesiastice subditur, ita ut ob delicate subsequentia synodi judicio ad agendum pœnitentiam in monasterium detrundatur; ut definivit Concilium Cabilo.

Aa

nense relatum in cap. *Dictum*. Dist. 8.

XVII. Hujus disputationis occasio tollebatur definitionibus synodorum subsequentium, quæ clericos ob crimen capitale damnatos & ad laicam communio nem redactos in monasterium detrudi in perpetuum jubebant, agendæ pœnitentia severioris causa, ut in Conciliis Agathensi & Epaunensi. Quam formam secura est synodus Aurelianensis tertia can. vii erga clericum adulterii convictum. Earum exemplo Toletana quarta can. xxviii simili detrusione plecit Episcopum, Presbyterum, Diaconum, & clericum qui magos & ariolos consuluerit, & simonia cè ordinatos Concilium Toletanum octavum can. iii.

XVIII. Postquam mos iste desivit detrudendi clericos in ministeria ut pœnitentiam agerent, in illa quoque secunda specie, quam proposuimus, de clero degradato, etiam ob crimen ecclesiasticum, disceptatum fuit in Anglia quingentis ab hinc annis. Regii ministri degradatum clericum ex quacunque causa foro suo asserebant. Thomas vero Archiepiscopus Cantuariensis contendebat ex sola depositione non amitti privilegium clericale, sed si depositus in crimen incideret, tunc ob imponitentiam subdi foro seculari.

XIX. Satiūs fuisset, ut dixi, disputationem ex superiori distinctione dirimere; quæ adhibenda quoque est in altera quæstione, an ex sola depositione consequatur damnatum tradi curiæ seculari. Depositus quippe ob crimen ecclesiasticum alia pœna plecti non debet. Qui autem ob crimen atrox degradatur, eo ipso legibus publicis permittitur; ut superiūs dixi. Quæ fuit sententia aliquot Pontificum qui Innocentium tertium præcesserunt, ut ipse fatetur in cap. *Novimus.* de verbis signific: *Quorundam est opinio à pluribus approbata,* inquit, *ut clericus qui propter hoc* (id est, falsi in literis apostolicis) *vel aliud* flagitium grave non solum damnabile sed damnosum fuerit degradatus, tamquam exutus privilegio clericali, seculari foro per consequentiam applicetur. Quod ille jus immutavit, decernens ut solennis degradatio clerici antea fiat, atque pronuntietur judici seculari, quatenus degradatum in suum forum recipiat; eo temperamento adjecto, ut Ecclesia pro eo efficaciter intercedat, ad leniendam pœnam, citra mortis periculum. In qua intercessione nihil est novi, cùm frequens esset apud veteres, etiam in gratiam laicorum. Novum jus in eo versatur quod præter depositionem & solennia degradationis pronuntiandum sit spe-

Aa ij

cialiter de traditione facienda curiæ. Quæ definitio videtur profecta ex eo quod Alexander III. in cap. *At si clerici.* De judiciis. docuit quemlibet depositum pro suis excessibus non esse tradendum judici seculari, ne duplii contritione conteratur. Vnde sequitur causæ cognitionem adhibendam an flagitii ea sit gravitas ut traditionem illam extorqueat.

X X. Ceterūm Cælestinus III. tot adhibet cautiones ut vix locus esse possit huic traditioni, nisi quis malo genio natus omnem exuerit humanitatis sensum. Statuit enim ut depositio præcedat ob præteritum crimen. Deinde verò, ut incorrigibilis appareat clericus, novis criminibus admissis quæ plectenda sunt excommunicatione. Si recentioribus se facinoribus implicit, feriendus anathemate. Demum si contempta Ecclesiæ auctoritate in profundum malorum devenerit, tunc tradendus est seculari potestati, ut eum comprimat. cap. *Cùm nobis ab homine.* De judiciis.

X XI. Qui progressus tamen servandus non est si crimen ex suo genere sit atrocissimum. Tunc enim interest reipublicæ Christianæ ut monstra illa scelerum ultore ferro extinguantur. Statim ergo à degradatione celebrata pronuntiare de-

bet judex tradendum esse reum curiae seculari, ut adversus falsarios literarum apostolicarum constituit Innocentius III. in Concilio Lateranensi, cap. *Ad falsior.* De judiciis. & in eodem Concilio adversus haereticos¹, cap. *Excommunicamus.* §. i. De haereticis. Quod in criminibus maiestatis, assassinii, ac in ceteris hujusmodi atrocioribus locum quoque habet; ut docent pragmatici, & nos antiquæ disciplinæ congruere jam docuimus.

D I S S E R T A T I O

De patria Vigilantii.

I. **D**E patria virorum illustrium certasse legimus claras civitates, singulis sibi natales eorum pertinaciter vindicantibus, ut ex splendida illorum fama suam augerent. Longè diverso consilio de Vigilantii patria differendum, qui monstri horrendi instar in ultimas oras à nobis amandandus esset potius quam in Gallianæ ullius urbis civem asciscendus. Sed quia historiæ fides unam præ ceteris veritatem colit, indecorum esset in alias regiones invidiosum nomen refundere; præfertim cum ex hominis unius sacrilegio nulla pars infamiae patrium solum attin-

Aa iij

gat. Vigilantium patria Pampilonensem docuit Ioannes Vasæus in chronicô. Baronius verò Calagurritanum in Hispania teste, ut sibi videtur, locuplete Hieronymo, tam constanter asserit ut acriùs in Gennadium invehatur quod Gallum esse scripscerit in libro de scriptoribus ecclesiasticis cap. xxxv. Nos autem, qui alieni à partium studio, verum profiteri didicimus, Galliæ parenti aborsum istum, seu mavis monstrum cum Hieronymo dicere, adjudicam̄: qui in Galliis quoque harēsim suam publicavit, licet delicatores Hispani Barcinone id factum scribant.

II. Ut probem sententiam meam, vel potiùs Gennadii Massiliensis, adeoque Galli, non remoti ab illis temporibus scriptoris, cuius ideo auctoritatem non erat quod hac in re tam facile Baronius elevaret, nitar Hieronymi testimonio, ex cuius vera interpretatione tota pendet hujus controversiæ definitio. Quæ Gallum faciunt Vigilantium, duo sunt aperi-
tissima loca, quæ nulla cavillatione subverti vel eludi possunt. Qui Calagurritanum in Hispania doceat, unus est locus qui si conniventibus vel potiùs lusciosis oculis inspiciatur, ut favere huic opinioni videtur, ita acriùs intuentibus aliam omnino speciem præfert.

III. Muniamus sententiam nostram
antequam alterius præsidia expugnemus.
In ipso operis adversus Vigilantium exor-
dio ait Hieronymus multa in orbe mon-
stra generata fuisse, quorum aliqua enu-
merat. Mox addit, *Triformem Geryonem*
Hispaniae prodiderunt. *Sola Gallia monstra*
non habuit, sed viris semper fortissimis & elo-
quentissimis abundavit. *Exortus est subito Vi-*
gilantius &c. Nihil disertiùs potuit dici ut
originem hominis, non in Hispania sed in
Gallia quæreremus. Sed liberat nos isto
labore Hieronymus, qui ad ipsos penè
hominis lares nos manu dicit. Saltem
patrinam liquidò ait esse Convenarum
urbem ad radices Pyrenæi : quæ deduc-
tis eò Hispanarum regionum fortiori-
bus viris, à Pompeio Magno condita est,
scilicet ut pacatiorem post discessum suum
relinqueret Hispaniam. Alioqui quod
magnum operæ pretium fecisset, vilem
latronum & grassatorum gregem in Aqui-
tanæ regione includendo. Libuit tamen
Hieronymo, in Vigilantium excandesc-
centi, originis illi contumeliam expro-
brare ; arrepta ex Tito Livio locutionis
occasione, qui aliquoties objurgat His-
panos quod bellantes latrocinia potius
quam militiam exercent. Sic ergo lo-
quitur Hieronymus de Vigilantio : *Nimi-*

Aa iiij

rum respondet generi suo , ut qui de latronum & convenarum natus est semine ; quos Cn. Pompeius , edomita Hispania , & ad triumphum redire festinans , de Pyrenæi jugis depositus , & in unum oppidum congregavit . unde & Convenarum urbs nomen accepit . Deinde ut sciretur quibus ex Hispaniæ populis confusa erat colonorum multitudo qui à Pompeio deducti erant , subjungit elegantem periodum , dummodo levi emendatione juvetur lectio , quæ in editionibus vicio laborat . Huc usque , inquit , latrocinetur contra Ecclesiam Dei , & (lege nec) de Vectonibus , Arebacis , Celtiberisque descendens , incurset Galliarum Ecclesiæ , portetque nequam vexillum Christi , sed insigne diaboli . Ex Vectonum , Arevacorum , & Celtiberorum populis , qui vicini sunt apud Plinium , & fortitudinis fama apud veteres inçlyti , delecti sunt milites , qui descendentes in Aquitaniam , Convenarum urbem incolerent ; atque adeo Vigilantius indidem vetustam originem trahebat . Vnde colligit acriter Hieronymus , si ex origine peti possit auctoritas latrocinii exercendi , coercendam esse Vigilantio deprædandi licentiam & latrocinandi contra Ecclesiam Dei extra urbis suæ sinum , quæ tam infaustis auspiciis dicata est , non autem incurandi ceteras Galliarum Ecclesiæ

vexillo Christi prælato & Christianæ fidei tessera ; cùm potius penes Vigilantium hæreseos auctorem & propagatorem sit insigne diaboli , ementitus ille Christianæ religionis titulus.

IV. Subjungam tertium testimonium, quo & in Gallia ortum Vigilantium & in Galliis venenum suum sparsisse probatur. *Galliae vernaculum hostem sustinent, & hominem moti capit is atque Hippocratis vinculis alligandum sedentem cernunt in Ecclesia.* Vnde quoque conficitur , et si apud Gennadium dicatur Vigilantius parochiæ Ecclesiam rexisse in urbe Barcinonis, id referendum ad prius aliquod tempus. Familiaris fuerat vir iste sanctissimo & nobilissimo viro Paulino Nolano Episcopo , ut patet ex mutuis Paulini & Hieronymi epistolis : qui domo Aquitanus , è Burdegala , Vigilantium Aquitanum quoque è Convenis socium itineris & fortasse ordinationis habere potuit ; eo discrimine , ut hic à Paulino commendatus matriculæ & canoni Barcinonensi sub Presbyteri nomine adscriptus sit , Paulino interim libera & nulli Ecclesiæ adstricta ordinatione collata , quod solis egregiis personis beneficium conferebatur , ut Paulino isti , Hieronymo nostro , & paucis aliis. Ea tempestate fuerit è clero Barcinonensi , ut

testatur Gennadius: videtur tamen postea in Galliarum Ecclesiam aliquam transmigrasse, ubi sedens docebat. quod est Episcoporum & Presbyterorum proprium. Non me latet peregrinis sacerdotibus indultam olim facultatem ut in aliena Ecclesia populum alloquerentur; sed aliquando, non autem munere perpetuo, quod isthic videtur tribui Vigilantio. Id saltem negari non potest, blasphemias a Vigilantio propositas in Galliarum Ecclesiis. Quare dubitandum non est sanctos Presbyteros Riparium & Desiderium Gallos fuisse, non Hispanos, ut vulgo putant, qui dolebant parochias suas vicinia istius fuisse maculatas, ut ait Hieronymus. Vnde quoque colligitur, quod jam dicebam, adscriptum fuisse ille tempestate Vigilantium alicui in Galliis Ecclesiis. Quod altero quoque diferto testimonio probatur: *Quia ad radices Pyrenæi habitas, vicinusque es Iberiæ, Basiliidis antiquissimi heretici & imperita scientia incredibilia portenta prosequeris &c.*

V. Qui Calagurritanum ac proinde Hispanum fuisse Vigilantium existimant, eum proferunt Hieronymi locum qui hominem istum cum claro illo oratore Quintilio committit & Calagurritanum fuisse significat. Porro certum est Quintilia-

ni patriam fuisse Calagurrim in Hispania,
Iste caupo *Calagurritanus*, inquit, & in per-
versum propter nomen viculi mutus *Quintilia-*
nus, miscet aquam vino, & de artificio pri-
fino suæ venena perfidie catholicæ fidei socia-
re conatur. Si aliquid intelligo in dicendi
genere Hieronymiano, cognominem fui-
se utriusque patriam significat, sed lon-
gissimo inter se differre intervallo; cùm
patria *Quintiliani* sit Calagurris in Hispa-
nia, coloniæ dignitate ornata quondam,
Vigilantii autem sit viculus Calagurris,
nempe propter urbem Convenarum. Vn-
de aliud quoque prodit discrimen, hunc
esse mutum *Quintilianum*, alterum verò
celebrem & insigni eloquentia rhetorem,
Ceterum perstringit ardalionem istum
quod cauponariam exercuerit ea fide qua
solent hujus negotiationis artifices, nem-
pe miscendo aquam vino; quam fraudem
in religionis doctrinam invehere cone-
tur, perfidiam genuinæ fidei consociando.
Cauponum illud vitium faceto disticho
insinuat *Martialis*, Iudens in cauponem
Ravennatem, qui fraude collegis suis con-
traria, vinum etiam non rogatus miscebat
aqua ob illius penuriam in urbe Ravenna;
qua paludibus cùm restagnet undique,
limpidæ aquæ scaturiginibus caret.

Callidus imposuit nuper mihi caupo Ravennæ.

Cum peterem mixtum, vendidit ille merum.

DISSE^TATI^O DE ORIGINE
& progre^{ssu} cultus beatæ Mariæ virginis
in Monteserrato exhibiti.

I. **C**V M piorum locorum vetustas
auctoritatem ipsis, non solum apud
vulgus, sed apud viros graves & pruden-
tes harum rerum æstimatores conciliare
soleat, non alienum erit de Montisserrati
sanctissima domo paucis differere, quæ
fidelium votis atque officiis frequentata,
ob divina ex beatissimæ Mariæ opitulatio-
ne accepta beneficia per universum orbem
Christianum celebratur. Plerique officio
se satisfecisse suo putant si ad tempora
pœnitentiæ à Ioanne Garino peractæ an-
tiquitatem istam referant, rei gestæ nar-
rationem in ulteriora quam par sit for-
tasse promoventes. Nos verò post ex-
pensa quæ in archivis ejus monasterii mo-
numenta servantur, ut fidem nullam detra-
himus iis quæ antiquitus scripto tradita
vidimus, ita quæ conjecturis ducti recen-
tiores comminiscuntur, nec admittimus,
nec sanè respuimus; ne quis præjudicio
nostro impediri se putet quo minùs judicio
suo fruatur.

II. Illud unum polliceri possumus, nos exordia pietatis erga virginem gloriosissimam in hoc monte cultam longè antiquiora demonstraturos quam sint Vvifredi Comitis tempora, quæ in annum circiter nongentesimum incidentur. Cultus illius fundamenta jecisse Francos, quando Ludovici Regis ductu & Caroli Magni illius patris auspiciis Barcinonam civitatem à Sarracenorum servitute vindicarunt, nullus mihi videtur dubitandi locus superesse, si rerum ea tempestate gestarum series expendatur. Obsessa Barcino anno DCCCVI. & à Mauris erupta Gallicorum armorum pondere atque Christianorum indigenarum ditione, ad castrum quoque Terraciæ eadem felicitate pugnatum est, Gothis, sive indigenis, Gallorum vindicum arma foventibus; ut docent Regis Caroli Calvi literæ. Terracia oppidum non ignobile in Vallensi pago situm, est in conspectu Montis Ferrati, modico ab ejus radicibus intervallo. Est in eodem quoque Vallensi pago sancti Cucufatis monasterium à Ludovico tunc excitatum in ruderibus castri Octaviani. Quid vetat quin suam quoque in beatam Mariam pietatem protulerit oratorio in montis illius jugis excitato, qui sciret montem Sionis olim à Deo

electum ut templum in eo sibi sistendum doceret; atque illo proinde exemplo, victoriarum suarum veluti trophyum in jugis illis poneret, altare dicatum Deo exercituum in honorem beatæ virginis matris, longè augustius quam fuerunt aras à Iulio Cæsare in Pyrenæis montibus positæ ob subiectas Hispanias.

III. Sed ne conjecturis solum agere videamur, quas solas in aliis non probamus, necesse est in ulteriora progredi, unde nostra fulciri poterat argumentatio. Anno DCCCXXV. accidit infausta illa & nefanda Aizonis Gothi proditio, qui à comitatu regio ex Gallia secedens, Au-
sonam per dolum invasit, & auxilio Ab-
derrhamenis Saraceni copias ingentes in
hanc provinciam inferentis, avulsit à reg-
no Gallico quicquid à Rubricato amne-
usque ad Sicorim & Iberum intercipitur.
Quæ tamen ab Aizone vix retenta, in Sar-
acenorum ditionem mox integra cesse-
re; donec victricibus armis Vvifredi Co-
mitis Barcinonensis ex parte repetita sunt,
propagato per varias bellorum vices in
reliquam regionem sequentium Comitum
imperio, qui tandem Ilerdam & Dertu-
sam recepere. Vvifredus ille, cui Pilosi
cognomen hæsit, primus Manresæ oppi-
dum cum adjunctis agris ipsoque Monte-

ferrato usque ad Equalatam eripuit à Saracenis, adjecta regioni isti Manresensis comitatus nomenclatura & dignitate. Tum ad Ausonensem pagum profectus cum exercitu, Mauris ex eo unde quaque pulsis, ad restaurandas Ecclesias animum convertit anno octingentesimo octuagesimo octavo. Tunc Ecclesiam Vici Ausonensis luculentis redditibus donavit, & monasterium Rivipullense ordinis sancti Benedicti à se conditum summa cum munificencia locupletavit. Inter cetera illi contulit Ecclesiam beatæ Mariæ in cacumine Montisferrati positam, ut patet ex tabulis donationis, quas Lotharius Rex Francorum confirmavit, facta mentione diserta Ecclesiæ beatæ Mariæ sitæ in cacumine Montisferrati. En Ecclesiam beatæ Mariæ dicatam; quæ ne latere posset, in montis cacumine sita esse dicitur. Editus locus, asper, & aditu difficilis, ab hominum consuetudine, ab urbibus & vicis remotus, ipsoque Monistollo nondum condito, evincit Ecclesiam illam non fuisse ministerio parochialis Ecclesiæ destinata, sed pietati colendæ erga virginem. Quandiu Sarraceni montem obsederunt, non tantum erat Christianis otium ut de illa extruenda cogitare possent. Restat ergo ut condita fuerit ante proditionem

Aizonis, id est, ante annum DCCCXXV. ab
que post recuperatam Barcinonem, id est,
post annum octingentesimum sextum. An-
tea quippe Saraceni, regionis istius do-
mini, qui vix necessaria cultui divino tem-
pla tolerabant, vetuissent proculdubio
agrestes Ecclesias, ne daretur Christianis
occasio conventus agendi, unde coiti-
ones adversus rempublicam aliquando ori-
ri possent.

I V. Scio quid replicari possit, nempe
necessarium non esse ut ab anno DCCCVI.
ad annum DCCCXXV. conditus Ecclesiae
istius coerceatur, cum potuerit ante Mau-
rorum in Hispanias irruptionem, quæ ac-
cidit anno DCCXIV. sub Gotthici regni
tempus, ædificata fuisse. Quod si admit-
timus, ut de Francorum gloria, quam
hoc opere commendare volo, aliquid de-
trahetur, ita major Ecclesiae vetustas ad-
jicitur. quod est præcipuum hujusc dis-
sertationis propositum. Enimvero præter
causas à nobis superiùs relatas de consi-
lio excitandæ Ecclesiae in montis istius
jugo, hæc una non parvi debet esse mo-
menti quæ ex veteri traditione in scriptis
redacta proficiscitur. Refertur itaque in
veteribus chartis imaginem beatæ Mariae
natum sinu suo complectentis, colore ful-
cam, sed opere eximio perpolitam, ful-
gentium

gentium per noctem lumen indicio à pastoribus deprehensam, in spelunca montis, ad quam sedulo studio vaccæ, relicto grege, appellere solitæ, crassiores suis congregalibūs, quæ per tēsqua montis errantes lætiūs pascebantur, ad caulas redibant. Ea novitate perculsi vicini, atque adeo Franci rēgionis indeptæ domini, unā cum Gotholensib⁹ indigenis consilium sumpserunt de construenda Ecclesia ubi manifestè se Deus adorandum collendamque matrem suam his testimoniis demonstrabat.

V. Non me latet quid eruditus aliquis objicere posset ex synodo Francofurtensi indicta jussu Hadriani Papæ & auctoritate Caroli Magni, ubi hæresis Felicis Vrgellitani damnata est, tum ex conventu Parisiensi habito sub hoc nostro Ludovico, scilicet illis synodis imaginum adorationem, quam Græci constituerant in secunda synodo Nicæna, vetitam fuisse. Sed observare oportet adorationem quidem prohibitam, non autem aut usum imaginum, quem Concilia illa probant disertè, aut etiam honorem, quem non damnant, ea lege ut modum non exceedat. Qui modus tandem egregiè à synodo Tridentina explicatus est juxta mentem beati Gregorii Papæ, quam sequi se

B b

profitebantur Episcopi Gallicani in illis synodis, & à qua non erat aliena synodus Nicæna secunda, si ejus sensum genuinum non vitiasset perversa Latina interpretatio synodo Francofordiensi proposita.

V I. Florentem sanctitate locum clariorem reddidit Ioannis Garini anachoretæ præruptam inhabitantis rupem ob castigatissimos illius mores & austriorem disciplinam per regionem omnem sparsa fama; adeo ut immundus spiritus, qui nobilem juvenculam filiam Comitis Barcinonensis vexabat, se ab energumenæ corpore discessurum non esse pervicaciter affereret nisi Garini hujus imperio. Quibus artibus tendebat insidias anachoretæ hujus virtuti; & divinum numen eadem opera fideles tum infirmitatis humanæ, tum divinæ benignitatis stupendo exemplo admonere satagebat. Dicitur puella, Comitis jussu, cum frequenti famulitio ad montanam Ecclesiam beatæ Mariae, ejus opem præstolatura, adhibitis Garini quoque precibus ex condicto, cui energumena sistitur. Ille verò, qui humanis viribus nimiùm fidebat, formæ venustate captus, suggestente quoque tentatore libidinis faces, orationis locum sibi, remotis interim arbitris, dari exposcit, cum

dæmone puellæ corpus vexante, sed ipsius
interea mentem pestiferis concupiscentiæ
æstibus devastante, luctaturus. Seceſſe-
rant palatini ministri in Ecclesiam, preces
suas cum hominis pii, ut putabant, ora-
tionibus conjuncturi. Ille verò, secreti
occasione arrepta, puellam comprimit;
& sceleris mox ab ea publicandi magni-
tudine, pœnæque imminentis terrore, sub-
ſidium ab audacia petens, stupri crimen
homicidio cumulat, cadaver immerentis
puellæ egesta humo condit, seque præci-
pitum dedit in fugam. Attamen, ne tot
olim rectè factorum merces periret, sce-
lerato homini pœnitentiæ spiritum Dei
bonitas injecit. Ex more jam tunc recep-
to & à graviorum scelerum reis usurpato
Romam Garinus contendit, pœnitentiæ
beneficium à Romano Pontifice impetra-
turus & criminis indulgentiam post exacta
indictæ pœnitentiæ intervalla. Septen-
nium elapsum erat ex quo Roma redux
in speluncis & dumetis latebat, nudus cor-
pore, vitam ferinam ducens, Nabuchodonosoris
exemplo, quando Comes Bar-
cinonensis ad Montemferratum orationis
causa se conferens, venationem quoque
aprorum, qui sunt in eo monte frequen-
tes, exercuit. Occurrit novæ & inexpecta-
tæ feræ species, humana forma, sed

B b ij

squallenti atque horripili cute , & incessu
quadrupedante, obstinatoque silentio ter-
rens potius spectatores quam demulcens.
Objicitur conspectui Comitis , qui por-
tentum istud Barcinonem adduci jubet,
procurandum non ex gentilium sed ex
Christianorum more consultis peritis.
Dum illi frustra laborant , Deus arca-
num suum aperuit ex ore infantium &
lactentium. Quippe alter è filiis Comitis,
qui per ætatem balbutiebat , palam om-
nibus seriò mirantibus in hanc vocem
erupit : *Garine , dimissa tibi sunt peccata.* Quo
verbo percusus primùm iste , mox recrea-
tus ob certam criminis sui remissionem,
quam ingenti miraculo solutæ ad verba
infantis linguae Deus omnibus patefec-
rat , ne tanto beneficio ingratus videre-
tur , crimina stupri & homicidii à se pa-
trata quondam , cum pudore qui opera-
batur salutem , gemebundus confitetur , in-
dictam sibi pœnitentiam ejusque à se gesta
modum edifferit. Noluit Comes divino ju-
dicio reluctari , sed potius ei quem Deus
suæ gratiæ restituerat , suam injuriam con-
donavit. Enimvero ut defunctæ natæ
honor funeris non denegaretur , accedit
ad speluncam ; ex qua non deforme cada-
ver , sed venustas humana major erupit,
prodeunte puella è sepulchro , quæ , Dei

excitantis imperio, sibi post fata superstes
fuit, consiliumque Domini aperuit de am-
pliore condenda in hoc monte ad Dei vir-
ginisque laudem basilica. Nulli posthac
dubium fuit quin delectus esset à divino
numine locus iste ad delenda per pœni-
tentiam crimina quantumlibet atrocias,
cùm præjudicio adeo insigni sancta esset
veniae illis impertiendæ pollicitatio.

VII. Res gesta nulla temporis nota
nec Comitis nomine consignata est in ve-
teri membrana ante trecentos annos per-
scripta. Vnde liberum fuit recentioribus
narrationem ad tempora Vvifredi Comi-
tis promovendi, ut vetustate decus ali-
quod Ecclesiæ beatæ Mariæ pararent, cu-
jus initia cum Garino conjungebant. Sed
nos, qui vetustiora huic domui exordia
ex antiquis tabulis constituimus, liberi su-
mus ab hac servitute, quæ , prætextu pie-
tatis, veritati officit,

VIII. Itaque temporibus Garini mag-
num incrementum accepit Ecclesia bea-
tae Mariæ , constructo à Rivipulli Abba-
te ex collatitia fidelium pecunia mona-
sterio. Ei Priorem cum duodecim mo-
nachis præfecit, qui curam gererent fo-
vendæ peregrinorum illuc confluentium
pietatis. Prioris atque monasterii men-
tio aperta in veteribus membranis ab anno

B b iij

millesimo quadragesimo , & frequentes
alodiorum huic monasterio collatorum
donationes leguntur ab anno decimo
quinto Henrici Regis Francorum in ta-
bulario ejus monasterii ; adeo ut circiter
illa tempora stupendum Garini eventum
accidisse putem , qui conditum monaste-
rii antecessit, ut dicebam. Neque est quod
aliquis puellarum monasterium his rupi-
bus affixum cum recentioribus quibus-
dam comminiscatur , quo se filia Comitis
rediviva cum sociis concluserit. Id enim
absque ullo veterum actorum testimonio
astruitur ; refragante quoque huic insti-
tuto loci asperitate & solitudine , qua-
ne suspicari quidem patiuntur puellare
monasterium aliquando hic positum
fuisse.

I X. Congruit cum ea quam adnotavi
temporis epocha collata Garino anno
tertio Philippi Regis , id est , anno mille
simo sexagesimo tertio , ab Vdalardo Vi-
cecomite Barcinonensi & Viva ejus uxore
donatio castri de Bonifacio sive de Gar-
dia, quo potitur hodie monasterium. Po-
nitentis quippe Garini fama omnium ocul-
los ad se converterat, hujus præcipue Vda-
lardi , qui fortasse puellæ redivivæ pater
erat , facili permutatione nominum Comi-
tis & Vicecomitis in narratione de qua

non constat ex actis ea tempestate confessis. Iuvat hanc conjecturam quod nulla extant veterum Cormitum Barcinonensem, alioqui liberalium in pios locos, in hanc domum collata beneficia, sed solius Vdalardi Vicecomitis, ut dixi. Sanè tantopere Deo grata fuit restitutio Garini post ruinam, quam perennibus lacrymis & jejuniorum afflictatione delevit, ut ejus ossa cum eximiæ sanctitatis opinione in hujus Ecclesiæ sacrario hodie quoque asserventur.

X. Infinitum esset ea persequi miracula quibus Dominus hanc sacratissimam domum continuatis beneficentiæ suæ donis illustravit eorum preces exorando qui se tutelæ virginis gloriofissimæ in hoc monasterio cultæ committebant olim, sequi hodie illius præsidio devovent; quorum vota piè pronuntiata vix unquam irrita sunt, nisi quando visum fuerit divino numini ex eorum repulsa saluti fidelium suæque gloriæ melius consulere.

XI. Peregrinorum huc adventantium copiam Iacobi I. Regis Aragonum literæ testantur datæ anno M C C X V I I I. quibus tuitionem suam illis impertitur, liberoque esse jubet, tum in rebus quas secum duxerunt, tum in corpore, ab omni iudicaria distictione, à die qua se itineri ac-

B b iiij

cinixerint usque ad redditum ; ita quod ne debito ; nec offensa , nec aliqua alia ratione ab aliquo occupentur seu pignorentur. Quæ privilegia tuitionis , paulò licet uberiora, indulta in Concilio Claromontano sub Vr. bano II. meminimus iis qui cruce suscepta Hierosolymitanum iter , pugnaturi pro fide , aggrediebantur.

XII. Invitavit quoque Christianos ad hanc peregrinationem frequentandam Bonifacius IX. Papa literis datis anno octavo pontificatus sui ; quibus huic Ecclesiæ communicavit die nativitatis beatæ Mariæ & septem sequentibus indulgentiam illam plenariam quæ ab Honorio tertio , petente beato Francisco , concessa fuerat Ecclesiæ de Portiuncula nuncupata in civitate Assisi. Harum indulgentiarum infrequentia , quæ poenarum à canone inflictarum & quarumlibet aliarum onere poenitentes solvebant , quæque ob labores varios exantlatos , sumpitus in itineribus expensos , & pericula viæ adita , per quandam veluti compensationem ultramarinis & Romanis peregrinationibus olim concedebantur , tanto cariorem fecit locum cui hoc privilegium tribuebatur , cuique cœlestis Reginæ præsentia & opportuna postulantibus suffragia favebant. *sup sib t. enofigit. m. 160*

B

XIII. E prioratu in abbatiam exercere hoc monasterium Martinus V. & Eugenius IV. summi Pontifices; atque in eam postea vetustam abbatiam sanctæ Cæciliae ejusdem montis jugo impositam sequentes Pontifices transfudere; collata insuper jurisdictione quasi episcopali in basilica Montiserrati & oppido Monistollo subjacente cum Bruci & Marganelli rusticis parochiis; adeo ut Montiserrati monasterium se nullius esse diœcesis afferat, in eaque sit hodie possessione; literis quoque apostolicis huic intentioni faventibus, quæ hoc monasterium *Vicensis* sive *nullius diœcesis* nuncupant. Reformationem Congregationis Vallisoletanae Alexandri VI. summi Pontificis auctoritate, postulante Ferdinando Rege Catholico, in hoc monasterium inducitam hodie quoque fovent Abbas & conventus; licet belli vigentis occasione à Generalis Castellani ditione & obedientia sint exempti Pontificiis literis ea de re datis.

*DISSERTATIO DE ORIGINE
monasterii Scalæ-Dei apud Bigerros,
in diœcesi Tarbiensi.*

I. **O**RIGINEM monasterii Scalæ-Dei investigantibus duo quædam certa constituenda sunt, prior nempe dominus illius conditus in agro qui vulgo dicitur *Capadur*, deinde subsecuta translatio eum in locum quem hodie occupat. Vtriusque loci situs proponendus est, & temporum epocha paulò accuratiùs observanda. Ac primò quidem sciendum est Aturrum fluvium è summo Pyrenæi pago dgressum vallem illam apud Bigerros separe quæ definit ad municipium Campanum, famosum ob butyri copiam, quod venale defertur ad civitates quæ insigniores sunt apud Occitanos & Aquitanos, scilicet hinc Tolosam & Narbonem usque, illinc Burdegalam, Aginnum, Aufcios, Bajonam, Aquas, & Palum in Bearnio. In superiori parte Campanæ vallis usque ad montium prærupta adjacet oræ Aturri regio quædam agri montani, quamplurimis domibus rusticis exulta, quam vulgo vocant *Capadur*, & quæ in veteri instrumento vocatur *Capatur*, quasi

diceres *Caput Aturri*. quod quidem fluvii caput est in fastigio montis cuius declivia nomen illud occupavit.

II. Ea in regione condita olim fuerat abbatia Scalæ-Dei , indito nomine boni ominis capti ex celsissimis montium vicanorum jugis , quæ in scripturis sacris propter Sionem Dei majestatem velut præsentis & orationum ascensiones significant. Visuntur illic hodie veteris domus maceriae ; cujus fundamenta jacta fuerant in agro Comitis Bigorritani proprio , ut docet veteris schedæ statim proferendæ fides. A quo tamen agro Centullus secundus Comes præcipuam partem , petitioне Fortonis viri nobilis fractus , avulse- rat. Dein , post obitum Centulli , pudore & pœnitudine ductus Forto juri sibi cesso renuntiavit in commodum monasterii ex auctoritate & consensu Petri Comitis Bi- gorrae atque Beatricis Comitissæ ejus uxoris. Proferenda sunt & expendenda ve- tustæ chartæ verba , ut recte primæ illius fundationis tempus constitui possit. *Gran- giam de Cabatur* , ubi abbatia primitus facta fuit , *Ferto de Vico* , qui locum illum à Centul- lo Comite impetraverat , consensu & volun- tate *Vvillermi Bigorritani Episcopi* & *Petri Bigorrae Consulis ejusque uxoris Beatricis* de- dit *Valcherio Abbati Morimundensi* & Ber-

nardo Scalae-Dei Abbatii in manu Vvillermi
Auxiensis Archiepiscopi & Romanæ Ecclesie
Legati.

III. Si extaret integrum istius donationis instrumentum, patefaceret primam monasterii originem, quam tamen beneficio Comitis Bigorritani deberi satis perspicuè docet cùm in agri sive grangiæ dominicæ parte constructum ostendat. Domus quippe religiosæ constructio, imò verò & abbatiæ dignitas hanc Fortonis donationem antecedit, utpote collatam in Bernardum jam tunc Abbatem Scalæ-Dei. Cùm autem in Valcherium quoque Abbatem Morimundensem collata fuisse dicatur, metiendum est illius tempus ex annis Valcherii, qui Galterus dicitur in annalibus Cisterciensibus ab Angelo Manrique conscriptis, ubi obiisse illum scribitur anno M CXXXI. postquam per quinquennium Morimundensem abbatiam rexisset, ab anno scilicet M CXXVII. usque ad annum M CXXXI. Sed in priorem hujus quinquennii annum non potest coniici, quoniam Centullus secundus Comes adhuc superstes erat anno M CXXVII. ut manifestè docent acta à nobis laudata in historia Benearnensi lib. I X. cap. VII. Donatio autem Fortonis incidit in annos

Petri Bigorræ Comitis, qui etiam Marcianni vicecomitatu potiebatur, atque Beatricis Comitissæ ejus uxoris. Hæc cùm filia foret Centulli secundi & Mabiliæ Centulli conjugis, cuius nomen huic veteri schedæ debetur, hereditario jure comitatum paternum obtinuit, ejusque nomen ac dignitatem cum Petro marito communicavit; cuius successionis initia, de quibus laborabamus in capite octavo ejusdem libri, ex istius chartæ auctoritate annum M CXXXIII. antecedunt.

IV. Quare ut hunc articulum concludam, necessum est ut in hoc intervallum quod intercedit ab anno M CXXVIII. usque ad annum M CXXXI. donatio Fortonis conjicienda sit. Ceterum abbatiæ dignitas promovenda est in tempus anteriorius, ut dixi, scilicet ad tempora Centulli secundi, qui ab anno M CXIV. comitatum obtinuit. Quòd autem intra fines istos coérceam primum monasterii conditum movet me & Bernardi primi Abbatis ætas, qui prætergredi non potuit exordia Centulli, tum etiam quòd Petrus Comes & Beatrix in actis donationum suarum preces pro se atque Centullo patre Mabiliaque matre excipient, omissa Centulli avi & Bernardi fratribus mentione; de quibus non tacuissent, si

prima monasterii constitutio eorum cura
deberetur.

V. Egregium profectò virum & virtute monastica clarum fuisse hunc Abbatem Bernardum oportuit , qui domum suam in ipsis cunabulis insignium pietate monachorum frequentia adeo instruxerit ut ex sua familia potuerit deducere colonias in Hispaniam ; ubi nova monasteria instituit , quas filias vocare solent ; inter quæ primum fuit Olivæ monasterium , quod auctore Bernardo conditum est anno M C X X X I V .

VI. Translatum fuit monasterium illud cum veteri abbatiae dignitate in locum à priore dissitum quinque leucarum intervallo , intra fines comitatus Bigorritani , retento veteri Scalæ-Dei nomine , quod hodie etiamnum superest ad ripam Rossii fluvii , nemoribus & præcelsis collibus cinctum ; quarum uni impositum est castrum de Malovicino , de *Mauvesi* vulgò dictum , quod caput est vicariæ ejusdem nominis.

VII. Eum locum donaverant olim Azenario Priori sanctæ Christinæ duo viri nobiles , Arnaldus Vicecomes Levitanensis , & Raymundus de Burgo. Monasterium illud sanctæ Christinæ , quod obiter admonendum videtur , situm erat in fau-

cibus Pyrenæi , post superatam vallem Aspæ , in confinio Benearnii & Aragonensis regni , ad hospitium peregrinantibus illac & mercatoribus præbendum ; possidebaturque à Canonicis regularibus beati Augustini donec arrepta occasione bellorum in Gallia ab hæreticis excitatorum Philippi I I. Hispaniarum Regis opera destructum fuit , & bona piis locis distributa Romani Pontificis auctoritate ; Priorisque dignitas ac beneficium additum fuit Capitulo metropolitano Cæsar-augustæ , ceu monuimus in historia Benarnensi . Porrò Azenarius locum à viris illis nobilibus sibi collatum , de illorum consensu donavit Bernardo Abbatij Scalæ-Dei anno M C X L I I . quo *transmutatio facta est* , ut loquuntur & docent veteres chartæ .

VIII. Postmodum Petrus Marciani Vicecomes & Beatrix ejus uxor Bigorræ Comitissa eo in loco elegante in Ecclesiæ & satis amplum monasterium construxerunt atque latifundiis aliquot & dominiis locupletarunt ad alendos monachos inibi Deo militantes ; sola hac adjecta conditione , ut orent pro redemptione animæ Petri Comitis atque Beatri-
cis , hujusque patris Centulli Comitis & Mabiliæ matris . Additumque insuper fuit ,

ut iidem monachi viverent sub instituto
Cisterciensium ; cuius ordinis particeps
facta fuit Beatrix in vigiliis , jejuniis , &
orationibus , & inter fratres Scalæ Dei soror
numerata de consensu mariti sui , ibique dein
ceps sepulta fuit.

I X. Dedicata autem fuit Ecclesia in
honore beatæ Mariæ semper virginis an-
no Christi M C L X. die XXII. Septembris,
Epacta XXII. *Indictione* VII. Concur-
rente V. Papa Alexandro Romanæ Ecclesie
præsidente , regnante Ludovico Francorum Re-
ge , & Henrico Anglorum Rege & Norman-
norum & Aquitanorum Duce. Dedicationi
huic præsentes fuerunt Gulielmus Archi-
episcopus Auscitanus , B. Bigorritanus ,
Vitalis Aturensis , R. Lascurrensis , Gu-
lielmus Aquensis , A. Convenensis , Bo-
nushomo Conseranensis , & R. Tolosanus
Episcopi. Totam porrò fundationem ce-
teraque confirmavit eadem die Centul-
lus III. Petri & Beatricis filius *in manu*
Vitalis Adurenſis Episcopi , præsentibus Pe-
tro Comite ipsius Centulli patre & aliis
quibusdam qui in charta toties citata no-
minantur.

X. Ad extremum monemus variis do-
mus istius religiosæ direptionibus perbel-
la plusquam civilia & hæreticorum dilace-
ratione factum ut egregiis illis monumen-
tis

atis careamus quæ testarentur & Verolen-
sis abbatia in agro Aragonensi à Bernar-
do Scalæ-Dei Abbatte conditum , missis
eò familiae suæ monachis anno millesimo
centesimo quadragesimo sexto , & datum
anno M C L . Fiterii monasterio apud Na-
varros construendo celeberrimum illum
Casæ-Dei monachum Raymundum , eum
videlicet qui postea militaris Calatravæ
ordinis in Hispaniis auctor fuit , sancti
Gaudentii oppidi civem , (nempe diœce-
sis Convenensis) ut ait vetus charta ab
eruditissimo nobisque amicissimo Ohie-
narto laudata libro i i . Notitiæ utrius-
que Vasconiae cap. i i i . Ex qua etiam
charta illud addiscimus , Fiterii monaste-
rium & pleraque alia , *velut filias* , Abba-
tis Scalæ-Dei visitationi subjecta fuisse .
Hæc scribebam apud oppidum Vicanor-
um Aquensium , quod hodie Bagnerias
appellant , in gratiam religiosorum piis-
simorumque virorum monachorum Sca-
læ-Dei anno M D C L I X . x i i i . Kalend.
Octobris .

C e

*DISSE*RAT^TAT^IO DE THECA
reliquiarum sancti Ioannis Baptiste quæ
servatur in Ecclesia Dominicanorum Per-
pinianensium.

I. N monasterio fratrum Dominicorum in urbe Perpiniani studio ac pecunia Iacobi I. Regis Aragonum circiter annum M C C L I I. condito sunt insignes sancti Ioannis Baptiste reliquiae, nempe pars brachii sinistri paulò infra cubitum recisi ad extremam manum in digitos quinque distinctam, quibus unguis intimè adhærent, pelle paulisper corrugata, carnei, licet marcidi, coloris, ossa & nervos ipsosque ductus venarum, quæ veluti livorem quendam retinent, circumtegente, extantibus in metacarpio vinculorum vestigiis.

II. Harum reliquiarum fidem cùm exploraret Iacobus Prior de Aspirano Cancnicus regularis ordinis S. Augustini, eam in rem à Petro, dein à Raimundo Episcopis Elnensis delegatus, anno M C C L X X V I I. receptis gravium religiosorum testimoniis, in acta retulit ea quæ nos hic in pauca contrahimus. Anno M C C X X I I I. elegantis formæ adolescens accessit ad F.

C c ij

Petrum de Alenia monasterii illius reli-
giosum castigatae vitae, qui pretiosum si-
bique carissimum pignus, Compostellam
pergens, apud eum depositus, ea lege, ut
sibi postmodum reduci redderetur, alioqui
ad monasterium dono suo perventurum.
Tradidit ergo thecam seu mavis loculum
ligneum incrustatum, longitudine palmi
unius ac semis, amplitudine & latitudine
quadrantis, in qua pars illa brachii erat re-
condita, depicta in operculo sancti Ioan-
nis præcursoris imagine alis ad humeros
adornata, manu sinistra caput in disco,
dextra librum inscriptum tenente. Latera
verò thecæ continent decem & octo ver-
sus, singulos duodecim syllabis & pedibus
senis eorumque ultimo ferè Iambico con-
stantes, uncialibus literis Græcis vetustis
descriptos. Peregrini reditu inutiliter ex-
pectato, tandem Alenia jam morti pro-
ximus monasterio sacrum depositum do-
no dedit juxta voluntatem adolescentis;
quem nemo dubitavit fuisse angelum,
qui ut Perpinianensibus Ioannem Baptis-
tam jam tum à quingentis annis ut loci
patronum colentibus gratificaretur, pig-
nus reliquiarum hujuscce martyris eò de-
tulerat. Interim, quemadmodum acta illa
docent, plurima miracula patrata sunt à
Deo in curatione morborum variij gene-

ris, implorato ab ægris beati Ioannis auxilio, & vice versa, dolore tum brachii sinistri tum capitis afflictis iis qui reliquarum veritati fidem detrahebant. Quam ut firmius comprobarent religiosi, circiter annum M C C C L X X. unum è suis Athenas miserunt Guillermum Alberthinum, qui literarum in pergameno descriptarum interpretationem à peritis linguae tum Græcæ tum Latinæ exquireret; quam retulit tandem literis attestatoris Archiepiscopi Athenarum munitam, quas R. P. Lotius Dominicanus theologiae professor in Perpinianensi universitate edidit anno M D X C. nosque hic inferendas duximus cum veteri illa versione ab Archiepiscopo Thebano adornata.

III. *Nos frater Antonius Dei & apostolice sedis gratia Archiepiscopus Athenarum ac Reverendissimi in Christo Patris & Domini Iacobi permissione divina Patriarchæ Constantinopolitani tam in temporalibus quam spiritualibus Vicarius generalis notum facimus per presentes literas Priori & fratribus conventus Perpiniani ordinis Prædicatorum Elnensis dioecesis & universis suprascriptarum in Graeca & Latina lingua scripturarum cupientibus intelligere veritatem quod frater Guillermus Alberti ejusdem ordinis presentavit & legit coram*

C c iij

nobis & Reverendo Patre Domino Archiepiscopo Thebano necnon & aliquibus discretis viris in Græca & Latina lingua bene peritis quan-
dam litteram sigillo præfati conventus signatam,
in qua continebatur quod ipse frater Guillermus
interpretari ficeret & transferri suprà adnota-
tas Græcas literas in literam & linguam La-
tinam ; quarum tenor , ut omnibus nobis pa-
tuit , est quoddam carmen stylo Græco satis pro-
fundò & rhetorico ad laudem præcursoris Chri-
sti beati Ioannis Baptiste ad devotionem reli-
quiarum ejus orantes provocans & ad devotio-
nem pariter inducens . Quapropter supradictas
Pater Dominus Archiepiscopus Thebanus He-
bræa , Græca , & Latina linguis & literis suf-
ficienter imbutus , devotione prædicti sancti af-
fectus & supradicti fratris Guillermi supplica-
tione humili , suprascriptam de Græco in Latini-
num de verbo ad verbum transtulit cum magna
deliberatione ac nostra & aliorum multorum in
utraque lingua peritorum approbatione , nihil
addito , nihilque remoto . In quorum testimo-
nium sigillum nostrum impendenter apponendum
duximus , necnon per manus publici Notarii
hæc omnia in Latina lingua scripta fideliter
construi & signari mandavimus , ut patet vo-
lentibus intueri .

IV. Quæ Græcè sunt in operculo the-
æ descripta , Archiepiscopus Thebanus
sic vertit . Supra caput : Sanctus Iannes

precursor. In libro manus dextræ : *Clama*
Precursor, Minister Verbi. Pœnitens ostende
naturam mortaliū. Ad pedes : Quid te vo-
cabimus, Prophetam, Angelum, Apostolum,
aut Martyrem ? In lateribus loculi sunt des-
cripti versus Græci, quos vetus ille inter-
pres sic vertit.

Deus descendit in omnium salvationem.

Veni tu, Präco, declarare verbum.

Omnia tua miratu plena extant.

Dixit Gabriel nativitatem tuam extraneè.

Patris renitentiam punire vult,

Penam autem mutitiam infert citò.

Supra apparuisti virtutes ter beatas

Melior Prophetis, æqualis Apostolis.

Martyrum apparuisti ornementum plenum quid,
beate.

Non gustans cibum qualiumcunque quæ in na-
tura sunt.

Genuflectens adjuva omnes, ut mos est,

Præbens succursum adjacentibus voto

Honorabili tui positioni reliquiarum.

Negotiorum volitiones, & revolutiones vitæ,

Sanitatem corporis cum lactitia ligans;

Benedicens autē ipse & gubernans, ut tibi fas est.

Fers alas, adæquatus angelis,

Materialis existens immaterialiter, ut salvator
dixit.

V. Ex ipsoliterarum stylo & contextu
manifestum est Antonium fuisse commu-

C c iij

nionis Latinæ Archiepiscopum, præcipue
cūm illa tempestate Athenas & vicinas re-
giones obtinerent Catalani. unde Corona
Aragonum quæsitum Ducatus Athenarum
& Neopatriæ nomen. Porrò Antonius, ut
pleniori jurisdictione frueretur, adjunxit
suæ vicariam auctoritatem Iacobi Patriar-
chæ Constantinopolitani, ejus nempe qui
à Romano Pontifice institutus erat, non
autem Patriarchæ Græci degentis in urbe
Constantinopolitana.

V I. His per transennam adnotatis, per-
gendum est ad examen veteris versionis;
quæ facta est *de verbo ad verbum*, ut testatur
Antonius Atheniensis. Quod ipse quoque
deprehendi, comparando versus qui super-
sunt integri in loculi lateribus cum versi-
bus translationis. Adeo enim scrupulose
textum sequitur interpres ut nec ordinem
dictionum pervertat, nec pura Latina ad-
hibeat, unde obscurior redditur senten-
tia interpretationis. Sanè quæ sunt in lo-
culi operculo descripta, apprime respon-
dent versioni veteri quam exhibuimus.
Græca autem sic se habent. Supra caput
ο ἄγιος Ιωάννης τερψίδης. In libro manus
dextræ. Φώναι τερψίδης λόγου.
Μετανοῶν δείκνει φύσιν τῆς βερπῶν. Ad pe-
des. πί σε καλέσω μήν τροφήτην, ἀγέλον,
ἀπόστολον, ή μάρτυρα. Ceterū ex decem

& octo versibus ex quibus integra inscriptio constat, supersunt tantum duodecim; sex aliis una cum incrustatione thecae deperditis. Quare alteram paulò fa iliorem aggressus sum interpretationem, ut lector genuinam versuum sententiam absque labore assequatur; relicta tamen sex versuum deperditorum versione, nisi si quando juvanda fuit dictionis aliquius supplemento.

VII. Ponam itaque versus qui super sunt, ecclesiasticos illos quidem & ad tropariorum similitudinem modulationi aptos, sed elegantioris quoque sententiae.

Απαντά τοι σου θαύματος πλήρη εῖσι.
Δέγει Γαβειὴ τὸ γέννησίν σου ξεκάδε.
Πατέρος τὸ ἀπείχειαν πυμωρῶν θέλει,
Δίκην δὲ τὸ κωφότεν εἰσφέρει τάχος.
Τρόπος ὁ φῆμος δρεπῶν τρισσολβίων,
Κρέπιδων ωροφηπῶν, ἵσος ὁ πότοσόλων.

Τῇ πυμά σου θήκῃ τῇ τῇ λειψάνων.
Περιγμάτων ἐλίσεις τε, καὶ τροφὰς βίου,
Ρώσιν σώματος, σὺν θυμηδίᾳ δέων.
Εὐλογῶν δὲ αὐτὸς, κινεργαλγὸς σοι θέμει.

Φέρεις πλέρυγας, ὡς ἰσωθεις αὐγέλοις,
Ενυλος ὡν, ἀύλος, ὡς σωτὴρ ἔφη.

VIII. Eos versus sic vertendos duximus, admixta in locum deficientium, ut dixi, veteri versione.

*Deus descendit in omnium salvationem.
Veni tu, Praeco, declarare verbum.
Omnia tua miraculi sunt plena.
Nativitatem tuam exponit Gabriel extra ordinem.*

*Patris vult punire incredulitatem.
Pœnam statim infert, ut sit mutus.
Apparuisti superior ter beatis virtutibus,
Potior Prophetis, Apostolis æqualis.
Martyrum apparuisti ornementum plenissimum,
beate.*

Non gustans cibum qualiumcunque que in natura sunt.

*Genuslectens adjuva omnes, ut mos est.
Præbens auxilium procidentibus ex voto
Ad honorabilem tuarum loculum reliquiarum.
Rerum complicationes & vite vicissitudines,
Salutem corporis cum jucunditate necens.
Benedicens autem ipse & gubernans, ut tibi
fas est.*

*Fers alas, ut æquatus angelis,
Materialis cùm sis, materiæ expers, ut salva-
tor dixit.*

I X. Non dissimulandus est error Lotii in versu nono, ubi Ioannes dicitur mar-

tyrum decus & ornamentum plenissimum, quod interpres sic è Græco expresserat, *plenum quid*, πλήνετι. cuius dilectionis adjectio auget prioris verbi significacionem. Putavit autem Lotius interrogandivicem *quid* habere, sique distinxit contra mentem auctoris & interpretis. Nos autem, ne quis iterum cespitaret, maluimus sensum reddere & *plenissimum* vertere, non autem *plenum quid*.

X. Quod autem præfert versus decimus, Ioannem nihil edisse, id positum est ad demonstrandam ejus austriorem ac severiorem abstinentiam juxta phrasim à Domino usurpatam, qui ait in evangelio Ioannem venisse nec manducantem nec bibentem. Observanda est locutio undecimi versus, qua sic imploratur auxilium Ioannis ut ipse quoque illud petat à Deo, *genus etens*, id est, γενυπεπτῶν Græcè.

Ex decimo tertio addiscimus versus istos ad usum hujus thecæ sive loculi quo conduntur reliquiæ sancti Ioannis fuisse compositos. Sed decimi septimi & decimi octavi, quibus tota inscriptio concluditur, sententia est elegans. Alludit ad alas in imagine depictas ac si esset unus ex angelis, quibus usus vetustissimus Ecclesiæ ex scripturis petitus alas tribuit. Auctoritatem verò huic angeli nomenclaturæ addit

ex dicto Christi, qui in evangelio angelii nomen dedit Ioanni. Vnde concludit auctor posse dici Ioannem materiae expertem, licet sit ex materia concretus, ἐνυλος αὐτος, ἀνύλος.

X I. Alteram eorum versum interpretationem ab Hersenio Episcopo Graecorum Nicosiæ in Cypro factam anno M C C C C V I I, edidit Lotius: quam nos omittimus, quoniam paulisper ab exacta sententia textus deflectit; quamvis disertè exponat hanc esse capsam reliquiarum sancti Ioannis. Hoc enim verbum capsæ usurpat. Hujus versionis novæ perquirendæ occasio petita fuit ex lite quæ in causa appellationis pendebat coram Antonio Abbate monasterii sanctæ Mariæ de Regali in urbe Perpiniani siti delegato à Benedicto XIII, quam fratres Prædicatores interposuerant adversus prohibitionem à Bartholomæo Episcopo Elnensi sibi factam ne publicè exponerent has reliquias in die festo decollationis beati Ioannis, eo prætextu quod auctoritate Romanæ sedis nondum essent approbatæ. Delegatus, recensitis actis illis primis à Priore Aspirani confectis, plurimque curationum postmodum factarum, etiam per anulos contactu brachii vim curatricem indeptos, testimoniis, in pos-

sessione veteri reliquias illas publicè exhibendi fratres Prædicatores conservando decrevit anno MCCCCVII. desinente.

XII. Quare cùm in hac urbe Perpiniani ægritudo quædam nos detinuissest, post solutam quam cum Regis Hispaniæ delegatis ex mandato gloriofissimi Regis nostri de limitibus utriusque regni collocutionem habueramus, existimavimus nihil nos ab officio nostro alienum facturos si post Archiepiscopos Atheniensem & Thebanum, nostrum quoque de versiculorum sensu suffragium adjungeremus, & fugientes Græcas literas sistemus huic nostræ lucubrationi per intervalla febris elaboratæ insertas. Actum Perpiniani anno M D C L X. vi. Nonas Maij. Quo die hinc discedimus, Tolosam ad sedem nostram reddituri.

F R A G M E N T A.

I.

Adversus satyras.

I. **P**RODIERAT in lucem infaustis auspiciis libellus quidam , tacito auctoris nomine , pro afferendis Presbyterorum parochialium juribus adversus regularium varios conatus , quibus illa perturbari querebatur. Putavit partium suarum esse Ioannes Bagotius Societatis Iesu Presbyter pietate & eruditione clarus hominis impetum contundere ; habiturumque operæ suæ fautores Episcopos sperabat , quod eorum dignitatem auctoritatemque , libello illo læsam , suo disertè vindicaret ; non omissa tamen regularium cura , quibus tuendis tractatum penè integrum absumpsit. Interim cleri Gallicani cœtus generalis habitus est Parisiis ; quam in civitatem se contulerant dilecti à provinciis singulis Episcopi duo , totidemque secundi ordinis delegati , viri

sane muneri ad quod destinati fuerant non impares, utpote qui pietatis, ingenii, eruditionis, prudentiaeque dotibus erant singulariter instructi. Alienum itaque ab officio suo esse cum existimassent indiscussos relinquere & libellum anonymum eique adversum Bagotii tractatum, cum in eis de sacramento pœnitentiæ & aliis capitibus ad salutem fidelium Episcopis specialiter & principaliter commissam pertinentibus ageretur, disputationis illius curam delegarunt selectis quibusdam ex primo & secundo ordine viris; qui negotium illud studiosè amplexi, diuturno & serio labore quod sibi munus mandatum erat frequentibus ea de re ad cœtum cleri relationibus factis implaverunt. Pupugerat Episcopos, inter cetera, definitio illa Bagotii qua velut ex D. Thomæ doctrina scripserat posse Romanum Pontificem omnes episcopales functiones in singulis dicœcibus, non expectato proprietorum Episcoporum consensu, per se vel per alios à se delegatos perficere. Huic de se factæ expostulationi respondit scripto Bagotius; professus que est, inter cetera, sententiam suam illam eo se modo intelligere quo potestas Pontificis explicata fuerat à Concilio Florentino, prout ego synodi illius verba

interpretatus fueram in præfatione volu-
minis nostri de concordia sacerdotii & im-
perii ; tandemque eum in sensum articu-
lum suum clero Gallicano oblatum ex-
polivit quo potestatem inter atque il-
lius usum distinxit ; hujusque modum
à jure & regulis in eo expressis peten-
duim docuit juxta nostram de sensu de-
creti Florentini sententiam.

II. Dum ista satis calidè agerentur
apud cœtu cleri , libellus quidam emer-
sit inscriptione sua pollicitus sententiæ
Bagotianæ confutationem , quam trahen-
dam aiebat ex Concilii Florentini & Gla-
bri testimoniis desumptis , ut ipse dicebat,
è libro nostro de concordia. Itaque sta-
tim auspicatur opus illud suum ab exhi-
bitione commentationis ejus quam in de-
crettum Concilii edideramus in corpore
voluminis , omissa interim quam in præ-
fatione operis uberiorem & minus invi-
diosam decreti illius interpretationem
præbueramus. Hac autem scribendi ar-
repta occasione , contendit ex nostris il-
lis principiis non tantùm falsam esse Ba-
gotii opinionem , quatenus absque ullo
discrimine potestatem gerendi vel dele-
gandi functiones omnes pontificales in sin-
gulis diœcesibus invitis earum Episcopis
Papæ permittit , sed porrò nullum jus
competere

competere Romano Pontifici agendi aliquid in aliena diœcesi aut regulares alios. ve cœtus ab Episcoporum jurisdictione eximendi. Deinde in auctoritatem Papæ per universas Ecclesiæ partes diffusam plenus Luthero, Calvinio, & Antonio Spalatensi debacchatur, veterem illam questionem Gregorii M. adversus Ioannis Constantinopolitani audaciam detortis interpretationibus ad suum propositum trahendo. Tandem Ianseniani erroris confixi dolore pressus, quamvis de potestate in ministeriis obeundis solum ageatur, ille propositi sui tenax, quod præcipuum animo volvbat, se ad differendum accinxit de auctoritate Papæ in definiendis articulis fidei, quam non solum infallibilem non esse dixit, sed potius nullam, eam lectoribus per Iudibrium irridendam propinando, advocatis aliquot è Bagotii Apologetico testimoniis, ac si causam illius ageret.

III. Sparso per urbem & apud collegas nostros clanculariis artibus libello illo, amici quidam meæ famæ studiosi me monuerunt doli mali quo auctor ille veteratoriè in me utebatur, ut incautis ex meo nomine, quod operi suo præscribebat, facilius persuaderet quos ille errores seu potius hæreses congregebat, vel à

D.d.

me doceri , vel ex libri nřei definitionibus colligi. Has artes ego quoque etiam non monitus agnoveram. Sed contemnendum existimabam latentem post columnas ma- li nominis debitorem , præcipue cū opusculum istud à nostris Episcopis non solum contemptu sed etiam indignatione communi jam exceptum viderem. Atta- men nolui deesse consilio amicorum, con- questusque sum tandem apud religiosissimos patres de injuria mihi facta ab auc- tore libelli , qui errores suos obtento no- mine meo tegere vellet , in eorumque me consortium & evictionem vocare. Fassus quidem sum me opere illo nostro scrip- sisse regendam juxta canones Ecclesiam à Pontificibus Romanis , hancque esse re- gulam quam ipsimet sibi præscribunt ; sed auctorem illum dissimulasse dixi exceptio- nem quam illo eodem opere docui , quo- niam propositum illius funditus everte- bat , scilicet penes sedem apostolicam ple- nam potestatem esse canones illos remit- tendi & temperandi quando res ita fe- runt , eaque dispensandi auctoritate usos esse summos Pontifices à mille & ducen- tis annis tam in occidente quàm in orien- te. Adjunxi etiam priori conquestionis capiti devolutum auctorem ad subsan- nandam & traducendam auctoritatem

summi Pontificis in decidendis controversiis fidei, cùm summopere auctoritas illa & colatur & suscipiatur ab Ecclesia Gallicana, cuius ea de re sententia patefacta erat in tribus epistolis datis ad Innocentium X. & Alexandrum VII. à cœtu Episcoporum in causa Iansenianæ hæreseos, & ex ejus mandato à me compositis. Petivique tandem à religiosissimo cœtu daret operam ut libellus ille quantocuyus conquireretur, quò debita censura à cœtu notari posset, interim verò ut auctoritate publica Regis ejus lectio vetaretur, interpellato Domini Cancellarii præsidio.

IV. Summo applausu ab universis excepta est conquestionis meæ ratio, omniumque suffragiis decretum ut Dominus Episcopus Meldensis provinciæ Parisiensis delegatus, cuius singulares animi doctes Gallia colit, à super illustri Cancellario fratre suo libelli suppressionem impetraret. Cautumque præterea ut expostulatio mea unâ cum decreto in acta publica redigeretur, quò posteris constareret quantopere ab hæretici illius vecordia clerus Gallicanus abhorreret. Debuerat cedere tot procerum sacrorum judicio, nisi in animum induxisset per calcatam quæ patribus debetur pietatem gradus

Dd ij

ad parricidalem famam sibi facere. Quare post quindecim mensium silentium, quas interim meditatus erat adversus summi Pontificis & Episcoporum auctoritatem profanas definitiones, quasi conques-
tione meæ responderet, prælo commisit, longissima epistola ad me directa ab erro-
rum sociis postmodum publicanda.

V. Posuit in fronte excerptam ex actis
publicis cleri expostulationem meam cœ-
tusque sanctissimi decretum, cuius auto-
ritatem observationibus suis, quas sub-
jungit, infringi posse sperabat. Ait decre-
tum illud à me subornatum & supposi-
tum. Quasi suspicio falsi in me cadere
possit, qui quondam Parlamenti Navarræ
Præses in criminis illius reos lege Corne-
lia frequenter egi, qui tria juris præcepta
per totum vitæ decursum in statu seculari
laudabiliter, quod ad hominum judicium
attinet, implevi, quique in statu ecclesia-
stico castigatiorem, quantum fieri potuit,
instituti mei tenorem sequi summopere
curavi. In huius ergo criminis societate
conjuncti mihi erant & Præses comitio-
rum, qui actis subscriptis, religiosissimus
& candore animi atque sinceritate cons-
picuus Dominus Archiepiscopus Narbo-
nensis, tum qui acta illa subscriptione sua
firmata publicarunt, tum cœtus secreta-

rū, moxque pro meritis in Ecclesiam quisque suis , hic Coadjutor Archiepiscopi Viennensis creatus, alter Episcopus sancti Papuli. Sed quām falsus sit animi , qui sola falsi allegatione adversūs decretum quam patitur damnationis infamiam diluere se posse confidebat, vel saltem ex schola rhetorum , quam excoluisse declamatoria sua oratione cupit videri , dicens potuerat, docentibus magistris accusationem ejus criminis quod non est verosimile, se ipsa refelli , non expectata rei exceptione. Quid autem alienius à verosimili quām virum non alioqui vecordem octoginta hominibus attentis & sagacibus , qui deprehendere reum possent in manifesto scelere , falsum decretum obtrusisse ? Facetus autem homo vult sibi plaudere doloremque suum minuere alterius calumniæ remedio quam commisicitur, afferens tam odiosè exceptam ab universo cœtu conquestionem meam ut ab amicis quoque meis palam irrisus fuerim. Addere debuerat id patere ex decreto quod ea de re latum est , nisi quòd ab eo se liberatum putat sola audacia falsi conficti.

V.I. *Enimvero derisum tunc me fuisse
fatebor si unquam ea fuerit infelicitas
mea ut quæ in cœtu celebrium eruditione*

D d iij

& dignitate virorum , tum in senatibus & consiliis regiis , tum in aliis provinciarum & urbium conventibus , saepius de negotiis publicis & privatis edisserui, non fuerint prono audientium favore recepta. Ita nec pipulo aliquis unquam ante fores me distulit , nec convicio in os affecit , neque à tergo ulla ciconia pinst. Ingratus autem erga sanctissimum illum Episcoporum & Presbyterorum conven- tum fuerim , si me ingentes illi gratias debere non fatear ob singularem illam humanitatem quas meas sœpe de negotiis ecclesiasticis & politicis extemperaneas commentationes excipiebat , qualque frequenter à me licet invito & sponte tacente exigebat ; tantum aberat ab eorum quæ à me dicebantur subsannatione & Iudibrio. Quare callidè se gessit tenebrio ille dum capiti suo velum obtendit sub quo lateret , ne duplicitis calumniæ nota frons ejus inurenda ex veteri lege calamniatorem in hominum oculis velut in theatro cum elogio criminis traduceret.

VII. Istis calumniæ præsidiis paratus , eadem bona fide aggreditur con- questionis & capitum de concordia à me citatorum dispunctionem. Contendit pri- mū nullam mihi fuisse causam conque- rendi de testimonio Glabri , sed præcipue

Concilii Florentini ab eo in priore libello adducto , cùm eo usus fuerit juxta interpretationem meam , pro confutanda scilicet Bagotij opinione , quæ permittit Papæ omnes episcopales functiones per se vel per delegatos suos obeundas absque consensu Episcorum. Atque adeo in eadem illa interpretatione se iterum prolixius jactat in hac epistola ut fidem faciat , ex meis quoque principiis , suæ doctrinæ , quam tamen profert ultra limites rei controversæ . Deinde progreditur ad ulteriorem disquisitionem capitum illorum libri de concordia in quibus contendebam contrariam auctoris menti sententiam comprehendendi & explicari ; ubi vafris cavillationibus , quam apertis verbis expressi , mentem meam obscurare , torquere , & quasi per vim mihi met ipsi eripere conatur.

VIII. Tandem pondere veritatis velut in equuleo distentus fateri cogitur meas definitiones suis opinionibus adversari , atque adeo de illis mecum satis inhumane digladiatur , mihi que velut capitale læsæ antiquitatis crimen objicit quod derelicto veteri jure canonico , novum amplexus sim , sicque argentum meum versum sit in scoriam , ut ipse scribit ex Propheta. Ex qua narratione patet stu-

D d iiii

por hominis , qui cùm nullam mihi con-
querendi causam fuisse velit ex eo capite
quòd dicerem eum alienam à meo sensu
opinionem mihi affinxisse , idque se de-
monstraturum toto hoc libello profitea-
tur , attamen in eas ipse tandem se de-
ductum videt angustias ut mecum confi-
gere de principali capite disputationis co-
gatur , de potestate scilicet supra cano-
nes apostolicæ sedi pridem juxta canones
quæsita , & de viribus juris novi , quod
veteri derogat,

I X. Hæc velut in folle & quasi per
aversionem dixi , ut facilius larvati ho-
minis vafrities detegatur , qui causæ con-
jectionem mutat , & quod de singulari qua-
dam Bagotii opinione vera vel falsa , de
qua sola tunc agebatur , discutiendum sibi
proposuerat , ad generalem quæstionem
de potestate universalis Pontificis Roma-
ni in omnibus causis & casibus transfert,
ut eam funditus evertat.

X. Bagotius , quemadmodum dice-
bam initio , invitatus ab Episcopis ut aper-
tiùs mentem suam aperiret , non alio
duce ab hoc labyrintho extricare se vo-
luit quam decreto Concilii Florentini
juxta interpretationem quam illi adhi-
bueram in præfatione operis de con-
cordia . Ex adverso tamen stat adversa-

rius, qui ex mea quoque interpretatione dirimendam litem vociferatur. Itaque cùm ab utroque litigantium delectus arbitr̄, addictus sim formulæ quam mihi ipsi & aliis præcripsi, non possum defugere auctoritatem nec judicii ferendi onus detrectare. Quod ut faciam breviter, sed robustè, observare debeo verba decreti Florentini, comparata Græca oratione cum Latina, me illo proposito expendisse ut pateret sincera mens patrum, ne amplius decreti verbis quidam è nostris Theologis, ut factum olim temporibus Concilii Tridentini, terrorentur quò minus illis liquidò subscriberent. Itaque dixi potestatem regendi universalem Ecclesiam tribui quidem per decretum illud summo Pontifici, ea tamen lege ut modus in illa potestate exercenda sequendus sit quem & acta Conciliorum & canones exhibit. Vnde ex Grecis Latina sic dispungenda dicebam: *quem ad modum & in actis Conciliorum & in canonibus continetur, an̄? quemadmodum etiam, prout hodie legitur in editis.* Sanè in capite octavo libri tertii errorem lectionis illius dolo Abrahami Cretensis, qui primus Concilium Latinè vertit, tribuendum scripseram. Sed re melius expensa, dolī invidiam interpreti detraxi, & ex hodierna

lectione priorem patrum sensum colligi posse scripsi in præfatione operis ; quamvis emendari debeat juxta veterem lectio- nem saltem in voce *etiam*, cuius loco le- gitur & apud Nauclerum , Fulgosium, & Antoninum , qui referunt verba decreti temporibus suis editi. Si quis verò casti- gationem illius vocis , quamvis apertius decreti sensum patefaciat, insuper habeat, nihil demi perspiciat de vera decreti sen- tentia , quam primus , ut puto , publicavi. Ex hac probè intellecta Bagotius contro- versam petitionem suam Episcoporum cœtui probavit, docens potestatem Papæ in singulis diœcesibus juxta modum in ca- nonibus præscriptum esse exercendam & in casibus à jure expressis , fortean si ne- cessitas urgeat supplendæ negligentia prælatorum , ad evidens commodum & ædificationem Ecclesiæ atque fidelium. Sed adversarius meam sententiam & de- creti concepta verba in pravum sensum detorquens, non in eo hæret ut modus potestatis exerceatur juxta canones, sed addit amplius quod à malo est , nempe sic exercendam juxta canones ut nihil Pa- paे liceat supra canones , atque adeo cùm secundūm canones Episcopi nihil agere possint in aliena diœcesi absque consensu proprii Episcopi , eandem esse causam

Papæ , qui iisdem canonibus subjicitur. Hæc consecutio additur quidem ab adversario decreti verbis & meæ interpretationi. Sed jam olim damnata est ab actis Conciliorum & canonibus, & tandem anathemate in auctoribus suis fulgurita , ut ostendam suo loco ; ubi Glabri mentem, & quodnam sit illius testimonii pondus, expendam. Quis ergo non faveat questioni meæ , cùm videat & Concilio & mihi portentum illud schismaticæ imò & hæreticæ nequitia imputari quod majoribus hostiis procurari debeat , si non effuso , quod nolim , saltem suffuso adversariorum sanguine , quo adusque eos sceleris sui pudeat & pœniteat.

XI. In quamplurimis sanè operis nostri locis disertè scripsi in canonibus & decretis Pontificum veram esse regendæ universalis Ecclesiæ regulam , quam sibi ceterisque ea religione observandam proponunt ipsi summi Pontifices ut si per obreptionem contrarium illis aliquod apostolicæ sedis rescriptum importuna petentium suggestione elicatum fuerit, irritum esse decernant. Sed longissimè distat hæc definitio ab illa quam adversarius invexit opinione. Ista enim Papæ admittit omnem auctoritatem de canonibus ipsis decernendi , seu per remissionem & tem-

perationem juris vel aliam dispensationem , seu per specialem in causa aliqua derogationem. Quare consultò observavi in mea conquestione ea omnia quæ de canonum viribus & auctoritate à me scripta fuerant sic capienda quemadmodum veteres Pontifices atque tandem Pius IV. de Concilii Tridentini canonibus & decretis constituerant , scilicet juxta illam regulam componendas esse controversias ecclesiasticas. Deinde subjunxi caput aliud , quo nefaria adversarii opinio aliena & à veritate & à mea mente demonstrabatur , nempe regulam illam accipendam esse cum exceptione auctoritatis pontificiæ in dispensationibus canonum concedendis , qua summos Pontifices jam milie & ducentis abhinc annis usos fuisse in occidente & oriente notavi docuisse me ejusdem operis libro tertio per quatuor integra capita.

XII. Sed urget adversarius , & in me velut mirmillonem retiarius scilicet emeritus agit , meque non suis tantum sed meis quoque retibus captum ludibrio lectorum traducendum exponit. Afferit , veluti juris sui fiducia fatus , inanem esse querelam meam , etiam positis quæ descripsi potestatis pontificiæ fundamentis in remissione canonum. Quod ut evincat,

minutis ad plerosque paragraphos notis
id unum præ se fert, hoc vel illo loco ni-
hil detrahi suæ opinioni. Quod joculare
est, quasi scilicet singulæ periodi ad con-
troversiam nondum exortam dirigi de-
beant. Hic monendus (ut resipiscat, si
qua illi pars sanæ mentis supereft) qua-
tuor illa capita voluminis nostri superiùs
laudata complecti longissimam & erudi-
tam, præfiscine dixerim, dissertationem
de antiqua auctoritate summi Pontificis
in dispensatione canonum. Hanc mate-
riem methodo quadam nostris auctoribus
intacta, propositis à vetustate petitis exem-
plis, & progressu illius juris animadverso,
in unum corpus compegi. Veterem dis-
pensandi modum eum docui qui versaba-
tur in venia canonis violati & in viribus
restitutis, tum ordinationi, tum ceteris
actionibus, quæ summo jure ex vi cano-
num erant nullæ, ceterūm à sexcentis an-
nis invaluisse usum remittendæ obliga-
tionis canonum, ne scilicet per factum
contrarium violati censeantur. Porrò ut
quām vetustus esset usus potestatis illius
pontificiæ demonstraretur, recludenda
fuerunt scrinia antiquitatis ecclesiasticæ,
& quæ sparsa erant in unum colligen-
da, quò manifestius pateret in omni cau-
larum genere usurpata dispensationum

I I.

De advocatione Comitum.

VI de seculari advocatione tractant, ejus originem repetunt à Concilio Africano. In quo sanè viros graves hallucinatos fuisse suspicor, & in eum errorem impegitse ductos verbis lemmatis quod Dionysius exiguus canonii lxxv. præfixit *De defensoribus Ecclesiarum ab Imperatore poscendis*. Tamen si canonis verba expendantur, & ejus consuetudinis ratio habeatur quæ tum in Ecclesia vigebat, facile sententiam veram patrum assequemur. Episcopi intercessionem suam erga Principes iis præstabant qui potentum vi oppressi, de injuriis suis apud Ecclesiam conquerebantur & ejus auxilium flagabant, ut docet canon octavus Concilii Sardicensis: *Honestum est autem ut Episcopi intercessionem his præsent qui iniqua vi opprimuntur, aut si vidua affligatur, aut pupillus expolietur; si tamen isthæc nomina justam habent causam aut petitionem.* Sed quia molestum erat tam frequentibus querelis Imperatoribus negotium faceffere, & ut

adeundi comitatus præcluderetur occasio
Episcopis Afris, quibus solenne erat ob
leves causas in comitatum proficisci, ut
docet canon octavus Sardicensis, illud
consilium inierunt patres ut ab Impera-
tore defensionem pauperum alicui sedu-
lo & industrio demandari poscerent, qui
delegata jurisdictione oppressos tueretur.
Verba canonis sunt hæc: *Ab Imperatori-
bus universis visum est postulandum, propter
afflictionem pauperum, quorum molestiis sine
intermissione fatigatur Ecclesia, ut defensores
eis adversus potentias divitum cum Episcopo-
rum provisione delegentur.* Itaque defenso-
res isti, quos constitui poscebat Concilium,
non poterant dici Ecclesiarum de-
fensores, sed pauperum. Tamen mirari
subit cur Episcopi de his defensoribus pe-
tendis essent adeo solliciti, cùm paupe-
riorum & tenuium injuriis jam prospectum
& cautum esset legibus publicis, quæ uni-
cuique civitati defensores suos, qui ple-
bis parentes dicerentur, jam dederant;
quorum munus in eo præcipue versaba-
tur ut plebem & decuriones ab omni im-
proborum insolentia & temeritate tue-
rentur, parentis vicem plebi exhiberent,
descriptionibus rusticos & urbanos non
paterentur affligi, officialium insolentiæ
& judicum procacitati salva reverentia

O P V S C V L A

432 pudoris occurrerent, & similia id genus
peragerent quæ constitutionibus huic ma-
gistratui concedebantur *L. 4. f. & passim*
Cod. De defensoribus civitatum. Itaque eò
feror ut mihi persuadeam non in eam
præcipuè curam incubuisse Concilium
Africanum ut pauperibus defensores de-
legandos procuraret, qui jam erant con-
stituti, sed ut in delegandis defensori-
bus Episcoporum suffragia suum locum
obtinerent, eo scilicet colore quòd Epis-
copis pauperum sublevatio esset velut
ex officio concredita. Hæc est canonis
sententia, si rectè verba ista perpen-
dantur: *ut defensores eis adversus poten-
tias divitum cum Episcoporum provisione de-
legentur.* Sanè ratio habita est hujus
adeo justæ petitionis, non quidem sta-
tim atque Principibus porrecta fuit,
sed post aliquot annos, ut patebit liqui-
dò, si quis calculum ineat & componat
annum **ccccxcvii**. (quo est habita sy-
nodus illa Carthaginensis in qua de istis
defensoribus est constitutum) & annum
ccccxix. legis ab Honorio editæ qua ad
Afrorum postulata videtur omnino res-
cribere. Iubet enim defensores civitatum
Episcoporum ac clericorum æquè ac ho-
noratorum & possessorum decreto con-
stitui & sedis prætorianæ auctoritate fir-
mari;

nari; ita ut si quid à qualibet persona contra disciplinam publicam in læsionem possessorum fieri cognoverint defensores, referendi habeant potestatem ad Præfec-tos prætorio, magistros militum, magi-stros officiorum, & Comites sacrarum lar-gitionum. L. 8. Cod. *De defensorib. civitatum.* Iustinianus non solùm oblitteratam & detritam defensorum dignitatem resti-tuit, sed etiam auxit Novella xv. qua in-ter cetera cavet ut ex honestioribus civi-bus elegantur, sed decreto Episcopi, cle-ri, & honoratorum, ut patet ex epilogo Novellæ. Quamvis autem nullum apud me dubium supersit quin sententia Afro-rum eò præcipue tendat ut defensorum delegationi intersint Episcopi, tamen in-ficias non eo quin Zonaras eò mentem ca-nonis trahat quasi scilicet Episcopi coér-cendorum potentium unà cum defenso-ribus auctoritatem sibi demandari pete-rent. αἰτοδοσίν οἱ δὲ σωμάδου ταύτης σὺν βασι-λεῖς, δόθηδοι ινδίαις, ὡς τε μὲν τὸ ἔπισκοπον ἀνατέλλει τὸς τὸ πλουσίων τυραννίδας, in-quit Zonaras canone LXXXI. Græcæ collectionis. id est. *Postulant ab Imperatore hujus synodi patres ut defensores aliqui consti-tuantur qui simul cum Episcopis potentiorum tyrannidem reprimant.* et si nullum subsidium interpretationi Zonaræ conferre possit

E e

collectionis Græcæ textus , quin potius
liquidò ostendat quæsitam tantum suffra-
gii episcopalnis in constituendo defensore
necessitatem : ὡς τὸν ἀκινον τούτοις μὲν δὲ ἐπι-
σκόπων προνόμιας ὑπελεγμένης καὶ δὲ τὸν πλουσίον
προνόμιον . Hoc perspectum fuit Balsamo-
ni , qui canonem sincerè sic enarrat ut
verba ista cum Episcoporum provisione ita
reddat , cum Episcoporum electione . And .
πᾶσα ἐπίκειται τοῖς ἐπισκόποις ἀνπλαμβάνει
δὲ ἀδικουμένων . ἐπειδὴ πνευ , ὡς ἔοικεν , ἐπίσκο-
ποι λέγοντες οὐδὲ πλωχῶν καὶ καταπεπονθήσα-
σσαν εἰσικούντο , τετυπάχασιν οἱ πατέρες οὐδει-
ναθῆναι σὺν βασιλεῖς ὡς τὸ δοθεῖν αὐτὰν πούτο-
μεν δὲ τὸ ἐπισκόπων ἐπιλογῆς ἀκινον καί εἰ δι-
ναστέλλεται τὰς δὲ πλουσίων προνόμιας , καὶ οὐ πα-
παθεῖν αὐτὸν ἐπινεγμένοις ἀπαντον ὅχλον δὲ
ἀκινοντας οὐκ δὲ προσερχομένων αὐταῖς διὰ τὸ
ἀδικεῖσθαι οὐδὲ τὸ προδύνατευόντων . id est .
Necesse habent omnino Episcopi eos qui inju-
ria afficiuntur defendere . Quia autem nonnulli ,
ut est verisimile , Episcopi , cum de pauperibus
& afflictis dicerent , non exaudiabantur , sta-
tuerunt patres ut Imperatores admonerentur ,
ut cum Episcoporum electione ab eis darentur
defensores pro reprimenda divitium tyrannide ;
ut sic cesset assidua Ecclesiarum perturbatio , qua
ab eis afficiuntur qui ad eas accedunt quod à

* Heic hæsit
auctori ca-
lamus. potentioribus injuria affecti sint. Rebet autem
sibi persuasit Balsamon D. . . . ***.

Illustrissimus Cardinalis Baronius putat
eodem esse defensores istos cum iis quo-
rum frequens mentio apud Gregorium
M. in regesto, qui negotia quamplurima
defensoribus Ecclesiæ Romanæ deman-
dat. Sed pace tanti viri dixerim, alii sunt
defensores è clero petiti à defensoribus
Principis auctoritate constituendis è cœ-
tu civium. De his loquitur Africanum
Concilium, vt vedit etiam Theodorus
Balsamo. De alteris statuit Concilium
Chalcedonense, cui accepto ferenda est
prima defensorum Ecclesiæ cognitio;
quorum mentionem facit canon xxiii.
eisque vagantum Constantinopoli cleri-
corum ab urbe expulsionem commendat:
His ab Episcopo ex cleri gremio selectis
tuendarum viduarum, orphanorum, &
imbecillium hominum, qui ecclesiastico
indigerent auxilio, cura committebatur;
Qua in parte Episcoporum vices subi-
bant, & studio suo, sedulitate, & gratia
erga potentes aut ipsos judices juvabant
eos qui ad Ecclesiæ patrocinium se con-
ferrent. Id apertè docet canon secundus
Concilii Chalcedonensis, quo cavetur ne
clericis se immisceant secularibus nego-
tiis, nisi forte orphanorum & viduarum ea-
rumque quæ sine provisione sunt personarum,
quæ maxime ecclesiastico indigent adjutorio,

Ecij

propter timorem Domini causa depositat. ὅρφασθν καὶ χηρῶν αὐτογενοτῶν, καὶ τὸ περιστήρα μάλιστα τὸ ἔκκλησιαπικῆς δεομδύων βούτειον, διὰ τὸν φόβον τὸν θεοῦ. Porrrò eos qui suppettiis Ecclesiæ foveri debent, Zonaras rectè interpretatur esse eos qui, ut injurias & vim potentium propulsant, ad Ecclesiam confugiunt, aut certè ut criminis perpetrati veniam adipiscantur, sacrorum locorum asylo se committunt, vel in libertatem proclant. οἵοι εἰσιν οἱ τὴν ἀγίαν ἔκκλησιαν περισφεύγοντες, δεδιότες δυνάστας υφ' ἀδικουμένων, ή πλάνσαντες ἰώς, καὶ τὸν ἔκκλησιαν ζητοῦντες ἐπικοινεῖσαι, καὶ οἱ αδίκως εἰς δουλεῖαν ἐλκόμενοι, καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι, δι' οὓς ἐκδικοὶ γίνονται. Zonaras in can. IIII. Chalcedon.

III.

Explicatio canonis XVII. Ancyran.

TOÙS ἀλογευσαμένοις καὶ λεπρούς ὄντας,
ἢ τοι λεπρώσαντας, τούτοις προσέταξε
ἢ ἀγία σύνοδος εἰς τὸν χειμαζόμενον δύχεδαν.

Versio antiqua quæ extat apud Isidorum,

*H*os eosdem sanè, non solum leprosos criminibus hujuscemodi factos, sed & alios isto morbo suo replentes, placuit inter eos orare qui tempestate jactaniur, qui à nobis encrygumeni intelliguntur.

Versio Dionysii Exigui.

*Eos qui irrationabiliter vixerint, & lepra
injusti criminis alios polluerint, præcepit sancta
synodus inter eos orare qui spiritu periclitantur
immundo. Quidam codices habent inusti.
Halitgarius lib. 4. cap. 8, incesti.*

Alia versio antiqua, edita ex vetustissimo
codice MS. Christophori Iustelli.

*Pro his qui in animalibus ut animalia fra-
tiscunt, vel in masculis leprosi efficiuntur, de
his præceptum est ut cum eis qui tempestatem
patiuntur orare.*

Epitome Hadriani I. Papæ.

*Vt masculorum vel pecorum concubitores
inter dæmoniacos tantum orent.*

Versio Gentiani Herveti.

*Eos qui rationis expertia animantia inierunt,
& quasi leprosi sunt vel fuerunt, jussit sancta
synodus inter hyemantes orare.*

Ferrandus Diaconus cap. 149.

*Vt hi qui sicut muta animalia vixerunt,
inter energamenos orent.*

M A R C A.

Alexius Aristinus Diaconus Constan-
E e iij

tinopolitanus (qui vixit circiter annum
M C X X X .) in synopsi canonum ita com-
pendio explicat hunc canonem Ancyra-
num : ὁ λεπρὸς ἀλογενοσάμνος , οὐ τὸν λεπρὸν
τοῖς χειμαζομένοις συνάχοιτο . Eadem ver-
ba repetit Symeon Logotheta in sua ca-
nonum epitome ,

Zonaras hunc canonem interpretatur
ac si dictio λεπρὸς poneretur , non pro
significando lepræ morbo , sed pollutione
& immunditia quæ sit similis ei quam le-
prosis præscribit lex Mosaica : σὺ ζώεις
ἀλόγοις συμφέρεται καὶ λεπρὸς οὐκται , αὐτῷ
ἀκαθάρτοις καὶ μεμαμμένοις . τοῦτο δὲ καὶ τὸ
Μωσαϊκὸν νόμον ὁ σύντετος ἀκαθάρτους εἰ-
μέν. Subjungit : οὐτοὶ λεπρώσανται . quod
sic insulsa explicat : οὐτοὶ καὶ τὰ ζῷα
μάρανται , ac si curam animalium gerere
aliquam synodus debuisset . χειμαζομένοις
non putat sumendos pro dæmoniacis ;
quia qui ex eorum numero per inter-
valla laborant , tunc eis communicare
permittitur canone Timothei Alexandri-
ni . Quod concedendum erit , inquit , ea-
dem ratione his bestiariis ; tolleturque
distinctio præscripta canone præcedenti
de variis peccatorum pœnis . In quo pla-
nè hallucinatur . Sic enim intelligendus
est hic canon ut orationes quæ fiunt in
loco dæmoniacis designato non ever-

tant quæ constituta sunt superiori canone
quoad modum & tempora pœnitentiæ
horum sceleratorum. Tandem postquam
vana isthac argumentatione ingenium
suum torfit, sic concludit : πὶ οὐδὲ δῆ εἰς
τὸν χειμαζόμενοις δέχεσθαι, οὐκ εἴχω εἰπεῖν.
Balsamo in hoc canone leprosos inter-
pretatur quemadmodum Zonaras, id est,
immundos. Non probat etiam eorum
interpretationem qui χειμαζόμενοις pro-
dæmoniacis accipiunt ob eandem ratio-
nem quam attulit Zonaras. Sed vo-
luit illo videri peritior, & χειμαζόμενοις
accipit pro iis qui sub narthece Ecclesiæ
audiunt sacras scripturas : quoniam, in-
quit, audientes similes sunt iis qui tem-
pestate jactantur, nec sinuntur ad por-
tum ecclesiasticum salutis ingredi. Quo
nihil absurdius dici potuit. Quos enim
canon relegat ad fores Ecclesiæ, ubi erat
energumenorum statio, (Neque enim
cum fidelibus orabant juxta canonem apo-
stolicum LXXIX.) hic in media Eccle-
sia collocat cum audientibus. χειμαζό-
μενοι τόινις κληθίσονται κνεῖας οἱ ἐν τῇ γάρθῃ κε-
ισάμενοι καὶ ἀκροώμενοι τῷ θείῳ χραφῶν, τόπον
ἐπέχοντες χειμαζόμενον, καὶ εἰς τὸν σκηνοια-
τικὸν λιμναῖ τὸ σωσητας, εἰσελθεῖν μὴ θέ-
χεσμοί.

E e iiij

I V.

Quis sit proprius Sacerdos.

L. 35. Cod. De Episcopis & Clericis,
Ἐκάστη πόλις ἕδιον ἐπίσκοπον ἔχεται. Una-
quæque civitas proprium Episcopum habet.
 Lex ista refertur à Photio in Nomocanone tit. viii. cap. i.

ἴδιος ἐπίσκοπος dicitur etiam canone tertio & sexto Concilii Antiocheni. Proprius etiam Episcopus dicitur can. ix. Concilii Africani ; & canon decimus ejusdem Concilii loquitur de Presbytero qui est à proprio Episcopo condemnatus. Et in Canone xxxi. Apostolor. *Εἴ τις πρεσβύτερος καταφεγγίσας οὐ ιδίου ἐπίσκοπου.* Canone etiam xv. Apostolorum.

Meminit quoque *ἐπίσκοπου ιδίου* canon xvi. Concilii Nicenii, & canon viii. Concilii Chalcedonensis.

Ad istum exemplum dicuntur proprii Presbyteri sive sacerdotes qui in Ecclesiis parochialibus ordinati sunt ; ut in Concilio Nannetensi habitu anno D C L V I I . dicitur proprius Presbyter qui præfest Ecclesiæ parochiali. In synodo Romana Gregorii vii. tum Eugenii & Callisti secundi decernitur Ecclesias committi de-

hēre propriis sacerdotibus, non autem
conduictiis. Vnde in Concilio Latera-
nensi sub Innocentio tertio dicitur pro-
prius sacerdos qui præest Ecclesiæ parro-
chiali.

Illi etiam dicuntur Presbyteri cardina-
les à Vvaltero Aurelianensi Episcopo in
capitulis synodalibus ab eo editis anno
cccclxix. ut significaret eos vacanti
Ecclesiæ præfectos in titulum sive incar-
dinatos; ut de ejusmodi Presbyteris lo-
quitur Hincmarus in suis capitulis Rhe-
mensibus. Quod incardinandi verbum
traxit ex epistolis Gregorii I. qui com-
mendatos Episcopos vacantes ad regen-
dam ad tempus quandam Ecclesiam op-
ponit Episcopis incardinatis, id est, epis-
copatui vacanti in perpetuum regendo
mandatis, ac si Ecclesiæ episcopali veluti
cardini infixi & inserti essent.

Istud referri potest ad Presbyteros
quos diximus cardinales; qui sic addicti
sunt Ecclesiis ad quas idem ordinati sunt
juxta canonem sextum Concilii Chalce-
donensis ut ab iis discedere absque Epis-
copi proprii sententia non possint; ut
docet canon xv. apostolicus, Nicæni
Concilii canon xvi. Antiocheni can,
iii. Quamvis Episcopi auctoritate ab una
Ecclesia in aliam ejusdem diœceseos pos-

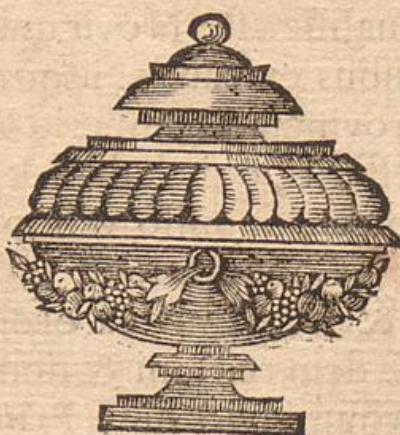
sint transferri, ut monuit loco superiore
Hincmarus, & docet apertè Novella Iu-
stiniani, in authenticis, ubi determinatur
synodus clericorum.

V.

De Presbyteris, ubi ordinandi sunt.

PR E S B Y T E R I & reliqui clericis or-
dinandi sunt specialiter in Ecclesia ci-
vitatis aut vici, vel in martyrio, aut mona-
sterio, juxta Concilium Chalcedonense.
Vnde patet nondum Ecclesias pùblicas
constitutas fuisse in possessionibus seu in
villis: quamvis paulò pòst possessionum
domini, qui eas adscriptiorum numero-
rum opera excolebant, oratoria à se in
possessionibus illis exstrui ab Episcopis
impetrarint, quorum oratoriorum memi-
nit Iustinianus in Novellis. Illis autem
oratoriis nulli adsignabantur speciales
clericis. Attamen id fieri posse docet egre-
gius Novellæ locus in authent, *Adscriptio-*
tios. Cod. De Episc. & cler, ubi habe-
tur exceptio ad legem Leonis & Anthe-
mii. Illi enim constituerant in l. *Iube-*
nus. 36. ejusd. tit. ne adscriptitii ordina-
ri possent clericis, nisi dominorum posse-
sionum, unde oriundi sunt, evidens con-

cureret consensus. Iustinianus verò constituit adscriptitios in ipsis possessionibus, in quibus adscripti sunt, clericos etiam præter voluntatem dominorum fieri posse; dummodo per substitutum agriculturam, qui adscripti erant, exerceant. Hinc explicari debet locus Concilii Agathen, cap. x. x i. quo permittitur dominis, propter fatigationem familiæ, ut Missas teneant in oratoriis villarum sive possessionum; exceptis diebus solemnibus, in quibus accedere tenentur ad Ecclesias civitatum.

*ORATIO HABITA BARCINONE
die xv. Iulij anni MD CXLIV. ad Pro-
vinciales & alios Superiores ordinum reli-
giosorum illius urbis.*

Nisi me publica utilitas, Reverendi Patres, ad evocandum hunc venerabilem cœtum impulisset, non illibenter vestro meoque labori pepercisset. Quid autem in hoc temporis articulo à vobis exigam, paucis docebo; præsertim cum mihi res agenda sit cum gravibus & cordatis viris, quibus res honestas aperruisse, persuasisse est. Novit unusquisque vestrum quibus ex causis, iisque necessariis, hæc provincia ab imperio Regis Catholici recesserit, qui cladem & excidium toti Cataloniæ, immisso valido exercitu, minabatur. Consultatione habita cum gravissimis & lectissimis ex ordine vestro viris, illa se dein tuitioni & dominio gloriissimi atque invictissimi Principis Ludovici XIII. Regis Christianissimi contulit, qui gladium à faucibus & jugum à cervicibus Catalanorum amovit, validissimis copiis in provinciam transmissis, & sumptibus inexhaustis ad vitæ, famæ, fortunarum, civium denique omnium præ-

sidiū profusissimis impensis; cuius exemplo Rex Ludovicus XIV. ejus natus, unā cum matris sapientia & pietate prae-
cellentis Reginæ consilio, summis viri-
bus hanc quoque provinciam heredita-
rio jure ex pactis conventis suæ fidei com-
missam ab hostium invasione tuetur. Sa-
tis compertæ sunt hostium artes, qui
quod vi nequeunt, dolo obtainere ten-
tant, subornatis malè credulorum men-
tibus & ad sua studia per inanum polli-
cationum fascinationes pelleant. Quod
apertè docet scelerata illa & proditoria
aliquot Ilerdensium conjuratio, qui à no-
stris extra muros civitatis ejecti, & ab ho-
stibus ipsis deinde repulsi, meritas prodi-
tionis suæ poenæ iuunt. Itaque ne hosti-
lis versutia per reliquam provinciam ser-
pat, omni labore innitendum est. Quod
aliter consequi non possumus nisi quod
consiliis ipsis ab initio constituitis, Reve-
rendi Patres, id porrò studiis quoque ve-
stris & hortamentis confirmetis pro ea
qua apud populum non immerito valetis
gratia, & pro eo quo Regem Christianif-
simum prosequimini devoto cultu, qui la-
bores vestros, præter privilegiorum ve-
strorum tuititionem, beneficiis suis pro-
lixè cumulabit.

Quare à vobis enixè contendō ut in

hæc quatuor monita, quæ vobis propo-
nam, omni cura atque sollicitudine in-
cumbatis. Primum est, ut prædicatori-
bus districtiūs injungatis quatenus ē pul-
pito frequenter populum commonefa-
ciant de fide quam Regi Christianissimo
inviolatam præstare tenetur, non solum
propter iram, sed etiam propter conscienc-
iam, ut loquar cum Apostolo, id est,
non formidine pœnæ, sed eo officii sui
sensu quo ad Dei mandata exequenda
obligatur.

Secundum est, ut eadem mandata Con-
fessariis detis, nempe ut inter functionem
audiendarum confessionum pœnitentes
ad Regis obsequium impellant, id que
eò studiosius fatigant quò ea quæ specia-
liter in hujus ministerii executione mo-
nita traduntur, fidelium animis efficacius
& penitiūs imprimuntur.

Tertium quod à vobis exigo, illud est,
ut inter Missarum solemnia, juxta D.Pau-
li præceptum, antiquorum patrum tradi-
tionem jam ab ipso Tertulliano testatam,
ipsiusque Missalis Romani contextum,
Regis Christianissimi specialis & expressa
ab omnibus sacerdotibus fiat comme-
ratio, ita ut non tantum Regis mentio
generaliter iniciatur, sed Ludovici no-
men disertè exprimatur, quemadmodum

exigit usus Ecclesiæ quotidianus ; ne alio-
qui suspicio inde nascatur , aliud animo
geri , aliud verbis simulari .

Vltimum & quartum monitum illud
est , ut Religiosos vobis subditos in ea
quam de rebus publicis & Regis Christia-
nissimi obsequio exposui sententia conti-
neatis ; aut si qui renitantur , eos tamquam
perduellionis reos mulctis regularibus ca-
stigatos à provinciis vestris expellatis , vel
apud Magistratus deferatis ; ne isti , ob
negligentiam Superiorum , istius criminis
adeo atrocis & perniciosi cognitioni ex-
traordinariæ se immiscere cogantur .

Hæc sunt quæ à vobis sequenda fore
nullus omnino diffido , c ui perspecta est
illa quam erga patriam & Regem Chri-
stianissimum geritis animi propensio & ob-
servantia cultusque singularis . Ego verò
apud Regis nostri piæque ejus ac semper
augustæ matris majestatem studia vestra
publicare & omnibus officiis fovere non
desinam .

ITINERARIUM

A Lutetia in Galliam Narbonensi
anno MDCLIV. mense Novembri.

DA veniam si te, Regina Lutetia, leti
Linquimus. In patriam nos pia cura
vocat.

Sævit hiems, properamus iter sinnix illud ademit.
Concreta hanc tumidus sparserat Eurus aqua.

Mox autem celeres Borea stridente per auras,
Cuncta obstipatum comprimit arva gelu.

Sic quæ damna viæ nobis infesta videntur,
Propitio fiunt numine subsidia.

Imbris hibernis nam quæ madefacta solebat
Sorbere & rhedas tristis equosque via,

Indurata gelu facilem se præbuit actis
Curribus, & timidos commoda mulxit equos.

Nos quoque concusso recreant libata Niverni
Præfulis eximio fervida mensa mero.

Ast juga quadrupedantibus exsuperanda super-
funt,

Scandere præruptus quæ rigor ille vetat.
Aspirat felix Auster, flatuque secundo

Frigore constrictam solvit abundè viam.
Tandem sic Araris Rhodanique allabimur oris,

Vrbs ubi Lugdunum tollit in astra caput.
Qui tenet antistes toto celebrem orbe cathedralm,

Collegas laitis excipit officiis,

Et quem Palladie sacra ornat vitta Tolosæ,
Et quem Montalbani infula sacra tegit.
Postridie incorruptæ exordia matris aguntur,
Qua primum ille fuit festus in urbe dies.
Rhetor ubi Augusti steterat dicturus ad aram;
Nunc posita est Christo quæ fovet ara pios:
Numinis auspiciis hic nos committimus undæ,
Quæ Rhodano placidas Sagona miscet aquas:
Antiquis sese ostentat decorata colonis
Quæ populos mater jure Vienna regit.
At pius antistes nos in sua tecta recepit
Condriaci, oppiparo splendidus hospicio:
Hic adimunt fessis elegantia vina labores,
Quæ vena felix divite fundit humus.
Turnonum Musis devota sacraria pandit,
Percelebre eximiis quos habet ædituis,
Clara situ, sacra pollensque Valentia sede
Dum pastore caret, trudimur in stabulum:
Vivarium impositum rupi despectat eentes,
Elvia gens regimen suscipit unde sacrum.
Exin quæ lætis se attollit Arausio campis,
Sede quoque & synodis nobilitata suis.
Inlyta Romano succedit Avenio fastu,
Orbi quodd pridem Gallula Roma fuit:
Egressi tandem fluvii vectoris ab undis,
Bellicadrum faustis tangimus omnibus:
Expandit se dein candente obseptus oliva
Agger, quem cingunt Bacchus & alma Ceres.
Dicit ad insignem antiquo splendore Nemausum,
Romanis olim quæ fuit aucta viris.

F f

450 OPUSCULA PETRI DE MARCA.
*Amphitheatralis restant monumenta furoris,
Quæ violavit trux Gothus & atra dies.
Christi indepta fidem, atque novis ornata colonis,
Clarius evasit, Pontificisque throno.
Monspelium advehimur, quò nos tractoria Regis
Legitimis promptos evocat obsequiis.
Conventus Occitanæ tunc gentis agebat
Contius, Hispano viator ab hoste redux.
Quem Reges atavi decorant, quos ille vicissim
Ingenii exæquat dotibus atque animi.*

De vino Frontinacensi in Septimania.

APOPHORETVM.

INDIA quem præstat Moschi se jactet honore,
Qui solo nares siccus odore ferit.
Frontinacum generosa tibi dum vina ministret,
Moschum, in queis, vincit mixtus odore sapor.

IACOBI SIRMONDI

*Dissertatio de anno synodi Sirmiensis
et de fidei formulis in ea editis.*

I. **Q**uo anno æræ Christianæ quibusve Consulibus congregatum sit Concilium Sirmiense, quot præterea numero & quænam in eo conditæ sint fidei formulæ, non una est inter antiquos & ævi nostri scriptores controversia. Et enim ut de anno priùs differamus, ^a So-
cates & ^b Sozomenus convocabatum tra-
dunt post Sergii & Nigriniani consulatum,
qui fuit annus Christi **cccxi**. At Baro-
nius toto sexennio ab his differt, cele-
bratum docens anno **ccclvii**. consula-
tu Constantii Augusti nono & Iuliani
Cæsaris secundo. Socrati & Sozomeno
adstipulatur Dionysius Petavius in ^c Ani-
madversionibus ad Epiphanium. Mihi
cur potior Baronii sententia videatur, ra-
tio est non obscura, ejusmodi certè cui
Socrates & Sozomenus refragari ne-
queant. Testatur enim uterque illorum
Concilio Sirmensi adfuisse inter cete-
ros Episcopos Hosium Cordubensem &

Ff ij

^a Lib. 2.

^c 24.

^b Lib. 4.

^c 5.

^c Pag. 306

452 IACOBI SIRMONDI
Georgium Alexandrinum. At certum est,
si Concilium referas ad annum c c c l i,
nec Hosium illi adesse nec Georgium po-
tuisse. Nam quod ad Hosium quidem at-
tinget, si ejus lapsus, quo ad Arrianæ per-
fidiaæ subscriptionem impulsus est, in sy-
nodo Sirmiensi contigit, ut Socrates &
Sozomenus affirmant, synodum post Ho-
sii exilium coactam fateri necesse est.
Quorsum enim, si præcesserat synodus,
in eaque ad Arrianos jam transferat Ho-
sius, Hosio exilium instigantibus Arria-
nis à Constantio fuisset imperatum? Ho-
sii verò exilium qui accuratiūs ratiocinan-
tur, in annum Christi c c c l v i. incidis-
se statuunt, argumento epistolæ Athana-
sii ad Solitarios, quæ catholicorum an-
tistitum exilia ordine percensens, post
mentionem Paulini Trevirensis, & Luci-
feri Sardiniæ, Eusebii Vercellensis, Dio-
nysii Mediolanensis, quorum ille à Con-
cilio Arelatensi anno c c c l i i i. reliqui
à Mediolanensi anno c c c l v . sedibus suis
sunt ejecti, & post Liberii Papæ relega-
tionem, quæ aliquanto pòst secuta est,
Hosium extremo loco adnumerat, eum-
que narrat à Constantio primùm in au-
lam accitum, atque in Hispaniam remis-
sum, tum inde rursus post datas ultro ci-
tróque litteras iterum accersitum, & pro

Pag. 603.

exilio Sirmii anno integro detentum. Quare si Hosii exilio posterior ejus lapsus fuit, ut ostensum est, exiliij autem initium anno congruit **ccccvi.**, non potest synodus Sirmiensis, in qua lapsus dicitur, ad annum referri **ccccli.** Quod ipsum pariter ex Georgio Alexandrino, quem Socrates & Sozomenus huic quoque synodo interfuisse volunt, liquidò comprobatur. Georgius namque sedem Alexandrinam pulso Athanasio invasit anno ineunte **ccccvi.** post consulatum Arbetionis & Lolliani, ut populi Alexandrini publicæ litteræ declarant, quæ apud Athanasium existant post epistolam ad ^a Solitarios. Quî a **Pag. 856.** ergo potuit ille in Sirmensi Concilio, si anno **ccccli.** celebratum est, inter Episcopos sedere qui Episcopus nondum erat, cathedramque Alexandrinam quinto demum pòst anno adeptus est?

II. Sed de anno synodi Sirmiensis, in qua Photinus damnatus est, cur conjecturas quærimus, cùm de illo nobis, post sancti Hilarii professionem, quam in ejus fragmentis testatam videmus, ambigere non liceat? ^b Ad tollendum, inquit, ^b **Pag. 29:** ex episcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanensi synodo erat hæreticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur sacerdotes. ET POST ALIA. Inter hæc Sir-

F f iij

mum convenit. Photinus hæreticus deprehensus, & à communione jam pridem unitatis abscissus, nec tunc quidem per factionem populi potuit amoveri. Ergo cùm Mediolanensem synodum Arbetione & Lolliano Consulibus anno ccclv. celebratam fuisse constet, ac Sirmensem biennio pòst convocatam testetur Hilarius, cui dubium esse queat quin vera & certa sit Baronii sententia, qui anno ccclvii. adscribendam censuit? Anno autem cccli. non potuisse, ut aliis placet, synodum celebrari quis ambiget, si meminerit anno

Socrates lib.

2. c. 22.

Sozomen.

lib. 4. c. 1.

& 3.

illo bellicis adversùs Magnentium motibus Pannoniam arsisse universam, & Sirmium ipsum, quod Idacii Fasti docent, non in Constantii, sed in Vetranionis tyranni potestate usque ad anni exitum fuisse? De hoc igitur priori capite, hoc est, de synodi nostræ anno, jam satis. Nunc alterum de formulis in ea conditis expendamus,

a Lib. 2.

c. 25.

b Ibid. c. 32.

III. Socrates^a enim tres in hac synodo editas commemorat, primam contra Photinum, quam à Marco Arethusio dictatam refert, alteram Latinè scriptam, quæ Hosii blasphemia dicitur ab Hilario, tertiam quæ Consules habuit, & à

Socrate^b postea recitatur, cùm agit de Concilio Ariminensi. Ceterum duplex in

his verbis, ut Nicolaus Faber in præfatione sua observat, Socratis fuit hallucinatio. Una, quod primæ formulæ auctorem Marcum facit, cum tertiae auctorem non primæ dicere debuerit. Altera, quod hanc tertiam in synodo Sirmiensi editam putat, cum ex Hypatii & Eusebii consulatu, quem adscriptum habuit, ad annum c c l i x. pertinere liquet, & Sirmii quidem, non tamen in synodo, sed in fortuito paucorum Episcoporum congressu, præsente Constantio compositam fuisse doceat epistola Germinii¹, quæ legitur in fragmentis Hilarianis. ^a Seclusa porrò rejectaque à synodo ^{a pag. 44.}

Sirmensi hac tertia formula, reliquæ sunt duæ priores, quas in ea synodo scriptas agnoscunt Hilarius in libro de synodis & Athanasius de synodo Seleuciæ & Arimini: quarum alteram, quæ adversus Photinum promulgata est, ut orthodoxam vel ab orthodoxis non abhorrentem interpretatur & commendat Hilarius; alteram, quam Hosii blasphemiam nominat, ut impiam & Arrianam, tum à Gallis meritò repudiata ostendit, tum ab orientibus postmodum in synodo Ancyranâ duodecim oppositis capitibus accuratè confutatam. Qua in re mirum nec injuria videri poterat tam discrepantes fidei

F f iiiij

456 IADOBISIRMONDI
regulas ab una & eadem synodo prodicisse, nisi exploratum esset, non ab iisdem, sed à diversis diversæque sententiæ Episcopis conditas fuisse. Quod enim jamantè acciderat in synodo Sardicensi, ut divisæ inter se orientales atque occidentales Episcopi suas utrique synodicas prorsus dissimiles conscriberent, hi pro Marcello & Athanasio, illi contra Marcellum & Athanasium, id ipsum contigisse liquet in Sirmiensi: ad quam cùm diversi, ut Socrates & Sozomenus tradunt, orientis & occidentis Episcopi convenissent, utrisque post damnatum communi calculo Photinum suas seorsim fidei formulas edere placuit, quas pro germanis synodi placitis in varias oras transmiserunt. Orientales Græcam, qua Photini dogmata confutantur, occidentales Latinam edidere, quæ Hosii blasphemia nuncupata est: in qua rejecto homousio simul atque homœousio, τὸ ἀνόμοιο, dissimile, hoc est, liquidus merusque Arrianismus fanciebatur.

Pag. 310.

IV. Verum reclamat hoc loco vehementerque obsistit Petavius, & contendit in synodo Sirmiensi unicam duntaxat, id est, primam illam contra Photinum conditam formulam fuisse, Hosianam vero alteram Sirmii quidem & anno ccclvii, non tamen in synodo, quam in eum an-

num cadere posse negat, sed à paucis Episcopis, qui apud Constantium tunc fortè convenerant, compositam arbitratur, & sententiam suam conjecturis adstruere co-
natur. Sed conjecturis quis locus esse pos-
sit contra certam & apertam Phœbadii
Episcopi auctoritatem, qui adversus ip-
sam Hosii formulam scribens ex instituto,
eam in synodo natam sub libri sui finem
disertè significat, *Non sum nescius, inquit,* *Lib. contra
Antiquissimi sacerdotis & promptæ semper fi-
dei Hosii nomen quasi quandam in nos arietem
temperari.* *Sed non potest ejus auctoritate præ-
scribi, qui aut nunc errat, aut semper erravit.*
Nam si nonaginta fere annis male credidit,
post nonaginta illum rectè sentire non credam.
Aut si nunc rectè, quid de his opinandum est
qui ab eodem signati fide, in qua tunc ipse erat,
*de seculo transferunt. Quid & de ipso pronun-
tiaretur, si ante hanc SYNODUM dormis-
set? Si hæc longo post tempore scripta es-
sent à Phœbadio, tamen spernenda tanti
viri auctoritas non esset. Nunc verò cùm*
ea scribat quæ oculis ipse cernebat, &
*missam ad Gallos Hosii perfidiam ex sy-
nodo missam profiteatur, de ea re quæ-
nam potest justa esse dubitatio?*

V. Restat ergo ut Petavii conjecturas
discutiamus, & has testatæ veritati office-
re non posse ostendamus. Sirmiensem ait PAG. 311.

formulam à synodo Ancyranæ laudari, Hosianam contrà blasphemiam, ut quæ Arrianæ *τοῦ οὐκ οὐ* hæresi consentiret, rejici penitus & explodi. proinde consenteum non videri ut à synodo Sirmiensi utraque prodierit. Hæc prima illius argumentatio; cui nos aliud agentes jam suprà occurrimus, cùm formularum istarum unam ab orientalibus, alteram ab occidentalibus in synodo Sirmiensi conditam fuisse docuimus. Itaque absurdum non est, in synodo Ancyranæ, cui Basilius Episcopus præterat, idem qui præcipuas in Sirmiensi contra Photinum partes egerat, ut patet ex ^a Epiphanio, approbari ab Episcopis orientalibus Sirmensem formulam priorem, quam ipsimē condiderant, respui autem damnarique Hosianam ab occidentalibus Arrianis conditam, à quibus in Anomœi quæstione dissidebant. Atque hunc in modum satis opinor factum est primæ Petavii objectioni.

^a Her. 71. Proxima, qua ex synodica Ancyranæ Concilij demonstrare nititur longo post Sirmensem synodum intervallo Hosianam formulam extitisse, nullius item est momenti. Neque enim scribunt in illa ^b synodica Basilius Ancyranus & ceteri Episcopi se post synodum Sirmensem diuturam quietem egisse, ut videri vult Peta-

^b Her. 72.

^b Epiph.

^b Her. 73.

vius, sed diuturnam optasse. Quod vero addit de Georgii Laodiceni litteris, quas recitat ^a Sozomenus, ex quibus confici ^{a Lib. 4.} putat inter synodos Sirmensem & An-
^{c. 12.} cyranam longius temporis spatium inter-
cessisse, nullas etiam vires habet, aut con-
tra Petavium ipsum habet, qui Hosii lap-
sum, de quo uno Georgii litterae loquun-
tur, anno ccc l vii. contigisse non inficiatur. Re vera autem, cum synodus
Ancyranam sub Paschales sequentis anni
ferias celebratam sit in confessio, nihil est
incommodi ut anni spatio quod inter sy-
nodum utramque interceptum est ea om-
nia gesta sint quae in Laodiceni litteris
commemorantur.

V I. Nec virium plus habet tertia Pe- ^{Pag. 112.}
tavii ratiocinatio quam duxit ab Hilario
ut Hosii formulam in synodo editam non
fuisse concludat. Hilarius, inquit, in li-
bro de synodis post Hosianae blasphemiae
discussionem subjicit deinceps Gallorum
rogatu orientalium fides omnes, diversis
& locis & temporibus conscriptas, in
quibus & priorem synodi Sirmensis for-
mulam recenset. Alio ergo extra syno-
dum tempore Hosianam existitisse cen-
suit. At quis non videt in his verbis Hila-
rii, non Hosianam cum formulis ori-
entalibus, ad quas nihil attinebat, sed ipsas

460 IACOBI SIRMONDI
inter se orientales solas comparari , quas
diversis locis & temporibus conditas in
unum conferebat & digerebat Hilarius?

Pag. 314.

VII. Reliqua est ergo postrema auctoris judicio validissima ratio ex Sulpitii Severi verbis petita , qui libro II. sacræ historiæ synodum Sirmensem antiquorem facere videtur Arelatensi & Mediolanensi : quarum altera cùm anno CCC.
LXXXI. habita sit , altera CCCLV , necesse est Sirmensem dicamus post illas anno CCCLVII. collocari non posse. Gravissime omnino & exceptione major Severi auctoritas foret , si hæc ab illo sic asserta esse constaret. Sed Severo tribui non debent quæ Severi re vera non sunt. Quis enim , si mentem proprius adjiciat , non statim animadvertisit Sirmensis synodi aut rerum in ea gestarum nullam apud Severum extare mentionem , ac titulum istum , qui in editione Sigoniana legitur , CONCILIUM SIRMIENSE ARRIANUM , cùm in superioribus non existet , adscitum atque adulterinum videri ? maximè cùm ea quæ titulo mox subjiciuntur de Athanasio & Marcello ad Sirmense Concilium nullatenus pertineant , sed ad Sardicensem ; de quo superius diximus , Arrianorum conventum ; in quo ea quæ pro Athanasio & Marcello apud Sardi-

cam rectè ab orthodoxis judicata fuerant,
contrariis decretis infringere & abole-
re conati sunt. Quare si quis titulus h̄c
figi debuit, CONCILIUM SAR-
DICENSE ARRİANUM potius quam
Sirmiense dici opportuit.

VIII. Ita confutatis rejectisque om-
nibus quæ contrà obtendebantur, manet
integra Baronii sententia, Concilium Sir-
miense biennio post Mediolanense Hila-
rio teste celebratum, in annum Christi
ccclvii. incidisse, Hosii verò Sirmensem
blasphemiam, quam refellens Phœbadius
in synodo editam significat, non in for-
tuito quopiam alio Episcoporum congref-
su, sed in eodem ipso Sirmensi Concilio
conflatam esse.

SEQUE^NS doctissimi viri Dio-
nysii Petavii dissertatio edita
est cum Rationario temporum anno
M D C X X X V I . quum opus illud
suum tertio emitteret.

DIONYSII PETAVII
de Photino hæretico ejusque damnatione in quinquè synodis facta , ac de dupli Sirmiensi contra illum synodo , & formulis in posteriore editis , Dissertatio : in qua nova quædam & vulgò haud satis comperta ecclesiasticæ historiæ capita produntur.

A D L E C T O R E M .

SCRIPTI de Photino hæretico , deque Sirmiensi contra eum facta synodo , tum de variis fidei formulis per illud tempus editis non pauca neque vulgò cognita in Epiphaniis Animadversionibus : quæ cùm ejusmodi essent ut propter subtilitatem & obscuritatem nonnisi longa explicari disputatione possent , ab Rationarii historici , quòd tertio jam edimus , angustiis excludenda putaveram . Nam nulla , quod fateri necesse est , ecclesiasticæ pars historiæ vel impeditior est vel ignota magis , non hac ætate solum , sed duodecim abhinc ferme seculis . idque non falsò à me dici sciet qui illa legere ac perscrutari voluerit . Sed cùm ex eo

tempore quo Epiphanius noster in lucem exiit
quosdam esse compererim qui se nostra illa non
probare dicerent, cœpi omnem hanc historiam,
et quæ de ea commentatus illic éram, atten-
tiùs relegere. Quod cùm sæpe et accuratè fe-
cissim, duo sum affectus; alterum, ut illa
mihi, quæ tum scripseram, non minus quam
antè placerent; alterum, ut in iis recolendis
nova etiam occurrerent alia quæ haud paullò
abstrusiora prioribus essent et digniora scitu et
nullius hactenus vel levissima suspicione per-
stricta. Hæc mihi justissima visa ratio est cur
quaestionem illam tam eleganti auëtam acces-
sione mandarem huic opusculo, et universam
damnati Photini historiam ac Sirmienses fidei
formulas exponerem. quod hoc et altero capite
quam potero brevissime complectar.

DE

DE
PHOTINO HÆRETICO
eisque damnatione.

Photini historia, & synodorum contra eum celebratarum tam à catholicis quam ab hæreticis. Ostenditur duas fuisse Sirmenses: quarum prior hactenus ignota in lucem extrahitur.

C A P V T I.

Photinus Sirmii, quod Pannoniae oppidum est, Episcopus,
^a Marcelli Ancyrae Episcopi in adolescentia discipulus, & ^b sub
eo Diaconus aliquandiu vixit. Is de Chri-
sto pravè sentiens, ^c Pauli Samosateni
instauravit hæresim, ob eamque sæpe
damnatus est tam ab catholicis quam ab
ipsis Arianis.

^d Severus Sulpicius auctor est ipsum ^d Lib. 2.
una cum Marcello præceptore suo synodi ^e Primò
judicio condemnatum esse etiam ante Sar- ^f damnatus
dicens. Ac videtur ea synodus Con- in synodo
Constanti-

G g

nopolitana stantinopolitana fuisse quæ post famosum
ab hæreti- illud Tyri conciliabulum anno Christi
cis. cccxxxvi. imperante adhuc Constantino peracta est. de qua Socrates lib. i.
cap. xxxvii. & Tripart. lib. i. cap. ix.
Nam Marcellus in illa depositus. quam
quam de Photino nulla apud Socratem
fit mentio. Porro cum Athanasius post id
tempus cum ambobus istis communica-
set, ab iisdem Arianis absens condemnatus
est, ut ait Severus. quod ad synodum
Antiochenam pertinet,^a in qua deposi-
tus est Athanasius.

^a Socrat.
^b Lib. 2. c.
^c Tripar.
^d cap. 24.
^e Har. 71.
N. i.

Secundò Post Sardicense Concilium anno ccc.
in Sardi- xlvi. celebratum est, in quo Athana-
censi à ca- sius, & Marcellus pristinum in locum re-
tholicis. stituti sunt; ut ex synodica constat,^b quæ
apud Theodoretum legitur. ^c Epiphanius
refert in eadem synodo Photinum dam-
natum & gradu esse dejectum; cuius in
synodica nulla extat mentio.

Tertiò in Exinde Mediolani catholicorum cele-
Mediola- brata synodus est, biennio antequam Va-
nensi à ca- lens & Vrsacius in Ecclesiam recipi se
tholicis. postulantes, Iulio & Athanasio supplices
libellos obtulissent. *Igitur ad tollendum*
^d Hilar. in (ait ^d Hilarius) ex episcopatu Photinum,
frag. qui ante biennium jam in Mediolanensi syno-
do erat hæreticus damnatus, ex plurimis pro-
vinciis congregantur sacerdotes, hoc magis soli-

titi atque anxii, turbari rursum misericorde omnia, quod jampridem plures Episcopos reos vel falsorum in Athanasio judiciorum vel communionis hæresis Arianae ab Ecclesia fuerat necesse resecare. Quam opportunitatem nocti Vrsacius & Valens, Romanæ plebis Episcopum adeunt, recipi se in Ecclesiam deprecantur &c. Huic synodo Romani Pontificis interfuerunt Legati, in eaque hæresis Ariana proscripta est, & Vrsaci ac Valens à communione suspensi, rogata venia in gratiam recepti sunt. quatuor alii Episcopi Arianae sectæ cum Arii perfidiam damnare non luissent, irati exierunt. Cujus rei fidem faciunt imprimis epistolæ duæ, ^a altera Concilii Ariminensis ad Constantium, altera Liberii Papæ, quam per Luciferum Episcopum ad eundem Constantium Imperatorem misit cum ab eo solicitaretur uti Athanasii depositioni subscriberet, paullò antequam iret in exilium. Hanc epistolam primo loco commemorabo; in qua Liberius Constantium, hortantem ut cum Arianis Episcopis consentiret, ita compellat. *Quæ est pax, clementissime Imperator, cum sint ex partibus ipsis quatuor Episcopi, Demofilus, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum apud Mediolanum Arii sententiam hæreticam non luissent damnare, de Concilio iratis animis exie-*

^a Extat iet
calce ope-
rum Luci-
feri, & in
frag. Hilar.

G g ij

a Extat
apud A-
than. lib. de
Syn. p. 676.
Socra. lib.
2. Theodo-
re. 2. c. 19.
Tripar. 5.
cap. 21.

runt. In ^a altera synodi Ariminensis epistola catholici Episcopi de Vrsacio & Valente sic apud eundem Constantium queruntur ; ut è Græco vertit Epiphanius Scholasticus in Tripartita. Quapropter Ursacius & Valens, quoniam participes & concordes Ariani dogmatis erant, à nostra sunt communione segregati. Quam ut reciperent, cognoscentes delicta quibus peccaverant, pœnitentiam atque veniam impetrare poscebant ; & rescripta eorum hæc ita se habere testantur, per quæ criminum veniam consecuti sunt. Erat enim tempus quo hæc gesta noscuntur quando Mediolani synodus celebrata est præsentibus Romanæ Ecclesiæ Presbyteris. Cognoscentes vero simul etiam post mortem dignum memoria Constantium cum omni integritate & examinazione conscriptam exposuisse fidem : qui cum ab hac luce baptismate percepto discesserit, & ad præmia debitæ pacis abierit, incongruum esse judicamus post illum aliquid novitatis admittere. Hanc epistolam Latinè conceptam retulit Hilarius in fragmentis, sed concisam, & omissis plurimis quæ in Græco sunt mutilam. Ita enim verba illa, quæ descripsimus, illic leguntur. Ideo Ursacius & Valens in suspicionem ejusdem hæresos Arianae venerunt aliquando, & suspensi erant à communione, & rogaverunt veniam ; sicut eorum continent scripta : quam meruerunt tunc

temporis à Concilio Mediolanensi & assistenti-
bus etiam Legatis Romanæ Ecclesiæ, Constantino
præsente. In hoc cùm magno examine fuisse
conscriptum quod tenens baptizatus ad quie-
tem Dei comm grāvit, nefas putamus inde
aliquid mutare. Ex his colliguntur qua-
tuor quæ ad Mediolanensem istam sy-
nodum illustrandam pertinent. Primum,
in ea damnatos Arianos, ac proinde ce-
lebratam esse ab Episcopis catholicis.
Deinde Romanæ Ecclesiæ Presbyteros
vel, ut habet Hilarius, Legatos inter-
fuisse. Quòd autem Constantino præsen-
te facta esse apud eundem Hilarium legi-
tur, id in Græco non extat: neque de
Constantino M. verum est, uti neque de
ejus filio juniore Constantino, ut ex illius
synodi tempore paullò pòst evidens fiet.
De Constante itaque loquuntur; cuius
jussu, utpote catholici Principis, coacta
videtur illa synodus. Quod si verum est,
tum sanè reliqua, quibus ejus mortis &
baptismi meminerunt, ad Constantem,
non ad Constantinum, pertinebunt. Sed
ea res alterius est disputationis ac loci.
Tertiò indidem constat Vrsacium & Va-
lentem in Mediolanensi Concilio Arianæ
postulatos hæresis veniam exorasse & in
integrum restitutos esse. Quartò annus
quoque quo illa synodus est congregata,

G g iij

Illustratur
Mediola-
nensis sy-
nodus.

ex Liberii epistola conficitur. Nam dicit ante octo annos quam ad Constantium illam epistolam scriberet, Mediolani eam habitam fuisse. Porro scripsit ad Constantium Liberius antequam in exilium mitteretur, adeoque anno Christi trecentesimo quinquagesimo quinto. Quare octavus annus ante hunc erit annus Christi ccccxlvi. ut Sardicensem synodum brevi intervallo Mediolanensis consecutafit, eodemque anno celebrata. Biennio post, cum Athanasius Constantis & Constantii auctoritate ac decreto ab exilio revocatus esset, Alexandriamque profectus, & catholica res meliore jam loco esse cœpisset, Valens & Ursacius, qui in ditione Constantis erant, & ad potentiorum nutum voluntatem ac religionem suam fingere jamdudum instituerant, ut antea cum Ecclesia catholica, ita cum Athanasio redire in gratiam è re sua esse statuerunt. Itaque libellum obtulere primum Iulio Papæ in quo & illa omnia conficta esse fassi sunt quæ contra Athanasium objecta fuerant, & Arrianam perfidiam anathemate damnarunt; *Sicut per priorem libellum (inquiunt) nostrum, quem apud Mediolanum porrexiimus, et nunc et semper anathematizasse hac manu nostra, qua scripsimus, profitemur.*

Hæc in Latino eorum libello apud Hilarius ; cui ista subjicit : *Hæc epistola post biennium missa est quam hæresis Photini à Romanis damnata est.* nempe in Mediolanensi synodo , ut ex iis patet quæ paullò antea scripsit Hilarius ; biennio antè Mediolanensem synodum cui Romani interfuerere Legati peractam esse quam Valens & Vrsacius cum Athanasio dato libello reconciliati sunt.

Ceterùm Vrsacii & Valentis ista reconciliatio perperam in Annalibus confertur in annum c c c L. post mortem Constantis , qui x v. Cal. Febr. interemptus est. Etenim certissimum est superstite Constante ambos illos resipuisse ac libellos dedisse , quod Athanasius ipse dubium esse non patitur * in epistola ad solitarios , ubi istos ait post Constantis obitum ab Arianis ad ductos esse ut ad vomitum redirent & ab Athanasij pariter atque Ecclesiæ catholicæ communione desciscerent , cauſantes metu se Constantis & ingratiaſ ad ſimulandam hanc pœnitentiam eſſe compulſos . Hoc verò falso illos allegasse dicit Athanasius , quod neque tum ullus Palatinus aut Notarius ad eos missus fit qui illos cogeret , quemadmodum ipſi deinceps instituerunt facere , ſed nec Imperator quidem ad eſſet , verūm ſponte ipſi

Vrsacii &
Valentis
reconcilia-
tio ſuo
tempori
reſtituta.

a pag. 640.

G g iiij

Romam advolassent, & in medio Ecclesiæ cœtu pœnitentiæ libellos palam protulissent. Hæc Athanasius. Ex quibus perspicuum est Constante adhuc vivo Valentem & Vrsacium Iulio pariter & Athanasio supplicasse. quod anno CCCXLIX. contigit, biennio post Mediolanensem synodum, quæ ante annos octo quamlibet Liberius ad Constantium epistolam daret indicta ponitur ab eodem Liberio. Quocirca tertia Photini damnatio in Mediolanensi catholicorum synodo facta est, ut ex his omnibus constat.

Quartò
damnatus
est Photi-
nus in Sir-
mieni Cō-
ciliorum à ca-
tholicis.

Quartò damnatus idem est in Sirmiensi synodo, non illa celebri cui Ariani præfuerunt, Imperatore Constantio, ac Basilio Ancyrano præcipuas partes illius sustinente, sed in altera, cuius ex annalium historiarumque monumentis hodie memoria omnis excidit, quam nos ex Hilarii fragmentis, velut è parietinis ac ruderibus, sepultam ac penè oblitteratam eruimus. Synodum ergo Sirmensem à catholicis & occidentalibus in causa Photini celebratam esse dico priorem illa quæ in eadem urbe ab Arianis & orientalibus est habita. Quod ex verbis Hilarii colligitur quæ hujus capititis initio posuimus. Refert enim Hilarius ad tollendum ex episcopatu Photinum congregatos esse

Episcopos post biennium quām in Mediolanensi synodo damnatus fuerat, ac per eam occasionem Valentem & Vrsacium, qui in Mediolanensi synodo cum catholica Ecclesia in concordiam redierant, cum Athanasio reconciliatos esse. Quod superfluite Constante factum esse & anno Christi CCCXLIX. paullò antea demonstravimus. His ista subjicit Hilarius. *Verum inter hæc Sirmium convenit.* Photinus hæreticus comprehensus, olim reus pronunciatus, & à communione jampridem unitatis abscissus, ne tunc quidem per factionem populi potuit * ad moveri. Hinc de loco synodi illius constat, nempe Sirmii eam habitam fuisse, neque Photinum de sede pelli potuisse, quod populus seditione facta Episcoporum conatui restitisset.

Nam quod Sirmiensis ista synodus diversa sit ab ea quæ postea contra Photinum eundem celebrata est ab Arianis, quæque vel unum fidei decretum vel etiam duo condidit, de quibus mox agetur pluribus, his argumentis ostenditur. Primum ex tempore, quod ab Hilario significatur, & à nobis illustratum est hactenus. Biennio quippe post Mediolanensem synodum, & sex annis antequam Liberius relegaretur, adeoque anno CCCXLIX, Sirmii congregata est illa synodus.

Probatur
Sirmiensis
prior syno-
dus.

At verò famosum illud Concilium , cui Basilius Ancyranus interfuit , ut minimum biennio pòst , Christi cccxi. celebratum est , ut autem aliis placet , nono pòst anno Christi ccclvii. de qua re postea . Deinde quia Photinus in priore illa propter populi factionem amoveri non potuit , in posteriore verò ab Arianis & Constantio habita omnino dejectus est , ut Sozomenus refert libro i v. in fine capit is sex ti. Tertiò quòd Concilium Sirmiense , de quo Hilarius scribit , occidentales soli celebrarunt , decretumque suum ad orientales miserunt Episcopos , ut idem testis est Hilarius ; qui *decreto de Photino ab occidentalibus factum ad orientales relatum* asserit , orientales verò mente callidos , ingenio subtile s , malitia pertinaces , occasionem revolvendi ejus quod Athanasii absolutione est dissolutum quæsse judicii , & rescribentes de Photino , Marcelli mentionem , velut institutionum talium magistri , addidisse ; ut mortuam de Athanasio ipso jam tempore quæstionem & veritatis judicio consepultam in publicam recordinationem caussæ novitas excitaret , & subrepens per Photini damnationem Marcelli nomen inveh eret . Hæc Hilarius : quorum ex antecedentibus , atque ex historia Severi , hæc sententia est . Marcellus Photini magister , cùm ab Arianis unà cum Photino depositus

eset, ut suprà demonstravi, in Sardicensi Concilio integrum restitutus erat. Verum cùm pristinum errorem postea resumpsisset, Athanasius hunc à sua communione suspendit; habuitque ille hanc verecundiam ut tanti viri iudicio notatus, sponte concederet, ut Severus narrat. Quod Athanasii judicium Photini damnatione ac Sirmiensi synodo anterius fuisse testatur Hilarius, atque *his quæ in Photinum gerenda erant auctoritatem pribuisse*. Itaque orientales, decreto illo contra Photinum ab occidentalibus missis, rescripserunt, non solum Photini damnationem approbantes, sed Marcelli insuper addentes; ut hoc modo Sardicensis acta Concilii labefactarent, & quæ ibi de Marcello & Athanasio constituta erant, irrita facerent. Quippe ambo, uti diximus, à Sardicensi synodo sedibus suis restituti sunt. Hujus autem convelli auctoritas infringique videbatur damnato Marcello, quem illa sublevarat, & ad Athanasii damnationem, quem perinde complexa synodus erat, aditus præstrui. Hæc ab Hilario ad eum modum gesta narrantur. Vnde illud apparet, Sirmensem hanc synodum occidentalium fuisse, & quidem catholicorum; primùm quia Valens & Ursacius hujus occasione synodi cum catholicis & Athanasio penitus concordiam

inierunt ; ut ex Hilario suprà docuimus.
Deinde quòd idem Hilarius , paucis in-
terjectis , occidentales istos , qui Sirmii
convenerant , ea re commendat quòd
decretum suum ad orientales miserint bo-
no more institutoque , non ut eos ad af-
fentiendum cogerent , *ut nunc* , inquit,
agitur , sed ut certiores illos facerent . De
Photino autem , sicuti mos poscebat , adori-
tales epistolæ fiunt , non *inuria extorquendi* ,
ut nunc agitur , *adsersum* , sed *instruenda* uni-
versorum scientiæ consuetudine . Quamobrem
occidentalium iste confessus Sirmii factus
non potest idem esse cum altero in quo
Basilius cum Photino commissus est , cui
soli orientales propemodum interfuerent .
Ac videtur Constans Imperator , catho-
licæ fidei studiosissimus Princeps , ejus
promovendæ & in occidente fanciendæ
gratia , primùm Mediolani Episcopos con-
gregasse , ut de Arianis , ac præsertim
Valente & Vrsacio , cognoscerent , &
quæ nuper in Sardicensi Concilio decre-
ta erant , denuo firmarent , deinde Sir-
mii , ut Photinum è gradu dejicerent .
quod ne fieret , populus intercessit . Con-
stans verò , antequam vim adhibere pos-
set , è vita sublatus est . Itaque nova de-
inde synodo opus fuit ad deponendum
Photinum .

Quinta igitur & postrema Photini
damnatio in eadem urbe Sirmio biennio
post priorem facta est anno c c c l i . quo
depositus est iterum Photinus & episco-
patu pulsus , (quod obtineri hactenus non
potuerat) atque etiam collatione cum Ba-
silio Ancyrano habita convictus ac pro-
stratus est . Cujus synodi ratio quia per-
plexa est & multis obstructa difficultati-
bus , nec levis de actis illius controver-
sia , seponemus ei explicandæ caput alte-
rum , in quo quæ ad illam pertinent , bre-
vi complectemur .

Quinta
Photini
damnatio
in Concilio
Sirmiensi
ab hæreti-
cis habito.

*De tribus fidei formulis Sirmii editis , è qui-
bus sola prima in Concilio adversùs Photi-
num illic peracto facta esse monstratur.*

C A P V T II.

CVM jam quartò episcopalibus sen-
tentiis notatus ac depositus Photi-
nus , invitis omnibus sedem suam retine-
ret , demum adversùs eundem Sirmiensis
altera synodus est collecta ; in qua Con-
stantii Imperatoris auctoritate rursus ille
damnatus , episcopatu cedere cogitur .
Synodus hanc celebravere orientales
potissimum episcopi . Nam Hilarius libro

478 DION. PETAVII
de synodis formulam fidei cum anathematismis illic editam sic inscribit: *Exemplum fidei Sirmio ab orientalibus contra Photinum conscriptæ*: ac proximè antè, tunc eam esse propositam refert *cum Photinus episcopatu dejectus est.* Vnde, quod superiiori capite diximus, constat alteram hanc Sirmensem esse synodum ab ea quam occidentales biennio antè in eadem urbe fecerunt.

Duo sunt hac de synodo quæstionis capita, alterum de anno quo peracta est, alterum de fidei formulis quæ in ea publicatæ feruntur. Quod primum attinet, Socrates libro II. cap. xix. Græcæ edit. & Sozomenus lib. IV. cap. vi. testantur eum annum fuisse post consulatum Sergii & Nigriniani, quo nulli consulatum gesserunt ob bellicos tumultus. Hic est annus Christi CCCLI. At Baronius in annum CCCLVIII. illam conjicit. De fidei formulis non minor est controversia. Nam tres omnino extant ejus urbis inscriptæ nomine, quæ in eadem Sirmensi contra Photinum collecta synodo propositæ narrantur à Socrate, ^b Sozomeno, ac ^c Niciphoro.

a Lib. 2.
cap. 30.

b Lib. 4.

c. 6.

c Lib. 9.

c. 38.

Prima formula Sirmensis.

Primæ auctor fuisse perhibetur Marcus Arethusius, ut scribit Socrates, Græcèque concepta est cum anathematismis XXV.

Ea Græcè apud Athanasium legitur ^a in libro de synodis, & ^b Socratem loco jam citato. Latinè autem apud Hilarium libro de synodis & in Tripartita libro i v. cap. v i i. In ea damnantur anathemate qui dicunt filium *de non extantibus aut ex altera hypostasi esse, vel fuisse tempus aut seculum quando non erat.* Nulla porrò in illa mentio fit οὐσίας, nisi quòd damnantur qui dicunt πλατυσμὸν & οὐσίας, collationem substantiæ esse filium. Hujus fidei formulæ ac Sirmiensis synodi & Photini depositionis, quod subit mirari, nullam mentionem facit in ejus hæresi ^c S. Epiphanius; sed solius Sardicensis occidentalium synodi meminit, in qua damnatus est, secundùm quam Constantium adiisse, ac se injustè depositum querentem, judices impetrasse, ac missos esse Thalassium, Datianum, Cerealem, Taurum, Marcellinum, Evan-thium, Olympium, Leontium, quos ex ordine senatorio fuisse Socrates indicat. Coram his & Episcopis pluribus descendisse illum in certamen cum Basilio An-cyrano prodit Epiphanius, ac Socrates, & Sozomenus. Qui ambo significant, finita jam synodo Sirmensi, & post depositum in eadem Photium, disputationem illam esse factam qua convictus Photinus & exaucroratus est. Verùm apud eundem

^a Pag. 693.
^b Lib. 2.
^c 30.

Anathema-tismo 6.
& 7.

^c Hær. 71.]

d Hær. 73.
n. 2.

Epiphanius ^a in Semiarianorum hæresi Basilius aliqui Episcopi in synodica An-cyrae conciliabuli meminerunt Sirmiensis synodi ejusque actorum adversus Photinum.

Secunda
formula.

Secunda fidei formula apud Sirmium edita est Latino sermone; ut testantur Athanasius, Socrates, Hilarius, qui eam describunt, Sozomenus, aliqui. Hujus inscriptio est apud Hilarium ejusmodi: *Exemplum blasphemiae apud Sirmium per Osium & Potamium conscriptæ.* In ea prohibitum est fieri mentionem nominum οὐσίας, ὁμονοίου, & ὁμοιούσιου, quia nusquam in scripturis leguntur. Eandem postea suppressare conati sunt Ariani, interposita auctoritate Constantii, ut iidem scriptores referunt.

Tertia for-
mula.

Tertia formula Latinè itidem Sirmii concepta est notatis Coss. Eusebio & Hypatio, qui apnus Christi fuit cclix, eaque à Valente & Vrsacio Ariminum perlata. quæ apud Athanasium & Socratem extat. Sed eam in Sirmensi contra Photinum synodo editam non fuisse perspicuum est; idque Nicolaus Faber in præfatione ad Hilarii fragmenta olim animadvertis.

Nos in Animadversionibus ad Epiphanius, ante annos quatuordecim, cùm de hoc

hoc argumento longam disputationem facheremus, duo quædam exposuimus; alterum, Sirmiensem illam postremam synodum eo anno peractam fuisse quem habet Socrates, Christi c c c l i , non, ut plerisque persuasit annalium ecclesiasticorum conditor, anno c c c l v i . Alterum; è tribus illis fidei formulis quas paullo antè commemoravi, solam primam in illo Concilio scriptam fuisse, secundam verò non in synodo ipsa Sirmensi, sed aliquot annis postea editam in confessu paucorum Episcoporum. Horum primum veterum illorum, quos citavi, auctoritate nititur, præsertim Socratis; qui ut saepius, ita nunquam temerè aut falsò notas illas consulatum adhibet, sed ex actis publicis ac fastis haud dubiè deponiptas. quo major illis habenda fides est, maximè ubi nulla in contrarium idonea sunt argumenta; cuiusmodi certè hic nulla sunt. Nam quæ in annalibus opponuntur, satis responsum est in Animadversionibus ad Epiphanium, ac paullò pòst ea prorsùs irrita & inania esse constabit, ubi quod posterius est è duobus à me positis ostendero, secundam de tribus fidei formulam non in Sirmensi contra Photinum synodo, sed alio tempore ac diverso cœtu prælulum in lucem exiisse. Quod illic dif-

H h

482 DION. PETAVII
putatum latius, ut in pauca contraham,
his maximè de caussis asseritur.

a Har. 73.

n. 2.

b Lib. de
syn.

Probatur
secundam
formulam
non in Sir-
mensi ma-
gna synodo
editam
fuisse.

c Lib. 4.

c. 12.

Imprimis auctores sunt ^a Epiphanius &
^b Hilarius, cum secunda ista formula pu-
blicata esset, atque è Sirmio in orientem
perlata, vehementer exasisse Basiliū An-
cyranū Episcopū aliosque Semiaria-
narum partium, cumque ab Georgio
Laodiceno sectæ ejusdem patrono literas
accepissent quibus de Eudoxiī perditissi-
mi Ariani vesania certiores illos faciebat,
(quem refert ^c Sozomenus, postquam
ethesim illam ab Osio expressam, ab Va-
lente & Vrsacio missam recepisset, gratu-
lationis plenas ad eos scripsisse literas
quod ipsorum opera vera in occidente fi-
des revivisceret) his commotum Laodi-
cenū Georgium, ad Basiliū & Episco-
pos qui cum eo Ancyram convenerant
epistolam dedisse qua eos hortabatur ut
Antiochenæ immo orientali Ecclesiæ suc-
current. Porro Ancyram ideo sese con-
tulerant ut encænia celebrarent novæ ba-
silicæ quam à se conditam Basilius ibi de-
dicabat. Igitur Ancyrae Semiarianorum
Concilium habitum est paullò ante Pas-
cha, ut eorum synodica testatur apud Epi-
phanium : in quo fidei formulam istam,
quæ secunda apud Sirmium edita est, dam-
narunt, & adversus eam longissimam

aliam eēthesim cum anathematismis ediderunt. Post synodum deinde legati ad Imperatorem Constantium profecti, Basilius ipse, Eustathius Sebastenus, Eleusius Cyzicenus, & Leontius Presbyter, qui hoc ab eo peterent, ὥτε κρατεῖν τὰ ἐν Σαρ. δικῇ, καὶ ἐν Σιρμίῳ, καὶ τῇ ἀλλοις συνόδοις κεκριμένα, ἐν αἷς συνεδόκει ὅμοιον τῷ κατ' οὐσίαν τῷ Πατεῖ τὸν Υἱόν. Ut rata hæc essent quæ apud Sardicam & Sirmium & in aliis synodis decreta fuerant; in quibus communi consensu definitum erat similem esse secundum substantiam patri filium. ut scribit Sozomenus, qui Imperatorem narrat ea legatione commotum revocasse omnia quæ per Anomœos extorta fuerant, à quibus secunda illa Sirmiensis professio dictata erat.

Ex his omnibus validum argumentum efficitur quo secunda illa formula Sirmiensis ostenditur nequaquam in Sirmensi contra Photinum collecta synodo condita fuisse. Etenim Sirmensi huic synodo non solum Basilius interfuit, sed penè etiam præfuit. Præcipuæ certè in ea partes illius fuerunt; ut qui in ejus omni actione floruit, eademque finita, datis ab Constantio judicibus cum Photino congressus est, eumque superavit. quod Epiphanius, Socrates, Sozomenus, aliquique narrant. Quid igitur fingi absurdius po-

H h ij

484 DION. PETAVII
test quām in illa ipsa synodo eam fidei
conceptam esse formulam p̄sente Basiliō
quam is paucis p̄st mensibus adeo
detestatus est uti contra eam cōtum
cōegerit Episcoporum, acerrimoque decre-
to, & anathemate jugularit, & ad illam
evertendam legatus ad Constantium Sirmium
usque pervenerit? An talem un-
quām cēthesim coram se dictari passus es-
set, à qua tantopere dissidebat? Nam in illa
 $\delta\circ\sigma\alpha\zeta$, $\delta\mu\sigma\sigma\iota\omega$, & $\delta\mu\sigma\iota\omega\sigma\iota\omega$ vocabula
ex æquo rejecta sunt, ex Anomœorum
sententia. At Basilius Semiarianarum fau-
tor partium $\tau\delta\delta\mu\sigma\iota\omega\sigma\iota\omega$ propugnabat, &
Anomœos, quos apud Epiphanius & Hi-
larium formulæ illius auctores Ancyra
synodus facit, pejus quām catholicos ope-
rat. Quòd si invitus illi Sirmii subscrip-
sisset, age num Ancyram reversus, Sirmiensem
synodum adeo commendasset, aut ejus decreta fideique sanctionem con-
firmari ab Imperatore petiisset? Nonne
id egisset potiūs ut ea Constantii decre-
to rejiceretur? Sanè in Ancyra Con-
cilii synodica optasse plurimūm se aiunt
Episcopi ut post Sardicensem synodum
& Sirmiensem, in qua Photinus damna-
tus est, quietis esse sibi liceret, sed quo-
niā ex Illyrianorum literis & Georgii
Laodiceni didicerint confosam tot syno-

a Apud
Epiphan.
bar. 73.
n. 2.

dorum decretis hæresim caput efferre cœpisse , ideo se Ancyrae congregatos ea omnia denuo confirmasse quæ in Antiocheno synodo & Sardicensi , *λογισμία συνόδου* , quam *Sirmiensis synodus est amplexa* , constituta fuerant. Non igitur secunda illa formula Sirmii edita ad eam synodum pertinere potest quæ contra Photinum est habita.

Præterea ex hac rei apud Sirmium Ancyramque gestæ narratione colligitur eandem formulam absente Basilio Ancyrano esse conscriptam. Quod si verum est, non potuit Sirmiensis Concilii tempore fieri. Nam princeps , ut jam diximus , actionis illius ac synodi Basilius Ancyranus fuit , isque finito Conclilio cum Photino disputavit. Quod autem Sirmio tum abfuerit cùm ecthesis illa dictata est , è ^a Sozo-^{a Lib. 4.} meno probatur : qui refert Eudoxium , Acacium , & Vranium , cùm ab occidentalibus Episcopis Valente , Vrsacio , & Germinio formulam istam , qua de agimus , accepissent Osii subscriptione firmatam , ejus dogma , in quod ipsi cùm Aëtio consentiebant , audacter ac palam divulgare cœpisse. quod indignè ferens Georgius Laodicenus , certiorem de tota re Basiliū ac reliquos Ancyranæ synodi præsules fecit ; ut & ipsi in synodica sua

H h iij

testantur. Quare non videtur illius formulae conscius fuisse Basilius. Quippe ab foliis occidentalibus Episcopis dictata, ad orientales deinde missa pervenit; ut ex Sozomeno colligitur.

Quinetiam illius inscriptio, quæ apud Hilarium, Athanasium, & Socratem legitur, satis indicat eam à paucis Episcopis, non à plena synodo profectam. Hilarius enim hoc ei lemma præscribit: *Exemplum blasphemiae apud Sirmium per Osium & Potassium conscriptæ.* Tum sic eadem incipit: *Cum nonnulla putaretur esse de fide disceptatio, diligenter omnia apud Sirmium tractata sunt & discussa, præsentibus sanctissimis fratribus & coëpiscopis nostris Valente, Vrsacio, & Germinio.* quod exordium Græcè itidem apud ceteros extat. Quare paucis, uti dictum est, ab Episcopis condita est hæc fidei professio, non ab generali synodo. Longè enim aliter Sirmiensis Concilii ecclæsim proponit & inscribit Hilarius eodem in libro de synodis. *Exemplum, inquit, fidei Sirmio ab orientalibus contra Photinum conscriptæ.* Hic ab orientalibus hoc est plena in synodo scriptam ait Sirmensem illam formulam, alteram non nisi ab uno altero. Ad hæc Hilarius idem, postquam secundam hanc Sirmensem ecclæsim & Ancyranī contra illam

Concilii decreta proposuit, ita loquitur:
*Dignum autem est conscientia communi etiam ce-
ceras eorundem Episcoporum orientalium diversis
& locis & temporibus conscriptas fides noscere
&c. quæ postquam præfatus est, duas,
non amplius, formulas describit, alteram
Sardicensis synodi, alteram Sirmiensis
contra Photinum. Hanc verò commemo-
raturus, ita scribit: Consequens est autem ut
eam nunc fidem retractemus quæ non olim tunc
cum Photinus episcopatu dejectus est conscripta
est. Itaque Sirmiensis hæc formula diver-
so vel loco vel tempore ab ea conscripta
esse debet quæ secunda Sirmiensis dici-
tur. At loco diversa non est. Tempore
igitur diversa sit oportet. Huic argumen-
to, quod ex Hilarii testimonio petitur,
robur addit sanctus Vigilius, & opinio-
nem nostram adstruit, dum in libro quin-
to adversus Eutychem duos illos conven-
tus Episcoporum atque synodos distin-
guit, unam orientalium, qui contra Pho-
tinum apud Sirmium collecti sunt, quos
catholicos appellat, eorumque decreta
commendat, alteram Episcoporum ali-
quot, ut Osii, Valentis, Vrsacii, Germi-
nii, & aliorum, quibus universos ait ori-
entes Episcopos contrariis restitisse decre-
tis. Sed Vigilius verba, quibus egregiè id
quod volumus affirmat, melius est adscri-*

Hh iij

bere. De Aneyrana itaque orientalium synodo contra secundam Sirmensem formulam habita sic ille scribit. *Deinde adversus sacrilegam impiæ professionis unitatem, quæ per Osium, Valentem, Virsatium, & Germinium, ceterosque similis pravitatis apud Sirmium fuerat conscripta, universi orientales Episcopi convenientes, alias, id est, duodecim sententiarum definitiones ediderunt, quæ Niceno Concilio non continentur.* De Sirmensi porro Concilio, in quo Photinus postremò damnatus antea fuerat, hæc subjicit : *Illi verò catholici Concilii apud Sirmium contra Photinum ex toto oriente congregati quis sufficiat multiplices fidei sanctiones comprehendere, quæ apud Nicenam synodum, quia talis rei necessitas fuerat nulla, non sunt omnino sancta : quæ nullus fidelium audet respuere aut cunctatur recipere qui non vult cum Photino anathematis eorum sententiæ subjacere.* Hæc Vigilius : quæ non aliunde quam ex Hilarii libro de synodis accepit. Hic enim Aneyranæ synodi ab Semiarianis praeside Basilio habitæ decreta prædicat & commentario illustrat ; quæ etiam duodecim numero refert, totidem anathematismis expressa, quæ cum auctoribus suis orientibus Episcopis pro catholicis amplectitur. Cùm autem Hilarius decreta ista condidisse orientales Episcopos in unum congrega-

tos absolute scripserit, Vigilius putavit omnium orientalium concursu celebrem fuisse synodum illam. In quo falsus est. Pauci enim convenerunt, hoc est, numero duodecim, quorum nomina synodicæ Ancyranæ subscripta sunt apud ^a Epiphanius. Non enim plena fuit ista synodus, sed provincialis duntaxat, & per occasionem dedicandæ apud Ancyram basilicæ collecta; ut ipsimet testantur in synodica sua. Inter hos Episcopos nominatur Eustathius Sebastenus; quem sanctus Basilius Cæsareensis Episcopus ^b in epistola ad occidentales illi ipsi Ancyranæ interfuisse synodo & cum hæreticis *homoïsion* damnasse scribit. qui locus ^c in septima synodo citatur. Hæreticos igitur istos fuisse scivit qui hæc melius è propinquo nosse potuit Basilius. Quamquam nulla litera extat in illorum anathematismis ac syndica tota quæ τὸ δμούσιον condemnet. Sed quia τὸ δμούσιον præcisè receperunt, suppressa mentione alterius, pro hujus damnatione Basilius istud habuit. Nisi forte altera quæpiam apud Ancyram celebrata synodus est in qua nominatim damnatum sit τὸ δμούσιον. quod ego non puto. Itaque vera est, ut opinor, conjectura nostra.

Sed ut ad Vigilium revertar, perpicuum est Ancyranam ab eo synodum, iti-

^a Pag. 390.

^b Epist. 74.

^c edit. Rom.

Græcolat.

dem ut ab Hilario , dici contra Osii & aliorum blasphemam formulam celebratam fuisse. Est hæc verò , ut sæpe docui, secunda illa Sirmiensis professio quam in diversa synodo ab ea quæ Photinum damnavit editam esse mox idem Vigilius indicat , dum hanc synodum orientalium contra Photinum , *catholicum Concilium* appellat ; cuius sanctiones collaudat , similiter atque Hilarius , & alii quidam veteres perinde ac recentiores fecerunt. At illum cœtum Episcoporum qui secundam apud Sirmium professionem condidit , hæresis & impietatis arguit. Hujus conventiculi & impia professionis ab Osio non tam editæ quam vi ac suppliciis extortæ meminit Fœbadius Aginnensis , ubi hanc synodum appellat. Ex quo perperam aliqui concludunt Sirmensem ab eo contra Photinum intelligi synodum. Sed errant. Synodus enim qualiscunque conventus Episcoporum interdum dicitur. cuiusmodi tum profectò fuit , quando Constantii potentia & tyrannide freti Ariani nefariam ab Osio fidei formulam extorserunt. de qua vide , si lubet , quæ in Epiphanianis Animadversionibus notavimus.

Dissolvuntur argu-
menta con-
tra nos op-
posita.

Satis pro opinione nostra disputatum est hactenus. Vnum illud restat argumentum quod ex illorum temporum historia

duci invictum putatur à quibusdam ad-
versus Socratis aliorumque veterum sen-
tentiam , quæ Sirmiensi postremæ contra
Photinum synodo præfinit annum Christi
ccccli ; quam nos ab recentioribus haud
meritò damnatam ac verissimam esse
monstravimus. Qui enim potuit , inquiunt ,
Sirmii jussu Constantii celebrari tum ulla
synodus , cùm Pannonia , cuius opidum
illud est , à tyrannis obtineretur ? Nam
post Constantis obitum (qui ineunte con-
tigit anno ccccl.) Magnentius in Galliis
& Italia , Vetrario in Pannonia , cui præ-
erat , dominatum arripuerunt . Sed accu-
rata notatio temporum istorum inane hoc
esse irritumque docebit .

Constans enim Constantii frater à Mag-
nentio tyranno cæsus est , & Magnen-
tius ipse tyrannidem invasit anno in-
eunte Christi cccl , decimoquinto Cal.
Febr. Coss. Sergio & Nigriniano ; ut Ida-
tius in fastis , Socrates , Sozomenus , ^a alii-
que narrant , Magnentius Gallias , Ita-
liam , & Africam obtinuit ; eodemque an-
no Vetrario , qui peditum magisterio
præditus Illyricum curabat , imperium &
ipse usurpavit apud Sirmium Calendis
Martii , ut ait Chronicon Alexandrinum .
Ex quo castigandus est Idatii codex , qui
Calendas Mai notat , errore librariorum ,

^a Zosim. 2.
^{Victor in}
^{Cæs.}

qui literam *i pro r* posuerunt. Hunc enim scribit in Cæsaribus Victor cis mensem decimum in ordinem redactum esse ab Constantio. quod **VIII**. Cal. Ian. accidisse testis est Idatius; apud quem etiam perperam id confertur in annum eum qui inscribitur *Post consulatum Sergii & Nigriniani*, & est Christi **CCC LI**. Nam istud evenit antecedente anno, Coss. Sergio & Nigriniano, decimo mense nondum expleto ab Martio. Vetraniōe summa potestate ita, uti diximus, exuto, Constantius Illyricum obtinuit. At sequente anno (qui fuit Christi **CCC LI**.) Magnentius **IV**. Cal. Octobris ut refert Idatius, ad Mursam Illyrici opidum vietus est a Constantio, & anno deinde tertio, Christi **CCC LII**. apud Lugdunum sibi necem concivit. Quocirca anni **CCC LI**. majori parte, hoc est, prioribus mensibus, & ab Octobri deinceps, Illyricum in potestate fuit Constantii, potuitque Sirmii Episcoporum habere conventum.

Cum igitur Vetraniōe dejecto Constantius Sirmii moras faceret, ac Photinus in eadem urbe nefariam vulgaret hæresim, Ariani Episcopi, quos in comitatu semper habebat Constantius, ut pro catholicis se gererent, atque ab hæresi alienos se esse monstrarent, Imperatori

persuadent ut Sirmium ex orientis partibus Episcopos cogeret. quod ab illo factum esse anno ipso CCCLI. testatur Socrates. Neque verò constat quot illic Episcopi fuerint. Sed illud certum est, paucissimis exceptis, orientales omnes fuisse. Socrates Valentem solum Murorum Episcopum nominat & Osium Cordubensem. Sed de Osio fallitur, ut in Anmadversionibus ad Epiphanium ostendimus. Caussa autem erroris hæc illi fuit, quòd aliam fidei formulam, quæ in eadem urbe postea decreta est, Osius subscriptione sua probare coactus est. quam quidem in Sirmiensi Concilio quod adversùs Photinum celebratum est publicatam esse falsò arbitratus est Socrates. Quamobrem Siriniensis illa synodus orientalium fuit Episcoporum. Vnde sanctus Hilarius libro de synodis fidem quæ tum illic publicata est expositurus, ita præfatur: *Exemplum fidei Sirmio ab orientalibus contra Photinum conscriptæ.*

Cur autem plerique omnes, qui tum Sirmii convenerunt, orientales essent, ac præter unum alterumve nullus occidentalium accesserit, nulla fingi caussa potest alia nisi quòd occidentem, hoc est, transalpinas regiones, & Italiam Magnentius occupabat. Nisi caussa hæc fuisset, ac si Constantius occidentem in ditione

sua tenuisset , quis dubitat quin Sirmii , quæ urbs occidentalis erat imperii , habita-
tam synodum frequentiores ex occidente
celebraturi fuerint Episcopi ? quemadmo-
dum Ariminī postea factum , & antea ,
Sardicæ. Atque hoc non leve est argu-
mentum quo Magnentianis temporibus
indicta illa synodus ostenditur.

*Hilarii locus ex fragmentis illustratur , in quo
de Photino agit ac synodis contra eum fac-
tis. unde pleraque eorum probantur que iis-
dem de rebus observavimus.*

C A P V T III.

CV M ex Hilarii potissimum frag-
mentis expressa sint ea quæ de
Photini damnatione synodisque contra
ipsum habitis capite primo docui , vi-
sum est ipsius locum integrum hic ex-
scribere , ut singulorum probationes in
promptu habeantur ; quibusdam addi-
tis scholiis , quibus velut radiis illus-
tratus , planus legentibus ac facilis occur-
rat : quem alioqui desperatæ obscurita-
tis esse , ac neque verbis neque senten-
tiis cohærere , docti quidam homines ar-
bitrati sunt.

HILARIUS.

Supereft ut quid de Marcello & Photino
gestum sit , paucissimis dicam. Photinus Sir-
miensis Episcopus fuit à Marcello imbutus.
^{Pag. 23.}
^{edit. Paris.}
^{annii 1598.}

Nam & Diaconus sub eo aliquandiu fuit. Hic
corruptis innocentiae moribus ac disciplinis , tur-
bare evangelicam veritatem persistebat novis
prædicatibus. Et hoc ita sœpe est , ut cum in-
crementa vitiorum detrimenta in amore Dei
fecerunt , vesanum depravatae scientiae studium
increscat. ^a Igitur ad tollendum ex episcopatu
Photinum , qui ^b ante biennium jam in Me-
diolanensi synodo erat hæreticus damnatus , ex
plurimis provinciis congregantur sacerdotes ,
^c hoc magis solicii atque anxii , turbari rur-
sum miscerique omnia , quod jam pridem plures
Episcopos reos vel falorum in Athanasio ju-
dicatorum vel communionis hæresis Arrianæ ab
Ecclesia fuerat necesse resecare. ^d Quam op-
portunitatem nacti Ursacius & Valens , Ro-
manæ plebis Episcopum adeunt , recipi se in Ec-
clesiam deprecantur , & in communionem per
veniam admitti rogant. Iulius ex consilio ve-
niam , quam orabant , impertit , ut cum lucro
catholicæ Ecclesiae , vires quoque detraheret
Arrianis , cùm eos qui unitatem antè turbave-
runt consilii hujus & audaciæ pœnitentes in
communionem catholicam per veniam reconcili-
atæ pacis admitteret. Et quia non est nisi de

veritate confessio, nisi de vitio pœnitentia, nisi
venia de admisso, Valens & Vrsacius admit-
tendi, ut orabant, in communionem, de Atha-
nasi innocentia, de judicij falsitate, de Arrianæ
hæresi piaculo talibus literis antè profiteruntur.

Sequitur libellus quem suapte manu Va-
lens perscripserat, & Vrsacius subscrip-
serat, Iulio Papæ oblatus.

P E R G I T H I L A R I V S.

* *Hæc epistula post biennium missa est quam
hæresis Photini à Romanis damnata est.*

Sequitur libellus alter Valentis & Vrsacii
post aliquantum temporis à superiore
ad Athanasium & Episcopos missus.

H I L A R I V S.

*Superioribus igitur literis datis venia indul-
getur, orantibus reditus ad catholicam fidem
cum communione donatur; maximè cum Sar-
dicensis synodi veritatem ipsæ orantium veniam
literæ continerent.* ^f *Verum inter hæc Sirmium*
convenitur. Photinus hæreticus comprehensus,
olim reus pronuntiatus, & à communione jam-
pridem unitatis abscissus, nec tum quidem per
* cor.amo-
veri, vel
abmoveri. *factionem populi potuit * admoveri.* ^g *Sed idem*
Athanasius Marcellum, qui post recitationem
libri quem scriptum ediderat (nam hunc quoque
nos

nos habemus) sententia synodi Sardicensis episcopatui erat redditus, ubi quædam alia nova miscere sensit, & ambiguis prædicationibus ejus in quam Photinus erupit doctrinæ viam quaerere, à sua communione separavit anteriore tempore quam Photinus arguitur, præventam judicio meditationem corruptæ voluntatis ostendens, & non ex libri editione condemnans. Sed quia promptum est ex bono malum efficere, præbuit non illis in Marcellum quæ gesta antea fuerant, sed his quæ in Photinum gerenda erant, auctoritatem. Illud autem esse cognitum cunctis oportet, nullam unquam adversus Marcellum, præter eam quæ Sardicensibus est dissoluta sententiis, deinceps synodum fuisse contractam, ^h neque huc unde Photino decretum ab occidentalibus est, & ad orientales est relatum, aliquod in eum expressum fuisse judicium. Sed homines mente callidos, ingenio subtile, malitia pertinaces occasionem revolvendi ejus quod Athanasii absolutione est dissolutum quæstivisse judicii, & rescribentes de Photino, Marcelli mentionem, velut institutionum talium magistri, addidisse, ut mortuam de Athanasio ipso jam tempore questionem & veritatis judicio conseptulam in publicam recordationem causæ novitas excitaret, & subrepens per Photini damnationem Marcelli nomen invenheret. Extat autem in superiori epistulae corpore, Marcellum ab Arrianis occasione libri

I i

quem de subje^ctione Domini Christi ediderat, una cum Athanasio fuisse damnatum. Doce-
tur etiam recitatione ejusdem libri innocentem
deprehendi: falsitatem quoque judicii Arriani,
extantis adhuc libri fides arguit.ⁱ De Pho-
tino autem, sicut mos poscebat, ad orienta-
les epistulæ fiunt, non injuria extorquendi, ut
nunc agitur, adsensum, sed instruendæ uni-
versorum scientiæ consuetudine. Sed cur abne-
gatae Marcello communionis Athanasius reus
esse rescribitur? Numquid propter libri vitium
Marcellus abstentus est? Testes ipsi sunt ex
institutis ejus Photinum perversitatis istius ini-
tia sumpfisse. Nam negata sibi ab Athana-
sio communione, ingressu sese Ecclesiæ Mar-
cellus abstinuit. Ita communio cum eo in ista
fide de subje^ctione traditione regni docet * ne-
gata rursum pravitate doctrinæ alterius ostendit.
At sic utrumque viri istius judicium ca-
ret culpa, cum in data communione synodi sit
asseditus assensum, in abnegata vero, ipso se
Marcello abdicante solo, sine ulla synodi au-
toritate.

S C H O L I A.

IGTVR ad tollendum] Hic Sirmensem
synodum intelligit priorem à catholicis
obitam, utpote cuius opportunitatem consec-
rati Valens & Ursacius ad Ecclesiam redierunt,
oblatis libellis tam Julio Papæ quam Athana-

sio. Id autem fecerunt anno Christi CCCXLIX.
paullò ante Constantis obitum, qui in eunte
CCCL. accidit. Atque Sirmiensis secunda non
ante annum CCCLI. celebrata est. Diversa igi-
tur ab hac illa fuit eodem in oppido peracta.

^b *Ante biennium.*] Ergo anno CCCXLVII. bre-
vi post Sardicensi tempore, & eodem anno.
Mediolanensis autem ista perperam cum altera
confunditur quæ anno CCCLV. ab Arianis Con-
stantii auctoritate fretis est habita: in qua com-
plures Episcopi catholici relegati sunt, & inter
alios Liberius Papa. Contigit autem ut & Me-
diolanensis una synodus biennio ante Sirmien-
sem priorem fieret & post Mediolanensem alte-
ram, biennio itidem Sirmii conventus Episco-
porum aliquot haberetur, non contra Photi-
num, sed ad novam fidei condendam formulam,
quam Sirmensem de tribus secundam esse de-
monstravimus. Quæ res nonnullis imposuit ut
Sirmenses plures synodos in unam conflarent,
Mediolanenses itidem plures in eandem Medio-
lanensem.

^c *Hoc magis solliciti*] Ergo catholici erant,
non Ariani, ut in secunda Mediolanensi.

^d *Quam opportunitatem natli.*] Florentibus ca-
tholicorum rebus, & Athanasio Constantis ope-
ra restituto, Valens & Ursatius ad Ecclesiam
redire conati sunt, primùm post Sardicensem
synodum, ubi damnati erant, oblato libello in
Mediolanensi catholicorum synodo, deinde Ro-
mæ, Iulio Papæ. quod ex ipsorum epistola prio-
re ad Iulium data & Athanasii apologia secun-
da colligitur.

^e *Hæc epistola*] Falso hæc Hilarii verba re-
feras ad tempus nūlud quod postremam Sirmien-

sem synodum, in qua depositus est Photinus, exceptit; præsertim si ea anno CCCC LVI. facta est. Nam neque à Romanis in ista damnatus est, sed ab orientalibus & hæreticis; neque post eandem Ursarius ac Valens resipuisse ac libellos istos dedit leguntur. Adde Iulium Papam, cui prior libellus porrectus est, anno CCC LI. decessisse. Biennio ergo post Mediolanensem priorem, uti primo capite interpretati sumus, ad Ecclesiam reditum impetrarent.

^f *Verùm inter hæc*] Redit ad inchoatam paulò antè narrationem de Sirmiensi synodo *ad tollendum ex episcopatu Photinum*, quam interposita Valentis & Ursacii historia nonnihil abrupebat. In easynodo priore Sirmiensi damnatus est Photinus; sed episcopatu pelli minime potuit, quod propter eruditionem & facundiam, qua in utraque lingua pollebat, vulgo esset acceptus. Hoc est quod ait, *per factionem populi amoveri non potuisse*.

^g *Sed idem Athanasius*] Huic historiæ suffragatur Severus Sulpicius libro II. Sed mirum videtur Athanasium nihil in libris suis ejusmodi de Marcello significare. Nam eum potius ubique sublevat, & ab Arianis immerito ac per calumniam accusatum esse contendit; ut in apologet. i. & in epist. ad Solitarios. Verùm in ^a oratione quadam, cuius inscriptio est *Quod unus sit Christus*, Marcellum cum Paulo Samosateno conjungens ideo reprehendit quod Christum nondum hominem esse dixerit ac servum, nec adoratione dignum. Sed oratio ista, meo quidem judicio, Athanasii non est. Nam & stilius ipse ab Athanasiano diversus est, ac multò elegantior. tum aperte hypostases in Trinitate tres agnos-

Pag. 518.
Tom. I. Ath.
edit. Com-
mel.

cit, quibus quartam à Marcello & Samosateno
adjectam queritur hominis Christi. Atqui sæ-
pius unicam in divinitate hypostasim tuetur
Athanasius. Postremò, quod ad rem magnopere
facit, Athanasi epistola ad Solitarios, in
qua Marcellum luculenter excusat, eique ca-
tholicæ fidei testimonium præbet, multò poste-
rior est eo tempore quo Marcellum eundem ab
Athanasio communione multatum Hilarius ac
Severus indicant. Quippe post Liberii relega-
tionem lapsumque scripta est, hoc est, post an-
num c c c l v i i. qui undecimus fuit à Sardicen-
si synodo. Epiphanius hæresi l x x i i. n. i v. re-
fert percontanti sibi aliquando de Marcello
quid sentiret, Athanasium dubiè respondisse,
ac ne respondisse quidem, sed nutu solo ac risu
levem de eo suspicionem indicasse. quo sanè con-
tentus esse non potuit, si eum aliquando prop-
ter hæresim communione sua privasset. Quocir-
ca valde mihi perplexa videtur, credo & pru-
denti cuivis, ista Hilarii & Sulpicii narratio.
Quæ si vera est, tum illa sanè Athanasi in Mar-
cellum animadversio medio tempore Sardicen-
sem inter & Sirmensem priorem tempore acci-
dit, hoc est, inter annum cccxlviij. & cccxlix.
In eo verò laborat Hilarius, ut ab Athanasio
damnati Marcelli invidiam repellat. Etenim
quòd unà cum ipso in integrum restitutus erat in
Sardicensi synodo, ac subinde tamquam hæreti-
cum ab communione segregasset, Sardicensis
auctoritatem visus est minuere; quemadmodum
postea ob tria capitula ab Iustiniano & Quinta
synodo damnata Calchedonensis synodus labefac-
factari visa est & ejus acta rescindi. Quæ res ca-
tholicos plerosque contra Constantinopolita-

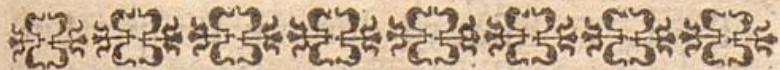
I i iij

nam illam synodum armavit. Ejusdem enim generis utraque fuit quæstio. Sed Hilarius negat eadem de causa damnatum ab Athanasio fuisse Marcellum ob quam ab Arianis primò depositus, ab Sardicensi deinde restitutus erat. Verum illic de libro quodam ab eo contra Asterium edito controversiam omnem extitisse, quem Arianí deteriorem in partem acceperant, Athanasium verò propter quædam privatim, ac citra librum illum, ab eo sparsa, quæ occultum virus redolerent, eundem ab communione rejecisse.

^h *Neque hoc unde Photino]* Sirmiensis prioris synodi patres nihil contra Marcellum decreverant, ulla vel levi suspicione perstrinxerunt. Sed orientales ipsi acceptis occidentalium literis, ita quod contra Photinum actum illic erat approbarunt ut cum Photino etiam Marcellum eadem damnatione conjungerent; quò sibi viam munirent ad opprimendum Athanasium, qui in eadem cum illo causa esse videbatur, utpote damnatus cum eo pariter in Constantinopolitana synodo, & in Sardicensi restitutus.

ⁱ *De Photino autem]* Notetur hic locus. Nam Sirmensi priorem synodum apertè & ab occidentalibus celebratam, & iis catholicis, ostendit.

Hæc ad Hilarii verba commentari voluimus, ex quibus appareret consequentem illius esse loci sententiam, neque mutum hunc & inextricabilem videri, ut quidam existimant.

IACOBI SIRMONDI

DIATRIBA SECUNDA,

*Examen continens dissertationis quam de
Photino hæretico ejusque damnatione
Dionysius Petavius in lucem nuper
dedit.*

Singulis capitibus singula respondent.

CAPVT PRIMVM.

*De multiplici damnatione Photini, & novis
synodis quas nupera dissertatio introducit.*

1. **D**IVERSAS quinque synodos in quibus damnatus sit Photinus repertas à se vel notatas dissertationis auctor enumerat. Non spernenda nec indigna scitu observatio, si vera est. Sed quis errorem in eo non statim deprehendit quod primam Photini damnationem imperante adhuc Constantino factam putat? Enimvero damnari Constantino regnante Photini hæresis qui potuit si exorta nondum erat, si post Constantini ex-

I i iiiij

502 IACOBI SIRMONDI
cessum, Constantii demum temporibus,
ipsius qui loquitur testimonio nata est;
Epiphanius verba sunt, ipso interprete,
Photinum, Ἐπίφανιον, Constantio
imperante infelix doctrinæ suæ lolium
diffusus. Sub Constantio igitur emer-
sisse Photinum censuit Epiphanius. Hoc
Socrat.lib.2.
c. 4.
verò amplius Socrates quod annum quo-
que ipsum, si attendimus, propemodum
designavit, dum Photini exordia inter-
utramque synodus Antiochenam defi-
xit. Nam cum priorem in Encæniis an-
no Constantii Principis quinto, Christi
cccxi. peractam fuisse constet, exinde
post biennium posteriorem, quid veris-
milius quam ut Photini hæresis ex Socrati-
sententia vel anno Christi *ccccxlii.*
prodiisse dicatur cum Baronio, vel *cccc-*
xliii. cum Sighonio.

De occid.
imp.

^a Lib. 1.
c. 24.
^b Lib. 2. c. 31.
^c Lib. 2.
cont. Marc.
q. 4.

II. Ceterum ut de anno fortasse ali-
qua sit controversia, de auctore nostro
nulla esse potest quin errarit ad Constan-
tini tempora referens quod ad Constan-
tiana pertinebat, falsaque de Constan-
tinopolitana synodo anni *ccccxxxvi.*
conjectarit damnatum in ea cum Marce-
llo fuisse Photinum, quia de Marcello qui-
dem & ^a Socrates & ^b Sozomenus & qui
synodo interesse potuit, ac post illam
mox scripsit, ^c Eusebius Cæsariensis &

ceteri consentiunt, de Photino autem, quod in ea damnatus sit, nemo hactenus somniavit praeter ipsum. Photinum sane una cum Marcello synodica sententia perstrictum aliquando fuisse nescii non sumus, sed non ante synodum secundam Antiochenam, à qua damnati ambo periuntur in formula fidei pluribus verbis expressa, quae ideo μακεπτός appellata est. Audiat & Λοχία suam miretur qui primam damnationem Photini falsam & frivolam commentus sit, veram & germanam non observaverit. Sic enim in ea synodo Arriani Episcopi loquuntur apud Athanasium.

Βδελυστόμεθα ἡ καταγέματι- *Apol. 2.*
ζοῦν δὲν Χειρὸν μὴ τῇ περὶ αἰώνων θέλοντας, *pag. 691.*

ἀλλ' ἔκτοτε Χειρὸν αὐτὸν γεγονέναι καὶ ψιὸν τῷ Θεῷ
 ἐξ οὐ τῷ ήμετέρου σὸν τὸ παρθένου σάρκα ανεί-
 λιφε: τοιούτοις ἡ εἰσιν οἱ ἀπὸ Μαρκέλλου καὶ Σκο-
 τενος τῷ ἀγνοεγγαλατῶν. *Abominamur prae-*

terea & anathemate damnamus eos qui Chri-
stum non ante secula fuisse contendunt, sed ex
eo tempore eum Christum & filium Dei factum
fuisse ex quo nostram carnem de virgine assump-
sit. Tales sunt discipuli Marcelli & Scotini ab
Ancyra Galatiae.

III. Scotinumne pro Photino appellari synodus, ut est apud Athanasium, *Lib. 2. c. 15.*
 an Photinum, ut habet Socrates, nihil moror. Scotinum etiam per Iudibrium à

Lucifero Calaritano dictum in eo libro
constat cui titulus est *De non parcendo in
Deum delinquentibus*. Hoc contendo, pri-
mum omnium de Photino synodicum ju-
dicum istud esse numerandum quod dixi,
antiquius illud certè synodo Sardicensi.
quod ex Sulpitii Severi verbis quæ citan-
tur confequi non negarim. Sed in confusa
eo loco & distorta Severi oratione quām
certum est falsò tradi Episcopos apud
Sardicam Constantini jussu congregatos,
qui ab ejus filiis decimo post mortem pa-
tris anno congregati sunt, tam minimè
dubium falli & errare dupli nomine vi-
rum doctum, tum quòd absentis Atha-
nasii damnationem, cuius meminit Seve-
rus, ad synodum Antiochenam pertinere
velit, cùm ad Tyriam referenda sit, quia
licet absens in utraque damnatus sit, in
Tyria tamen sola sub Constantino, tum
quòd objectam Athanasio participata
cum Marcello & Photino communionis
accusationem alieno loco apud Severum
connumerari non sentiat, cùm explora-
tum sit è duobus judiciis quæ in Athana-
sum per Arrianos facta sunt in Concilio
Tyrio & Antiocheno, neutri hunc accu-
sationis titulum competere. In Tyrio
enim falsis de Ischyra & Arsenio crimi-
bus damnatus est, in Antiocheno crimi-

ni datum quod pristinam sedem, unde synodali, ut aiebant, judicio pulsus fuerat, sine Episcoporum auctoritate repetiisset. De recepto autem ad communio nem Marcello aliisque Arrianorum sententia damnatis in Sardicensi demum synodo ab Arrianis insimulatus est, quod ex ipsa illorum synodica in Hilarii fragmentis observare est. Quare ad synodum Sardicensem spectabat haec accusatio, & alieno, ut dixi, loco apud Severum proleta est. Falsum igitur in prima sua Photini damnatione multisque modis hallucinatum auctorem dissertationis hactenus ostendimus. Nunc ad reliquas per gamus.

I V. Post haec in Sardicensi Concilio iterum fuisse damnatum auctore afferit Epiphanio, qui Photinum narrat *πόντιον Σάρδικην δυτικῆς συνόδου καθηγηταῖς*, in Sardicensi occidentali synodo depositum. Ac ne ambiguum foret, quia secedentibus apud Sardicam Arrianis synodus bifariam divisa est, ab utra parte damnatum intelligeremus, à catholicis damnatum affirmat, & hoc addit ipse de suo. Itane vero, ut damnatum à catholicis eo judicio Photinum credamus in quo an catholicorum quisquam federit incertum, haereticus omnium consensu prae fuit & primas partes

Pag. 466.
dissert.

egit Semiarrianorum princeps Basilius Ancyranus? Credet hoc affirmanti qui volet, nobis non persuadebit. Porro cum damnati episcopatuque dejecti Photini nulla in Sardicensibus actis sit mentio, & quae de Photini exauditoratione deque Basili cum Photino disputatione ab Epiphanio tamquam Sardicæ gesta memorantur, eadem omnia Sirmiensem ad synodum pertinere scriptores alii fidem faciant, parum perspicacem videri oportet eum qui Epiphanium, quod alii pridem monuerunt, memoria lapsum hoc loco synodo Sardensi tribuere quod Sirmiensi congruebat, cassamque & inanem auctoris observationem jacere non videat.

V. Tertia, inquit, Photini condemnatio in Concilio facta est Mediolanensi, non in illo pervulgato anni CCCLV. de quo nos Hilarii fragmenta interpretabamur, sed in altero quod statim post Sardensem ab Episcopis catholicis eodem ipso anno celebratum vult persuadere. De Hilarii verbis, utri faveant, postea videbimus. Nunc mirificam ipsam ejus synodum contemplemur. Mediolani ait Episcopos qui Sardicæ nuper fuerant (Quos enim alios dicere habeat?) iterum congregatos. Quis hoc indulget, duas uno anno synodos tam dissitis in locis & tam

diversarum provinciarum Episcopis imperatas? Non omnes, inquit, ad Mediolanensem acciti sunt, sed soli catholici. Quorsum hi præcipue? Ut Photinum condemnarent? Atqui Sardicæ à catholicis, si ei credimus, proximè fuerat condemnatus. Quid igitur opus fuit eosdem iterum Mediolani, ut actum agerent, nova synodo fatigari? Tam immemor est sui ut quid paulò antè scripsiterit non recordetur, tam securus nostri ut oblivious nos posse confidat? In hac præterea synodo Pag. 467.
dissert.
Arrianæ sectæ quatuor Episcopos Demophilum, Macedonium, Eudoxium, & Martyrium interfuisse docet, Arriique perfidiam damnare noluisse. Quis hoc rursus credi ab eo potuisse non miretur? Quæro enim alium censeat hunc esse Demophilum, alium Macedonium, & alium Eudoxium quam quorum subscriptiones in Sardicensi Arrianorum synodica leguntur, Demophili à Beroë, Macedonii à Mopsuestia, Eudoxii à Germanicia. Quod si hos ipsos esse non negabit, edicat, si potest, undenam tanta istorum tam repentina mutatio, ut qui proximè apud Sardicam, ne cum catholicis coirent, secessionem fuga fecerant, iisdem nunc, idem nunc eosdem, ut eorum Concilio intersint, Mediolanum usque consecuten-

Hilar. frag.
lib. 2. c. 28.

508 · IACOBI SIRMONDI
tur? Si edicere non potest, incredibilia
& falsa hæc esse confiteatur. Habet ta-
men unde vera esse confirmet, Liberii
Papæ ad Constantium epistolam, in qua
narrat octavo antè anno quam scriberet,
hoc est, ut ipse ratiocinatur, anno ipso
synodi Sardicensis cccxlvii. Episco-
pos istos, cum ad Mediolanum Arrii sen-
tentiam hæreticam noluissent damnare,
de Concilio iratis animis exiisse. De hac
ergo nos epistola quid statuemus? Erra-
re hic etiam illum & falso niti principio,
qui scriptam ponat anno ccclv. cum an-
no superiore scriptam non vanis argumen-
tis evicerit Baronius, tum cum indicta
synodus nondum erat, cuius impetranda
gratia legati cum epistola mittebantur,
ut cum in Galliis adhuc ageret Constan-
tius, quem inde postea in Italiam sub-
exitum anni cccliv. ad hiberna des-
cendisse auctor est Ammianus Marcelli-
nus, proinde hunc verum & legitimum
esse annum epistolæ Liberianæ. Ad hos
ergo annos octo quos numerat Liberius
si regrediare, conventus occurret Medio-
lanensis, non quo anno statuebat differ-
tatio, sed anteriore ccclvi. ac tum
plana & liquida fluent omnia. Nam &
Eudoxium collegasque Episcopos, qui
ab orientalibus legati, ut Socrates &

Socrates lib.
a. c. 15.

DIATRIBA SECUNDA. 509

Sozomenus tradunt, μακρότερον illam si-
dei formulam in Italiam attulerant, Me-
diolani tunc adfuisse nihil erit absurdum.
Et cum Athanasium eodem quoque anno
Mediolanum Romæ Constantis Principis
accitu venisse atque inde in Gallias pro-
fectum Sardicam ad synodum unam cum
Hosio contendisse Athanasii ipsius ad
Constantium apologia demonstreret, li-
quet profecto Mediolanensem istum qui
fuit Episcoporum conventum, de quo
scribit Liberius, Sardicensi, contraria quam
amico nostro visum est, non successisse,
sed antecessisse. Quare nihil illi ad suum
istud Concilium Liberii epistola suffra-
gata est.

Sozomen.
lib. 3. c. 10.

Pag. 516.

V I. Videamus an opis plus afferet
altera synodi Ariminensis, quæ Vrsatium
& Valentem in Concilio Mediolanen-
si ad communionem receptos testari vi-
detur. Quamquam enim non in Con-
cilio sed sub tempore Concilii receptos
emendationes habeant exemplaria, ὅπε-
ρι Μεδιολάνω τὸ συνέδριον δὲ συνέδριον συνε-
χοτέπο, atque hoc ipsum in eam episto-
lam irrepsisse per errorem videri possit
ex Valentis & Vrsatii ad Iulium epistola,
in qua libelli abs se apud Mediolanum
oblati meminerunt, tametsi nec synodum
ibi tunc fuisse nec ad pacem se receptos

510 IACOBI SIRMONDI

significant, quia tamen in Concilio receptos ipse atque suum hoc Concilium Mediolanense id esse omnibus nervis contendit, hic enimvero quod de aliis quatuor Episcopis antea quærebamus per cunctari denuo libet, quam verisimile arbitretur duos istos Arrianorum principes & antesignanos, qui pro facinoribus suis à synodo Sardicensi dejecti proximè fuerant & communione privati, ad frugem tam subito conversos ad volasse Mediolanum ibique communionem sine mora recepisse? Sed receptos prorsus non fuisse fallique qui aliter sentiant manifestum est. Etenim si à Mediolanensi, ut volunt, synodo fuerant in integrum restituti, si cum Ecclesia catholica redierant in gratiam, quid est quod biennio post Concilium illud narrat Hilarius Vrsatum & Valentem Romanæ plebis Episcopum adiisse, recipi se in Ecclesiam deprecantes, & in communionem admitti rogantes? Quid quod recitatis illorum literis subjungit: *Venia indulgetur orantibus, redditus ad catholicam fidem cum communione donatur.* An ignorare potuit Hilarius veniam illos à Concilio impetrasse si revera impetrarant, & qui recipi se in Ecclesiam rogabant, nondum receptos se non satis ostendebant? Quid ergo est quod a contra horum confessio-

Pag. 469.
470. 473.
476. dif-
fert.

Lib. 2. frag.
pag. 24.

nem

DIATRIBA SECUNDA. 511

nem & contra Hilarii dilucidam relationem argutari nunc libet illos in Concilio Mediolanensi cum Ecclesia catholica in gratiam rediisse, postea cum Athanasio &, quod addi debuit, cum Iulio Papa reconciliatos? Sed Iulii nomen pudore suppressum est, ne in Ecclesiam eos receptos dicere videretur quibus cum Ecclesiæ capite communio nondum esset. Et tamen hoc intelligi necesse est si re vera sunt quæ dicit. Ceterùm de Valente & Ursatio, quo tempore quove impulsu ad pœnitentiam adducti sint, nemo certius noverat, nemo libentiūs audiendus est quam Athanasius, qui nec priorem hanc Romana resipiscientiam istorum ullam agnoscit, & hujus ineundæ occasionem non ex ficta synodo Sirmiensi, quæ etiamsi fuisset, ad causam nihil attineret, sed ex frequenti Episcoporum passim, tum maximè Syrorum & Palæstinorum, ad Athanasii communionem gregatim redeuntium concursu natam refert, cùm de rebus suis jam desperarent, & stimulis acti conscientiæ remedia conquirerent. Quare satis, opinor, hoc etiam ex capite Mediolancensis hujus Concilii tertiaeque in eo Photini damnationis vanitas patefacta est.

VII. Quartò præterea damnatum facit in synodo Sirmiensi, non illa celebri & nota

*Apol. 2.
pag. 602.
ad Solitar.
pag. 699.*

K k

512

IACOBI SIRMONDI
sub Constantio, sed altera quām Constante
superstite à catholicis occidentalibus habi-
tam fabulatur. Consequens erat nimirum
ut qui futilem Mediolani synodum procu-
derat, frivolam quoque nobis daret Sir-
mitanam. Quid ita verò? Quia Hilarius in
fragmentis scribit biennio post damnatum
in Mediolanensi synodo Photinum Epis-
copos ad illum tollendum ex episcopatu
Sirmium convocatos. Porrò Sirmii anno
cccxl ix. convenisse ob adnexam ab Hila-
rio Valentis & Vrsatii reconciliationem
non dubitat. Ideo Mediolanensem syno-
dum Hilarii, suam esse putat, quam bien-
nio antè collocavit. Nos simpliciores Me-
diolanensem accipiebamus quam Medio-
lanensem omnes vocant & anno ccc l v.
celebratam loquuntur historiæ. Itaque de
hoc nunc capite inter nos est controver-
sia. Quo autem argumento ecquam syno-
dum Hilarius intelligat certius cognosce-
mus quām ex Photini damnatione, quam
in synodo factam docet? At nunquam
ostendet adversarius de Photino in eā
quam fingit ullam fuisse mentionem,
quia de synodo illa præter ipsum nemini
unquam subolevit. Nos in vera & omni-
bus nota Mediolanensi hæreticum damna-
tum fuisse Photinum ex synodi ipsius actis
ostendemus. Extat enim & ecclesiasticis

An. 355.

DIATRIBA SECUNDA. 513
annalibus indita est Concili hujus epistola
ad Eusebium Vercellensem his verbis.

Concilium Mediolanense Eusebio fratri in
Domino salutem. Non ignorat carissima no-
bis dilectio tua quām sit pretiosum vinculum
caritatis & pacis. Et post alia de legatis ad
eum missis: Itaque sincerissima prudentia tua,
quod specialiter & sinceriter admonemus, au-
diat supradictos, & communicato pariter cum
his consilio definiat quod de nomine hæreticorum
Marcelli & Photini necnon & Athanasii sa-
cilegi totus propè definitivit orbis, ne non tam ve-
ritati quām intentioni parere videaris &c.

VIII. Post tam expressi testimonii auc-
toritatem dubitationi locus quis esse po-
test? Ac mirum profectò viri docti oculos
fugere hanc epistolam potuisse, aut si vi-
dit, qua de synodo Hilarius ageret, quam-
ve post biennium Sirmii coactam diceret,
non percepisse, ne in Vrsatii & Valentis
pœnitentia illudi sibi ab Hilarii fragmen-
tis, quæ alieno loco recitant, patere-
tur, & in eruenda è parietinis, ut ait, ru-
deribusque nova Sirmii synodo frustra la-
boraret. Quām multa sunt enim & quām
aperta quæ commenti hujus inanitatem re-
fellunt? Nam ut omittam synodo isti, si
Athanasio Alexandriam reverso & Vrsa-
tio & Valente in gratiam receptis habita
est, ut singitur, punctum temporis in quo ^{Pag. 470.} _{dissert.}

K k ij

habita sit, ante Constantis obitum, qui
sub ipsum Athanasii reditum incidit, ad-
signari nullum posse, fallitur haud dubie
Lib. 2. frag. cùm id quod ab Hilario dictum est, Atha-
pag. 26. nasii de abstento Marcello judicium dam-
nationi Photini auctoritatem præbuisse,
de hac synodo sua dictum interpretatur;
quasi hærere in hac synodo potuerint Epis-
copi occidentales, aut aliorum exemplum
ad damnandum Photinum desiderare,
quem ipsi jam Mediolani, si verum est, ante
biennium condemnarunt. Verùm hoc ta-
men amici causa dissimulemus.

IX. Quæro igitur ecquando ab Atha-
asio factum censeat hoc judicium. Num an-
te reditum Athanasii? At ridiculum est A-
thanasium à communione sua quemquam
priùs quàm sedem suam reciperet exclu-
sse. An verò post reditum? Et quantulum
ante Constantis obitum tempus fuit, si ta-
men fuit, ut de Marcello judicare Atha-
nasio liceret? Posterius ergo, interjecto,
ut Severus ait, tempore judicavit, sed priùs
tamen quàm Photinus argueretur; aucto-
ritatemque, quod testatur Hilarius, præ-
buit, non subdititiis auctoris nostri syno-
dis, sed veris certisque Conciliis Medio-
lanensi atque Sirmiensi, quorum in utro-
que damnatum reipsa Photinum fuisse
compertum est. Fallitur rursum vehe-

DIATRIBA SECUNDA. 515

menterque hallucinatur ubi maximè sibi placere ac synodum suam egregiè stabilire visus est , cùm decretum occidentalium de Photino , cuius meminit Hilarius , ad suam istam synodum & annum Christi ccc-
 XLIX. transferri posse arbitratur. Quo certè absurdius alieniusque fingi nihil potuit. Quid enim ? Annon testis Hilarius orientales hoc accepto decreto occasionem revolvendi de Athanasio quæsiisse judicii , & rescribentes de Photino , Marcelli mentionem ut institutorum talium magistri addidisse ut mortuam de Athanasio ipso jam tempore quæstionem & veritatis judicio consepultam in publicam recordationem causæ novitas excitaret ? Quis hæc autem anno cccc xlii. convenire non posse , si verum amat , non fateatur , ut quo tempore Athanasii suam in sedem redeuntis læta & tranquilla erant omnia , ejusque communionem certatim universi & integræ synodi atque ipsi etiam Arrianorum principes expetebant , eo ipso agitasse in Athanasium consilia & odia exercuisse credantur , & quo sensu mortua ipso jam tempore quæstio dici potuit , si non interquiererat , si nullo tempore cesarat ?

X. Alia igitur ad tempora spectent Hilarii verba necesse est , ad illa inquam tem-

Kk iij

516 IACOBI SIRM. DIATR. SECVNDA.
pora Constantii quibus, post cædem Mag-
nentii pacatis bellis civilibus, Arriano-
rum in Athanasium furor renovatus est.
Tunc enim revera negatæ Marcello com-
munionis damnatiæ Photini occasio-
nem nacti, astuto, ut scribit Severus, con-
filio innoxium criminosis miscentes, dam-
nationemque Photini & Marcelli & Atha-
nasii eadem sententia comprehendentes,
eandem ad Athanasii condemnationem
catholicos Episcopos primùm in Arela-
tensi Concilio anno CCCLIII, tum biennio
post in Mediolanensi, & deinceps quan-
diu Constantius vixit, adigere conati sunt,
& vi ac minis plurimos impulerunt. De
Mediolanensi perspicua res est. Tres una
ibi damnatos Concilii ad Eusebium epi-
stola nos docuit. Ad Arelatense referen-
da est, quæ idipsum confirmat, Paulini
Episcopi responsio: de qua Severus Epis-
copos laudans qui Arrianis non cesse-
runt, inter quos, inquit, *Paulinus Episco-
pus Trevorum oblata sibi epistola ita sub-
scripsisse traditur, se in Photini atque Mar-
celli damnationem præbere consensum, de Atha-
nasio non probare.* Cetera prætermitto.

F I N I S.

INDEX.

A

- A**BDERRHAMEN Saracenus. 382
Abraamius Diaconus. 365
Abrahamus Cretensis excusatur. 428
Adoratio imaginum vetita. 385
Adscriptitii quomodo ordinandi. 442
Advocatio secularis seu Comitum. 430
Ætas significat magnitudinem sive staturam. 90
Æthiopis baptismus. 265
Africani canones. 223. & seqq.
Africanorum Conciliorum series. 218
Africani Episcopi leviter in comitatum proficiuntur. 431
Agenda celebrare. 251
Agri olim divisi inter duces & milites. 74
Aizonis Gothi proditio. 382
Alexandrinus Episcopus Æthiopiarum consulebat. 111
Alypius Episcopus Tagastensis. 242
Anastasius Episcopus Romanus. 277. 284
Anathema post mortem. 297
Anatolius Patriarcha C.P. 220

- Ancyranæ Ecclesiæ dedicatio. 481. 489
Ancyranum Concilium. 458
482. 489. canon xvi.
explicatus. 436
Anniversarii dies martyrum. 269
Antiochia metropolis orientis. 200. Consulebat Ecclesias Indiarum. 111
Antiochena synodus. 195. 198. 466. 502
Antonius Abbas S. Mariæ de Regali. 412
Antonius Archiepiscopus Athenarum. 405
Apostaticis conversis an conciliatio neganda. 267
Apostolorum etymologia. 116. Cur instituti. 117.
Pares Petro. 126. & seqq.
Et inter se. 56. 115. Eorum potestas explicatur. 102. & seqq. His solis commissa sunt mysteria religionis. 88. Eorum nomina. 116
Apparitio judicum non censetur pœnæ loco. 339
Appellatio ad Imperatorem. 180
Appellationum controversia cum Afris. 217. 233
Arabes periti syderum. 47
Aræ Cælaris in Pyrenæo. 382
Arausio. 449

Kk iiiij

I N D E X.

Arnaldus Viccomes Levi-		Bartholomaeus Episcopus El-
tanensis. 398		nensis. 412
Aspx vallis. 399		Basilius Episcopus Ancyra-
Astensum extorquere. 496		nus. 180. 182. 458. 482.
Athanasius Episcopus Ale-		506.
xandrinus. 466. & seqq.		Beatrix Comitissa Bigor-
Eius causa retractatur. 163		ræ. 395. 399
Ei quædam oratio abjudi-		Bellicadrum. 449
catur. 498		Bernardus Abbas Scalæ-
Athenarum ducatus. 408		Dei. 396. & seqq.
Atticæ leges pleræque ex le-		Bonus homo Episcopus Con-
gibus Mosis detumptæ. 16		seranensis. 400
Aturrus fluvius. 394		Bullæ Paparum. 69
Audientes. 439		Butyri copia apud Campa-
Avenio. 449		num. 394
Augustinus emendatus. 33		C
Aurelius Episcopus Cartha-		
ginensis. 230		
Aulona capta ab Aizone. 382		Cælestii causam defendit
Recepta. 383		Zosimus. 346
Azenarius Prior S. Christi-		Cæsariensis Episcopus ordi-
nae. 398		nabat Ecclesiæ majoris

B

B Abylonica captivitas.	
26. & seq.	
Bagneriarum vicus. 401	
Balsamo castigatus. 286 439	
Baptismus voti & flaminis.	
267. An negandus sceni-	
cis & histriionibus. 268.	
An dare possint laici. 98	
Baptismus agrotorum qui	
pro se respondere non pos-	
sunt. 263. 265	
Baptismus parvolorum quo-	
modo admissus à Pelagia-	
nis. 310	
Barcino capta à Francis. 381	
Baronius castigatus. 299. 435	
Barpanther Ioachimi pater.	
21. & seqq.	

Armeniæ. 31	
Cainanus secundus apud Lu-	
cam. 43. & seqq.	
Callagurris, patria Quintili-	
iani. 379	
Campanum municipium. 394	
Canones Apostolorum. 212	
Canonum collectiones an-	
tiquæ. 201	
Capuanum Concilium. 285	
Caput Aturri. 395	
Carthago metropolis Afri-	
cæ. 227	
Casuum privilegiatorum o-	
rigo. 364	
Catalonia regno Francorum	
accedit. 444	
Cathedra una constituta in	
Ecclesia. 125	
Cathedra episcopalis. 270	
Cathedra principalis non est	

I N D E X.

- reloquenda. 289
 Causæ communes & dubiæ
 referendæ ad sedem Pe-
 tri. 59. 65. 259. 337
 Censuales tabulæ. 25
 Centullus I I. Comes Bigor-
 ritanus. 395. & seqq.
 Centullus I I I. Comes Bi-
 goritanus. 400
 Cephas. vox Syriaca. 121
 Chalcedonensis canon x x-
 viii. rejectus à Rom. Ec-
 clesia. 229. 222
 Chananaeæ regionis divi-
 sio. 74. 76
 S. Christinæ monasterium.
 398
 Claves Ecclesiæ datæ omni-
 bus Apostolis. 57. Petro
 datæ quid significant. 114
 Clavis Scientiæ tributa Pau-
 lo. 63. 68
 Clericatus honore abuti non
 oportet. 83
 Clericorum nomen vetus. 73.
 & seqq. Eorum & laico-
 rum discrimin. 92. Du-
 pliciter inspici possunt.
 360. Eorum immunitas
 unde. 361. Vbi ordinan-
 di. 442. Olim evocati ad
 testimonium dicendum.
 279. 281. Si Episcopo suo
 insidiati fuerint. 358
 Clericis accusatis annus con-
 cessus ad diluendum cri-
 men. 294
 Clerici damnati non defen-
 sentur ab Ecclesiis qui-
 bus præfuerunt. 282
 Cœlibatus clericorum. 286
 Cognomina gentilicia. 22
 Communio laica & pere-
- grina. 369. & seq.
 Communio Rom. Ecclesiæ
 necessaria ad salutem. 59
 Concilia generalia quando
 celebrari cœpta. 207. Eo-
 rum frequentia. 181
 Concilii tempus fixum &
 certum. 291
 Concilii I. C.P. canones
 tres olim rejecti ab Ec-
 clesia Rom. 219. & seqq.
 Condriacum. 449
 Constans Imp. moritur. 471.
 A Magnentio cæsus. 491.
 Laudatur. 476
 Constantinopolis, nova Ro-
 ma. 219
 Consultationum usus. 335.
 337
 Continentiæ necessitas in
 Christianis. 98
 Convenarum urbs. 376
 Convictus & confessus pro
 judicato habetur. 294
 Cresconii collectio. 218. 226
 Crimina clericorum alia ec-
 clesiastica, alia civilia. 361
 S. Cucufatis monasterium.
 381
 Curiaæ tradi quid sit. 358
 Curiales in clerum adsci-
 ti. 366
 Curiositas, id est, cura. 289
 D
Dæmoniaci. 438
 Damasi Papæ epistola
 ad Paulinum. 193. 196
 Damnare non licet inandi-
 tum. 342
 Decimas Deus dedit tribui
 Levitice. 76

I N D E X.

- Decreta Principum unde
 dicta. 339.
 Defensores Ecclesiarum. 430
 Pauperum. 431
 Degradatio clericorum. 371
 Delicta privata & publica. 362
 Desiderius Presbyter Gal-
 lus. 378.
 Deportati amittunt liberta-
 tem. 368
 Desposynorum traditio. 9.
 & seq.
 Diana laudatus. 54.
 Dimissus vel dimissa alteri
 non conjugantur. 301
 Dionysii Exigui collectio. 211
 Dionysius Episcopus Medio-
 lanensis. 452
 Diopolitanum Concilium. 329
 Diptycha sive libelli Eccle-
 siæ. 297
 Discipuli Christi. 115
 Dithici, vox incognita. 199
 Dispensationum usus in Ec-
 clesia. 418. 428. & seq.
 Dominicus Seguerius Epis-
 copus Meldensis. 419
 Donatistarum saevitia. 277.
 machinationes. 283. Re-
 deuentes ad catholicam
 quomodo recipiendi. 285.
 303
 Dormire inter medios cle-
 ros. 75
- E
- E**cclesia est plebs sacer-
 doti adunata. 114. Ejus
 status est monarchicus. 60.
 105. Ejus soliditas super
- Apostolos constituta. 127.
 Corpus divisum in cleri-
 cos & laicos. 71
 Ecclesiæ publicæ. 442
 Ecclesiæ consecrandæ cum
 de carum consecratione
 dubitatur. 290
 Ecclesiæ res non alienandæ
 sine consilio Primatis. 188
 Ecclesiasticus ordo in tres
 gradus dividitur. 101
 Ecclesiastici, id est, ministri
 Ecclesiæ. 84
 Elevari quid significet. 270
 Eleusius Episcopus Cyzice-
 nus. 481
 Energumeni. 436. 439
 Enuptio extra tribum veti-
 ta. 16
 Epiphanius castigatur. 505
 Episcopatus exordium sum-
 fit à Petro. 109
 Episcopi substituti in locum
 Apostolorum 112. Ab A-
 postolis instituti. 90. Qua-
 les constituendi. 184.
 Olim plures in una Ec-
 clesia. 66. & seq. 71.
 Eorum est docere plebem.
 378. Sunt judices contro-
 versiarum fidei. 334. Olim
 in se suscipiebant litiga-
 torum arbitria. 278. In-
 tercedunt pro oppressis.
 430. & pro damnatis. 367.
 Bona sua quibus confe-
 rant. 296. A publicorum
 judiciorum cognitione
 semper immunes. 362. Eo-
 rum causæ quomodo de-
 finiendæ. 215. Hodie ju-
 dicantur à delegatis Pape.
 363. Damnati provocant

I N D E X.

- ad Imperatorem. 180 Florentini Concilii locus.
 Episcopus proprius. 247. 416. 423. & seqq.
 251. 269. 440 Fœbadius Aginnensis. 490
 Episcopi ordinandi examen. 273 Formulæ Sirmienses. 478.
 & seqq.
 Episcoporum cathedra. 270 Forte de Vico. 395
 Equalata. 383 Fratres uterini non sunt in-
 ter agnatos. 10. & seq.
 Equitius Episcopus damna-
 tus. 283 Fratris defuncti viduam fra-
 ter superstes ducere de-
 bet. 6. 10. 12
 Eros Episcopus Arelatensis.
 329. 331. 346. & seqq.
 Esdræ libri apocryphi. 38 Frontinacense vinum. 450
 Evangelia proposita in Con-
 ciliis. 71 Fundamentum Ecclesiæ Chri-
 stus. 148
 Eucharistia domum dela-
 ta. 98
 Eudoxius Arrianus. 482
 Eusebius Episcopus Dory-
 lxi. 221
 Eusebius Episcopus Vercel-
 lensis. 452. 513
 Eustathius Episcopus Seba-
 stenus. 483. 489
 Excommunicationis genus
 duplex. 349
 Executores publici. 301

F

- F** Austinus Legatus Rom.
 Ecclesiæ. 223. 233
 Felicis Vrgellitani hære-
 sis. 385
 Felix Episcopus Sclemeli-
 tanus. 251
 Feminæ non censentur in ge-
 nealogiis. 42
 Ferrandus Diaconus Cartha-
 ginensis. 218. 226. 241
 Fidei ratio ceteris articulis
 præfulgere debet. 300
 Fides Regi debita. 446
 Fiterii moasterium. 401

G

- G** Allia sola monstra non
 habuit. 375. Suis pri-
 vilegiis uritur. 281. Ejus
 collectio canonum. 212
 Galterus Abbas Morimun-
 densis. 396
 Gangreni synodo an præ-
 fuerit Osius. 211
 Genetlius Episcopus Car-
 thaginiensis. 224. 203
 Georgius Episcopus Alexan-
 drinus. 452. & seq. 482
 Germinius Episcopus Sir-
 miensis. 181
 Gignendi verbum quid si-
 gnificet apud Hebræos. 8.
 & seq.
 Gothi, Gotholenses. 381.
 385
 Græcanicæ linguæ usus apud
 Iudæos. 116
 Gratus Episcopus Carthagi-
 nensis. 217. 224. 250
 Grotius laudatur. 117
 Guillelmus Episcopus Aquen-
 sis. 400

INDEX.

H

- H** Erodis furor in Chri-
stum. 51
Hersenius Episcopus Nico-
siæ. 412
Hieronymus emendatus. 376
Hilarii fragmentum illu-
stratur. 494
Hipponensis Concilii bre-
viarium. 252. & seqq.
Histriones ad fidem conver-
si. 282. An reconciliatio-
nis neganda. 267
Honoris gradus unde me-
tiendus. 70

I

- I** Acobus Patriarcha C.P. 403. 408
Iacobus Prior de Aspira-
no. 403
Ibas Episcopus Edessenus. 199. 365
Iberus fluvius. 382
Iechonias Iosia filius. 34. 37. & seqq.
Ignatii epistolæ germanæ. 73

- Ilerdensium conjuratio. 445
Illyriciana dicecessis. 17. 3181.
Ejus synodi. 181. 184
Imaginum adoratio vetita. 385
Inauditus nemo damnan-
dus. 342
Incardinare. 441
Indulgentiarum vis. 392
Infallibilitas Ecclesiæ. 152.
Papæ. 417

Infantes baptizandi de quo-
rum baptismo dubitatur.
290

Infanticidium Herodis. 52
Innocentius I. hæresim Pe-
lagianam primus condem-
navit. 352

Intercessor Ecclesiæ. 292

Interventor. *Ibid.*

Ioakim filius Iosia. 35

Ioannis Bapt. reliquiæ. 403

Ioannes Bagotius. 414

Ioannes Garinus. 380. 386

Iosephus Christi vitricus. 1.
& seqq.

Isidorus Hispal. & ejus col-
lectio. 209. 359

Italicae dicecessis caput Me-
diolanum. 166. 277

Iudæorum canon scriptura-
rum angustior. 260

Iudices non possunt evoca-
ri ad testimonium dicen-
dum. 281

Iudiciorum ecclesiasticorum
ordo antiquus. 295

Iulii Papæ obitus. 498

Iulius Africanus. 5. & seqq.

Ius apostolicum Ecclesiis
impositum. 278. 280

L

- L** Abesitanum Concilium.
228
Laica communio. 369. &
seq.
Laici sunt pars corporis Ec-
clesiæ. 73. 85. Stabant in
Ecclesia. 100. Multi bea-
tissimi reperiuntur. 83
Laici sacerdotium. 95

I N D E X.

- Lazarus Episcopus Aquen-
 sis. 329. 331. 346. &
 seqq.
 Leges Principum non ante-
 cedunt judicia ecclesia-
 stica. 353
 Leodegarius Episcopus Au-
 gustodunensis. 363
 Leontius Presbyter. 483
 Lepra injusti criminis. 437
 Levi nomen expugnendum
 apud Lucam. 13
 Levitica tribus sola acce-
 pit munus sacrorum. 87.
 Nullus agros habuit. 76
 Liberius Papa. 452. 470.
 relegatus. 497. Ejus epi-
 stola adversus Athaná-
 sium. 163
 Libertas quomodo amitta-
 tur. 368
 Lucae dissidium cum Mat-
 thæo. 2. 13. 53
 Lucifer Episcopus Sardi-
 niæ. 452
 Ludi theatrorum ne fiant die
 dominica. 278
 Lugdunum. 448

 M
 Abilia Comitissa Bi-
 gorritana. 397. 399
 Magistratum civilium cō-
 munio cum episcopatu.
 184
 Magnentius tyrannus. 491.
 & seq.
 Magorum adventus ad Chri-
 stum. 46
 Malum ex bono efficere
 promptum est. 495
 Manresæ oppidum. 382
- Manumissiones servorum in
 Ecclesiis faciendæ. 282
 Marcæ dignitates & res ge-
 stæ. 420. Ejus itinera-
 rium in Galliam Narbo-
 nensem. 448
 Marcellus Episcopus Ancy-
 ranus. 157. & seqq. 465.
 474. 495. & seqq.
 Marciani Vicecomitatus.
 397. 399.
 Marcus Arethusius. 454.
 478
 Mariæ matris Domini stem-
 ma. 14
 Martialis illustratus. 379
 Martyrum dies anniversa-
 rii. 269
 Matrix Ecclesia. 289
 Matthæi cum Luca dissi-
 dium. 2
 Matthæth nomen expungen-
 dum in Luca. 15
 Matthias Apostolus sorte
 electus. 79
 Maurorum in Hispanias ir-
 ruptio. 384
 Maximianus Episcopus Car-
 thaginensis. 284
 Maximianistæ divisi à Do-
 natistis. 284
 Mediolanum caput diœcesis
 Italicæ. 166. 277
 Mediolanensis synodus. 156.
 173. 176. 466. & seqq.
 497. 506. 508.
 Melcius Episcopus Antio-
 chenus. 198
 Monspelium. 450
 Montiserrati ædes sacra.
 380
 Mulieribus sinistra data in
 Ecclæsia. 70

I N D E X.

N	P
N Atalis Imperatorum. 8 Nemausum. 449 Neopatriæ ducatus. 408 Nicænis canonibus solis ute- batur Rom. Ecclesia. 202. & seq.	P Alatini dicuntur qui mi- litant in palatio. 84 Pannonia obtinetur à tyran- nis. 491 Panther Ioachimi pater. 21. & seq.
Nicæna secunda synodus ex- cusatur. 385 Nuptiæ inter patruum & neptem an vetitæ. 20. & seq.	Parium ecclesiasticorum se- des in Parlamento. 71 Parochiales tabulæ. 290 Paschæ etymon. 125 Paschæ dies quomodo inti- mandus. 291
Nuptiæ secundæ interdictæ. 29	Passiones martyrum legen- dæ. 269
O	
O Belo confixa quæ in Hebraicis codicibus non habentur. 44 Occitania. 450 Octavianum castrum. 381 Offerre quid significet. 98 Olivæ monasterium. 398 Optatus Milevitanus defen- sus. 125 Oratoria in possessionibus. 442 Ordinatio inter sacramen- ta. 92 Ordinationes absolute. 377 Ordinationum celebranda- rum mysteria. 274 Ordo significat magistratus. 86 Osius Episcopus Corduben- sis. 452. & seqq. An præ- fuerit Concilio Gangren- si. 211. Ejus lapsus. 155. 180. 182	Pater naturalis & legitimus. 6. 12. is est quem nuptiæ demonstrant. 42 Patria, id est, familia. 16 Paulinus Episcopus Antio- chenus. 193. 196. 198 Paulinus Episcopus Nola- nus. 377 Paulinus Episcopus Trevi- rensis. 452 Paulus à Christo ipso ordi- natus Apostolus. 61. Fuit Romanus Episcopus. 65. & seqq. Paulus Samosatenus. 465 Pauperum soblevaratio credita Episcopis. 434 Pelagiana hæresis damna- ta. 307. & seqq. Peregrina communio. 369 Peregrini sacerdotes. 378 Periculum proprium in ca- none Africano. 263. 265 Perpinianum. 403 Pertinaces malitia. 495 Petrus caput Apostolorum.

I N D E X.

124. 126. 130. princeps go. 364
 collegii apostolici. 56. Ei Proprius Episcopus. 247.
 primatus datus. 103. & seqq. 251. 269. Sacerdos. 440
 Ecclesiæ personam repræ- Prosper explicatus. 345
 sentavit. 114 Provinciarum divisio inter
 Petri & Pauli societas. 54 Apostolos. 104. 111
 Petrus de Alenia. 403 Provocatio ad Imperato-
 Petrus Comes Bigorræ. 395 rem. 180
 399
 Petrus Episcopus Elnensis.
 403
 Phœnicie fnes. 200
 Photinus Episcopus Sirmien-
 sis. 157. & seqq. 453. &
 seqq. 465. & seqq. elo-
 quens & eruditus. 498
 Quando emerserit. 502
 Phylarchæ. 118
 Poena civilis non potest infligi ab Ecclesia. 282
 Pœnitentia an danda Pres-
 byteris & Diaconis dam-
 natis. 293
 Pontificum successiones non
 sunt hereditariae. 80
 Porphyrius refellitur. 35
 Praylius Episcopus Hiero-
 solymitanus. 347
 Presbyter proprius. 440
 Presbyteri Cardinales. 441
 parochiales. 414
 Presbyteri ubi ordinandi.
 442. Eorum est docere
 plebem. 378. Multi pe-
 reunt. 83
 Primatus Petri. 132
 Presbyterium. 67
 Primianus Episcopus Car-
 thaginensis. 284
 Privilegium Petri fuit rea-
 le. 60
 Privilegia Galliæ. 281
 Privilegiorum casuum ori-
- go. 364
 Proprius Episcopus. 247.
 251. 269. Sacerdos. 440
 Prosper explicatus. 345
 Provinciarum divisio inter
 Apostolos. 104. 111
 Provocatio ad Imperato-
 rem. 180
- Q**
- Q** Vintilianus patria Ca-
 lagurritanus. 379
- R**
- R** Aymundus Abbas Fi-
 terii. 401
 Raymundus de Burgo. 398
 Raymundus Episcopus El-
 nensis. 403
 Regis nomen prænuntian-
 dum in Missa. 446
 Relationum usus in Eccle-
 sia. 195. 335
 Res Ecclesiæ non sunt alien-
 nandæ sine consilio Pri-
 matis. 288
 Riculfus Episcopus Mogun-
 tinus. 359
 Riparius Presbyter Gallus.
 378
 Rivipullense monasteriū. 383
 Romanæ Ecclesiæ commu-
 nio necessaria ad salu-
 tem. 59
 Romana synodus adversus
 Photinum. 158. 161. 164
 Romani Pontificis auctori-
 tas. 259. 286. 415. 417.
 423 primatus. 112. 132
 Rossius fluvius. 398
 Rubricatus amnis. 382
 Russinus Palæstinus. 311

I N D E X.

S

- S** Acerdotes peregrini. 378
 Sacerdotes soli de sacerdotibus judicent. 363
 Sacerdotium laici. 92. 95.
 97
 Sacramentum ordinationis.
 92
 Sagona. 449
 Salathielis pater. 3
 Samuel Peritus castigatur.
 192. 196
 Sardicensis synodus. 158.
 160. 169. 456. 460.
 475. 479. Ejus canones
 continebantur olim sub
 nomine Nicænorum. 202.
 214
 Scalæ - Dei monasterium.
 394
 Scenicis an neganda recon-
 ciliatio. 267
 Scotinus. 503
 Scripturarum sacrarum auc-
 toritas. 259
 Septuaginta editio deprava-
 ta. 44
 Servitutis pena ob crimen
 admissum. 367
 Sicoris fluvius. 382
 Sigonius castigatur. 460
 Silvanus Primas Numidix.
 298
 Sirmium opidum Pannonicæ.
 465
 Sirmiensis synodi tempus.
 155. 178. 451. 473. 477.
 496. 512.
 Sirmiensis synodus ficta. 511
 Sortis usus apud veteres. 74.
 79

- Sors ministerii. 82
 Sortes sanctorum. 81. Van-
 dalorum. 75
 Stemma Christi. 1. & seqq.
 Sulp. Severus castigatur. 175.
 504
 Synodus, id est, conventus
 Episcoporum. 490
 Synodus patriarchica. 292
 Synodorum frequentia. 181

T

- T** Abulæ censuales. 25.
 parochiales. 290
 Terracæ castrum. 381
 Tertullianus explicatur 97.
 Emendatur. 99
 Theodoretus emendatur.
 188. Ejus collectio ca-
 nonum. 219
 Thomas Archiepiscopus
 Cantuarienis. 370
 Tolosa Palladia. 449
 Tomus occidentalium. 192.
 196
 Tres faciunt collegium. 100
 Tribus nomen significatio.
 16. & seq.
 Tribuum duodecim divisio.
 74. 76
 Turnonum. 449
 Tutores testamento dati.
 104
 Tyria synodus. 504

V

- V** Alcherius Abbas Mo-
 rimundensis. 395. &
 seq.
 Valens Episcopus Mursensis
 excommunicatus 158. 165.
 167

I N D E X.

167. & seqq. Veniam pe-
 tit. 468. & seqq. Obtinet
 165. 167. & seqq. Quo tem-
 pore ad pœnitentiam ad-
 ductus. 511 449
 Valentia. 449
 Valentinus Primas Numi-
 diæ. 243
 Vallenensis pagus. 381
 Vandalorum sortes. 75
 Vdalricus Vicecomes Bar-
 cinonensis. 390
 Venerius Episcopus Medio-
 lanensis. 277
 Verolensis abbatia. 401
 Vetranio tyrannus. 491.
 & seq.
 Vicus Aquensis. 401
 Vicus Ausonensis. 383
 Viduam fratri defuncti fra-
 ter superstes ducere de-
 bet. 6. 10. 12
 Vienna. 449
 Vigilantii patria. 374
 Visitator Episcopus. 293
 Vitalis Episcopus Aturen-
 sis. 400
 Viva Comitissa Barcinonen-
 sis. 390
 Vnitatis origo constituta in
 Petro. 56. Illius conser-
 vandæ cura ei commissa.
103. Ab omnibus sefvani-
 da. 125. Quomodo vio-
 letur. 113
 Vrbicaria dicæsis. 166
 Vrsacius Episcopus Singi-
 duni. Vide Valens.
 Vterini fratres non sunt in-
 ter agnatos. 10. & seq.
 Vvalterius Episcopus Aure-
 lianensis. 441
 Vvifredus pilosus Comes
 Barcinonensis. 381. & seq.
 Vvillermus Archiepiscopus
 Auxiensis. 396. 400
 Vvillermus Episcopus Bi-
 gorritanus. 395
- X
- X** Antippus Primas Nu-
 midia. 243
- Z
- Z** Onaras castigatur. 286
 433. 437
 Zorobabel dux populi Iu-
 daici. 8
 Zosimi Papæ modus in dam-
 nando Pelagio. 355. Ejus
 epistola deperdita. 351.
 355

Extrait du Privilege du Roy.

LE R O Y par ses Lettres patentes données
à saint Germain en Laye le 29. Avril 1679.
Signées L O V I S , & plus bas , Par le Roy,
CO L B E R T , & seellées du grand sceau de cire
jaune a permis à Estienne Baluze Prieur de Beau-
vais , de faire imprimer *Les œuvres de feu Messie-
re Pierre de Marca Archevêque de Paris & Mi-
nistre d'Estat* , en un ou plusieurs volumes , & au-
tant de fois que bon luy semblera pendant le temps
& espace de trente années , à compter du jour
que chacun desdits volumes sera achevé d'impri-
mer pour la premiere fois ; Avec défenses à tou-
te sorte de personnes , autres que celuy ou ceux
qui auront été choisis par ledit Baluze , de les
imprimer ou faire imprimer , vendre ny debiter
pendant ledit temps , à peine de dix mille livres d'a-
mende , de confiscation des exemplaires contrefaçons
& de tous despens , dommages & interests , com-
me il est plus à plein porté par lesdites Lettres .

Registre sur le Livre de la Communauté des Li-
braires & Imprimeurs de Paris le 19. May 1679.
Signé , CO V T E R O T Syndic.

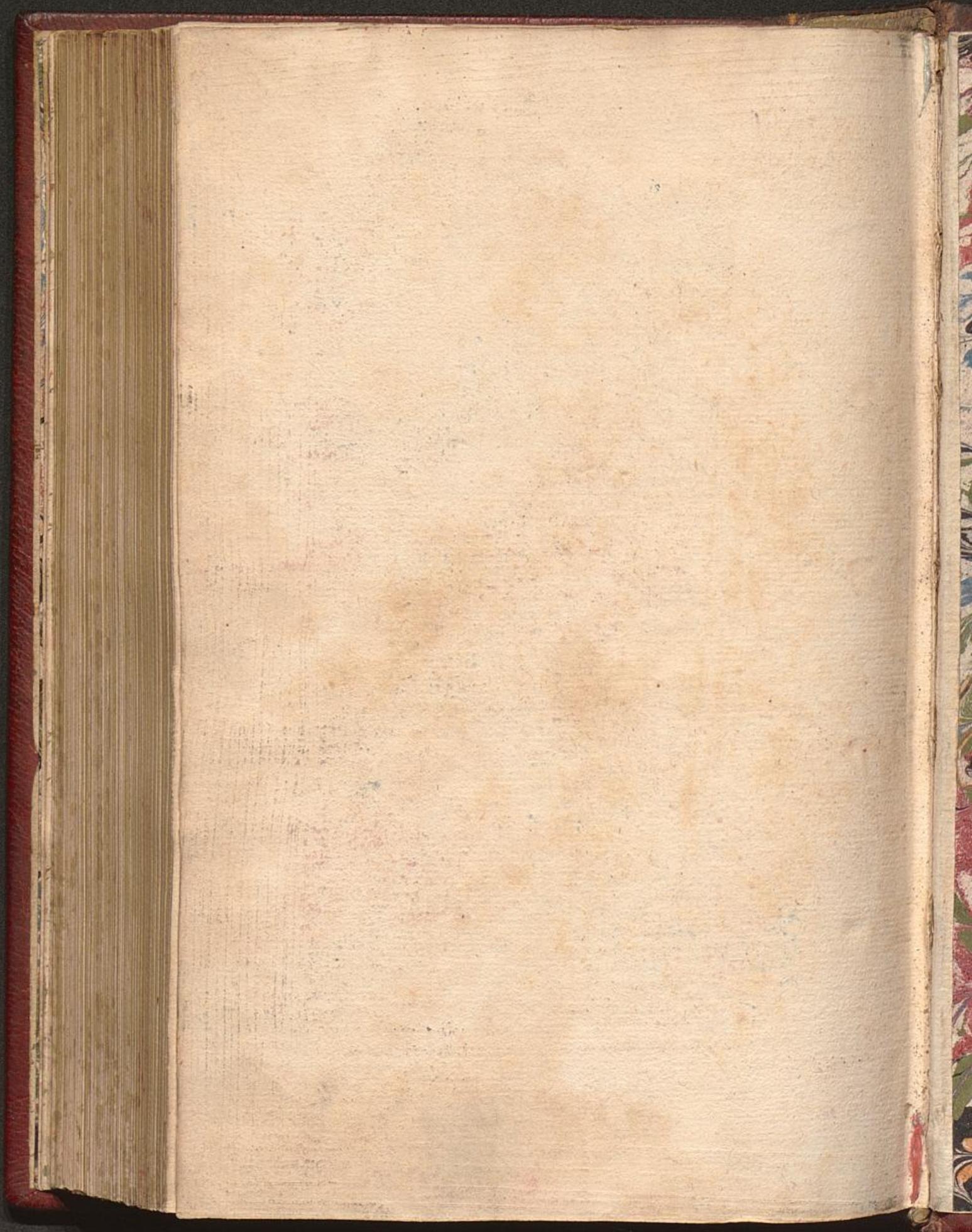
Et ledit sieur Baluze a cédé ledit Privilege pour
raison du Livre intitulé *Opuscula Petri de Marca*
à François Muguet Imprimeur & Libraire ordi-
naire du Roy , pour en jouir selon sa forme &
tenue .

Achevé d'imprimer pour la premiere fois
le 21. Janvier 1681.

E R R A T A.

- Pag. 52. lin. 20. leg. Sed quare rationem in eo facinore quærimus Pag. 199. lin. 23. leg. ubi sit permiscet
Pag. 58. §. vi. lin. 12. leg. observavi Pag. 214. §. vi. lin. 6. leg.
Pag. 74. lin. 2. leg. impendunt Pag. 225. lin. 23. leg. infer-
Pag. 75. lin. 1. leg. ubi unicuique Pag. 246. §. viii. lin. 14. leg. Genetlius
Pag. 91. lin. 20. leg. munus. Pag. 255. lin. 14. leg. coincidere
Pag. 162. §. viii. lin. 3. leg. quod Pag. 265. lin. 15. leg. objicit:
Ibid. lin. 7. leg. epistola Pag. 269. §. viii. lin. 2. leg. canonis
Pag. 167. lin. ult. leg. Ari- minensis Pag. 274. §. iii. lin. 1. leg. celebrati
Pag. 181. §. ixxiii. lin. 9. leg. Germinio Pag. 363. §. ix. lin. ii. leg. animadvertere
Pag. 190. lin. 14. leg. Ci- cero Pag. 416. §. ii. lin. 2. leg. coctum

卷之三

OPVSGVLA
P. DE MARCA

1136